

The background of the cover is a detailed illustration of a city during a war. In the foreground, three children—a boy on the left, a girl in the middle, and a smaller boy on the right—are seen from behind, standing on a red-tiled roof and looking out over the city. The city below is filled with buildings, some with smoke rising from them, and a large plume of white smoke or a cloud hangs in the air. The sky is a mix of green and orange, suggesting a sunset or sunrise, and is filled with several dark silhouettes of military aircraft flying in various directions. The overall mood is somber and contemplative.

Zágoni Balázs

A CSILLAG ÉS A SZÁZADOS

MORA

Zágoni Balázs

A CSILLAG
ÉS A SZÁZADOS

MÓRA

Szerkesztette: Dóka Péter
Szakmai lektorok: Gáspár Zsuzsa, Zeitler Ádám
Az orosz nyelvű részeket Mátyás Jánosné lektorálta
Borítóterv: Müller Péter

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása – beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését – szigorúan tilos!

A kiadó könyveit kedvezménnyel megrendelheti
webáruházunkban: www.mora.hu

© Zágoni Balázs, 2024
© Móra Könyvkiadó, 2024

Az alkotó műve a Magyar Művészeti Akadémia művészeti
ösztöndíjprogramjának támogatásával jött létre.

A könyv megjelenését támogatta a

nka

TAVASZ

RECENZÍÓS

KALANDOROK

Kalandor behajlította hátsó lábait, fejét az erkélykorlát alatti részbe dugta, és feszülten figyelt. Előbb csak a vilamos felsővezeték kezdett finoman remegni. Aztán már hallani lehetett, ahogy a Lövölde tér felől csikorogva befordul a 46-os. Ekkorra a finom remegés jól látható rezgéssé erősödött, a macska behajlította mellső lábait is, a hátán pedig felállt a szőr. És amikor végre megpillantotta a szemközti házfalon végigszáguldó fekete „egeret”, Kalandor kilőtt, mint a puszkagolyó.

Az akció most sem sikerült, nyávogva zuhant az újságosbódé tetejére. Vilmos bácsi, az újságáros szokás szerint kirentott az ajtón.

– Hogy a nyavalya essen beléd! – hadonászott a seprűjével, de addigra Kalandor már leszökkent a járdára, és a nyitott kapun át besurrant a lépcsőházba. Közben a vilamos csengetett, és lefékezett a megállóban.

Péter az egész jelenetet az első emeleti ablakból figyelte, és hangtalanul nevetett: nem akarta, hogy az öreg észrevegye. Aztán a szemközti ház ablakára pillantott, hátha Dávid is látta a ma reggeli akciót. De a barátjánál még nem volt elhúzva a sötétítő.

Valójában Kalandor ezt csinálta tegnap reggel is, meg tegnapelőtt is, amióta csak a gazdái – vagyis Péter és a szülei – ideköltöztek a Felsőerdősorra.

„Háború ide vagy oda, azért történnek jó dolgok is” – állapította meg Péter. Például az, hogy Dávidék szóltak nekik, hogy ez a szép nagy lakás kiadó lett, és ők – éppen Péter tizedik születésnapja előtt – ideköltözhetnek a Városliget szomszédságába, egy olyan utcába, ahol még villamos is jár! Így aztán pont szemben lakhatott padtársával és legjobb barátjával, akár az ablakból is átkiabálhattak egymásnak, és reggelente együtt villamosozhattak az iskolába.

Csak Kalandor nem szokta meg a villamost. Az erkély részén át nem is láthatta a járművet, csak az áramszedő árnyékát, egy fekete foltot, amely végigsuhant Dávidék házának falán. Ha rájön, hogy az ő fekete „egere” nem több egy árnyéknál, bizonyára nem ugrik. De ő rendíthetetlenül hitt abban, hogy egy jól fejlett, fekete egeret lát, ami naponta többször is végigszáguld az orra előtt. „»Ne legyek macska, ha kihagyok egy ilyen lehetőséget!«, gondolhatta ilyenkor Kalandor” – gondolta Péter.

Aznap már nem próbálkozott. De másnap reggelre elfelejtette az egészet, és amikor Irma néni kinyitotta az erkélyajtót, hogy szellőztessen, ismét kisurrant az

erkélyre, és újból egerészni próbált. A villamos csöngött, és továbbindult a Hitler téren* át a Nyugati pályaudvar felé.

– Kiugrott?! – kiáltotta ekkor egy hang a túloldaltól.

Dávid ablaka immár tárva volt, és a fiú kíváncsian forgatta a fejét.

– Ki! – válaszolt nevetve Péter. – Lekésted! De amilyen hülye, szerintem holnap is ki fog...

Tekintete Dávidék házának falára tévedt, a felirat helyére.

„Aki zsidótól vásárol, az hülye!”

Még két héttel korábban, március legelején mázolta fel valaki fekete festékkel Dávidék kisboltja mellé. Péter jól emlékezett a délutánra, amikor meglátta a feliratot. Zongoraóráról jövet beugrott a fűszer- és csemegeboltba, mélyet szívott a különleges illatokból, és szokás szerint megkérdezte:

– Kezicsókolom, itthon van már Dávid? Felmehetek hozzá?

Sári néni szokás szerint bólintott.

– Persze, menj csak.

De az arca gondterhelt volt, talán ezért nem tette hozzá azt, amit máskor sosem hagyott ki. Péter pedig nem merte megkérdezni. Amikor már az ajtónál járt, Sári néni észbe kapott.

– Nem kérsz bonbont, Péter?

A fiú széles mosollyal fordult vissza.

* A Kodály körönd neve 1938 és 1945 között.

– Csak egyet, ha szabad! – felelte, mint mindig, majd kiválasztotta az arany sztaniolosat, amelynek a tölteléke csokikrém volt.

– Tessék, vigyél egyet Dávidnak is.

Péter megköszönte, és kifordult az ajtón. Amikor kilépett a korán sötétedő tavaszi délutánba, és becsukta maga mögött az ajtót, megpillantotta a feliratot. Frissen csillogott a festék, a szavak kezdőbetűi lefolytak a járdáig. Elolvasta, és nem tudta, mit tegyen. Szóljon Sári néninek? Valószínűleg tudja már, talán pont emiatt szomorú...

„Aki ilyeneket ír, az a hülye! Sári néni nem is zsidó” – gondolta Péter, miközben Dávidék lépcsőházában kette-sével szedte a fokokat, és szájában szétolvadt a csokikrém.

Másnap Dávid anyukája és Péter mamája együtt sikálták le a feliratot. Dávid és Péter pedig felváltva cipelték egy bádogvederben az udvari csaptól a vizet.

A feliratot sikerült teljesen eltüntetni, de ha valaki már látta, a beszürkült vakolat továbbra is emlékeztette arra, hogy mi állt ott.

– Siessünk, pajtikám! – kiáltott át Péter Dávidnak. – Ha elkésünk, lehord az őrsvezető!

A két szemközti ablak egyszerre csukódott be. A cserkészcsapat tagjai vasárnap reggel kilenckor találkoztak a Vértanúk terén. Dávid és Péter húsz perccel korábban ugrott fel a majdnem üres villamosra; csak a nagyon figyelmes szemlélő mondhatta volna meg a két nagykabátos, hátizsákos fiúról, hogy cserkészek. Péter bánátára épp akkor kellett „feltűnésmentessé” válniuk, amikor kiscserkészből rendes cserkészek lettek. A nyakkendőt

ugyan viselhették, de az utcán jobb volt a kabáttal eltakarni. Ezenfelül a nyilvános köszöntésből is csak annyi maradt, hogy halkán „Jó munkát!” kívántak egymásnak.

Amióta az ország vezetői egyre rosszabb szemmel nézték a cserkészeket, és legszívesebben mindegyiküket átminősítették volna leventévé*, nem ártott az óvatosság.

Éppen kilenc óra volt – a távolból mintha harangszót is hallottak volna –, amikor leszálltak a villamosról a Vértanúk terén.

Pelbárt őrsvezető gondterhelten pillantgatott jobbra-balra a szobor előtt. Körülötte gyülekeztek az őrstagjai.

– Farkaskölykök – szólította őket a csapatnevéükön –, sajnálom, de ma elmarad a kirándulás.

Mindenki felzúdult.

– De miért?!

– Arról volt szó, hogy a Normafánál lesz tűzrakóverseny!

Az őrsvezető felemelte a kezét. Mindenki elhallgatott.

– Bejöttek a németek.

A cserkészek ijedten forgatták a fejüket, mintha épp ide, a Vértanúk terére jöttek volna be.

– Mindenki hazamegy, a lehető legrövidebb úton. Értettem? És az Andrássy utat kerüljétek el, nincs bámészkodás! Jó munkát!

Péter és Dávid csalódottan indultak hazafelé. Majd egyszerre néztek egymásra.

* Leventemozgalom: katonai jellegű képzést nyújtó ifjúsági szervezet 1920 és 1945 között.

– Mi lenne, ha... – kezdte Péter.
– Épp csak megnézzük – folytatta Dávid.
– Hisz útba esik – helyeselt Péter.
– Pontosan! Aztán gyorsan hazamegyünk – bólogatott Dávid.

Csak egy kicsit kellett kerülniük ahhoz, hogy az Andrassy út érintésével jussanak el a Felsőerdősor utcába. Az Andrassyhoz közeledve egyre erősebben hallották a dübörgést. Az utolsó száz métert már futva tették meg, majd óvatosan előrefurakodtak a bámészkodók között.

A motorkerékpárok és a kocsik hosszú sora épp véget ért, és a tankok következtek.

– Panzerek! – mondta Péter izgatottan, de hangját alig lehetett hallani a dübörgéstől. A lassan tovaördülő tankok tornyában egy-egy morcos katona állt, mindegyikük keze a géppuskán, mintha valami láthatatlan ellenségtől kellene tartaniuk.

Mire a tankok elhaladtak, az egész Andrassy út megtelt kipufogógázzal, és Dávidot elfogta a köhögés. Ekkor egy másfajta hang kezdett erősödni. Péter lenyűgözve nézte a végtelen sorban közeledő német katonákat. Tökéletesen egyszerre lendítik a kezüket, csapják a lábukat, mégis, mintha a legkisebb erőfeszítés nélkül vonulnának a Városliget felé. Minden egység előtt egy zenekar masszírozott, és német indulókat játszott. Az utánuk menetelő század pedig teli torokból énekelt. Az utca most már nem a lánctalpaktól remegett, hanem a sok ezer csizmától, ami egyszerre csapódott a földhöz.

Szemközt egy csapat levente állt, náluk pár évvel idősebb fiúk, és lelkesen integettek a katonáknak. Már-már Péter is integetni kezdett, de ekkor Dávid oldalba lökte, és a fülébe súgta:

– Szerinted csak az állatkertbe mennek, vagy felülnek a hullámvasútra is?

Péterből kibukott a nevetés, de gyorsan elfojtotta. Nem érezte a pillanathoz illőnek.

– Gyere, menjünk! Ne legyen aztán baj – mondta Péter.

Otthagyták a masírozó német katonákat, és elindultak hazafelé.

– Szerinted miért jöttek be? – kérdezte Dávid. – Megszállnak minket?

Péter megvonta a vállát.

– Talán azért, hogy segítsenek a mieinknek.

– De akkor miért nem mehetünk mi most a Normafához?

– Hát ezt én is szeretném tudni.

Péterék kapujában megtorpantak.

– Feljössz? – kérdezte Péter.

– Előbb hazamegyek, hogy tudják az öregeim, hogy mi a dörgés, jó? Aztán telefonozok.

BIZTONSÁG

Mikor belépett a kapun, Dávidot elsőként a csend lepte meg. Vasárnap volt, ilyenkor már ki szoktak szűrődni a körfolyosókra az edénycsörömpölések, beszédfoszlányok, veszekedések és nevetések, valamint a bekapcsolt rádiókból áradó zene. De most néma csend volt. Mintha mind aludnának, vagy elmentek volna valahova. Csak a szagokból tudta megállapítani, hogy mégis itthon vannak: a földszinten Elekes bácsi, a házmester már megkapta a kolbászos rántottáját, vele szemben pedig Cseke néni hazaért a reggeli miséről, és feltette főni a csontlevest.

Az első emeleten, a lakásuk felé közeledve élénk szóváltás ütötte meg a fülét. Az anyukája – Sári néni – beszélt valakivel emelt hangon, de másképp, mint ahogy vele vagy Apával szokott. Ekkor jutott eszébe, hogy most náluk vendégeskedik Joli néni, a füredi nagynénje. Csak nem vele veszekedik? Benyitott, és meghallotta nagynénje hangját:

- Nem lehetsz ennyire önző, Sári!
- Nem fogom a családot kettészakítani, megmondtam!
- hallotta az anyja hangját a nappaliból.

Dávid halkan csukta be az ajtót, hogy tovább hallgathatóz-hasson.

– Egy pár hét mindössze! Amíg kiderül, hogyan tovább. Vidéken mégiscsak biztonságosabb.

– Én nem tudom, Béni se tudja, akkor te meg honnan tudod, hogy hol biztonságosabb?!

Joli néni nem adta fel.

– Dávid is, Noémi is imádná! Sárrikám! – fogta kérlelőre Joli néni – Fogd fel úgy, mintha vakáció lenne a gyerekeknek. Neked is jól jönne egy kis nyugalom!

Szóval el akarja vinni őt és Noémit Balatonfüredre? De hát ez csuda jó! Eddig minden nyár fénypontja a három füredi hét volt. Egész nap játszani a kertben az unokatesókkal, Somával, Ábival meg Annabellával, lubickolni a Balcsiban, vitorlázni Rudi bácsival, fagyizni a Jegesmackóhoz címzett fagylalozóban! Persze egy kicsit jobb lenne Noémi nélkül, aki állandóan a nyomukban van, és ha lemarad, máris bömbölni kezd... De még így is csodás lenne!

– Csakhogy most nincs vakáció, Joló! Dávid iskolába jár, Noémi végre szobatiszta lett. Nem akarom vele előlről kezdeni az egészet. Nem mennek, és kész!

– Mindig csak magadra gondolsz! – mondta Joli néni halkabban, remegő hangon. Aztán várt, talán valami magyarázatra vagy engedményre, ám az nem érkezett meg.

– Nincs miért maradnom, Sári. Pakolok és hazamegyek!

Joli néni kisietett a nappaliból, de az előszobában megtorpant. Szégyenkezve nézett az unokaöccsére. Aztán közelebb lépett hozzá, és halkán megkérdezte:

– Dávid, nem lenne kedved eljönni...

– De! – vágta rá Dávid.

– Azzal, hogy elmész, nem fogsz zsarolni, Joló! – kiabált ki az anyja a nappaliból, majd megjelent az előszoba ajtajában. – Dávid, te miért nem vagy a cserkészkiránduláson?

– A németek miatt... Lefújták... – nyögte ki Dávid.

– Látod, Sári? Ha még ezt is, akkor talán...

– Az látom, Joló, hogy bármi is lesz, jobb, ha együtt a család! Ha menni akarsz, megértem, mert a tieid ott vannak. De az én gyerekeim itt maradnak! – vágott a szavába Sári néni, és magához húzta a fiát.

Dávid nagynénje ezután egy szót sem szólt. Bement a vendégszobába, és elkezdte bepakolni a bőröndjét.

Dávid kicsit várt még, hátha megnyugszik az anyja, aztán bepróbálkozott:

– Édesanya, nem lehetne mégis? Csak rövid időre... És Noémi itt maradhatna veletek, csak én mennék! – tette hozzá, mert úgy gondolta, ezzel mindenki jobban járna.

Sári néni hallgatott, és Dávid már-már reménykedni kezdett, amikor nagyot sóhajtott, és megrázta a fejét:

– Nem lehet, kisleány, sajnálom.

Dávid dühösen lökte el az anyja kezét, és berohant a szobába. Az ágyra vetette magát, legszívesebben sírt volna. Aztán eszébe jutott, hogy egyből két cserkészszabályt is megszegett. Azt, hogy önmagával szemben

szigorú és másokkal gyöngéd legyen, meg azt is, hogy a cserkész vidám és meggondolt. Nem, ő most egyik sem ezek közül!

Felállt, járkált a szobában, végül az ajtóra tapasztotta a fülét. Hallotta, hogy Joli néni megkérdezi az apját:

– Béni, drága, kivinnél az állomásra?

– Hogyne, Jolikám, hogyne. Csak az a gond, tudod, hogy a limuzin a szervizben van, a sofőr meg továbbképzésen, Bécsben. Ezért be kell érned csekélységgel, meg az oldalkocsis Mérayval.

Dávid még haragjában is elvigyorodott. Az apja ismét viccel! Hisz nincs se autójuk, se sofőrjük, csak Apa oldalkocsis Méray motorkerékpárja, amivel horgászni jár, meg bevásárolni Anya fűszer-csemegéjének.

Joli néni azonban most nem nevetett. Béni bácsi hal-
kan megkérdezte:

– Tényleg méész?

Dávid nem hallott választ, de Joli néni bólinthatott, mert az apja nagyot sóhajtott, majd reccsent a karosszék: felállt, és elindult felvenni a kabátját.

Milyen könnyen feladta Joli néni! Egyszer már igazán lehetne igaza a hűgával szemben. Mert Anya most tényleg csak magára gondol!

HERZOG FÜSZER ÉS CSEMEGE

Az egész vasárnap borzasztóan telt: Anya és Apa hol suttogtak, hol hangosan vitatkoztak. Anya az elején mindig fennhangon panaszolta a magáét, aztán lassanként kiadta a dühét. Mielőtt teljesen lenyugodott volna, Apa tett valami viccesnek szánt, de elég csípős megjegyzést, amitől Anya ismét nekibőszült, és kezdődött minden előről. Ha pedig Dávid kiment, mondjuk a vécére, akkor Anya mindig azt sziszegte: „Nicht vor dem Kind!”* Aztán, ha visszament a szobájába, folytatták.

Apa csak egyszer emelte fel a hangját. Dávid az apja válaszából értette meg, hogy mit mondhatott Anya.

* „Ne a gyerek előtt!” (német)

– És mégis, hova a fenébe mennénk?! Bécsbe? Vagy Berlinbe?

– Miért bohóckodsz! Nem te beszéltél semleges országokról? Svájc például?

– A svájciak mindenkit visszafordítanak a határról!

– Amerika?

– Sárrikám, hadat üzentünk az Egyesült Államoknak! Elfelejtetted? Hadifogolynak mehetnénk, esetleg. Figyelj, eddig minden zsidó hozzánk menekült, Lengyelországból is, a csehektől meg a szlovákoktól is. Budapestet ők mind biztonságos helynek érzik. Akkor nekünk miért nem jó itt?

Anyát nem lehetett ennyivel leszerelni.

– Brazília?

Apa nagyot sóhajtott.

– Rendben, teszem azt, kimegyünk. Nem tudom még, hogyan és miből, de tegyük fel. Lehet, hogy te majd ott is nyitsz egy kis fűszer-csemegét, de én mi a fenét csinálok? Én ebből a nyelvből élek! Ezt csűröm-csavarom, kényszerítem mondatokba, ezért fizet a szerkesztőség. Én nem tudok portugálul humorizálni és cikkeket írni!

Dávid elképedt. Elutazni... Világot látni... Óceánjáróval átkelni az Atlanti-óceánon... Micsoda kaland lenne! Aztán arra gondolt, hogy az unokatestvéreit nem szívesen hagyná itt. Menjenek együtt! Tényleg, együtt a nagycsalád! És az osztálytársai? Péter! A többiek nem igazán fontosak, de Péter igen. Viszont ők nem zsidók. Nekik nincs félnivalójuk... Mindegy. Apa nem akar elutazni, Anya meg nem engedi az unokatestvérekhez sem. Jól nézünk ki.

– De akkor mi lesz velünk, Béni? – kérdezte az Anyja.

Immár nem kiabált, és a hangjából Dávid félelmet hallott ki.

– Csak lesz valahogy. Ne feledd, Sári, az amerikaiak már partra szálltak Olaszországban, mindjárt Rómában vannak. Az oroszok meg elérték a Kárpátokat. A fritzek* hamarosan elhúznak a jó fenébe! Azt a pár hetet meg csak kibírjuk valahogy.

Milyen nehéz a szülőkkal! Dávidnak zongorázni sem volt semmi kedve, pedig az többnyire felvidította. Ráadásul hétfő délután zongoraóra lesz.

Az elején tiszta kínlódás volt ez a zongora, de tavaly már kezdte megszeretni. Közben Péternek is megtetszett, úgyhogy elkezdtek együtt járni órákra, és a tanárnő adott nekik egy négykezes darabot. Együtt zenélni, amikor már jól ment, tényleg klassz volt! Egymásra nézni, biccenteni, majd egyszerre leütni a billentyűket... És persze Dávid játszhatta a nehezebb szólámat, mert neki már jobban ment.

Végül aznap nem zongorázott, és nem is ment át Péterekhez. Csak telefonon beszélt vele, és elmondta, hogy mi a helyzet. Hétfő este viszont átment hozzá, és Péter meglepetésére nem egyedül. Elkísérte őt az anyja, a kisírt szemű Sári néni is. Irma néni megölelte a szomszédasszonyát, majd feltett főni egy kávé, és leültek a konyhában beszélgetni.

* A német katonák gúnyneve.

Dávid szégyellte, hogy sír az anyja, ráadásul nem is tudta, hogy pontosan miért. De Péter intett neki, és eltűntek a gyerekszobában. Legalábbis látszólag. Péter jó hangosan becsukta az ajtót, de aztán megállt, a szája elé tette az ujját, és intett Dávidnak. Majd óvatosan elindult visszafelé. Az ebédlőben lábujjhegyen kerülgette a parkett recsegő részeit, Dávid pedig ügyelve követte. Aztán a fülüket mindketten a konyhaajtóra tapasztották.

– Nagyon kérlek, Irma, vegyétek át a boltot!

Csend. Irma néni valószínűleg szóhoz sem jutott.

– De Sári, én csak egy fodrász vagyok, nem is értek hozzá...

– Ígérem, semmi gondotok nem lesz velem. Én intézek mindent ezután is: beszerzek, eladok, könyvelek, de papíron muszáj, hogy a titek legyenek! Most, hogy bejöttek a németek, már tényleg nem mehet ez így tovább...

– Sári, én... nem is tudom, mit mondjak. Mi szívesen segítünk, de nem lesz ebből baj?

– Kissék és Nussbaumék is átadták a szomszédjuknak az üzletet, és ment minden szépen tovább! Természetesen megfizetnék a fáradságotokat...

– Nem erről van szó!

– Tudom. De csak bennetek tudok megbízni.

Ismét csend, majd Irma néni szólalt meg:

– Beszélek Tiborral. Még ma este beszélek vele...

– Köszönöm, drága! Tudtam, hogy számíthatok rád! – mondta Sári néni. – Te, ha, Isten őrizz, Bénivel történik valami, semmi más bevételünk nincs.

És ekkor elsírta magát. Péter eddig tátott szájjal hallgatózott. Az elmúlt években – vagyis amióta Péter elég nagy volt ahhoz, hogy értse, amiről körülötte beszélnek a felnőttek – egyre többet hallott a zsidókról. Hogy milyen kártékonyak a magyar emberek számára, és hogy nem szabad engedni, hogy az egész országot ők uralják. Azt nem tudta, hogy kik azok a zsidók, viszont a Papa csak nevetett, a Mama meg bosszúsan legyintett, ha ilyesmit írt az újság vagy mondott be a rádió. Az apja régebben marhaságnak nevezte az egészet, hatökörnek, aki ilyet leír, és gerinctelennek a képviselőket, akik a parlamentben megszavaztak egy újabb törvényt a zsidók ellen. De amióta a Népjóléti Minisztériumban lett osztályvezető-helyettes, már csak fintorgott, mint akinek elege van az egészből. Nem verte többé nagydobra a véleményét, a szomszédok előtt sem mondott ilyesmit. Csak Irma nénivel beszélgettek erről, főleg, amikor azt hitték, hogy ő nem hallja.

Péter eddig nem gondolt arra, hogy a legjobb barátja és annak a családja zsidó lenne. A falfelirat láttán is csak rossz tréfára gyanakodott, talán a csínytevők eltévesztették a házszámot. Most, hallgatózás közben állt össze a fejében minden, az is, amiket korábban Dávidtól hallott: hát ezért nem lehet többet saját üzletük, ezért akarta Joli néni Füredre vinni Dávidot és Noémit, és ezért gondolt Sári néni arra, hogy talán jobb lenne, ha mind elmennének külföldre.

Szóval zsidók! Barátjára nézett, és látta, hogy Dávid lehajtott fejjel áll, cipőjével a parkett részét bökdösi.

„Vajon azt szégyelli, hogy a mamája elsírta magát, vagy azt, hogy zsidó? – töprengett Péter. – De azt, hogy zsidó, miért kéne szégyellnie? Annak született, és kész. Azok szégyenkezzenek, akik bántani akarják őket! Még hogy uralják az országot, meg a magyarok vérért szívját. Dávidék? Micsoda hülyeség!” És ekkor elhatározta, hogy pontosan ugyanúgy fogja szeretni, mint eddig. Sőt, ha lehet, még jobban!

Eközben Dávid arra gondolt, hogy legszívesebben elsüllyedne. Miért kell az anyjának így viselkednie? Könyörög Irma néninek? Miért van ez a cirkusz a bolttal és a költözéssel? Nem volt jó ötlet a hallgatóság... Az egész a németek miatt van? Talán. Csakhogy a feliratot Anya boltjára már a német megszállás előtt felmázolta valaki! És arra is tisztán emlékszik, amit Anya akkor mondott, amikor ő még csak másodikos volt: már az is csoda, hogy nőként elvégezhetette az egyetemet, de zsidóként arra, hogy ott is maradjon tanítani, semmi esélye. Mi az, hogy zsidóként? Ekkor eszébe jutott Annabella, a legkisebb füredi unokatestvére. Egy nagy családi vacsoránál, amikor a szülők az aktuális zsidótörvényt tárgyalták, csípőre tett kézzel megállt az asztal előtt, összeráncolta a homlokát, és megkérdezte: „Mondjátok már meg végre, mi az, hogy zsidó? Foglalkozás vagy szórakozás?” Akkor mindenki nevetett, de most Dávid arra gondolt, hogy a zsidóság nem foglalkozás, nem is szórakozás, hanem egy betegség, amiből nem lehet kigyógyulni...

Péter megérintette Dávid vállát, rámosolygott, és intett neki, hogy lopakodjanak vissza a szobájába.

Egy hét múlva új felirat díszelgett Sári néni üzletén. A *Herzog fűszer- és csemegebolt* táblát levették; most az állt a helyén, hogy *Nagy Tiborné fűszer- és csemegeboltja*. Továbbra is Sári néni árult benne, de immár Irma néni is gyakran bement, vagy reggel a fodrászatba menet, ahol dolgozott, vagy munka után, hogy aláírja a számlákat és a szállítóleveleket.

LÉGÓPINCE

Dávid kezdte megszokni a háborút. Amikor először mondta be a rádió, hogy „Légoltalom, vigyázz, légoltalom, vigyázz!”, majd azt, hogy „Achtung! Lichtspiele! Krokodil, Melke, Gros...!”, és futni kellett le a pincébe, akkor persze a torkában dobogott a szíve. Később magyarázta el Apa, hogy ez a titkosított üzenet a német és magyar légvédelemnek szól, és a „Krokodil” épp Budapest megnevezése a katonai kód szerint. Hogy a „Melke” vagy a „Gros” minnek a neve, azt ő sem tudta.

Volt abban valami izgalmas, hogy végre azt kellett csinálnia, amire a szülei már jó előre felkészítették, és ő pontosan tudta, mi a feladata: felkapni a vizeskulacsot és az elemózsiás táskát, amiben volt néhány gyertya, egy doboz gyufa, a *Winnetou*-könyv, az *Ember, ne mérgelődj!** , és aztán rohanás le a lépcsőkhöz!

* 1910-ben megjelent német társasjáték. Eredeti neve: *Mensch ärgere Dich nicht*. Ma inkább *Ki nevet a végén?* néven ismert.

A házmester már az udvaron volt. Fején a vicces katonai vassisakkal, irgalmatlanul verte a porolóra kötött vasdarabot, hogy a legsüketebb szomszéd is értesüljön a légiriadóról. Pedig ő volt az, aki nagyothallott.

Dávid elsőként ért le a pincébe. Mielőtt leült volna a Herzog család számára fenntartott sarokba, megsimogatta az új tartógerendákat. Még 1941 tavaszán hozták őket, napokig ott heverték egy halomban az udvaron, erdélyi fenyvesek illatát árasztva. Aztán Elekes bácsi felügyeletével – aki nemcsak házmester volt, de egyben a légoltalmi pince parancsnoka is – a férfiak lecipelték az oszlopokat az óvóhelyre. Két, kalapáccsal és fűrészsel felszerelkezett munkás pedig bekalapálta őket a boltozat alá.

Dávid és Péter is segédkezett. Péterék házában nem volt légoltalmi pince, így nekik is ide kellett átjönniük bombázás esetén. Elekes bácsi igen elégedett volt az eredménnyel, a végén intett a két fiúnak, és hátravitte őket a pince legtávolabbi zugába. Ott végigkopogtatta a falat, majd egyszer csak megállt.

– Itt, ni!

– Mi van itt?

– Tartsd csak ide a viharlámpát, Dávid! Látjátok? Itt más a téglaszíne. Itt van a titkos átjáró.

Dávid és Péter nem hitt a fülének. Elekes bácsi feléjük fordult, bal kezével felemelte a lámpát, és megvilágította jobb mutatóujját.

– Ha találat éri a házat, és beomlik, akkor nem lehet már kijutni a pincéből. Ilyenkor itt kell áttörni a falat. Ezen a lyukon át lehet mászni a szomszéd pincébe. A csá-

kány itt van a pad alatt. De nem lesz rá szükség. A Führer* győzni fog, és akkor egyszer s mindenkorra elkotródnak az ellenséges gépek a fejünk fölül!

Most, amíg a többieket várta, Dávid odament az átjáróhoz, és megkopogtatta. Üresen kongott. Odatapasztotta a fülét, hátha meghallja a mozgolódást odaát, hiszen ha légiriadó van, ott gyülekeznek a szomszéd ház lakói is. Ekkor gyors lépteket hallott a pincelejárón: érkeztek a szomszédok, elsőként Cseke néni, a lányával.

Dávid félt, hogy esetleg Péterék nem hallották a szirénát, még arra is gondolt, hogy átszalad hozzájuk, bár figyelmeztetés után szigorúan tilos volt máshova menni, mint a légópincébe. De nem kellett sokáig aggódnia: a harmadik ember, aki leereszkedett a pincébe, a levegőt izgatottan kapkodó Péter volt.

– Mindent hoztál? – kérdezte, miközben lehuppant a barátja mellé.

Dávid bólintott. Amíg az asszonyok kötöttek vagy kártyáztak, a férfiak sakkoztak, vagy fojtott hangon beszélgettek, addig ők is jól elváltak kettesben: a *Winnetout* többnyire hiába vitte le, mert a gyertyák fényénél inkább társasoztak, vagy ha azt megunták, megfordították a táblát, és malmot játszottak. Amúgy meg mindig volt mesél-nivalójuk egymásnak osztálytársakról, focimeccsekről, hétvégi kirándulásokról, Dávidnak meg az unokatestvérekről. Hiszen korábban Soma, Ábi és Annabella gyakran feljöttek Joli nénivel és Rudi bácsival Füredről. Dávid az ilyen

* „Vezér” (német). Adolf Hitlert szokták így emlegetni.

hétvégéket különösen szerette, mert úgy érezte, lett három újabb testvére. És ő, mint legnagyobb testvér, aki itt él a székesfővárosban, sorra megmutogatott nekik minden csodát: a kisköfalattit, a Széchenyi fürdőt, az állatkertet, a fogaskerekűt... Dávid volt az idegenvezető, a többiek pedig ámulva itták a szavait.

Mindazonáltal az első, áprilisi bombázást alig lehetett hallani. Csak Elekes bácsi mondta párszor, hogy „Na, hallották? Evvót a'!” Másnap aztán bemondta a rádió, hogy a Ferencvárosi pályaudvart bombázták az amerikaiak.

De ezt már együtt hallgatták fent a lakásban a rádióból, amikor Péterék is átjöttek a szokásos péntek esti zenehallgatásra és kártyázásra.

CSILLAG

A kártyaparti előtti zenehallgatás különleges esemény volt. Ilyenkor Péter apukája, ha tudott venni „jófélét”, hozott egy üveg bort; ha nem, beérték a gyenge kávéval, amit Dávid anyukája főzött. Az asztalra mindig került házi sütésű flódn^{*} vagy legalább bolti isler. Amíg zene szólt a rádióból, tilos volt beszélgetni. Béni bácsi úgy gondolta, hogy a muzsikát csak behunyt szemmel, áhítatos csendben lehet igazán élvezni. Dávid ezt nem így gondolta, de nem akarta felbosszantani.

Az apja régebben sokat viccelődött, az utóbbi hetekben viszont már az apróságok is könnyen felhúzták. Csak két dolog volt, amitől kisimult az arca; az egyik, ha vasárnap elmehetett horgászni a Méray oldalkocsis motorkerékpárjával. Ilyenkor gyakran Dávidot is magával vitte. Igaz, hogy horgászás közben sem lehetett megmukkanni, nehogy

* Hagyományos zsidó sütemény, amely dióval, mákkal, almával és szilvalekvárral készül.

elijesszék a halakat, de Dávid annak is örült, ahogy összekacsintottak, valahányszor kapás volt, vagy ahogy Apa viccesen faggatta a vergődő halat, miközben leakasztotta a horogról: netalán ő lenne a csodatevő aranyhal? És ha igen, akkor lehetne szó arról, hogy külön-külön teljesítse mindkettőjünk három kívánságát, ami ugyebár összesen hat? Majd, miután a vizesvederbe dobta, gyorsan hozzátette, hogy ez még nem kívánság volt, csak pusztá érdeklődés.

Dávid szívből kacagott. A sült halat nem szerette, de a horgászást igen.

A másik, ami elsimította Apa vonásait, a zenehallgatás volt. Ilyenkor lehunyta a szemét, és hátrahajtotta a fejét. Néha a keze is mozgott, mintha vezényelne.

Amikor viszont zongorázott, a zene mintha az ujjai végéből áradt volna egyenesen a billentyűkbe, majd a zongora kalapácsain át a húrokba. Dávid úgy érezte, minden dühét, keserűségét a zenélésben adja ki. Talán ezért is volt, hogy valahányszor egy darab végére ért, végigsimította a zongorát, mintha csak bocsánatot kért volna tőle.

A zongorázás is Apával kezdődött. Dávid félt, hogy ez is olyasmi lesz, mint az írógépezés, amikor – Apa példáját követve – négyévesen ő is ütni kezdte a billentyűket, de tenyérrel, erre a karok összeakadtak, és abból nagy szidás lett. De a zongorával más volt a helyzet. Apa azt mondta Anyának, hogy jót tenne a gyermeknek valami „művészi passzió”. „Azt választasz, amit akarsz” – biztatta Dávidot, de Apa úgy tudta az ilyesmit mondani, hogy Dávid végül azt választotta, amit Apa akart. Vagyis a zongorát.

Apa, amikor megismerte Anyát, még karmesternek készült a Zeneakadémián. Aztán egy idő után azt kezdte mondogatni, hogy az akadémián „nem fog neki sok babér teremni”. Dávid ezt szó szerint értette, és úgy képzelte, hogy az apja minden reggel bemegy abba a nagy épületbe, és meglesi, hogy az ablakba tett virágcserepekben termett-e babér. Ma már tudja, hogy ez annyit tesz: Apának nem volt jövője a Zeneakadémián. Úgyhogy közben írogatni kezdett. Humoros újságcikkei jelentek meg különböző lapokban, és azokkal sikert aratott. Sokan gratuláltak, a szerkesztőség pedig bátorította, hogy írjon nekik minden héten, jól megfizetik. Így, mielőtt feleségül vette volna Anyát, felcsapott teljes állású újságírónak. „Lehet, hogy most már bánja? – töprengett Dávid. – A zenével bárhol boldogulna, nem úgy, mint a magyar nyelven írt vicces szövegeivel.”

Amikor a rádióban véget ért a koncert, hírek következtek. Ezt Dávid és Péter is meghallgatta, miközben csendben kirakták a táblát a társasozáshoz.

– Minden hatodik életévét betöltött zsidó személy – nemre való tekintet nélkül – köteles felső ruhadarabjának bal mellrészén, jól láthatóan, tíz centiméter átmérőjű, szövet-, selyem- vagy bársonyanyagból készült, kanárisárga hatágú csillagot viselni.

Dávid első gondolata az volt, hogy akkor Noéminak, akit már a zenehallgatás előtt lefektettek, sajnos nem kell, mert ő még csak három. Ki fog lógni a családból, amikor együtt mennek valahova. De ő, Dávid már a nagyokhoz tartozik,

neki viselnie kell a csillagot! Csak ezután gondolkodott el azon, hogy milyen is a kanárisárga.

– Aki jelen rendelet rendelkezésének nem tesz eleget, hat hónapig terjedő elzárással büntetendő.

A bemondó a hatot jól megnyomta, mintha az elmulasztott csillag minden egyes ágáért egy-egy hónap börtön járna.

A felnőttek döbbenet néztek egymásra.

– Hát már nálunk is? Ez hihetetlen! – mondta Péter mamája.

Dávid nem igazán értette, hogy mi ezzel a baj. Sőt, büszke volt, mert tudta, hogy ez a csillag az ő nevét viseli: Dávid-csillagnak hívják.

Aztán kedd este látta, amint az anyja a varrógép fölé görnyed, és épp a csillagot varrja fel az ő iskolai kabátjára. Nem mondott semmit, mikor Dávid belépett, csak rámosolygott. A szeme piros volt, mint sírás után szokott, ezért Dávid sem kérdezett semmit.

Ettől kezdve figyelte az embereket az utcán: a legtöbben, ha meglátták a kabátján a csillagot, gyorsan félrepillantotak. De voltak, akik úgy néztek rá, mint valami undorító bogárra. És akadtak, kevesen, akik ismeretlenül rámosolyogtak.

Amúgy sokáig nem is tudta, hogy ők zsidók. Azt hitte, hogy csak Szatmári Mama és Tata azok. Tata mindig olyan furcsa szavakat használt, amelyekre Apa azt mondta, hogy jiddis*. Mama pedig minden pénteken imádkozott, és gyer-

* Európai zsidó nyelv, amely a középkorban, német nyelvterületen alakult ki. Héber, német és szláv nyelvi elemek keverednek benne.

tyát gyújtott, amikor bejött a szombat. Mindig így mondták: „bejött”, és Dávid az elején kapkodta a fejét, hogy hol? Azt hitte, az is egy szomszéd, és bizonyára nagyon félelmetes, ha Mama, aki olyan szigorú tud lenni, ennyire a kedvében akar járni. Másnap átjött a szomszéd bácsi begyújtani a tüzet és felgyújtani a lámpát. Mert a villany már be van vezetve a szatmári nagyszülőkhöz, de a kapcsolóhoz sem szabad nyúlniuk, még nekik, családtagoknak sem, amíg ki nem megy a szombat. Pedig Apa felajánlotta többször is. Ahogy a nap lement, a szombat is kiment, ám ezzel nem volt vége a furcsa szokásoknak. Dávid tisztán emlékezett arra, hogy a Szatmári Mama mekkora patáliát csapott, amiért Apa a megmaradt libahúst véletlenül a piros edény helyett a kékbe tette. Azt is mondta, hogy egy nem zsidó vőtől több tiszteletet kapott volna, mint egy ilyen hitehagyott zsidótól.

Dávid látta, hogy Anyának ez rosszulesett, de egy szó sem szólt. Itthon ezekből a zsidó dolgokból semmit nem csináltak, de amikor Szatmáron voltak, Anya mindig próbált szót fogadni Mamának. Akkor Margit néni vette védelmébe Apát:

– Ami bent van, az a fontos, mamika, nem az, ami kint. A Mama erre csak dühösen legyintett egyet.

Margit néni Anya nagyobbik testvére, a legidősebb a három nővér közül. Ő is itt élt Budapesten, de nem ment férjhez. Gyógytornászként dolgozott, egy másfél szobás lakásban élt a Pozsonyi úton. Ritkán látogatták meg, mert majdnem mindig a pácienseinél volt. Az igazság az, hogy Dávid nem nagyon kedvelte Margit nénit, mert valahányszor a nagynénje meglátta őt, mindig összecsapta a kezét,

és azt mondta: „Istenem, milyen görbe ennek a gyereknek a háta!” És a családi ünnepek alkalmával is képes volt könyvet tenni Dávid fejére, hogy egyenesen üljön, vagy percenként rászólt, hogy „Húzd ki magad!”.

„Ha Tata és Mama zsidó, akkor világos, hogy Anya is az – töprengett Dávid. – És ha Mama hitehagyott zsidónak nevezte Apát, akkor ezek szerint Apa is zsidónak született. De akkor...”

– Apa, én zsidó vagyok? – kérdezte egyszer, vacsora után.

Apa leültette Dávidot maga mellé.

– Milyen nyelven beszélünk, Dávid?

– Magyarul – válaszolta döbbsen.

– Így van. Ez a legfontosabb. Persze, mi is zsidók vagyunk, csak nem vagyunk vallásosak, mint a nagyanyád. Nem csinálunk belőle nagy ügyet. Nem kell szégyellned a származásodat, de nem is kell dicsekedni vele. Pláne most nem. A lényeg viszont ez: mi is pont olyan magyarok vagyunk, mint a többiek, érted? Ugyanolyanok.

– Mondjuk, mint Péterék? – kérdezte Dávid.

– Pontosan.

Csakhogy Dávidot ez egyáltalán nem győzte meg arról, hogy pont olyanok, mint Péterék. Sokkal inkább az volt az érzése, hogy Apa csak szeretné, hogy így legyen.

Ezután már jobban figyelt a felnőttek beszélgetésére, ha a „zsidó” szót hallotta. Például amikor a fölöttük lakó nyugdíjas Nusi néni a lépcsőházban nagy hangon szidta a zsidókat, mert szerinte a háború óta még jobban szívják a magyarok vérért. Anyát és Apát figyelte, de ők nem

tiltakoztak, hanem besiettek a lakásba. Bent aztán Apa kiguvasztotta a szemét, ujjait begörbítette, mintha karmok lennének, odalépett hátulról Anyához, és hangosan szörcsögve szívni kezdte a bőrt a nyakán.

Anya sikkantott egyet, majd finoman ellökte Apát.

– Hagyd abba. Nem vicces...

Béni bácsi ártatlan képet vágott, és vállat vont.

– Csak ki akartam próbálni, hogy milyen ez a vérszívás.

Ha már ez az új zsidó biznisz...

Aztán elkomorodott.

Akkoriban derült ki, hogy a lap főszerkesztőjét, ahol Apa dolgozott, leváltották, mert zsidó. Hogy Anya egy ismerőse nem dolgozhat többet a színházban, mert zsidó. És az is, hogy Dávid három nagyobb másodunokatestvérét sem vették fel az egyetemre, szintén azért, mert zsidók.

De ezeket az embereket alig ismerte. Bármit is beszéltek a felnőttek, az ő élete ugyanúgy folyt, mint eddig: iskolába járt, átment Péterhez játszani, péntek esténként ők jöttek át zenét hallgatni, vasárnap pedig elment Apával horgászni.

A csillag volt az első, ami éreztette vele, hogy ő más. Más, mint az utcán a járókelők, más, mint az osztálytársai nagy része, és más, mint Péter. Noha Péter ezt nem éreztette Dáviddal, sőt, még kedvesebb próbált lenni. De az igazat megvallva, ez kicsit zavarta Dávidot. Azt szerette volna, ha Péter pontosan ugyanúgy viselkedik vele, mint eddig.

VILLAMOS

Két nappal később újabb rendelet jött ki, de Dávid erről csak zongoraóra után, a vacsoránál értesült.

– Holnap fél órával hamarabb kell kelned – mondta Anya kurtán, miközben feltálalta a rakott krumplit.

– Miért? – kérdezte Dávid, akinek a hétórai kelés is elég nagy megpróbáltatást jelentett.

– A zsidók holnaptól egyáltalán nem utazhatnak vonaton, hajón vagy autóbuszon. És villamoson is csak az utolsó kocsiban.

Eközben Sári néni jelentősegteljesen Béni bácsira pillantott, mintha csak azt mondaná: „Látod, két hete még elutazhattunk volna! Most meg már fel sem ülhetünk a vonatra...”

Béni bácsi letette az újságot, majd levette a szemüvegét is. Nem tűnt idegesnek, inkább olyannak, mint aki nagyon szeretné, hogy higgyenek neki, és ő is nagyon szeretne hinni abban, amit mondani készül.

– Nézd, Sárrikám, hamarosan vége lesz ennek az őrült-ségnek. Egész egyszerűen nem tartható. Addig meg csak kibírjuk valahogy.

– Én nem mondtam semmit... – mondta Sári néni komoran.

– Én mondhatok valamit? – kérdezte óvatosan Dávid. Anya bólintott.

– A mi villamosunknak csak egy kocsija van...

– Épp ez az! – kapott a szón Apa. – Technikailag így az az egy kocsi egyben az utolsó kocsi is. Tehát nyugodtan...

– Nem a gyereken kísérletezünk! – vágott a szavába Anya. – Majd ha te már kipróbáltad, és senki nem kötött beléd, nem rakott le a villamosról, nem hívott rád rendőrt, akkor esetleg. De Dávid mindenképp gyalog megy holnap. Sajnálom, majd reggel felköltelek időben – zárta le a vitát. Aztán megpuszilta Dávid fejét, és megkérdezte: – Kakaót főzlek?

Dávid szeme felcsillant. A kakaó ritka kincs volt, csak vasárnap reggel szokott Anya főzni. Egyszer Dávid fel is lázadt emiatt, hiszen a fűszer-csemegében ott állt a nagy barna fémdobozban annyi kakaó, amennyi egy egész iskolának elég lett volna. De Anya nem engedett. Elmondta, hogy sokba kerül, és azt is, hogy ha Dávid gyakrabban szeretne inni, akkor azt a zsebpénzéből kell fizetnie.

– Akkor miért adsz Péternek mindig egy bonbont, mielőtt hozzám jönne játszani?

– Miért, neked nem küldök?

– De igen.

– Vagy azt akarod, hogy neki ne adjak?

Anyát nem volt könnyű zavarba hozni.

– Nem. Csak... néha ahelyett, hogy neki csokit adnál, főzhetnél nekem kakaót. És Noéminak! – tette hozzá gyorsan, mint a család összes gyerekének képviselője.

Másnap, amikor Péter játszani jött, és nem nyújtotta át neki a csokigolyót, Dávid rögtön sejtette, hogy mi történt. De hallgatott. Ímmel-ámmal játszottak egy darabig, végül Péter törte meg a jeget:

– Dávid, szerinted a mamád haragszik rám?

– Miből gondolod? – kérdezte Dávid tettett egykedvűséggel.

Péter elpirult.

– Hát csak azért, mert eddig, tudod, mindig megkérdezte, hogy kérek-e bonbont. De ma nem.

Dávid nyelt egy nagyot.

– Nem rád haragszik – mondta rekedt hangon –, hanem rám. De holnaptól megint kapsz bonbont, ígérem.

És örült, hogy noha nem mondta el Péternek, hogy mit beszéltek Anyával, mégis igazat mondott. Ahogy egy cserkésznek illik. Többet soha nem panaszkodott arra, hogy miért csak hétvégén van kakaó.

Most viszont rohant a telefonhoz, hogy elújságolja Péternek a hírt.

A barátja elképedve kiáltott fel:

– De hát a villamoson nincs is utolsó kocs!

– Ahogy vesszük. Egy kocsija van. Az lehet első is, utolsó is. De fél hétkor kell indulnom, úgyhogy holnap ne várjál rám...

Másnap reggel álmosan botorkált a lépcsőházban a kijárat felé, amikor a kapualj félhomályából elé ugrott egy alak.

– Megvagy, pajtikám! – kiáltotta Péter, és belekarolt elképedt barátjába. – Azt hitted, elslisszolhatsz előlem? Na, gyere már!

Dávidnak eszébe nem jutott volna, hogy Péter hajlandó fél órával hamarabb felkelni, csak hogy együtt meheszenek. Ilyen hát egy igazi barát! Péternek pedig dagadt a melle a büszkeségtől. Ő már az esti telefonbeszélgetés után kitalálta, hogy így fogja meglepni Dávidot. Azóta próbálta elképzelni, hogy milyen képet fog vágni a barátja. És elégedett volt az eredménnyel.

De mire az iskola elé értek, mindketten kifulladtak. És a hazaút sem volt rövidebb. Mikor belépett az ajtón, Péternek már fájt mindkét lába.

– Nicht vor dem Kind! – ennyit hallott a Mama szájából. Ekkor a Papa és a Mama is ránéztek, elmosolyodtak, és gyorsan témát váltottak.

– Milyen volt az iskolában? – kérdezte a Papa.

Aznap este Péter sokáig hallgatózott, előbb az ebédlő ajtajánál, később a szülei hálószobája előtt. De csak mondatfoszlányokat hallott, amikből semmi értelmeset nem tudott összerakni. Viszont a sugdolózás azt jelezte, hogy valami nem gyerekfülnek való, titkos és talán veszélyes témáról van szó.

Forgolódott az ágyban, sehogy sem tudott elaludni. A fallóra már a hajnali egyet is elütötte, mire végre álom jött a szemére.

Emiatt viszont reggel nem hallotta meg az ébresztőóra hangját. A Mama is csak későn vette észre, hogy még nem kelt ki az ágyból. Hiába ébresztette fel és sürgette, Péter pedig hiába kapkodta magára a ruháját és falta be a reggelijét, mire leért a szemközti ház elé, Dávidnak már csak hült helyét találta. Bizonyára várt rá egy darabig, aztán muszáj volt elindulnia, ha nem akart nagyon elkésni.

Épp jött a 46-os, Péter a megállóba szaladt, de az ajtó előtt megtorpant. Szálljon fel, amikor a barátjának nem lehet? A kalauz türelmetlenül csengetett. Péter nem akart elkésni, ezért mégiscsak felkapaszkodott. Ahogy a villamos végigzörömbölt az utcákon, tekintetével lankadatlanul a járdát pásztázta. Végül a körúton pillantotta meg Dávidot: kipirulva loholt a csillagos kabátjában. „El fog késni!” – gondolta Péter, és behúzódott egy újságot olvasó férfi mögé. Életében először nem szerette volna, hogy Dávid észrevegye.

OSZTÁLYFŐNÖKI

Amikor Péter leszállt a villamosról, és becsengetés előtt két perccel az iskola elé ért, rádöbbsent, hogy most egy még nehezebb döntést kell meghoznia: vagy megvárja Dávidot, és akkor biztosan elkésik, vagy bemegy az órára, mintha mi sem történt volna. Úgy döntött, hogy lesz, ami lesz, még ha be is írják hiányzónak, inkább megvárja Dávidot.

Ekkor egy kéz nehezedett a vállára.

– Ne ácsorogj itt, Nagy Péter! Mindjárt kezdődik az óra!

Diósi tanárnő volt, a történelemtanáruk és osztályfőnökük. Péter nem tudta, hogyan magyarázhatná meg neki a helyzetet, így hát követte az osztályterembe, de a Himnusz éneklése alatt végig az ajtót leste. Dávid az utolsó szakasz alatt futott be. Halkan csukta be az ajtót, lekapta a sapkáját, és az ajtó előtt vigyázzban állva éne-

kelte az utolsó sorokat, miközben a Magyarország-térképet bámulta.

Ez Pétert már elsőként is kíváncsisággal töltötte el. A hely- és vízrajzi térképen piros krepp-papírral voltak lefedve a trianoni döntés* nyomán elcsatolt országrészek: Burgenland, Felvidék, Kárpátalja, Erdély és Bácska. Mindig izgatta, hogy milyen városok, folyók, hegyek lehetnek a letakart rész alatt, de a papírt piszkálni szigorúan tilos volt. Aztán második osztály elején az Erdélyt lefedő krepp-papírnak majdnem a fele eltűnt, szabaddá téve olyan érdekesen hangzó helyeket, mint a Gyalui- vagy a Görgényi-havasok, és olyan ismerős neveket, mint Kolozsvár és főleg Szatmárnémeti. Ekkor már tudta, hogy Anya Szatmáron született, onnan jött fel a nővéreivel Budapestre a trianoni döntés után. De azt is, hogy Szatmári Tata meg Aradon született, és az bizony még egyelőre a krepp-papír alatt maradt. Ezért is várta, hogy végre győzzenek, és vége legyen a háborúnak, mert akkor Arad is kibújhat a papír alól.

A Himnusz után az egész osztály együtt harsogta a *Magyar Hiszekegyet*:

*„Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában:
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában! Ámen.”*

* Az első világháborút lezáró békeszerződés, amely a történelmi Magyarországot területe kétharmadától megfosztotta.

Az áment követően a padok fedelei csattogni kezdtek, mindenki leült, és elővette a történelemfüzetét. Dávid félve nézett az osztályfőnökre. Diósi tanárnő végigmérte a kipirosodott arcú, még lihegő Dávidot, de nem szólt semmit, csak intett, hogy a helyére mehet.

Dávid szót fogadott, ő is elővette a füzetét meg a tolltartóját.

– Sajnálom, Dávid! – súgta oda Péter. – Elaludtam...

Dávid nem nézett rá, csak megvonta a vállát. Ezt úgy is lehetett érteni, hogy nem nagy ügy, de úgy is, hogy nem érdekkel.

A tanárnő viszont nem kezdte meg az órát. Matatott egy kicsit a katedrán a naplóval, többen azt hitték, feleltetni fog. De aztán becsukta, felállt, és összefonta a karját.

– Aki csillagot visel, az álljon fel! – mondta nyugodt hangon.

Dávid, még két fiú a hátsó padban és egy lány megszeppenve emelkedtek fel a padból.

– A helyzet az... – a tanárnő kicsit kereste a szavakat –, hogy számotokra befejeződött az iskolai év.

Az osztályterem teljesen elnémult. Mindenki azt hitte, hogy rosszul hallotta. A négy csillagos gyerek egymásra pillantgatott.

– Vagyis többet nem kell bejőnnötök az iskolába.

A tanárnő egyenként végignézett mind a négyükön. Megszerette ezt az ötödik osztályt, a reálgimnázium legkisebbjeit, akiket tavaly ősszel kezdett tanítani. Fájt a szíve, hogy ezt a négyet most ki kell szakítania a közösségből.

Ráadásul ilyen durván, minden felkészítés nélkül. De ez nem az ő döntése volt.

– Le vagytok már zárva minden tantárgyból, tehát nem marad félbe az évetek. El is hoztam az értesítőöket. Fehér, Herzog, Szabó, Zollner. Gyertek ki, vegyétek át!

A négy gyerek lehajtott fejjel ment ki, mint akik büntetést kaptak.

– No, nem kell búslakodni. Vegyétek úgy, hogy nektek megkezdődött a nyári szünet.

– A zsidók nyaralni mennek! – mondta Csopaki félhangosan a hátsó sorból.

Többen kuncogni kezdtek.

– Csend legyen!

– Ez nem igazság, tanárnő, kérem! – pattant fel Krausz Jani. – Megint a zsidók járnak jól! Nekünk miért kell akkor iskolába járni, ha...

– Krausz, leül és elhallgat. Mindenki elhallgat!

A nagyszájú, vékony Krausz duzzogva ült le. A négy diák, kezében az értesítővel, a katedra mellett egyik lábáról a másikra állt. A tanárnő észbe kapott, és sorra kezét fogott velük.

– Most pedig vegyétek szépen a táskátokat, és az lesz a legjobb, ha hazamentek. Jó nyarat kívánok. Találkozunk... ősszel.

Dávid továbbra sem nézett Péterre, behajította az imént kivett füzetet és tolltartót a táskájába, majd megindult az ajtó felé.

– Suli után átmegyek hozzád! – súgta utána Péter.

Dávid nem nézett hátra, de alig láthatóan bólintott. Péter kicsit megkönnyebbült.

A négy diák elköszönt, és libasorban kiment az ajtón. A tanárnő megvárta, amíg hallótávolságon kívül kerülnek, aztán megszólalt:

– Csapaki, Krausz, felállnak! – Csattogott a pad, a két fiú felállt. – Jól jegyezzétek meg, amit most mondok: a tanulás kiváltság, nem büntetés. Vagy jobban tetszene, ha a mezőn kellene dolgoznotok?

– De tanárnő – kezdte Krausz, aki láthatóan nem tudott megbékélni a helyzettel –, ha olyan nagy kiváltság, akkor a zsidók miért nem kapnak belőle?

– Mert nem érdemlik meg, tökfej! – mondta egy csilingelő leányhang az első padból.

Szendrey Anna volt, az éltanuló.

A tanárnő levegőt vett, hogy válaszoljon. Merően nézett Annára, aki bizonyára dicséretre számított, amiért tudta a helyes választ. A tanárnő végül nem szólt semmit. Tudta, hogy Anna szülei fontos emberek, jó kapcsolatokkal a legfelsőbb körökből, mégis megdöbbenette, hogy a lányuk ilyet mond. Azt is tudta, hogy ha most rendre utasítaná, akkor ma este Anna elpanaszolná a szüleinek, és másnap az apja jó eséllyel felhívna az igazgatót telefonon. És akkor holnapután az igazgató hívatná őt, és kérdőre vonná. És ezt Diósi tanárnő semmiképp sem szeretne volna, mert volt neki elég baja enélkül is. Egyetlen, tizennyolc éves fiát próbálta megmenteni attól, hogy a frontra küldjék, és ez hétről hétre egyre nehezebb feladatnak bizonyult.

Visszaült a katedrához, komoly arccal lapozni kezdte a tankönyvet. De Péternek az volt az érzése, hogy a sírással küszködik.

Az órák után Péter egyből hazaindult. Most nyugodtan villamosozhatott, és közben rádöbrent, hogy ettől kezdve minden reggel villamosozhat, hiszen Dávid többet nem jön iskolába. Ettől megint rosszkedve lett.

De miért? Előbb a csillag, majd a villamos, most meg az iskola. Talán ez az, amit már tegnap este tudtak a szülei, csak nem akartak neki elmondani? De miért teszik ezt a zsidókkal?!

„Én igenis segíteni fogok Dávidnak tanulni!” – határozta el. De közben azt is be kellett magának vallania, hogy picit irigyelte is a barátját. Nyári szünet márciustól szeptemberig? Egy fél évig? Az igen!

Dávidék háza előtt megtorpant. Egyből felmenjen, vagy előbb nézzen be a fűszer-csemegebe, amit otthon félig viccesen már „boltunknak” neveztek? A lába a bolt felé vitte. Benyitott, és legnagyobb meglepetésére nem Sári nénit, hanem Dávidot találta a pult mögött.

– Hát te?

Dávid elvigyorodott.

– Boltossegéd lettem – mondta, és jókedvűnek látszott. Megpiszkálta a tüzet a kis vaskályhában, és tovább méricskélt valami különös illatú fűszert a kétkarú mérlegen, majd kis papírzacskókba adagolta. – Anyám felszaladt a lakásba telefonokat intézni. Na, mi van, kéne a bonbon, Nagy Péter?

– Nem azért jöttem... Tudod.

– Figyelj, van egy ajánlatom! Ha egy percen belül nem tüsszentesz, akkor kapsz egy bonbont. Ha viszont igen, akkor vásárolsz tőlem valamit, jó? Még úgysem volt egy vevőm sem, csak egy fritz.

– Egy német?! És mit akart?

– Kávét.

– És nem bántott?

– Nem, de megkérdezte, hogy hol az anyám. Na, gyere! Különben is a ti boltotok. Megéri neked, nem?

Péter egy pillanatra elgondolkodott.

– Ez elég rossz üzlet lesz neked, öregem.

– Te azzal ne törődj. Áll az alku?

– Áll! – Péter belecsapott Dávid kinyújtott tenyerébe, majd óvatosságból egy picit hátrébb lépett, arra az eshetőségre, ha Dávid borsot vagy csípős paprikát akarna az orra alá tartani. De semmi ilyen nem történt.

– Óra indul! – pillantott Dávid a faliórára, majd hátat fordított, és tovább adagolta a fűszert.

Péter egy darabig nem vett levegőt, de egy idő után már muszáj volt. Amikor beszívta, semmi különöset nem érzett. Már háromnegyed perc is eltelt, amikor valami facsarni kezdte az orrát. Nem tudta, mi az, csak azt érezte, hogy egyre erősebb, egyre ellenállhatatlanabb, és... hatalmasat tüsszentett.

Dávid elégedetten nevetett.

– Hogy csináltad? – kérdezte Péter, miközben az orrát törölgette.

– Elmondom, ha vásárolsz.

– Rendben – kotorászott a zsebében Péter. – Két bonbont kérek! – Fizetett, majd az egyiket Dávidnak adta, aki jókedvűen bontogatta. Elégedett volt azzal, hogy megtréfálta a barátját, és azzal is, hogy az egyik bonbont mégis csak neki vásárolta Péter...

– Borhot hortam a hályhára – magyarázta Dávid tele szájjal.

– Micsoda?

– Egy kis borsot szórtam a kályhára – mondta, miután lenyelte a bonbont.

– Akkor te miért nem tüszentettél?

– Má' megszoktam. Egész délelőtt ezt próbálgattam, amikor anyám nem volt bent.

– Aha... értem. Figyelj, Dávid, akarod, hogy együtt tanuljunk? Elhozom a leckét neked mindennap. Mit szólsz?

Dávid legyintett.

– Ne törd magad. Vakáción vagyok, nem? Megkaptam az értesítőmet is.

Péter csalódottan vont a vállát, és ismét elfogta egy kis irigység.

– Ahogy akarod...

TELEFON, RÁDIÓ

Másnap délután ragyogóan sütött a tavaszi nap. Péternek az az ötlete támadt, hogy gyorsan megírja a házi feladatát, aztán kimehetnének Dáviddal a Városligetbe. A telefonhoz sietett, hogy elmondja neki a tervet, de Dávidéknál nem csengett ki. Pár perc után újra próbálkozott, de akkor sem járt sikerrel. Így hát összecsapta a házi feladatot, majd felkapta a kabátját, és átment a barátjához. Béni bácsi nyitott ajtót.

– Nem működik a telefon – magyarázkodott Péter az ajtóban.

– Csak az működhet, ami van, Péter – szögezte le Béni bácsi, majd betessékelte. – Ma be kellett szolgáltatnunk a készüléket. A hazának szüksége van rá. Úgy látszik, a haza pont a mi telefonunkról szeretné intézni ügyesbajos dolgait. De sebjaj – tette hozzá, miközben bekísérte Pétert –, ott van nekem a rádió. Az egész nap beszél, és

legalább nem sértődik meg, ha elküldöm a fészkes fenébe. Má' bocsánat a „fészkes” szóért...

Péter igaziból a felháborodásának akart hangot adni, de Béni bácsi vicce után elmosolyodott. Benyitott Dávidhoz, aki az ágyán feküdt, és a *Winnetou* utolsó fejezetét olvasta.

– Kimegyünk a Városligetbe? – kérdezte Péter.

Dávid boldogan dobta félre a könyvet.

– Rendben, de csak ha én leszek a komancs törzsfőnök, és te a sápadtarcú!

Az úton Dávid végig a *Winnetout* mesélte, hiszen reggel óta mást sem csinált, csak zongorázott, és több mint száz oldalt elolvasott a regényből. A Városligetben találtak még két fiút, akikkel fél órát fociztak, aztán hazafelé Péter mondta el az iskolában történeteket. Éppen ott tartott, hogy Csopakit végül a sok szemtelenkedése miatt a sarokba térdepeltette a matektanár, amikor a fason szembejött velük három nagyfiú. Dávid elvigyorodott a hallottakon, erre a legközelebbi fiú elmenőben akkora taslit adott neki, hogy a sapkája a földre repült.

– Elég a zsidókból! – üvöltött még vissza, de olyan hangereővel, mintha attól tartana, hogy Dávid megsüketült, és nem fogja hallani.

– A Dunába velük! Meg a kölykeikkel is! – tette hozzá a társa, anélkül, hogy hátrapillantott volna, és felröhögött.

A harmadik viszont megállt, megfordult, és egyenesen Péter szemébe nézett. Nyugodt hangon szólalt meg, szinte barátságosan:

– Válassz magadnak más barátot, öcskös! Ennél jobbat érdemelsz! – És Dávidra bökött, mintha csak egy undok bogár vagy egy elromlott játék lenne.

Péter kővé dermedt, egy hang sem jött ki a torkán. Dávid nyaka vörösen égett, de úgy tett, mint akit ez nem érdekel. Lehajolt, felvette a sapkáját a földről, és nekifogott leporolni. Olyan hosszan és alaposan porolta, mintha most az lenne a legfontosabb dolog a világon, hogy egyetlen porszem se maradjon rajta. Mikor befejezte, meglökte a barátját:

– Na, megyünk, vagy kicsinálunk?

Egy darabig némán ballagtak. Dávid úgy tett, mintha semmi sem történt volna, és akadozva ugyan, de újból mesélni kezdte a *Winnetout*. Péter viszont nem bírt figyelni. A szembejövők arcát leste, és rettegett, hogy még valaki beleköthet Dávidba. Úgy tűnt neki, hogy sok felnőtt, ha rá és Péterre néz, azt gondolja magában, amit az a harmadik fiú mondott: mit barátkozol te ezzel a zsidó fiúval? Azt kívánta, hogy minél hamarabb érjenek haza.

A kapu előtt aztán Dávid szembefordult vele, és halkán annyit mondott:

– Ne mondd el az öregeimnek, jó?

Péter értetlenül nézett rá.

– Félek, ha megtudják, nem fognak többet kiengedni a házból. Márpedig én nem akarok egész nap bent kuksolni. Akarok még veled mászkálni.

– Rendben, persze! – mondta Péter készségesen, és ujjával egy lakatot rajzolt a szájára.

Miközben fölment a lakásba, úgy érezte magát, mint akinek mázsás súly nyomja a vállát. Persze hogy Dávid nem akar bent kuksolni. De hogyan fognak ők ezután kettesben az utcán mászkálni? Hogyan tudná a barátját az ilyen idióta nagyfiúktól megvédeni? Ő is félni kezdett.

Péntek este ismét együtt hallgatták a szülőkkel a rádiót Dávidéknál. Ekkor mondták be, hogy a zsidók üzleteit végleg be kell zárni.

– De jó, hogy átvettétek! – sóhajtott fel Sári néni, és Péter szülei felé emelte borospoharát.

– Persze, és köszönet érte. De attól még nem kell örömben körtáncot járnunk! – morogta Béni bácsi.

Péter elképzelte, ahogy a négy felnőtt borospohárral a jobb kezében, a ballal meg egymás derekát fogva körtáncot jár a nappaliban. Elmosolyodott. De ekkor, mintha csak Béni bácsi szavait akarná igazolni, a rádió újabb hírt mondott be:

– Minden zsidó, akinek a tulajdonában rádiókészülék van, haladéktalanul köteles azt május elsejéig működő állapotban beszolgáltatni a rádióátvevő bizottságnak. Aki jelen rendelet rendelkezésének nem tesz eleget, hat hónapig terjedő elzárással büntetendő.

Sári néni kezében megállt a pohár. Néma csend telepedt a szobára. Péter döbenten nézett előbb a felnőttekre, majd Dávidra. Dávid viszont a szüleit figyelte, és elkapta Anya jelentőségeltjes, Apára vetett pillantását. Ezt lehetett kiolvasni a tekintetéből: „Nem megmondtam?”

De Béni bácsi nem vette vagy nem akarta észrevenni. Hol Péterre, hol az apjára nézve magyarázott:

– Ezeknek mániájuk a hat hónap! Mindenért fél év jár. Semmi fantáziájuk nincs! – Aztán kis szünet után folytatta: – Meggondoltam magam, jobb volt a telefon. A telefonon legalább megválogathatom, hogy kit hívok fel. Egy ilyen alakot – bökött a rádióra –, aki ennyi disznóságot összehord, egész biztosan soha nem hívnék fel.

Péter elmosolyodott, de a szíve nehéz lett. A többiek sem nevettek.

Ez volt az utolsó közös rádiózásuk. Két nappal később Béni bácsi kért egy rossz pokrócot Sári nénitől, becsomagolta a világvevő rádiókészüléket, bekötötte a Méray oldal-kocsijába, és elvitte az átvevőhelyre. Sári néni este levett a kredenc tetejéről egy vázát, letörölgette róla a port, és a rádió helyére tette. És ettől kezdve gondoskodott arról, hogy mindig legyen benne friss virág.

OÍÁÁÁ AOOA!

– Halló, hallasz, Dávid?

– Oíááá aoaa.

– Nem értem!

Péter feszülten szorította a füléhez a cipőpasztás dobozt, amelynek a fenekén egy kis lyuk volt, és amelyben egy horgászszinór vége rögzült. A damil az első emelet magasságában volt kifeszítve a Felsőerdősor utca fölött, Péterék lakásától egészen a Dávidékéig. Ott egy másik cipőpasztás dobozba érkezett, amelyet Dávid szorított a szájához.

– Oíááá aoaa!

Péter távolabb tartotta a fülétől a barkácstelefont, és átkiáltott:

– Nem értem!!!

Erre Dávid is így tett, és visszakiáltott:

– Azt mondtam: ordítsál hangosabban!

– De akkor meg minek a telefon?!

A készülék nem működött valami jól, pedig elég komoly munka kellett az elkészítéséhez, és leleményesség ahhoz, hogy sikerüljön kettejüknek átvinni a zsinórt az utcán, majd egy kötéllel felhúzni és kifeszíteni a két lakás között. Mindezt úgy, hogy sem Elekes bácsi, a házmester, sem Vilmos bácsi, az újságos ne vonja őket kérdőre.

– Túl nagy a zaj – állapította meg Péter. – Nem jössz át inkább?! – kiabálta, miután egy újabb 46-os csörömpölt végig az utcán.

Az elmúlt napokban Dávid gyakran átszaladt Péterékhez. Mióta nem volt telefonjuk, az üzlettel kapcsolatos rendeléseket Sári néni Péterék készülékéről bonyolította. Ha a vásárlók miatt nem tudott átmenni, Dávidot szalasztotta át az üzenettel. Péter is gyakran volt futár, ha valamelyik szállító visszatelefonált, hogy ez vagy az drágult, nem kapható, vagy ismét rendelhető lett. Ilyenkor átvágtatott a hírral a fűszer-csemegébe, és onnantól Béni bácsié volt a feladat, hogy amint hazaért a szerkesztőség-ből, felpattanjon az oldalkocsis Mérayra, és még zárás előtt elszáguldjon az áruért.

A horgászszinór-telefon remekül megoldhatta volna a két futár problémáját. Ha működött volna. Dávid végül átment Péterékhez, és beszélt telefonon a nagykereskedővel. Majd a boltba szaladt, és átadta az üzenetet az anyjának, miszerint a cukor megint drágult, csak előre fizetésre adják. Pár perc múlva Péter azt látta az ablakukból, hogy Béni bácsi nyitja a szemközti kaput. Kipöfögött az utcára, gázt adott, és elrobogott a vásárcsarnok felé.

Dávid pedig szaladt vissza Péterékhez, tárcsázta a nagykereskedőt, hogy tartsák az árut, mert már el is ment érte az apja.

– Ma korán hazajött az apád a szerkesztőségből – jegyezte meg Péter, miután Dávid letette a telefonkagylót.

– Ma nem is ment be.

Péter megsejtett valamit.

– És holnap se fog?

Dávid megrázta a fejét.

– Itthonról fog dolgozni?

Dávid ismét megrázta a fejét.

– Ezek szerint már álnéven sem írhat többet?

Dávid erre felkapta a fejét.

– Honnan tudad, hogy az álnév? Nekem mindig azt mondták, hogy a Szíves Botond a művészneve!

Péter zavarba jött.

– A papám mondta tegnapelőtt, hogy tiszta szerencse, hogy az apád már régóta Szíves Botond néven írja alá a cikkeit, mert így nem fog feltűnni, hogy zsidó a szerzőjük. Kiváló álnév lesz. De akkor most már ez sem működik?

Dávid nem válaszolt, csak tovább bosszankodott.

– Ezeket nekem miért nem mondják el? Mindig csak: „Nicht vor dem Kind, nicht vor dem Kind!”

– Velem is ugyanezt csinálják...

– Jó, de neked legalább elmondták.

– Nem, nekem se mondták, csak hallgatóztam. – Péter mindenképp szeretne volna megvigasztalni a barátját, ezért hozzátette: – Tudod, nálunk a Papa hangosan fel szokta olvasni az apád újságcikkeit, de sokszor annyira

nevet közben, hogy nem tudja folytatni. A mamának meg elfogy a türelme, kikapja a kezéből az újságot, és ő olvassa tovább, de akkor meg ő is nevetni kezd. Úgyhogy gyakran én fejezem be helyettük az olvasást. És én is röhögök. Már ha értem a poént.

Dávidot ez sem derítette jobb kedvre. Péter a barátja arcát fürkészte, majd megkérdezte:

– Biztos nem akarod, hogy együtt tanuljunk?

Dávid megvonta a vállát.

– Rendben. Tanuljunk.

Ettől kezdve Dávidnak és Péternek kétféle délutánja volt: a tanulós és a játszós. Délelőttöként, miközben Péter iskolában volt, Dávid az anyjának segített a fűszer-csemegeiben. A tanulós délutánokon viszont Péter felsorolta, amit aznap az iskolában tanultak, és Dávid válaszított, hogy mi érdekli. Péter ilyenkor poénból meghajolt, mint egy pincér, és azt mondta:

– Máris hozom, uram!

Csak azzal foglalkoztak, ami Dávidot érdekelte. A többit hanyagolhatta, hiszen már mindenből le volt zárva. Péter viszont meglepve tapasztalta, hogy ő maga is sokkal jobban megértette és megjegyezte azt, amit még egyszer elmagyarázott. Ilyenkor többnyire Kalandor is odasompolygott, beült Péter ölébe, vagy ha ő elhajtotta, akkor felmászott Dávidéba, és ott dorombolt. Ha pedig megunta a honfoglalást vagy a mértani középarányost, akkor kisompolygott a teraszra, és mosakodni kezdett. Ilyenkor mindketten oda-odapillantottak, hadd lám, leugrik-e megint.

Péter egyre jobban szerette a közös tanulós délutánokat, és szorongott a játszósaktól. Magának is szégyellte bevallani, hogy fél kimenni az utcára Dávid társaságában. Meg akarta kérdezni tőle, hogy ő nem fél-e, de úgy tűnt, Dávid közönyösen viszonyult a múltkori esethez is, és Péter nem akarta, hogy gyávának tartsa. Hisz mindketten tudták, hogy neki, Péternek semmi baja nem eshet. Mégis megkönnyebbült, ha esős idő volt, mert akkor előkerült az *Ember, ne mérgelődj* és a malom.

A következő héten végig esett az eső, és egyik délután átmentek Dávidékhoz. Béni bácsi engedélyével Dávid elővette a Märklin vasutat, amelyet a tizedik születésnapjára kapott a szatmári nagyszülőktől, és az egész nappalit behálózták a játék vasút sínjeivel.

Béni bácsi meg is jegyezte:

– Na, nézze meg az ember! Hiába a rendelet, mégis vonatozik a kis zsidó!

OLDALKOCSIS MÉRAY

Június közepén újabb rendeletet hoztak. Dávid vacsora alatt olvasta fel a hírt az újságból:

– A m. kir.* I. budapesti honvéd hadtestparancsnokság elrendeli a zsidó tulajdonban lévő kerékpárok, motorkerékpárok és áruszállító kerékpárok, más néven triciklik beszolgáltatását... – Azonnal az apjára nézett.

Béni bácsi nem tűnt különösebben szomorúnak. Nem szólt semmit, vacsora után viszont fogta magát, és lement az udvarra, a poroló mögé, ahol letakarva tartotta a motort. Dávid a konyhaablakhoz sietett, kinyitotta, és kidugta a fejét. Az apja egy ideig csak állt, és nézte az oldalkocsis Mérayt.

Ezzel udvarolt Sárikának, ezzel vitte be a kórházba is, amikor Dávid készült megszületni. Ezzel mentek a Bala-

* A „magyar királyi” rövidítése.

tonra Ábiékhoz, és ezzel vitte Dávidot is oly sokszor horgászni. Most többször körbejárta, nézegette. Aztán váratlanul belerúgott. Dávid úgy rezzent össze, mintha neki fájna. Pedig igazából az apjának fájt. Felfelé már sántikálva jött a lépcsőn, estére bekékült a lábujja. Anya tett rá borogatóst, majd bekente valami kenőccsel, de nem szólt egy szót sem. Apa másnap délután lesántikált egy veder vízzel meg egy kefével, tisztára sikálta a Méray oldalát, kivikszolta az oldalkocsi ülését és a lámpát is. Aztán beindította a motort, és elvitte a leadóhelyre.

Már besötétedett, mire hazaért.

– Leadtad? – kérdezte kurtán Anya.

– Le. De ezt megtartottam, emlékebe – mutatott fel egy kis villanyégőt.

– Nem lesz ebből baj? Azt írták, hibátlan állapotban kell átadni.

– Nappal nem veszik észre, hogy hiányzik. Este meg... az már legyen az ő bajuk. Jól jön majd a lámpába az óvóhelyen.

– És hogy fogunk ezután bevásárolni a fűszer-csemegének? – kérdezte Dávid.

– Hát a kettessel.

Egy pillanatig reménykedett, hogy az apja tényleg tud valami járművet, amire zsidók is felszállhatnak, de aztán kapcsolt.

– Lábuszra gondolsz? – kérdezte csalódottan.

– Igen. De se baj, Dávid, legalább leadjuk a fölösleges kilóinkat, nem? – kérdezte, majd besántikált a szobájába.

Dávid a tekintetével követte az apját, ezt a magas, csontos férfit, akin egyetlen fölösleges kiló sem volt. Aztán

a saját pocakjára nézett, és megmarkolta. Arra a következtetésre jutott, hogy ő inkább tudna fogyni, mint az apja.

Mióta megtudta, hogy Dávidéknak a motort is le kellett adniuk, Péter folyvást azon törte a fejét, hogyan tudna nekik többet segíteni. A lehetőség már másnap délután kopogtatott az ajtón. Illetve előbb csak telefonált.

A vásárcsarnokból üzenték, hogy megjött a cukor, de csak húsz kiló, és nagyon gyorsan érte kellene menni, mert ha nem, van rá más vevő. Péter átszaladt az üzenettel a fűszer-csemegébe, szólt Sári néninek, majd visszatért, és folytatta a házi feladatait. De öt perc múlva kopogott Dávid.

– Jössz velem cukorért? – kérdezte izgatottan. – Az apám is beszerzőúton van, fűszerekért ment. Mire visszaér, már túl késő lesz. Egyedül meg egy kicsit nehéz lenne... – magyarázta Dávid, majd felmutatta a négy szatyrot, amelybe szét tudják osztani a súlyt.

Péter azt akarta mondani, hogy „persze”, de eszébe jutott a sapkás incidens, és torkán akadt a szó. Dávid észrevette a habozást.

– Na, mi van, félsz, hogy belénk kötnek? – Gúnyos mosoly jelent meg a szája sarkában. – Nem vagy zsidó, nincs mitől félned. Én kapom majd úgylis a sallert – tette hozzá nyeglén.

– Hülye vagy? Dehogy félek! – vágott vissza Péter. – Várjál már, húzom a cipőmet!

És közben arra gondolt, hogy tényleg nem könnyű, ha az embernek zsidó barátja van.

A vásárcsarnokig Péter még a szembejövők arcát nézte, de nem bírta sokáig. Visszafelé inkább lesütötte a szemét, a járda kövezetét bámulta, gépiesen rakta egyik lábát a másik után. Nehéz volt a két-két szatyor, épp elég volt arra figyelni, hogy ne súrolják velük a földet.

Tisztán hallotta, amint egy kapualjban az egyik öreg-asszony azt mondja a másiknak:

– Nézd csak, hogy viszi az a zsidó kölyök a cukrunkat. Hogy ezeknek nem sül ki a szemük!

– S a másik, a mafla, még segít is neki! – tromfolt a barátnője.

Péter tudta, hogy ő az a mafla. Ő is megbélyegzett lett, mint a barátja, pedig rajta nem is volt csillag.

Szólanul mentek hazáig. A cukrot lerakták a boltban, Sári néni két-két bonbonnal jutalmazta az erőfeszítésüket. Ezután Péter hazament, otthon lerúgta a cipőit, bement a gyerekszobába, ráborult az ágyára, és sírni szeretett volna.

Arra vágyott, hogy megint úgy lehessenek barátok, mint korábban, ugyanakkor nagyon remélte, hogy Dávid egyhamar nem hívja megint vásárolni.

Eközben Dávid a fűszer-csemegében az ablak előtt állt, és Péterre gondolt. Egy kicsit már bánta, hogy elhívta magával. De egyedül valóban nem bírta volna, és az igazat megvallva, nagyobb biztonságban érezte magát Péterrel. Igaz, hogy így is kapott már egy nagy pofont, de az talán rosszabbul is elsülhetett volna, ha nincs vele senki. Manapság nem árt, ha az embernek van egy olyan barátja, akinek nincs csillag a kabátján.

NYÁR

RECENZÍÓK

VÁROSLIGET

– Kimegyünk a Városligetbe? – kérdezte Anya egy korai nyári délelőttön. – Kivisszük Noémit egy kicsit levegőzni.

– És a boltban ki marad? – kérdezte Dávid.

– Maradok én – mondta Apa. – Menjetek csak, olyan szépen süt a nap!

Dávid örült, hogy végre kettesben lehet Anyával. Remélte, hogy Noémi hamar elalszik a babakocsiban, és akkor majd beszélgethetnek.

A fason mentek ki a Városligetig, ott pedig a sétányokon az Iparcsarnokig*. Dávid jól emlékezett a két évvel ezelőtti nemzetközi vásárra, amelyet Apával kettesben néztek meg. Akkor még csak kilencéves volt, nem érdekelték a különleges gépek és autók, hamar elege lett a tömeg-

* 1885-ben épült, kiállítások és nemzetközi vásárok színhelyéül szolgált. A második világháború alatt súlyosan megrongálódott, ezért 1947-ben lebontották. Később a helyén épült fel a Petőfi Csarnok.

ből, végig fagyaltért cirkuszolt. Most viszont nem volt vásár, és tömeg sem. Az Iparcsarnok nyitott kapuja mögött javításra váró Opel teherautókat láttak, amelyeket német katonák őriztek.

Így hát a Vidámpark felé kanyarodtak. Ott jött az újabb csalódás: a Vidámparkot is zárva találták. Mellette az állatkert viszont nyitva volt, hosszú sor kígyózott a jegypénztár előtt. Kiállták a sort, jegyet vettek, majd beléptek. De ismét csalódnuk kellett. Egy szomorú elefanton és egy idegesen ugráló csimpánzcsaládon kívül csak üres ketrecek és kifutókat láttak.

– A bombázások óta ilyen hisztérikusak – bökött a visítózó csimpánzokra a gondozó, miközben egy tanítónőnek és az osztályának magyarázott. – A többit azért menekítettük vidékre.

Dávidnak eszébe jutott az iskola, és sóvárogni kezdett. Megkerülték a nagy tavat, majd visszafordultak, és Dávid egyre türelmetlenebbül várta, hogy Noémi elaludjon. Eddig is végig csicssergett, kérdezett, és követelte a választ, de az elefánt aztán teljesen lázba hozta.

– Elveszánt nem fél! – kiabálta. – Nonóka nem fél! Elveszánt nem fél! Nonóka nem fél! – És nyújtogatta a karját, hogy megfogja az elefánt ormányát. Alig lehetett róla lebeszélni.

– Fáradt vagyok, és melegem van! – fakadt ki végül Dávid.

– Üljünk le egy kicsit odakint – mondta Anya.

A Vidámparkkal szemben találtak egy padot, amely félig árnyékban volt. Dávid levette a zakóját, és elnyúlt a padon.

Pár méterre tőlük egy öregember ült egy kiskocsiban, amely elé két búskomor póniló volt befogva.

– Kocsikázás pónifogaton! Csak száz pengőért! – kiáltotta el magát.

– Száz pengő?! – döbbsent meg Dávid. – Az rengeteg!

– Szeretnél menni, Dávid?

Dávid megrázta a fejét. „Nem ér meg az annyit!” – gondolta. Ekkor viszont rég hallott csilingelésre figyelt fel. A belváros felől fagylaltárus közeledett a triciklijével. Egyszerre eszébe jutottak a füredi fagyizások, de rögtön az is, hogy amióta Apa nem dolgozhat a szerkesztőségben, nagyon be kell osztaniuk a pénzt.

Meglepetésére Anya matatni kezdett a táskájában, és Dávid kezébe csúsztatott valamennyi aprót.

– Menj, és hozz két gombócot.

– Biztos? – nézett rá hitetlenkedve.

– Nekem málnásat, magadnak meg amilyet szeretnél.

Dávid már futott is a triciklihez. Mire visszatért, még egy kellemes meglepetésben volt része: Noémi végre elaludt. Dávid szorosán az anyja mellé ült, aki rögtön átkarolta őt. Egymásra nevettek, egyszerre nyaltak a fagylaltba. Aztán keresztbe tették a kezüket, és megkóstolták egymásét is.

– Nagyon ügyes boltossegéd lettél, Dávid! Nem is tudom, mihez kezdenék nélküled – mondta Anya.

Dávid büszkén húzta ki magát.

Annyi rossz történt az elmúlt három hónapban... A világuk hétről hétre egyre jobban beszűkül. Anyát is legtöbbször idegesnek látta, néha pedig rejtegetni pró-

bálta fia elől azt, hogy sírt. Apa pedig, amióta nem dolgozott, még kimerültebbnek látszott. Éjjel nem tudott rendesen aludni; Dávid nemegyszer megébredt arra, hogy recseg a parkett, amint az éjszaka közepén fel s alá járkál az ebédlőben. Néha azt is hallotta, hogy leül az írógéphez, befűzi a papírt, gépel pár sort, aztán kitépi a lapot, és összegyűrve a papírkosárba dobja. Nappal meg mindenért zsörtölt, és alig evett.

Nagyon kellett már ez a délután, ami – néhány apróságtól eltekintve – olyan volt, mint régen: Anyával, fagyival, napsütéssel.

– Tessék visszavetetni a kabátot a gyerekre, asszonyom! Elsőre nem is tudták, honnan jön a hang.

– A csillagot mindig hordani kell, jól láthatóan. Ez a rendelkezés.

Most vették csak észre a parkőrt, amint ott állt a fa mellett.

– De hát kánikula van! És itt van a kabát a gyerek mellett, jól látszik a csillag! – érvelt Sári néni. – Különben maga sem vette volna észre, hogy...

– Ne vitatkozzon, asszonyom, mert rendőrt hívok! A rendelet értelmében mindig viselni kell a sárga csillagot. Nézzen oda az ember!

Dávid ekkorra már felállt, átadta a fagyiját egy pillanatra Anyának, és felvette a zakóját.

A parkőr elégedetten bólintott, majd a babakocsihoz lépett, és szemügyre vette a leánykát.

– Neki nem kell viselnie, még nincs hatéves – mondta Sári néni epésen.

– Tudom – hintázott a lábán előre-hátra a parkőr. – Pontosan ismerem a vonatkozó rendeletet. Nem is azért néztem meg. Hanem mert igen szép kisleány.

Anya vonásai megenyhültek.

– Kár, hogy... ilyenféle – tette hozzá a parkőr, és tovább-ballagott.

Anya arca elkomorult. Dávid megijedt, hogy az anyja még jól oda talál mondani a parkőrnek, és gyorsan megszorította a karját. De nem volt rá szükség.

– Nem akarom! Nem akarom! – kezdett nyöszörögni Noémi álmában.

Sári néni most nem állt fel őt ringatni, hanem Dávidhoz fordult.

– Dávid, Apa munkát kapott.

– Igen? És hol? És mennyi lesz a fizetése?

– Munkát mondtam, nem fizetést.

– Van ilyen is? – nézett rá Dávid megnyúlt képpel.

– Behívták munkaszolgálatra*. Ez olyan, mint a katonaság, csak zsidóknak.

– Elmegy harcolni?!

– Hál' Istennek, nem. Itt marad Pesten. Viszont dolgozhat látástól vakulásig.

Dávid egyszerre örült és volt csalódott. Annak örült, hogy az apja nem megy ki a frontra, és így nem is kerül-

* Olyan katonai szolgálat a második világháború alatt, amelyben a fegyveres harcra alkalmatlan vagy megbízhatatlannak tartott férfiak vettek részt. A legtöbb zsidó férfi munkaszolgálatos volt. Fegyvert nem kaphattak, és a nehéz, sokszor veszélyes munkát gyakran tetézte az elöljárók kegyetlenkedése is.

het életveszélybe. Szatmári Tata, Anya édesapja az első világháborúban vitézségi érmet kapott, méghozzá magától a királytól, amiért Galíciában egyedül átvágta magát a kilencszeres drótakadályon, és lefegyverzett három orosz tisztet. Apának ilyen hőstettre nem lesz lehetősége.

– És mit fog dolgozni?

– Valamit a Déli vasútnál. Talán vagonokat takarít.

Dávid elkecseregett. Ennél már az otthon ülés is jobb.

– És tényleg nem fizetnek semmit? A katonák legalább kapnak zsoldot...

– Talán adnak valamennyi kenyeret. Hadd el, az is jól jön. De nem ez a fontos. Hanem az, hogy tudsz-e majd Noémira vigyázni, amikor mi... amikor mi nem leszünk.

– Hogyhogy nem lesztek? – kerekedett el Dávid szeme.

– Beszélnek azt, hogy hamarosan a nőket is be fogják hívni.

– A zsidókat?

– Igen.

– És akkor nem jösztek többet haza?! – kérdezte rémülten Dávid.

– Nyugodj meg, Dávid! – ölelte magához az anyja. – Egyelőre nem megyek sehova. De ha úgy alakul, hogy egyikünk sem lesz itthon, akkor te leszel a nagyfiú, és te vigyázol majd Noémira is. Érted?

– Értem.

– Akkor is, amikor idegesítő és hisztis, érted?

Dávid bólintott.

– De nem mentek el egészen, ugye?

Ekkor két kis kéz jelent meg a babakocsi peremén, majd Noémi gyanakvó arca bukkant fel.

– Hová dugtátok az elveszánt?

Dávid felállt, kivette a kocsiból Noémit, és magához szorította. Anya nézte őket, nézte, és a szeme csillogni kezdett.

CSILLAGOS HÁZ

Béni bácsi egy olyan munkaszázadba került, ahol mindnyájan korábbi újságírók, rádiósok vagy filmesek voltak. Anya és Dávid meglepve tapasztalták, hogy Apa az eltávazások után fáradtan, de jókedvűen jön haza, nagy étvágygal eszik, és szívesen mesél. A felügyelőjük egy jóra való vasutas volt.

– Uraim! Gyorsan bepiszkolódni, és amíg nem jönnek vizitbe, szép lassan dolgozni! – hangzott az utasítás. Így amikor a tisztek ellenőrizni jöttek, elégedetten látták, hogy a sok okos zsidó már nyakig koszosan, térden csúszkálva sikálja a vagonok padlóját. Aztán ahogy elmentek a tisztek, a munkaszolgálatosok ismét lelassultak, hogy maradjon még pucolnivaló, és ne vezényeljék őket veszélyesebb munkára.

Dávid csalódott volt. Úgy érezte, az Apja kerüli azt, hogy valami igazi hőstettet hajtson végre, vagy legalább

értelmes munkát végezzen. De végre jókedvű volt, és tudott aludni, ez is valami.

Egyik este Dávid sokáig maradt Péternél. Házizás után még társasoztak is, és Dávid csak akkor kapott észbe, amikor Irma néni vacsorázni hívta őket. Nem akart nemet mondani, ráadásul már régóta nem látott gyulai kolbászt. Gyorsan evett, aztán megköszönte a vacsorát, elnézést kért, és hazasietett, nehogy baj legyen a késői kimaradás miatt.

Mikor belépett a lakásba, egyből tudta, hogy valami nagy dolog történt: Apa épp otthon volt, könyveinek egy része az ebédlőasztalon, a ruhásszekrények nyitva, Anya pedig lázasan keresett valamit. Noémi kihasználva, hogy senki sem figyel rá, négykézláb bemászott a nyitott ruhásszekrénybe, és Apa nadrágjait próbálgatta a fejére, majd amelyiknek nem tetszett a színe, azt kihajította a szőnyegre.

A konyhaasztalon bor, pedig nincs is péntek; a tűzhelyen épp kifutott a kakaó, pedig nincs is vasárnap. Mi folyik itt?

Miután végre sikerült lefektetnie Noémit, Anya leültette Dávidot az asztalhoz, kitöltötte a kakaót, magának és apának pedig egy kis bort, és leült vele szembe, majd Apa is melléjük telepedett.

- Dávid – mondta –, komolyan kell beszélünk.
- Most egy időre megváltozik az életünk – folytatta

Anya.

- Megint?
- Összébb kell húznunk magunkat.

– Margit nagynénédhez költözünk – zárta rövidre az apja.

– De miért? És mi lesz az üzlettel? Meg Péteréssel?

– Az üzlet megy tovább, Péterék maradnak a helyükön. Nincs olyan messze, naponta el tudunk gyalogolni ide.

– De miért kell...

– Tessék! – Az apja Dávid elé tette az aznapi újságot.

– „Polgármesteri rendelet csillagos házak kijelöléséről...” – kezdte olvasni Dávid. – Nem értem! – Ellökte az újságot, mintha ezzel a rendeletet is el tudná törölni.

– Nem olyan bonyolult. Ettől kezdve csak a csillaggal megjelölt házakban lakhatnak zsidók. Ez a mienk nem lesz csillagos ház. Vagyis át kell költöznünk egy csillagosba. Ha nem költözünk sürgősen Margit nénédhez, akkor majd betesznek oda valaki mást, és akkor mi idegenekkel kerülünk össze. Tehát már holnap költözünk.

– Holnap???

– Igen, holnap.

– De miért nem csinálnak ebből csillagos házat?

– Nem tudom. Talán azért, mert itt mi vagyunk az egyetlen zsidó család. Ebbe a lakásba pedig egy olyan család jön, amelyik egy csillagos házból költözik ki.

– Az én szobámba?!

– És a mienkbe! – sóhajtott az anyja, aki nagyon szeretne volna, ha Dávid nem akadékoskodik tovább, hanem nekiáll csomagolni.

– Akkor kapjunk mi is négy szobát! Margit néninél csak két szoba van, a kicsi ráadásul nem is rendes szoba.

– Kiválóan számol a gyerek, jó iskolába járattuk! – jegyezte meg Béni bácsi, és nagyot kortyolt a borból. – Már amíg lehetett... – tette hozzá, majd felállt, és visszatért a könyveihez.

– Kicsi fiam, egy zsidó családnak egyetlen szobában kell elférnie – magyarázta Anya.

– Egyetlenegyben? De ez nem igazság!

– Nem az. Hidd el, nekünk sem könnyű. De most segítened kell, Dávid, nem okvetetlenkedni! Gyorsan szedd össze a legszükségesebbeket, amiket magaddal akarsz hozni. A többiről leltárt készítünk, Elekes bácsi aláírja, és mikor visszajövünk, hiánytalanul visszakapjuk.

Dávidnak elege lett. Nem nyúlt egy ujjal sem a kakaóhoz, hanem összefonta a kezét a mellén.

– Miért nem utaztunk el Brazíliába? Miért?!

– Mert nincs rá pénzünk, fiam – jött vissza az apja a nappaliból, kezében egy lexikkal.

– És mert ott mindig idegenek lennénk – tette hozzá az anyja.

– És akkor miért nem engedtetek el legalább Füredre? Ott sokkal jobb lenne nekem, mint itt. De ti mindig csak magatokra gondoltok! Nem megyek se-ho-va!!!

Már olyan hangosan ordított, ahogy a torkán kifért. Nem törődött azzal, hogy hány cserkészparancsot szeg meg, és a várható büntetéssel sem.

Anya és Apa azonban nem szóltak semmit, csak összenéztek egy pillanatra. Anya összeszorította az ajkát, de látni lehetett, hogy a sírás már szorongatja a torkát. Ez

rosszabb volt, mint egy sarokba állítás. A nagy csendet végül egy vékonyka hang törte meg:

– Dái kiabál, Dái haragszik...

Anya besietett Noémi szobájába. Apa sem mondott semmit, csak levetette a szekrény tetejéről az írógép táskáját, letörölte róla a port, és beletette a gépet.

Dávid fogta magát, bement a szobájába, és végigdobta magát az anyon.

Arra gondolt, felhívja telefonon Pétert, és mindent elújságol neki. Aztán eszébe jutott, hogy már nincs telefonjuk. Akkor majd holnap, az iskolában. Aztán beugrott, hogy neki már iskola sincs. És akkor – most először március 19-e* óta – tényleg elsírta magát.

Később, amikor suttogást hallott kintről, felkelt, és az ajtóhoz osont. Apa vigasztalni próbálta Anyát.

– Az amerikaiak már partra szálltak Normandiában, Sáríka. Ez hatalmas dolog! Áttörték az Atlanti falat, amiről Hitler azt mondta, hogy áttörhetetlen. A németeknek muszáj lesz átcsoportosítaniuk. Meglátod, néhány nap, maximum egy-két hét, és kivonulnak innen!

– Hiszem, ha látom! – mondta az anyja.

– Sáríka, be kell ismernem, hogy ami Füredet illeti, igazad volt. Drága Jolikaék... Még jó, hogy nem engedték el a gyerekeket.

* 1944. március 19-én szállta meg a német hadsereg Magyarországot; ennek szemtanúja volt Dávid és Péter is.

– Én nem azt akarom, hogy igazam legyen, hanem azt, hogy testvérem! – És zokogni kezdett.

Dávid ekkor berobbant az ebédlőbe.

– Mi történt Somáékkal?!

Egyikük sem válaszolt.

– Mondjátok meg, hogy mi történt!!! – kiabálta olyan hangosan, hogy biztos lehetett benne: fel fogja ébreszteni Noémit. Szégyellte magát ezért, mégis eltökélte, hogy addig kiabál, amíg választ nem kap.

Az anyja felpattant, és Noémi szobájába sietett. Az apja viszont magához intette. Dávid odarohant, és fejét az apja ölébe fúrta.

– Tegnap összegyűjtötték a füredi zsidókat az állomáson. Többet nem tudunk, mert nem lehet telefonálni. Csak egy rövid táviratot küldtek, hogy nekik is menniük kell. Állítólag dolgozni viszik őket valahova Lengyelországba.

– A gyerekeket is?

– Igen. Nem akarják elszakítani őket a szüleiktől.

Apa váratlanul egy puszit nyomott Dávid feje búbjára, és erősen magához szorította őt.

Dávidnak végül nem volt mikor elbúcsúznia Pétertől. Egyszerűen nem tudta elképzelni, hogy itt kell hagynia mindent, a lakásukat, az üzletüket, a legjobb barátját, és ezentúl Margit néni fél szobájában kell összezsúfolódnia a szüleivel, és álló nap azt hallgatnia, hogy „milyen görbe ennek a gyereknek a háta”. Úgy tervezte, hogy reggel, mielőtt még Péter iskolába indul, átszalad hozzájuk. De hétkor már ott voltak a költöztetők, és Anya rákiáltott,

hogy azonnal pakoljon össze. A Märklin vonatot ragadta meg először, de Anya fejcsóválva mondta, hogy azt felejtse el, és meg sem hallgatta Dávid érveit.

Erre ő is gyorsan a könyveit kezdte válogatni, akárcsak Apa. May Károly indiános regényei közül előbb csak azokat akarta vinni, amelyeket még nem olvasott, de aztán rájött, hogy az olvasottakhoz még jobban ragaszkodik, így végül az egész sorozatot bepakolta. Betette a kottáit is, de a melegebb ruhákról megfeledkezett. Különben is, ahogy Apa mondta, nem tarthat ez olyan sokáig!

Apa ekkor már az itt maradó holmik leltárát írta össze Elekes bácsival. Dávid felkapta a fejét, amikor szájából elhangzott a „pianínó” szó.

- A pianínót nem visszük? – kérdezte megdöbbenve.
- Mégis hová tennénk abban a pici lakásban, fiam? – mondta Anya.
- S te ezt hagyod? – nézett döbbenetben Dávid az apjára.
- Ne félj – szólt Elekes bácsi –, mindenről leltár készül. Én kezeskedem, hogy mindent úgy találtok majd, ahogy itt hagyátok. És Herzog úr, én nagyon sajnálom az ügyet. Nem is értem, hogy miért kell ezt...

LÉPCSŐKORLÁT

Attól, hogy nem viszik magukkal a pianínót, Dávidnak még rosszabb kedve lett. Bosszúsan ballagott a kiskocsi mögött, amelyet két, nála alig idősebb, de sokkal izmosabb költöztető legény húzott. Hátizsákjában a könyvek és a fölöslegessé vált kották, karjában pedig egy zsákba gyömöszölve azok a ruhák, amelyeket Anya az utolsó percben rángatott ki a szekrényből, ha mégis „elhúzódna a kirándulás”.

Így érkeztek meg Margit néni Pozsonyi úti lakásához. Sári néni nővére a negyediken lakott egy hatemeletes, Szent István parkra néző, szép új házban. Amikor beléptek a lépcsőházba, Dávidnak két dolog tűnt fel. Egyrészt sehogy sem értette, mitől csillog ennyire a lépcsőkorlát, náluk ugyanis kopott és fakó volt. Másrészt már a lépcsőházban megérezte, hogy valamelyik lakásban csirkét sütnek. Bárcsak Margit nénitől jönne az illat! Minden

emeleten újra beleszagolt a levegőbe, azt remélve, hogy az illat csak erősödik. Amikor beléptek a lakásba, épp akkor nyitotta ki Margit néni a sütő ajtaját, hogy meglocsolja zsírral a megpirult csirkét. Dávid máris jobb kedvre derült, pedig akkor még nem is tudott a fagylaltról.

Aztán az is kiderült, hogy mégsem kell bezsúfolódniuk a fél szobába, ugyanis Margit néni már beköltözött oda, és átadta nekik a nagyszobát. Anya és Apa megkapták a kinyitható kétszemélyes kanapét, Dávidnak a fotelágyon ágyaztak meg, Noémi kiságyát pedig beszorították a kettő közé.

Ebéd közben Margit néni mesélt a ház lakóiról. A legtöbbször unalmas foglalkozása volt, ügyvédkedett, könyvelt, vagy valami üzletet vezetett, de azért akadtak páran, akik felkeltették Dávid érdeklődését. Az egyik Géza bácsi volt, a két méter magas kosárlabdázó, aki az első emeleten lakott. 1935-ben részt vett a genfi Európa-bajnokságon, aztán zsidó származása miatt nem lehetett többé a magyar csapat tagja. Neki nem volt családja.

Nagy hírességnek számított a házban Lévy úr, az ötödik emeleten élő nyugdíjas nyelvtanár. Kilenc nyelven beszélt, írt és olvasott, köztük két holt nyelven is.

Legfelül, a tetőteraszos lakásban lakott a megözvegyült Dobay báró a két lányával. A felesége másfél éve halt meg valami gyógyíthatatlan betegségben. Sopron közelében született, osztrák és magyar felmenői voltak, és lesújtó véleménye volt a náci német birodalomról. A báró tulajdonában állt a ház nagy része. Ő nem volt zsidó, a legtöbb lakó viszont igen, ezért a házból csillagos ház lett. Margit

néni elmondta, hogy Dobay igazán jóra való úriember, a zsidókat ugyanúgy emberszámba veszi, mint a nem zsidókat, a házon belül nem is kell viselni a csillagot. Nagyon barátságos a gyerekekkel is, de azért mindenki szólítsa méltóságos uramnak. És a csendőrák betartásához igen csak ragaszkodik, tehát kettőtől az ötórai teáig zsvivaj semmiképp sem lehet a lépcsőházban.

A házmestert Kovácsnak hívták, a kapu mellett, a földszinten lakott, és Dobay bárótól kapta az utasításait. Dobay báró és Kovács házmester családján kívül csak egyetlen nem zsidó élt a házban: Szíbenliszt Nándor nyugalmazott katonatiszt a harmadikon, pont Margit néniék alatt. De hogy ő egy alezredes, az csak sokkal később derült ki Dávid számára, éspedig nem akármilyen körülmények között. Szíbenliszt, mint nem zsidó, külön engedéllyel maradhatott a csillagos házban.

Dobay báró lányain, Emmán és Vilmán kívül még kilenc gyerek lakott a bérházban. Mindannyian fiúk, négytől tizenöt évesig, négyen közülük Kovács házmester fiai. A legnagyobb, Andor nem sokat törődött a kisebbekkel. Legtöbbször Emmával, Dobay báró nagyobbik lányával beszélgetett elmélyülten a hatodik emeleti kis padon. Legfeljebb akkor vakkantott rá a kicsikre, főleg az öccsére, amikor a lépcsőház korlátján elkezdtek a szokásos csúszkaversenyt, és ezzel megzavarták a nagyok beszélgetését.

– Ernő, azonnal húzzátok le a hangerőt! – adta ki az utasítást. A hangerőről Dávidnak Apa már leadott világevő rádiója jutott eszébe.

Ő első nap csak hallgatózott a konyhából, a következő nap viszont már kilesett a bejárati ajtó kis üveglakán. Látta, amint Ernő nyelvet nyújtott, és elkiáltotta magát:

– Ki meri utánam csinálni?! – Azzal felpattant a lépcsőkorlátra, és eltűnt Dávid szeme elől.

Andor valószínűleg azért nem háborgott a korlátcsúszda miatt, mert a következő, aki egy vad kiáltással Ernő után ugrott, éppen Vilma volt. Nővérével ellentétben, aki a könnyű nyári ruhákat kedvelte, Vilma mindig lovagló nadrágban járt-kelt, hosszú, göndör haja csak úgy lobogott utána.

Ilyenkor Emma lenézett a lépcsőkorláton száguldó hűga után, és legyintett:

– Vadmacska... – mondta, és visszaült Andor mellé.

Dávidnak három napra volt szüksége, hogy összeszedje minden bátorságát, és odamenjen a gyerekekhez. Ernő egyből nekiszegezte a kérdést:

– Na, lássuk, van vér a micsodádban? Meg mered csinálni?

Az első mondatot annyira nem értette, hogy ijedtében a nadrágjára pillantott, nincs-e rajta valami kosz vagy vér. Erre aztán Ernő, majd nyomában a kisebb fiúkból álló kórus is hahotázásban tört ki.

Vilma nem nevetett, csak várakozva nyúlt végig a korláton, és a mozdulat Dávidot Kalandorra emlékeztette. Most nem bánta volna, ha megjelenik egy szülő, és gyorsan betiltja az egész csúszkálást. Lenézett a négyemeletnyi mélységbe, és gyorsabban kezdte venni a levegőt.

– Mér’ ne merném? – kérdezte nem túl nagy meggyőződéssel, majd két kézzel jó erősen megmarkolta a korlátot, és feltette rá az egyik lábát. Ebben a pillanatban el sem tudta képzelni, hogy a kísérlet ne hatalmas eséssel, kéz- és lábtöréssel érjen véget.

Ekkor Vilma felemelkedett, és sokatmondó tekintettel háttal ült fel a korlátra. Dávid megértette, hogy a lány a helyes pózt mutatja neki, és azt is, hogy akkor talán neki sem mindegy, hogy Dávid az első alkalommal szétzúzza-e magát.

Így már sokkal könnyebb volt. Nem a tátongó mélységet látta, hanem a fölé magasló korlátot, amelyet jó erősen meg tudott ragadni. Mégis, amikor csúszni kezdett, túl görcsösen szorította a korlátot.

– Ne szorítsd, csak tartsd magad! – hallotta Vilma utasítását. Arra már magától jött rá, hogy a kanyarban befelé kell dőlnie, ha nem akar kirepülni a lépcsőkre.

A csúzás legalább annyira volt mámorító, mint ijesztő. Körbe-körbe, egyre gyorsabban követték egymást az emeletek. És mi lesz a végén?! Ezt nem mondta Vilma, és ő sem kérdezte meg! De már késő volt fékezni: a korlát elfogyott alóla, keze, lába a levegőben, kalimpálva repült, és... és... puff! Becsapódott a pinceajtó mellé felstószolt poros matracokba. Olyan nevetés tört ki belőle, hogy nem tudta abbahagyni. De felocsúdni se volt ideje, mert egy rikoltást hallott odafentről:

– Félre, félre, félre! – kiáltott Vilma a kanyarban. És mintha csak az ő vékonyabb, rekedtes visszhangjai vol-

nának, mögötte a kisebb fiúk, a sor legvégén pedig Ernő. Sorra csapódtak be a matracokba. Kacagtak, köhögtek, prüszköltek, miközben egymást lökdösve feltántorogtak a földszintre, majd ki a verőfényes hátsó udvarra.

Ezzel a csillogóra koptatott lépcsőkorlát rejtélye is megoldódott.

Most már Dávid is a csapat tagjának számított. Ernő volt a vezér, legalábbis hivatalosan. Ezt Vilma is elfogadta, ha viszont valami egészen mást akart, mint Ernő, akkor rendszerint Vilma győzött, ezt pedig Ernő fogadta el.

A következő csínybe Vilma avatta be, és Ernő nem tudott erről, legalábbis Dávid így hitte. Ez a „Hamis láto-gató – ki meri tovább?” nevet viselte, és az volt a lényege, hogy nem túl gyakran, viszont mindig vacsoraidőben, úgy, hogy Kovács házmester ne vegye észre, valamelyikük a kapuhoz lopózott. Óvatosan kinyitotta a kémlelőablakot, megnyomta a csengőt, majd fürgén elbújt a kapusülkékben. Kovács ilyenkor otthagya a vacsoráját, kicsoszogott, kinyitotta a kaput, és mivel nem látott senkit, gyerekcsínyre gyanakodott. De nem bent kereste a tettest, hanem az utcán. Sőt rendszerint a közelebbi utcasarokig is elment, mert azt gyanította, hogy ott rejtőzik az elkövető. Ezalatt az igazi csínytevő előbújt a fülkéből, és a magasföldszinti forduló mögül leleskedő gyerekek előtt táncolt, riszálta magát, tornászott, grimaszkodott, míg a többiek sutto-gva, de jól hallhatóan számoltak. A cél az volt, hogy minél tovább merje csinálni az illető anélkül, hogy a visszatérő Kovács észrevegye, és ellássa a baját. Dávid kicsit sajnálta a házmestert, amiért megzavarják a vacsoráját, de ettől

még izgatottan számolt a többiekkel együtt. Egyszer Ernő is kidugta a fejét az ajtajukon, de az arckifejezéséből úgy tűnt, ő nem az apját sajnálja, hanem inkább azt, hogy nem számolhat ő is a többiekkel.

Ahogy teltek a napok, Dávid egyre jobban várta a délutánokat, és valahányszor meghallotta Jozsó, Zsoló meg a többiek fatalpú szandáljait csattogni a lépcsőházban, tudta, hogy elmúlt öt óra, és kezdődhet a játék.

Sajnos gyakran áruért kellett mennie a vásárcsarnokba, és a többiek már javában játszottak, mire hazaért. Első alkalommal, magyarázatként a késlekedésére, Dávid elmondta nekik, hogy ő már igazi boltossegéd a szülei üzletében, amely papíron ugyan már nem az övék, de a valóságban annál inkább. Ettől kezdve sokkal nagyobb tisztelettel néztek rá, még Vilma és Ernő is. Amikor pedig Anya megengedte, hogy hozzon nekik egy-egy bonbont, Dávid ázsiója a gyerekseregen belül már-már Ernőével vetekedett.

CSALÁDI OKOKBÓL ZÁRVA

Az iskola utolsó napján Péter – táskájában a bizonyítvánnyal, kezében a jutalomkönyvvel – egyedül ballagott hazafelé. Gondolatban már a nyarat tervezte. Arra a következtetésre jutott, hogy a legjobb az lenne, ha Dávidot magukhoz vennék. Hiszen már van külön szobája, ott jól elférnének, reggeltől estig játszhatnának, és ha Dávid ragaszkodik hozzá, néha ki is mozdulhatnának, persze leginkább csak a közelbe, a Lövölde térre, ahol ismerős fiúk vannak. A Városliget messze van, és ha Dávid csillagot visel, az út nem veszélytelen.

Mikor a csemegebolt elé ért, meglepve olvasta a zárt ajtón a ceruzával, kapkodó betűkkel megírt feliratot:

„Ma családi okokból zárva. Szíves elnézésüket kérjük.”

Egy pillanatig tétovázott. Menjen haza, kérdezze meg a mamáját, mi történt? De ő talán még haza sem ért a fodrászattól. Egyszerűbb, ha egyből felmegy Dávidékhoz.

A kapu épp nyitva volt, négy férfi egy ruhásszekrényt cipelt be, így ő is besurrant mellettük, hármásával szedte a lépcsőfokokat, és megelőzte őket.

Az emeletre érve látta, hogy Dávidék ajtaja tárva-nyitva van. Először megtorpant, aztán kopogott a nyitott ajtón. Senki nem válaszolt.

– Csókolom. Szia... Dávid... itthon vagy? – szólott be bizonytalanul.

Egy idegen nő bukkant fel a konyha felől, kezében egy stósz szépen vasalt abrosszal.

– Kit keresel?

– Kezicsókolom! Én Herzog Dávidot.

– A zsidók már nem laknak itt! – mondta a nő, jól megnyomva a mondat elejét.

– És nem tetszik tudni, hogy hova...

– Nem! – vágta rá, és visszament a konyhába.

Péter nem bírt mozdulni az ajtóból. Egyenesen a napaliba látott, ahol annyiszor játszottak Dáviddal, és ahol minden pénteken rádiót hallgattak a szüleikkel. A pianínó, a könyvespolcok, a kredenc mind ott voltak, de a rádió helyén, ahova Sári néni a virágos vázát tette, most egy új, idegen készülék állt.

– Félre, öcskös! – hallotta a lihegést a háta mögül.

Félreugrott, és a négy férfi becipelte mellette a gardrób-szekrényt Dávidék lakásába. Péter valószínűleg még sokáig ott ácsorgott volna a lakás előtt, ha az utolsó munkás nem löki be fél lábbal maga mögött az ajtót. Ekkor lassan megfordult, és a nyitott folyosóablakon át kinézett a Felsőerdősor utcára. Megkereste a saját lakásukat, és

észrevette a teraszkorlát alatt lapuló szürkésbarna foltot. Kalandor figyelt.

Péternek hirtelen támadt egy ötlete. Lerohant a lépcsőn, ki a házból, át az úttesten, egyenesen Vilmos bácsi bódéjához. Ott megtorpant, mert az öreg mogorva ember volt, és gyerekekkel amúgy sem nagyon állt szóba, hacsak nem vettek képregényt vagy kifestőt. Kivárta, amíg egyetlen vásárló sem volt a bódé előtt, majd óvatosan odalépett. Az öreg a keresztretjvényeket rendezgette. Péter a legtiszteletesebb hangján köszönt neki:

– Jó napot kívánok, Vilmos bácsi!

– Adjisten – morogta az öreg.

– Meg tetszik haragudni, ha kérdezek valamit?

– Az attól függ, hogy mit kérdezel – felelte, anélkül, hogy felnézett volna.

– Nem tetszik tudni, hogy Herzogék hova költöztek?

Az öreg felpillantott. Szúrós tekintetével végigmérte Dávidot.

– Onnan? – kérdezte, és Dávidék emeleti lakása felé biccentett a fejével.

Péter reménykedve bólogatott. Az öreg megvonta a vállát.

– Csillagos házba, hát hova. Minden zsidónak oda kell.

– Jó, de melyikbe?

– Fiam, én azt nem tudhatom. Akarsz vásárolni valamit?

Péter zavarában ismét bólintott.

– Igen, egy... egy kifestőt.

Fogalma sem volt, miért mondta ezt. Ötéves kor óta nem kifestőzik. Már bánta, hogy nem képregényt kért, de szégyellte volna megváltoztatni, amit mondott. „Jó lesz Noéminak” – gondolta. Aztán rögtön eszébe jutott, hogy ahhoz meg kellene találnia Dávidékat. Nincs más választása, mint megvárni a mamát, ő biztosan többet tud.

Meg se hallotta a közeledő villamost, csak a vinnyogást a feje fölött, majd a döngést az újságosbódé tetején.

– Az istenit! Kezddetek már valamit ezzel a nyomorult macskával! – kapta fel Vilmos bácsi a seprűt.

Péter úgy iszkolt befelé a ház kapuján, mintha az újságos őt akarná elnászpángolni. De Kalandor gyorsabb volt. Megelőzte Pétert, és mire a fiú felért a lakáshoz, már a láb-törlőn mosakodott, és várta az ajtónyitást.

Péternek ekkor ismét eszébe jutott, hogy Dávid nem szólt neki a költözésről. Miért? Vajon már nem tartja őt a legjobb barátjának? Pedig ő tényleg igyekezett minden tőle telhetőt megtenni!

Ez nagyon rosszulesett neki, és sehogy sem értette a történeteket.

KETTŐTŐL ÖTIG

Szatmári Mama és Tata váratlanul, bejelentés nélkül érkezett meg. Egy nappal azelőtt, hogy Szatmáron gyűjteni kezdték a zsidókat, Joli néniék unszolására mindketten Füredre utaztak. Aztán amikor a füredieket is gyűjteni kezdték, Joli néni már szinte küldte, hajtotta őket Budapestre, mondván, hogy a Mama alig tud járni, és hatvan felé közeledve Tatának sem való a lengyelországi út. Tatát azonban nehezen lehetett rávenni a pesti utazásra.

– Én a Magyar Királyi Honvédség kitüntetett főhadnagya vagyok! Ki húzna ujjat velem? – ismételte, és meg volt győződve arról, hogy semmiféle hátrányos megkülönböztetés nem érheti, még ha zsidó is a származása. De afelől már nem volt meggyőződve, hogy ez a védettség a feleségére is kiterjed. És noha mindketten legszívesebben Joliékkal tartottak volna, végül hagyta magát rábeszélni az útra. Autót fogadott, és feljöttek Pestre.

– Autót? – kérdezte Margit néni döbbenten. – Zsidók fogadhatnak még egyáltalán autót?

– Margitka, én magyar katonatiszt vagyok. Így mentem ki az autótáxi-állomásra – mutatott végig Tata a főhadnagyi egyenruháján, rajta a vitézségi éremmel. – Anyád meg közben a házban várt. Nem kérdezett senki semmit, a rendőrök előre tisztelegtek.

– És a csillag?

– Az a nagykabáton van, de azt a házban hagytam – vonta meg a vállát Szatmári Tata.

Margit és Sári összenézett, szemükben egyszerre volt csodálat és szörnyülködés.

– Azért azt is mondd el, fiam, hogy mennyit adtál végül a bérkocsisnak! – szólta bele Szatmári Mama.

– Kétezer koronát... – mondta halkabban Nagytata. – De mit tehettem volna? Mikor meglátta, hogy anyádon csillag van, egyből vissza akart fordulni. Hagynom kellett volna, hogy feljelentsen?

– Még alkudhattál volna! Beérte volna az a felével is!

– De hát örüljön, Mama! Ezek szerint a Tatának maga minden pénzt megér! – próbálta oldani a feszültséget Béni bácsi, de Szatmári Mama csak legyintett.

– Mégiscsak el kellett volna mennem velük! – sóhajtott. – Mit esznek? Ki főz rájuk ott kóserül?*

Ki vigyáz a gyerekekre, amíg ők dolgoznak...?

Sári néninek is végig a nővéréék jártak az eszében. Mi történhet velük? Miért nem írnak legalább egy lapot? Már ezerszer megbánta, hogy összeveszett Jolival. És az, hogy

* Kóser: a zsidó vallási előírások szerint fogyasztásra alkalmas, megfelelő.

végül neki lett igaza abban, hogy a gyereket nem engedte Füredre, egy cseppet sem tette boldogabbá.

– Kétezer korona? – fogta a fejét később Dobay báró is. – Hát miért nem szóltak? Elküldtem volna szívesen Kovács urat a gépkocsival, vagy akár magam is elmentem volna értük.

Dobay báró már az első perctől szívébe fogadta Szatmári Tatát. Szíbenliszt Nándorral együtt azon kevés kiváltságos egyike lett, akit a báró mindig meghívott az esti rádióhallgatásra. Ez különleges esemény volt. A házigazdán és négy-öt vendégén kívül Emmának is részt kellett rajta vennie, mivel elvégzett egy gyorsírótanfolyamot, és az volt a feladata, hogy lejegyezze a „londoni leadást”, vagyis rádióműsort, amit valójában tilos volt hallgatni, hiszen ellenséges adónak számított, de Dobay báró csendes ellenállásának ez is része volt. A leiratot a házban élő zsidó családok – mivel ekkor már nem lehetett rádiójuk – kézzől kézre adták és otthon felolvasták. Így értesültek a háború és egyáltalán a nagyvilág dolgairól. Apa el is nevezte ezt „a leadás felolvasásának”.

Szatmári Tataék érkezése miatt megint át kellett rendezkedniük, és immár a fél szoba lett Dávidéké, ahova két matraca kellett bezsúfolódniuk, kivéve Noémit, aki kiságyastul jött. A nagyszobát megkapták a nagyszülők, és hozzájuk költözött ki Margit néni is.

A nagyszülők érkezése a konyhát is felforgatta. A Mama sóletet* szeretett volna készíteni szombatra, és megkérdezte

* A sólet már pénteken elkészített, hagyományos magyar–zsidó étel. A bab mellett többek között található benne hagyma, tojás és libahús. Rendszerint fél napon át sül a sütőben.

Margit nénitől, hol tartja a húsosedényeket*. Legnagyobb lánya halkán válaszolt:

– Nincsenek külön húsosedényeim. Az minden, amit a kredencben látsz. Egyedül élek. Vagyis éltem eddig...

Szatmári Mama teljesen elképedt.

– Margit, te egyáltalán nem viszel kóser konyhát?!

Sári néni kelt a nővére védelmére:

– Mamika, drága, az igazat megvallva, mi sem viszünk kóser konyhát. Ilyen ez a tréfli** Budapest...

Szatmári Mama elkezdett egyre hangosabban szuszogni. Ezt a családból mindenki jól ismerte, és lélegzet-visszafojtva várta, hogy a vége sírás lesz vagy kiabálás.

Ekkor váratlanul megszólalt Apa:

– Anyuka, kedves, ne haragudjon, hogy megint mondom, de nem kell ennyire kapaszkodni ezekbe a szép, de elég ósdi és nehezen betartható szokásokba. Ezek elmentek a tizenkilencedik században, de már a huszadikban élünk. Modern emberek vagyunk. És könnyen lehet, hogy mindannyiunknak jobb dolga lenne, ha egy kicsit mi is alkalmazkodnánk a körülöttünk élőkhöz. Mert ha mi mindig elkülönülünk, ha nekünk csak a kóser jó, csak amit a zsidó kéz fog meg, szed le, vág le és süt meg, akkor az bizony nem szül jó vért.***

* A zsidó vallás előírásai szerint nem főzhető és nem fogyasztható együtt húsos és tejes étel, sőt még az elkészítésükre szolgáló edények sem érhetnek egymáshoz.

** Tréfli: a kóser ellentéte; gyanús, silány, vacak.

*** Béni bácsi nem tudja pontosan; ha az ételt ellenőrzi egy kósersági felügyelő, akkor nem csak zsidók vehetnek részt a készítésében.

Úgy tűnt, hogy csak ennyit akart mondani, és noha éle volt, elég szelíden mondta ahhoz, hogy mindenki megúszhassa egy kisebb perpatvarral. De váratlanul hozzátett még egy mondatot:

– Az bizony ehhez vezet... – És kimutatott az ablakon, utalva mindarra, ami az elmúlt hónapokban, sőt években a zsidókkal történt az országban.

Szatmári Mama pár másodpercig tágra nyílt szemmel nézett, aztán remegni kezdett a szája.

– Az Örökkévaló törvénye neked ósdi?! És te nevezed magad kulturált embernek?! Hát tudd meg, hogy ide – mutatott ő is ki az ablakon – nem a kóserség vezetett, hanem a ti istentelenségetek, az! Az, hogy megtagadjátok és lábbal tapodjátok, ami szent! Ez az egész nem más, mint az ő büntetése! Csak tudnám, hogy miért sújtja drága Jolikámat és az övéit, akik viszont hűségesen kitartottak mellette...

Ekkor Dávidnak eszébe jutott, hogy tényleg, Joli néniék tartották a szombatot, és Rudi bácsi nemcsak zsinagógába járt, de jesivába, valamiféle zsidó iskolába is, amiről Apa viccesen azt mondta, hogy Joli néninek nem elég, hogy a férje zsidó, szeretné, ha még zsidóbb lenne, ezért küldi minden szombaton Goldstein rabbihoz. Ábi is számolgatta az éveket a barmicvójáig*, amikortól már ő is

* Barmicvó: a tizenhárom éves zsidó fiúk hagyományos felnőtté avatási szertartása. Ettől kezdve saját maguk felelnek a vallási törvények betartásáért, ami addig az apjuk felelőssége volt. A barmicvó közösségi, de családi ünnep is, amelyen a „felnőtté vált” fiú ajándékokat is kap. Lányoknál e szertartás megfelelője a batmicvó.

mehet jesivába, és nem utolsósorban amikor megkaphatja a várva várt biciklijét.

Szatmári Mama szemét ellepték a könnyek, hüppögött, dühösen besántikált a fürdőbe, és magára zárta az ajtót. Szatmári Tata mindeközben egy szót sem szólt, csak nagyon haragosan nézett maga elé.

Dávid arra gondolt, hogy ezek szerint Szatmári Mama őt és Noémit kevésbé szereti, hiszen ők nem annyira zsidók, mint Ábiék. Kinézett az ablakon, és rájött, hogy az állam vezetői viszont cseppnyi különbséget sem tesznek közötté és az unokatestvére vagy az anyja és annak a testvérei között. Mindenkit pont ugyanannyira zsidónak tartanak, hiszen két nagyszülőjük zsidó volt. Ebből kifolyólag pont ugyanannyira elvehetik mindenüket, és pont ugyanúgy berakhatják őket egy csillagos házba.

Aztán az apjára nézett. Béni bácsi pár pillanatig még bámulta a bezárt fürdőajtót, majd végignézett a családján. Nem szólt senki semmit, de mindent megértett a tekintetéből. Nagyot sóhajtott, felállt, és a fürdőszoba ajtajához ment.

– Ne haragudjon, anyuka, nem akartam megbántani. Butaság volt, amit mondtam. Bocsánatot kérek... – mondta a bezárt ajtónak.

Dávid nem vett volna mérget arra, hogy Apa ezt komolyan gondolja, de abban biztos volt, hogy szeretné helyreállítani a családi békességet.

Csakhogy ez nem volt olyan könnyű. Hamarosan kinyílt ugyan az ajtó, de Szatmári Mama levegőnek nézte

Béni bácsit, felemelt fejvel vonult el előtte, és csak a férjének szólt oda:

– Te vagy a hibás, Hirschler Mihály! Megmondtam, hogy ne engedd el a lányaidat Budapestre. Adtad volna inkább férjhez őket valamelyik szatmári kuzinhoz*, volt kérőjük elég! De te nem hallgattál rám! Elhagyták Szatmárt, elfelejtették a drága Grünwald rabbi tanításait, pedig leánykorukban bezzeg hogy szerették, mindegyik rabbi férjet akart magának! És tessék, most már nem tisztelik az Örökkévalót sem! – Bemasírozott a konyhába, és elkezdte átrendezni a konyhaszekrényt. – Ez lesz a húsos, ez meg a tejes, és kész. Legalábbis amíg itt vagyok! És minden edényt kikóserolunk**!

Dávid együttérzően nézett Apára. Azt értette, hogy Szatmári Mama dühös, de azért mégsem kéne ilyeneket mondania. Ha Anya valaki máshoz ment volna feleségül, akkor ő, Dávid sem született volna meg. Ő pedig kifejezetten örült annak, hogy ő lett, és nem valaki más. És annak is, hogy Apa az apja, és nem valaki más.

Később Szatmári Mama kint a folyosón érdeklődött a többi zsidó lakótól, hogy hol van a legközelebbi kóser mészárszék és pékség, és suttogva panaszkodott, hogy a lányai még ezt sem tudják. Eltökélte, hogy lábfájás ide vagy oda, ő fog elmenni Tatával megvenni mindent az előírásnak megfelelő szombati ebédhez.

* Unokatestvérhez.

** Az edények, evőeszközök tűzzel vagy forró vízzel való megtisztítása, hogy ismét alkalmasak legyenek a kóser használatra.

Egy nappal később viszont újabb rendeletet olvasott fel Szatmári Tata az újságból:

– A sárga csillag viselésére kötelezett zsidók a részükre kijelölt házakat csak 14 és 17 óra között hagyhatják el, kizárólag gyógykezelés, tisztálkodás, illetve bevásárlás céljából.

Döbbsenten néztek egymásra. Hosszú másodpercekig teljes csend volt. Elsőként Szatmári Mama szólalt meg:

– Az lehetetlen! Akkor hogy megyünk zsinagógába?

– Van ennél nagyobb baj is, Mamikám. Ha így van, akkor le kell mondanom a gyógytornát. Kettőtől ötig egyetlen klienshez, ha el tudok menni, és akkor még nem vásároltam semmit.

– És a krejzlerájjal* mi lesz? – kérdezte Szatmári Tata.

– Nem szatócsbolt, hanem fűszer-csemege, Tata! – helyesbítette Sári néni.

Tanakodni kezdtek, hogy maradt-e még valaki a rokonságban, aki kijárhatna azon a három órán kívül is.

– Esetleg Teri néni? – nézett bizonytalanul Sári néni a férjére.

Teri néni volt az egyetlen keresztény az egész családban. Béni bácsinak volt egy testvére, aki négy éve meghalt autóbalesetben. Teri néni az ő özvegye volt.

De Béni bácsi legyintett.

– Műtötték a lábát, a piacra is alig jár ki. Nem tud ő naponta lejönni a Svábhegyről.

* Szatócsbolt, vegyesbolt (jiddis).

– Akkor kész, ennyi volt... – mondta Sári néni, és összeszorította a száját. – Meg kell mondanom Irmának, hogy nem tudjuk tovább vinni a boltot. Most már tényleg az övék. – Aztán Dávidra nézett, és megsimogatta a haját. – Sajnálom, kis boltossegédem. A jó a rosszban, hogy legalább több időd lesz játszani.

– De akkor miből fogtok megélni, fiam? – kérdezte döbbsen Szatmári Mama.

– Hát ez a fő gondja a kormánynak is! – válaszolt Béni bácsi. – És ha véletlenül kitalálunk valamit, amivel pénzt kereshetnénk, azonnal betiltja. Ezzel viszont, ugyebár, újabb túlélési technikák kifejlesztésére sarkallja a zsidókat. Lehet, hogy valójában mi volnánk a kormány titkos kísérleti laboratóriuma? Ahol a minden körülmények között túlélő fajt próbálják kitenyészteni?

Szatmári Mamát azonban nem lehetett némi viccel eltéríteni a gondolatától.

– Ott aludhatnál a boltban egyik délutántól a másikig. Aztán felválthatnálak én vagy az apád.

Sári néni szomorúan mosolyodott el.

– Mamika, ha kijárási tilalom idején az üzletben vagyok, az ugyanúgy törvénszegés, mintha az utcán lórálnék.

– És az ugye hat hónap elzárás – tette hozzá Béni bácsi.

– És naponta legalább fél tucat német tiszt jön kávéért vagy bonbonért – folytatta Anya.

– És ha ők netalán elmulasztának jelenteni, Anyuka nyugodt lehet, hogy van olyan szomszéd, aki azonnal megtenné helyettük – zárta le a vitát Béni bácsi.

Dávidnak egyből Nusi néni jutott eszébe a másodikról. Belőle ő is kinézné. Csak most fogta fel, hogy számára mit jelent az újabb rendelet: egész nap bent kell majd ülnie a házban, hacsak valamelyik felnőtt el nem viszi magával bevásárolni abban a szűk három órában. A rendelet azt is kikötötte, hogy zsidók többet nem tehetik be a lábukat parkokba és játszóterekre. Dávid nagyon szeretett Vilmáékkal idebent játszani, de az, hogy nem lehet kimenni, mégis sóvárgással töltötte el. Aztán arra gondolt, hogy Vilma és Emma viszont bármikor kimehetnek innen, hiszen ők nem zsidók. És elfogta az irigység.

TETŐTERASZ

A kijárási tilalom másik bosszantó mellékhatása az volt, hogy Anya és Apa kitalálták, hogy Dávid járjon magán-órákra. Nem lehet kimenni a házból, ez igaz, de attól még nyugodtan felmehet Lévay úrhoz az ötödikre, és tanulhat tőle angolul és franciául.

– Akkor mégiscsak utazunk? Angliába? – kérdezte csillogó szemmel Dávid.

Amikor megértette, hogy erről szó sincsen, tiltakozni kezdett:

– De szünet van! Minden gyerek játszik!

– Marad ezenkívül épp elég időd játszani, úgysem mehetsz sehova! – tromfolt rá Anya.

– Ha majd felnősz, hálás leszel a szüleidnek, hogy még most, ezekben a nehéz időkben is taníttattak! – tette hozzá Szatmári Tata.

– De miért angolt és franciát?

– Nézzük csak: hát a németet és az olaszt* most nem erőltetném. Lévay bácsi tud még szanszkritül és arámiul, de azok meg holt nyelvek, szóval nem sok hasznukat vennéd. Úgyhogy marad az angol és a francia – zárta le Anya.

– Áj em, jú ár, híitiz... – ismételte délutánoként Dávid Lévay bácsi könyvekkel telezsúfolt nappalijában, miközben fél füllel mindig a lépcsőházat pásztázta, hogy a többiek kimentek-e már.

– Hí sí it iz! – javította ki Lévay az angol létige ragozását.

– Ví ár... ví ár...

– Jú ár! A többes szám második személy ugyanaz, mint az egyes számnál, ezt már múlt órán is elmondtam. Herzog fiatalúr, magának az esze megint a kisasszonyokon jár!

Lévay magázta őt, ez már önmagában is furcsa volt. De vajon honnan szedi, hogy neki a kisasszonyokon járna az esze? Lehet, hogy minden diákjának ezt szokta mondani? Ettől még nem járt távol az igazságtól, mert Dávidnak valóban legtöbbször Vilma jutott az eszébe.

És ha ez nem lett volna elég, Anya, Margit néni és Szatmári Mama nagy egyetértésben eldöntötték, hogy Dávidnak gyógytornáznia kell. Margit néni majd megtanítja olyan gyakorlatokra, amelyektől kiegyenesedik a háta.

Az első napra, amikor csak három órát lehetett kint tartózkodni, a család szervezeten készült. Az akcióból

* Olaszország a náci Németország szövetségese volt a második világháborúban.

mindenki kivette a részét – Béni bácsi kivételével, aki már egy hete nem kapott kimenőt a munkaszázadától. Margit néni, mint a legerősebb és a legfürgébb lábú, a vásárcsarnokhoz sietett, hogy minél többet hazacipelhessen abból, amit éppen kapni lehet. Szatmári Mama és Tata kimentek a közeli Lehel piacra. Margit néni odaadta nekik a kis kerekes bevásárlókocsiját, és Tatának a lelkére kötötte, hogy nehogy csillag nélkül lépjen ki az utcára. Sári néni és Dávid pedig először a bolthoz, majd Péterékhez mentek.

Öt órára mindenki otthon volt, és összeültek a konyhában, hogy beszámoljanak egymásnak.

Szatmári Mama volt a legelkeseredettebb, noha Géza bá a kapuban előzékenyen elvette a kosarát, és sportemberhez méltóan felszaladt vele a negyedekre.

– Semmi egyebet nem kaptunk – mutatott Szatmári Mama a fonnyadt uborkára és a túlérett, itt-ott már rothadó eperre. – És milyen áron! A gazember a szemem láttára írta fel a kétszeres árat. Délután kettőkor!

– Persze, mert kettőkor indul a zsidó invázió! – tette hozzá Szatmári Tata. – Minden zsidó egyszerre jön, még a reggelről ott maradt vacakot is elkapkodják.

– A vásárcsarnokban sem jobb a helyzet. Hús, hal semmi. Csak valami trappistát kaptam, de elképesztő áron – sóhajtott Margit néni.

Sári néni figyelmesen hallgatta őket, de az arcán nem látszott aggodalom. Mikor a többiek befejezték, benyúlt a szatyrába, olajat, cukrot, lisztet vett elő, aztán egy illatos, nagy fehér kenyeret, és végül, kissé szégyenkezve, az asztalra tett egy szál kolbászt.

– Marha? – kérdezte reménykedve Szatmári Mama.

– Nem, mamika, disznó.

Szatmári Mama erre felállt, és kiment.* Margit néni viszont összecsapta a kezét.

– Nahát! Mennyiért kaptad?

– Amennyiért ő veszi. És ő a nagybaniban veszi!

– Mekkora szerencséd van, Sárrikám!

– Nem szerencsém van, hanem Irmám.

– És a bolt? – szólt vissza az előszobából Szatmári Mama.

Sári néni arca elkomorult, aztán megvonta a vállát, mintha le akarna rázni róla valamit, ami odaesett.

– Meg fogják oldani, nem kell aggódni.

Dávid nagyon bízott abban, hogy találkozni fog Péterrel, és talán valami magyarázatot is kap és adhat arra, hogy miért nem keresték egymást eddig. Ehhez képest Irma néni csak annyit mondott, hogy Péter kereste őt a költözés napján, nagyon meglepte, hogy Dávid eltűnt, és most éppen a Balatonon nyaral.

A Balatonon! Ez fáj. Ezek szerint Péter nagyon jól megvan nélküle is. És épp a Balatonon? Ő szokott odautazni minden nyáron! És most már nincs is hogyan, és nincs is kihez... Vajon mi lehet Somáékkal? Erről senki sem beszélt, sőt: amint olyan téma került elő, amely eszükbe juttathatta Somáékat, a felnőttek rögtön másra terelték a szót.

* A vallásos zsidók számára tilos a disznóhús fogyasztása.

Rosszkedvéből egy meglepő hír térítette magához: Dobay báró vasárnapra mindannyiukat meghívta ötörai teára.

Ezt a szokást még Londonban szedhette fel a báró, ahol egyetemre járt. Azt, hogy éppen kit hív meg a házból, nagyon nehéz volt előre kitalálni, abban viszont mindenki egyetértett, hogy a meghívás nagy megtiszteltetésnek számított. Talán a Tata személye és története miatt lett kíváncsi Dobay báró a család többi tagjára is, de ez is csak találgatás volt. Dávidnak még az is megfordult a fejében, hogy Vilma mesélt az apjának róluk, vagyis inkább róla.

A kétszintes, Dunára néző lakást nem is volt idejük megcsodálni. Anyát a kilátás nyűgözte le, Apát a több mint tízezer kötetes könyvtár, amely fájoan juttatta eszébe az otthon hagyott sajátját. Alázattal meg is kérdezte később a bárót, hogy esetleg kölcsönözhetne-e néhanapján.

– Hogyne, hogyne, barátom, egészen bátran!

Dávidot leginkább a komornyik személye lepte meg. Soha nem látta korábban a házban mozogni, mintha kizárólag a báró lakásában létezett volna. Olyan ünnepélyesen nyitott ajtót és hajolt meg nyakig begombolt fekete egyenruhájában, mintha egy színdarabban lenne.

– Isten hozta önöket! – mondta mély hangon, és a teraszra vezető lépcső felé mutatott, ahonnan ekkor sietett eljűk vászonnadrágban és rövid ujjú ingben a báró.

– Fáradjanak beljebb! – mondta, és már fel is kísérte őket. Dávid csak a lépcsőről vette észre a szalonban lévő zongorát. Nem egy keskeny, fal mellé tolt pianínó volt, mint az övék, hanem egy nagy koncertzongora.

A tetőteraszra kilépve döbbenetes látvány tárult eléjük. Az óriási teraszt pálmák szegélyezték. Közöttük nyugágyak, egy hintaágy, egy pingpongasztal és egy zuhanyozó is volt. A távolban a budai hegyek kéklettek. Napernyő alatt székekkel körbevett kerti asztal, rajta behűtött italok, gyümölcsök, sütemények. Mint egy katalógusba illő nyaralóhely, és mindez itt, a ház tetején.

Dávid mohón legeltette a szemét a finomságokon, de mivel nem kínálták, nem mert venni. Aztán hirtelen ráeszmélt, hogy mi hiányzik még ebből a tökéletes vasárnap délutánból. És mintha egy kívánságot teljesítő aranyhalat fogott volna ki a Dunából, ebben a pillanatban ruganyos léptekkel feljött a lépcsőn Vilma. Most az egyszer nem lovaglónadrág volt rajta, hanem hímzett fehér ruha, fején pedig szalmakalap.

Dávidra nézett, a szeme nevetett, de nem köszönt neki, még csak nem is biccentett. Előbb az apjához ment, aki bemutatta a vendégeknek, majd behuppant a hintaágyba, és parancsoló mozdulattal intett Dávidnak. Ő odament, de óvatosan ült le, mint aki attól fél, hogy kettejük súlya alatt összeroskad a hinta.

A komornyik először a felnőtteket kínálta végig, majd odajött hozzájuk. Dávid, bármennyire is éhes volt, úgy érezte, nem illendő egynél több teasüteményt venni.

– Markolj bele bátran! – biztatta Vilma.

Erre felbátorodott, belemarkolt, közben a komornyik arcát figyelte. De semmit nem lehetett leolvasni róla. Ezért megint vett, majd a citromos bodzalével kétszer is teletöltötte a poharát.

Aztán szürcsölőset versenyeztek: az nyert, aki nagyobb levegőbuborékot tudott fújni a szívószálon át a saját bodzalevébe.

Vilma most nem tűnt olyan vadócnak, mint a lépcsőházi játékok során. Sokkal inkább az érett, nagylány Emmához hasonlított. Faggatta Dávidot az iskolájáról, a szüleiről, a nagyszüleiről, Noémiről.

– És a legjobb barátod? – kérdezte.

– Eddig Nagy Péter volt az – mondta, majd hirtelen elszégyellte magát a „volt” miatt. De Vilma nem hagyott időt, hogy meggondolja magát.

– És most?

– Most... most...

Dávid dadogni kezdett. Vilma nem várt sokáig a válaszra, közelebb hajolt, és a fülébe súgta:

– Emmának Andor, de énszerintem az nem barátság, hanem mondjam meg, mi?

Dávid bólintott.

– Szerelem!

Vilma ezt csillogó szemmel mondta ki, és Dávid egy pillanatra belefeledkezett a tekintetébe. De a következő kérdésre egyáltalán nem volt felkészülve.

– Dávid, te voltál már szerelmes?

Ijedten megrázta a fejét, és fülég elvörösödött.

Gyorsan a nagy asztalnál beszélgető felnőttekre függesztette a tekintetét. Ők jókedvűen társalogtak a báróval, és Dávidnak úgy tűnt, a szülei többet nevetnek, mint március óta összesen. Béni bácsi meg is jegyezte:

– Méltóságos uram, hiába a zuhanyzó, ez sem fogja lemosni báróságodról, hogy zsidókat nyaraltat a háztetőn!

Ezen mindenki, még Szatmári Mama is nevetett. Hogy Dobay báró mit válaszolt, azt már nem hallotta Dávid, mert Vilma megfogta a kezét, és felhúzta a hintaágyból.

– Tudsz pingpongozni? – Majd választ sem várva hozátette: – Majd én megtanítalak!

RECENZIO

GEZERESZ

A bezártság nem tett jót a családnak. A bevásárlóutakat leszámítva mindenki a lakásban ücsörgött. Szatmári Mama folyamatosan kritizálta Margit néni főztjét és tréfli életmódját, ő viszont került a visszafeleselést, inkább a hűgát teremtette le minden semmiségért. Amióta az anyja átrendezte a konyhát, Margit néni semmit sem talált, de ezt mégsem rajta, hanem Sári nénin kérte számon. Egy idő után Sárinak elege lett ebből, bevonult a kishobába, felütötte a könyvét, és olvasott.

Igen ám, de a gyors pakolás közben csak az éppen aktuális könyvét hajította be a bőröndbe, annak meg hamar a végére ért. Ezért Dávidhoz fordult – aki kellően meg is lepődött ezen –, és megkérdezte:

– Ha már nem olvasod, elkérhetem a *Winnetout*?

Dávid örömmel adta oda.

Az otthon maradt férfiak, vagyis Dávid és a nagyapja más-más módját választották annak, hogy minél megszzebber kerüljenek a konyhától. Szatmári Tata képes volt a nap bármely pillanatában elaludni és olyan hangosan horkolni, mintha ezzel akarna elnyomni minden egyéb zajt. Sem az edénycsörömpölésre, sem Szatmári Mama korholásaira nem ébredt fel. Viszont ha a lányai vitatkozni kezdtek, horkantva felült, körülnézett, majd fejét ingatva maga elé mormogott:

– Már megint ez a gezeresz!* – Aztán Dávidhoz fordult:

– Azt már meséltem neked, kispacák, amikor teljesen egyedül lefegyvereztem három orosz tisztet Galíciában?

Dávid ezt a történetet már legalább két tucatszor hallotta, és noha büszke volt a nagyapjára, nem akarta többször meghallgatni. Így mindig talált valami jó indokot, hogy elmelessen. Például hogy mindig kezdődik az angolórája, vagy hogy épp gyógytornáznia kell.

Ha Dávid nem volt kéznél, Szatmári Tata kitotyogott a liftig, és lement a harmadikra Szíbenliszt Nándorhoz. De többször előfordult, hogy hiába nyomta a csengőt, nem volt szerencséje: az öreg katonatiszt nem tartózkodott otthon. Talán sok intéznivalója lehetett a városban. Vagy csak nem nyitott ajtót, mert már neki is elege lett az új szomszédból? Vagy esetleg – a felszíni kedvesség ellenére – mégsem örült annyira, hogy újabb zsidók költöztek a házba? Ilyenkor a lift hamarosan ismét megcsikordult,

* Felhajtás, cirkusz (jiddis).

és a nyugalmazott főhadnagy feljött, visszacsoszogott a lakásba, beült a karosszékre, és folytatta a horkolást.

Dávid egyre jobban várta, hogy hazatérjen az apja, az egyedüli családtag, aki beszámolhatott a város életéről és a háború alakulásáról. Ő hozta mindennap a titkos, mégis megbízható híreket az amerikaiak váratlan benyomulásáról vagy a németek gyors kivonulásáról.

Hogy az időt valahogy elüsse, Ernőékkel játszott, de legszívesebben Vilmával pingpongozott volna. Ez utóbbira ritkán került sor, hiszen Vilma szabadon járhatott-kelhetett a városban, és többnyire a barátnőinél töltötte az időt.

Június közepén aztán, egy délelőttön, amikor a báró épp a városban intézte ügyeit, Vilma végre felhívta magukhoz Dávidot pingpongozni. Amikor felért a tetőteraszra, Dávid nem tudta eldönteni, hogy a hármásával szedett lépcsőfokok vagy valami más miatt dobog-e erősebben a szíve. Szép idő volt, meleg szellő fúj, a nap váltakozva hol kisütött, hol elbúj a felhők mögé. Épp csak elkezdtek pattogatni a labdát, amikor váratlanul megszólaltak a légvédelmi szirénák. Fél perccel később már Kovács úr is kegyetlenül rázta az udvari porolóra kötött kolompot, a lépcsőház pedig megtelt lábdobogással, ajtócsapkodással, kiabálással.

– Mire vársz? – kérdezte Vilma Dávidot, aki kíváncsian nézett a bárányfelhős égre, hátha megpillant egy igazi amerikai bombázógépet. Aztán észbe kapott, és szervált.

Vilma fél kézzel elkapta a labdát.

– Nem a szervára gondoltam, tökfej! Gyere már!

Futva indult a lépcső felé, és Dávid kelleetlenül követte az óvóhelyre. Mint kiderült, épp jókor, mert az anyja már az ő nevét kiabálta a negyedik emeleti folyosón.

– Ezt gyorsan vidd le! – nyomta a kezébe mindkettejük csomagját, ő meg Margit néninek segített, aki épp a hátára vette a riadt Szatmári Mamát.

– Kapaszkodjon, Mamika! – adta ki az utasítást, és megindult.

– Csak a liftig, Margó, onnan majd viszem én! – topogott mellette Szatmári Tata tehetetlenül, aki úgy érezte, rajta kívül senkinek sem lenne szabad a hátára vennie a feleségét.

– Nem lehet a liftet használni ilyenkor, Tata! – lihegett Margit néni.

– Tata, örüljön, hogy le tud jönni a saját lábán. Nehogy már anyácskát is maga vigye le! – mondta Sári néni, azzal ölbe kapta Noémit, és Dávidot maga előtt hajtva ő is megindult lefelé a lépcsőn.

ERŐDÖK ÉS FLAKOK

Az itteni óvóhely, szemben a Felsőerdősor utcaival, jó mélyen volt, és a rendes pincén keresztül, egy szűk ajtón át lehetett odajutni.

Mire leértek, Vilma és Emma már ott ültek a Dobay báróéknak fenntartott sarokban, és Emmán látni lehetett, hogy nagyon ideges, amiért az apja nem ért még haza. A komornyik meggyújtott egy gyertyát, és mellé tette.

– Kisasszony, legyen nyugodt! A méltóságos úr egész biztosan lement egy óvóhelyre ott, ahol éppen tartózkodott.

Ekkor érkezett Andor is, egy pillanatig tétovázott, majd odaült Emma mellé, és ő is vigasztalni kezdte.

– Az a báró úr helye. Kérem szépen szabadon hagyni – szólt rá szelíden, de határozottan a komornyik.

Még a gyertya gyenge fényénél is látni lehetett, hogy nem helyesli Andor legyeskedését a bárókisasszony körül.

Andor egy kicsit távolabb húzódott Emmától, de nem ment vissza a helyére. Ezek után Dávid úgy érezte, semmiképp sem ülhet oda Vilma mellé.

Megkezdődött a bombázás. Dávid olyasmire számított, amit a Felsőerdősor utcában már átélt, de nagyot tévedett. Az egész a bombázók mély, egyre erősödő zümmögésével kezdődött.

– B-24-esek – mondta, inkább csak magának, lassan bólogatva Szíbenliszt Nándor, mire Szatmári Tata hozzátette:

– A repülő erődök!

Feleletképpen megszólaltak a légvédelmi ágyúk.

– Német Flakok – mondta ismét bólogatva Szíbenliszt, mint egy kissé fáradt rádióbemondó.

Dávid úgy gondolta, a nevük a hangjukból eredhet: flak-flak-flak-flak, így tüzeltek sorozatban az amerikai bombázókra.

– Ezek a mieink, ugye? – kérdezte a nagyapja, de a szomszéd válaszát már nem lehetett hallani, mert becsapódott az első bomba.

Mintha a föld mozdult volna meg. Az egész ház bele-rázkódott, porral telt meg a levegő, a pince mennyezetéről vakolatdarabok hullottak a matracokra. Az emberek a fejük fölé kapták a kezüket, a lányok sikítottak, a szülők még jobban magukhoz húzták a gyerekeket. Dávid egy pillanatra azt hitte, megsüketült. Csak a következő becsapódásnál jött rá, hogy mégsem, mert jól hallotta, amint betörnek fölöttük a pinceablakok, és az üvegszilánkok beterítik a tűzoltásra odakészített vedreket.

Anya olyan görcsösen szorította a kezét, hogy az már fájt. Érezte, hogy az anyja egész testében reszket. És ekkor Dávid rádöbbsent, hogy miért: nekik is van kit félteniük. Az apja valahol a Délben dolgozik! Mi van, ha azt is bombázzák? Vajon idejében óvóhelyre tudott menekülni? Szégyenkezett, hogy ez csak most jutott eszébe. És hirtelen eszébe jutottak Péterék is. A régi házban az óvóhely sokkal magasabban van, ráadásul rozoga, ezért kellett fával megerősíteni a pince boltozatát. Mi van, ha... Nem is merte végiggondolni. Rájött, hogy a jelenlevőknel jobban félti azokat, akik nincsenek itt.

– Az ég szerelmére, de hát miért a lakóházakat bombázzák? – fakadt ki Kovácsné, miközben még jobban magához ölelte a pityergő Jozsót és Zsolót.

Szíbenliszt együttérzően nézett rá.

– Félrecsúszott a szőnyeg, asszonyom.

Dávid értetlenül meredt rá. Az öreg biztosan félrebeszél. Recseg-ropog a ház, és ő azzal törődik, hogy valami szőnyeg nincs a helyén?!

Látva az értetlen arcokat, a volt katonatiszt megmagyarázta.

– A bombaszőnyeg. Így hívják, kérem. Valószínűleg a pályaudvart akarták, a Nyugatit, de eltévesztették. Légvonalban nagyon közel vagyunk...

Dávid azt már tudta az apjától, hogy az amerikaiak és az angolok azért bombázzák az olajfinomítókat, hogy a németek kifogyjanak az üzemanyagból, és azért a pályaudvarokat, hogy a vasutat se tudják használni, például a zsidók elszállítására. Kár, hogy nem kezdték el hamarabb.

Akkor talán Somáékat se tudták volna elvinni Lengyelországba. Furcsa volt arra gondolni, hogy az ő érdekében is történik ez az egész bombázás, mégis, bármikor belepusztulhatnak.

A közeli robbanások abbamaradtak, de a bombázók zümmögése és a folyamatosan flak-flak-flakkozás még legalább egy óráig eltartott. Dávid azt érezte, hogy az apja és a Péterék miatti aggodás minden egyebet kiszorít a gondolatai közül. Amíg édesanyja oldalba nem bökte, nem is vette észre, hogy Vilma melléje telepedett. A lány szemébe nézett, és megdöbrent azon, hogy semmi félelmet nem látott benne. Mint aki úgy gondolja, hogy az ő apjának egyszerűen nem eshet bántódása.

– Nincs valami játékod? – kérdezte szinte unottan.

Dávid felélénkülve kérdezett vissza:

– Tudsz embernemérgelődjezni?

Vilma megrázta a fejét. Dávid ekkor közelebb húzta a gyertyájukat, elővette a játékot, kitette a táblát, és megtanította Vilmát a szabályokra. De Vilma, úgy tűnik, nem figyelt eléggé a játék címére, mert ha veszített, bosszankodott, és azt mondta:

– Csak fújják már le! Felmegyünk a teraszra, és úgy megverlek pingponiban...

Ezalatt Ernő végig az óvóhely ajtaja mellett, a ház-mester családjának fenntartott padon ült, anyja és öccsei között. Bosszúsan nézte Vilmát és Dávidot. Még dühösebb lett, ha a másik sarokban susmogó Andorra és Emmára pillantott. Hogy lehet az, hogy a bátyjának sikerült összebarátkozni a báró nagyobbik lányával, neki meg a kiseb-

bel, erre jön ez a nála egy évvel fiatalabb zsidó nyikhaj*, aki még csak nem is lakik a házban, és kiüti őt? Őt, aki itt született, és már akkor ismerte a báró lányát, amikor ez a semmirekellő még az anyja csecsét szopta?!

Már dél volt, mire lefújták a légiriadót. A sziréna egyenletes, megnyugtató hangjára mindenki felsóhajtott. Először Kovács úr ment fel, kinyitotta az óvóhely ajtaját, ellenőrizte, hogy szabad-e az út, nem omlott-e rá valami, majd visszakiáltott, hogy lehet jönni. Ekkor mindenki szedelőzködni kezdett. Géza bácsinak felállva meg kellett görnyednie, hogy ne verje be a fejét a mennyezetbe. A lakók megindultak felfelé a lépcsőn, át a pincén, óvatosan kerülgetve a mindenhova szóródott üvegszilánkokat, hogy mielőbb fenn hunyoroghassanak a napfényben.

Dávid érezte, hogy megrángatják a nadrágját. Ernő volt az.

– Hallod-e öcskös? Akinek van vér a pucájában, az a tetőről nézi a következő bombázást! – súgta a fülébe.

Dávid agyán átcikázott a gondolat, hogy ez veszélyes, és a szülők biztosan nem engednék meg. Aztán eszébe jutott, hogy mennyire vágyik már látni egy igazi légi csatát: az amerikai repülő erődök százait, ahogy elhúznak Budapest fölött, a rájuk lecsapó magyar vadászgépeket és az ég felé tüzelő német Flakokat. Micsoda látvány lehet! Ezek szerint Ernő is erre vágyik. Valóban fiús dolog volna, amolyan bátorságpróba, és ő nem maradhat le Ernő mögött.

* Semmirekellő, komolytalan ember.

Főleg nem Vilma jelenlétében, aki máris kíváncsian hajolt oda hozzánk.

– Mi van? – kérdezte.

Ernő megismételte, de puca helyett most micsodát mondott. Vilma rávillantotta a szemét.

– Nekem is van vér a micsodámban!

– Neked nincs is olyan, mert te lány vagy – cukkolta Ernő.

Vilma zavarba jött. De csak egy pillanatra.

– Nélkülem nem is juttok fel a tetőteraszra!

Mikor a felnőttek szétszéledtek a lakásokba, a három gyerek kiment a hátsó udvarra, a poroló mellé.

– De csak éjszaka lehet – mondta Vilma kis töprengés után. – Különben rögtön észreveszik, hogy hiányzunk.

– Jó ötlet – bólintott Ernő. – Majd gyertek oda a mi helyünkre, az ajtó mellé!

– Hozom a társast, mintha együtt akarnánk játszani – vágta rá Dávid.

– Aztán amikor a felnőttek már javában beszélgetnek, és apád ellenőrző útra indul, mi elfűjjük a gyertyánkat, és kilógunk utána! – jelentette ki Vilma.

APA EGY IDŐRE ELTŰNIK

Mindhárman felmentek a tetőteraszra. Előbb csak azt látták, hogy sűrű fekete füst gomolyog a lipótvárosi pályaudvar felől, aztán megfordulva azt is, hogy a Pozsonyi úton lánkol egy ház teteje. Az oda becsapódó bomba robbanása remegtette meg a házat, és törhette be a pinceablakokat.

Nem folytatták a pingpongozást. Vilma mindenképp meg akarta nézni, hogy a Lehel tér közelében lakó barátnőjének esett-e valami baja, és Emma fülét rágta, hogy menjen vele. Emma viszont tapodtat sem akart mozdulni, amíg az apja épségben haza nem ér. Mióta Ursula, az osztrák nevelőnőjük hazautazott Stájerországba, Emma viselkedése megváltozott. Amikor az apjuk nem volt otthon, úgy gondolta, hogy idősebbként joga van parancsolni Vilmának.

Miközben a lányok a teraszon vitáztak, Dávid halkan elköszönt, és bár választ nem kapott, elindult lefelé a lépcsőn. A szalon ajtajában megtorpant. Senkit nem hallott mozogni, ezért közelebb lépett a zongorához, leült mellé, és óvatosan felnyitotta a fedelét. Végigsimította a billentyűket. Lenyomta a halkító pedált, de rögtön elbizonytalanodott, mert a kottája nem volt kéznél. Tétován leütötte az egyik Schubert-darab kezdőhangjait, aztán az ujjai már maguktól ugráltak a billentyűkön. Péterre gondolt és a négykezesekre. Szinte elszégyellte magát, amiért egyedül játszik itt.

El kéne menni megnézni, jól vannak-e, áll-e még a két szemközti ház a Felsőerdősoron. De akárcsak Emma, előbb ő is meg akart győződni arról, hogy Apa jól van. Lecsukta a zongora fedelét, és megfordult. A komornyik állt az ajtóban, kezében két pohár hűsítő. Most sem szólt semmit, csak felment a teraszra a bárókisasszonyok után. Dávid köszönt, majd felállt, kiment, és halkan becsukta maga után a bejárati ajtót.

Amikor belépett Margit néni lakásába, a nagynénje épp az üvegtörmelékeket seperte össze a nagyszobában, az anyja pedig a kanapéről szedegette a szilánkokat. A napali ablaka ott hevert a helyiség közepén, rajta a sötétítőtől, mint egy letakart tetem. Dávid segített a takarításban, majd mikor kezdődött a szokásos civódás, behúzódott a kisszobába, és megpróbált olvasni. De képtelen volt figyelni. Újra és újra elolvasta ugyanazokat a mondatokat, anélkül, hogy felfogta volna az értelmüket. Közben végig

hol az apjára, hol Péterékre gondolt. És ez így ment egészen estig, amikor az ismert kopogásra felpattant, kirohant az előszobába, és az apja nyakába ugrott. Végre itthon van, és haja szála sem görbült!

Aznap finom vacsorájuk volt: Margit néni pár nappal korábban szerzett két kiló újkrumplit, abból meg az Irma néni-féle kolbász végéből Anya remek krumplipaprikást főzött. Szatmári Mama egy falatot sem volt hajlandó enni, ezért neki és Tatának Margit néni külön főzött csak krumplit. De amikor Mama kiment a vécére, Tata gyorsan vett két kanállal a kolbászosból is, majd huncutul a szája elé tette az ujját, hogy erről egy szót sem. Vacsora alatt Apa elmondta, hogy tett egy kerülőt Péterék felé, és minden ház sértetlenül áll a Felsőerdősoron. A bolt viszont zárva volt, Péteréknél sem nyitott ajtót senki. Vilmos bácsi, az újságárus úgy tudja, a szülők is a Balatonra mentek, mert ott nem kell tartani a bombázástól. Dávidot megint elfogta a vágyakozás, aztán elkezdte irigyelni Pétert, majd hirtelen eszébe jutottak Somáék. Velük vajon mi lehet? És a nagy megkönnyebbülést és örömet, hogy Apa épségben itt van, és Péterék is jól vannak, máris elfedte az aggodalom.

Vacsora után Apa félrevonta Dávidot.

– Fiam, tudsz titkot tartani? – kérdezte halkán, és a hangjában most egy csepp viccelődés sem volt.

– Persze! – húzta ki magát Dávid, és máris büszke volt arra, hogy az apja most be fogja őt avatni valami igazán titkos küldetés részleteibe.

– Most egy időre el kell tűnnöm.

– De miért?

– Átvezényeltek egy másik munkaszázadba. A fel nem robbant bombákat kell hatástalanítanunk a Nyugatiban.

– Ez titkos, ugye?

– Nem titkos, csak veszélyes. Ezért küldenek oda zsidókat.

– De közben nem robbanhat fel, ugye?

– De igen... – Dávid elborzadt. – Épp ezért kell egy időre eltűnnöm.

– És hova?

Béni bácsi megsimogatta a fejét.

– Jobb, ha nem tudod. Az igazat megvallva, most még én sem tudom. De vannak barátaim, volt kollégáim, akik biztosan segítenek. Mamának és Tatának csak annyit mondok, hogy bevonultam az új munkaszázadomhoz. És ezt kell mondani akkor is, ha a rendőrök keresnének. De jövök én, ne félj, amikor csak lehet!

– A többiek nem tudhatják? Még Anya sem?

– Anya tudja. De Tatáéknak nem akarom elmondani.

– Miért?

Apa kereste a szavakat.

– Tata szerint meglógni a munkaszázadból, az gyáva-ság... megfutamodás...

Dávid nyelven volt a kérdés, hogy: „...és nem az?” De nem akarta az apját megbántani.

Apa tényleg eltűnt. És noha többnyire eddig sem volt itthon, az, amikor hazatért, elmondta a híreket, viccelődött, vagy csak összeborzolta Dávid haját, egyre jobban hiányzott.

Sári néni komorabb lett. Sokszor csak ült, és nézett ki a visszarakott, de üvegtelen ablakkereten át a Szent István park szivarfáira, ahol a lombok között néhány szécinke próbálta túlénekelni egymást.

Margit néni ilyenkor nem veszekedett vele, inkább megölelte, majd megmasszírozta a hátát. Aztán odatarotta a tenyerét a húga orra elé.

– Kliens, fizess!

Sári néni erre megfogta a nővére kezét, és a tenyerébe puszilt, Margit néni pedig gyorsan zsebre vágta a pusztit.

Dávid szerette, amikor ilyennek látta őket.

A következő napokban megszaporoztak a bombariádók. A felnőttek úgy döntöttek, hogy esténként mindenki ruhástul feküdjön le, hogy ha éjjel megszólalna a sziréna, egyből rohanhassanak az óvóhelyre. Dávid izgatottan várta az első éjszakai riadót. De egy ideig csak nappal bombáztak, ráadásul olyan időben, amikor a zsidók épp kimehettek volna vásárolni. Az élelem fogytán volt. Pár nap után, szégyenkezve ugyan, de a házbéli zsidók jelezték Dobay bárónak, hogy nem tudnak élelemhez jutni, segítségre van szükségük. Másnap reggel Kovács házmester két kofát engedett be az udvarra, akik friss zöldséget hoztak. A zsidó lakók percek alatt elkapkodták a délutáni áraknál is drágább, de legalább jó minőségű portékát. A házmester pedig betolt egy talicskát is az udvar közepére húsz, még szinte gőzölgő veknival, és elkiáltotta magát:

– Friss veknit vegyenek!

Kovács házmester ezt a műveletet napról napra megismételte, és az, hogy mindennap emelte egy kicsit az árat, már fel sem tűnt a bentieknek.

– Úgyse tudják ellenőrizni, hisz nem mehetnek ki! – mondta elégedetten a feleségének ágyba bújás előtt. Az asszony elmosolyodott, és pusztit nyomott a homlokára.

– Nagyon helyes! Egy kicsi hadd jusson nekünk is a zsidó vagyomból!

ÉJSZAKAI BOMBÁZÁS

A következő éjszakai bombázás sokat váratott magára. Úgy látszik, amint Dávidék eldöntötték, hogy ezentúl ruhában alszanak, a bombázók már csak azért sem támadtak sötétben.

Aztán egy szombat éjszaka, nem sokkal elalvás után, Dávid arra riadt fel, hogy távol, talán Zuglóban megszólal egy sziréna.

Tudta, hogy itt van a pillanat.

Mégsem mozdult, csak a szíve kezdett hevesebben verni. A nyáréjszakai szellő meg-meglebbentette a falra odaszegezett sötét plédet, hiszen az elsötétítés* akkor is kötelező volt, ha már nem volt ablak.

* Az ablakok és minden fényforrás eltakarása, ami éjszaka megnehezíti az ellenséges bombázók tájékozódását a város fölött.

Pillanatok múlva újabb és újabb szirénák szólaltak meg Pesten, majd Budán is, a környék kutyái meg kórusban kezdtek vonyítani. Azt is hallotta, ahogy lent kicsapódik Kovácsék ajtaja, hallotta a házmaster kopogó csizmáját, ahogy lesiet a három lépcsőfokon, kiszalad a hátsó udvarra, majd verni kezdi a porolóra erősített kolompot. Ekkor Sári néni is felült a matracon, majd pillanatok alatt az egész ház felbolydult.

Minden a szokásos módon történt, csak a sötétség nehezítette a levonulást. A családok elhelyezkedtek a pincében, gyertyát gyújtottak, majd éjfél után tíz perccel hallani lehetett az első bombákat is. Most nem voltak ijesztően közel, nem remegett bele a ház. A német Flakok lövései sokkal élesebben szóltak.

Negyedórával a bombázás kezdete után Vilma átült Dávidékhoz, majd újabb pár perc múlva Dávid engedélyt kért, hogy átköltözhesse nek Ernőék padjára. Az anyja álmosan bólintott. A gyenge gyertyafényben senki nem látott az első szomszédjánál tovább.

Aztán a házmaster a lámpájával elindult az első körútra. Légiriadó alatt, ha nem épp a közelben csapódtak be a bombák, többször is felment ellenőrizni a kaput. Amióta kiderült, hogy a szomszéd házban több lakást is kifosztottak, amíg a lakók az óvóhelyen kuksoltak, Kovács úrnak nem volt nyugta. Főleg, hogy a legelső lakás, a kapu mellett, az övék volt.

Mikor Kovácsné ültében elbóbiskolt, Vilma, Dávid és Ernő akcióba lendültek: észrevétlenül kiosontak a nyitott ajtón. Amint felértek a pinceszintre, lépéseket hallottak.

Mindhárman a falhoz lapultak. Vilma fél lábon egyensúlyozott, nem merte letenni a másikat, nehogy üvegszilánk roppanjon a talpa alatt. De Kovács úr most csak a kaput ellenőrizte, és már sietett is vissza. Nem nézett se jobbra, se balra, lemászott a lépcsőn, és becsukta az óvóhely ajtaját.

Vilma fellélegzett, majd azt suttogetta: „Utánam!” Hármasával szedte a lépcsőfokokat, fel a hatodikig, nyomában Ernő és Dávid. Vilma megfigyelte, hogy a komornyik légiriadók alkalmával a konyhaablakba, a második muskátli alá rejti a lakáskulcsot. Kinyitotta az ajtót, és egyből felrohantak a tetőteraszra.

Dávid valami egészen különleges látványra készült, ehhez képest szinte semmit nem lehetett látni. Az ég felhős volt, a város sötétségbe borult. Az előző bombázóhullám már elvonult, csak Rákosrendező felől pislákkolt valami tűz.

Aztán zúgás kezdett erősödni dél felől, de a tetőteraszról nem tűnt olyan ijesztőnek, mint korábban az óvóhelyről. Csupán néhány közeledő gép hangja volt, látni továbbra sem lehetett semmit.

Hirtelen akkora fény támadt, hogy Dávid a szeme elé kapta a kezét. Mikor elvette, látta a lassan, méltóságteljesen ereszkedő világító valamiket, valahol a Nyugati és a Józsefvárosi pályaudvar felett.

„Világítóbombák!” – jutott eszébe Szíbenliszt egy korábbi magyarázata. Ezeket dobta le az a pár gép, kijelölve a célpontot a következőknek.

És valóban, a zaj hirtelen erősödni kezdett, immár nem öt, nem is tíz, hanem legalább száz bombázó zümmögése

adódott össze. Erre ugatni kezdtek a Flakok; először ők is világítólövedékekkel válaszoltak. Ezek fényes csíkot húztak maguk mögött, majd tűzijátékként pukkantak szét, néhány pillanatra megvilágítva az eget. Épp elegendő ideig ahhoz, hogy látni lehessen a Duna felől félelmetes alakzatban közeledő gépeket, amelyek sorra fordultak rá a világítóbombák által kijelölt célpontokra.

Olyan volt, mintha két bombázás zajlott volna egyszerre. Míg a földre hulló bombáktól sorra gyúltak ki és robbantak fel a pályaudvarok épületei, raktárai és a véletlenül eltalált házak, a Flakok az eget lőtték. A lenti robbanásokra válaszként fel-felvillant egy-egy eltalált bombázó, és a kötelékből kifordulva, lángolva, egyenesen vagy forogva zuhant a föld felé.

Az imént még sötét Budapest most szinte nappali fényben ragyogott. Mintha tucatnyi tűzijáték versenyzett volna egymással az égen, amelyek közül mindegyik a legpazarabb, legfényesebb akart volna lenni. Dávid Ernőre pillantott, aki tátott szájjal bámulta a félelmetes égi csodát. Vilmát nem látta, és mire megkereshette volna a tekintetével, közvetlen közletről, a szomszéd ház tetejéről hatalmasat dörrent egy Flak.

A bádogépitményt Dávid már korábban is észrevette, azt hitte, a szomszéd a napozóágyait tárolja benne. Most kiderült, hogy légvédelmi ágyút rejteget. Egy pillanatra megrettent, hogy a katonák észrevehetik őket, de ők a célzással és az újratöltéssel voltak elfoglalva. Figyelte, ahogy forgatják az ágyút, a célzóberendezéssel próbálják lekövetni a bombázókat, miközben folyamatosan tüzelnek. Kis-

vártatva az egyik bombázó felvillan, és kifordul a kötelékből. Egy ideig úgy nézett ki, hogy spirálszerűen forogva fog lezuhanni, aztán a pilóta visszanyerte az uralmat a gép fölött, és vastag lángcsíkot húzva maga után repülni kezdett a budai hegyek felé. Majd élesen irányt változtatott, és jobbra-balra billegve megindult... egyenesen feléjük!

Dávid tudta, hogy menekülni kellene, de a lába nem mozdult. Látni akarta közléről. A repülőt is, a pilótát is. A gép már sokkal alacsonyabban volt, egyre csak közeledett, hol lejjebb, hol feljebb szállt, néha bedőlt, a pilóta próbálta a levegőben tartani, miközben valami alkalmas helyet keresett, ahova leszállhatna.

Már szinte az orruk előtt volt, és Dávid tisztán látta mind a négy légcsavart, látta a gép üvegorrát, ami egy légy fejére emlékeztette, látta az előremeredő két géppuskát és mögöttük a tüzért is, rájuk borulva, mozdulatlanul. Majd megpillantotta fölötté a pilóta kétségbeesett arcát, ahogy próbál kiszabadulni a lángoló fülkéből, és ekkor... észreveszi őket. Egy pillanat töredékéig értetlenül nézte a háztetőn bámészkodó gyerekeket, arcáról leolvasható volt a döbbenet: „Mit keresnek ezek ebben a pokolban?“, majd még épp egy kicsit felhúzta a gép orrát, hogy ne csapódjon a tetőbe, és besüvített a Csanády utcába.

Dávid még látta a repülő oldalán tátongó lyukat, amit a Flak ütött, és felismerte a RAF* feliratot az angol zászló fölött. Egy nagyon hosszú pillanat után egy jól hallható, az eddigieknél nagyobb dörrenés.

* RAF – Royal Air Force, magyarul: (brit) Királyi Légierő.

Dávid még mindig nem tudott megmozdulni. Vilma közben kimászott a pingpongasztal alól, és rángatni kezdte.

- Gyere már, te tökkelütött! Itt akarsz meghalni?
- És... Ernő?

Vilma a fejével intett a lépcső felé.

Miközben lefelé rohantak, Dávidnak végig a pilóta járt a fejében. Mit érezhetett, amikor tudta, hogy csak pillanatok vannak hátra az életéből? Vajon neki is vannak gyerekei, akik várják haza Angliába? Vajon rájuk gondolt, mikor hármójukat megpillantotta a háztetőn?

A pincéből nem lehetett csak úgy lemenni az óvóhelyre. Meg kellett várniuk, amíg Kovács úr újabb ellenőrző útra indul. Mikor a nyitott ajtón át csendben lelopakodtak, Ernő már ott ült fegyelmezetten az anyukája mellett a padon.

- Dávid nem állta meg, hogy suttogva meg ne kérdezze:
- Na, kinek van vér a pucájában?

VAN EGY VONAT...

- ...de ez az utolsó! Csak gyerekeknek.
- Hogyhogy?
- Ezt mondta Hugó.

Hajnalban erre a suttogásra riadt fel Dávid. Itt van Apa! Legszívesebben azonnal átmászott volna hozzá, hogy jól megszorongassa, hiszen ott fekszik kéznýújtásnyira, Anya másik oldalán. Ehelyett mégis inkább mozdulatlan maradt, fülelt, mert jól tudta: ha észreveszik, hogy ébren van, azonnal témát váltanak. Márpedig nagyon meg szerette volna tudni, mi az, ami utolsó, és csak gyerekeknek van.

- És mennyi? – kérdezte Anya.
- Tízezer pengő.

Anya fájdalmasat sóhajtott.

- Össze tudnánk szedni valahogy?
- Nem tudom. Nagyon nehéz most kölcsönkérni. Már ha zsidó az ember. Miért, te el tudnád engedni Dávidot?

– Madridba? – Anya nem mondott többet, csak egy nagyon mélyet sóhajtott.

– A németek biztosan átengedik a szerelvényt, le van beszélve, azt mondta Hugó. Minden vagon tetejére piros keresztet festenek, így az angolok meg az amerikaiak sem fogják bombázni.

Anya hallgatott, és továbbra is nehezen vette a levegőt.

– Tényleg ez az utolsó vonat, minden értelemben – folytatta Apa. – Lassan egy pályaudvara sem marad Budapestnek, amit ne bombáztak volna szét.

– Értem! Nem kell mondanod! Eddig győztködtél, hogy maradni kell, most meg...

– Igen. De lehet, hogy tévedtem. Hogy túl optimista voltam. Ha azt mondod, Sári, hogy küldjük el, én mindent megpróbálok. Én most már nem tudom, mi a jobb döntés.

– Pedig éppen most lenne nagyon jó, ha tudnád! Elküldjük, ki tudja, mi történik vele az úton, túléli-e, látjuk-e még újra. Én azt mondom, ha meg kell halni, együtt haljunk meg. Ne szanaszét a nagyvilágban.

– Úgy beszélsz, mint az anyád. Miért kéne meghalni? Horthy* nem fogja engedni, hogy elvigyék a budapesti zsidókat.

– Akkor miért beszélünk a vonatról? A múlt héten a rákospalotaiakat és az újpestieket még nagyon is engedte.

– Azt mondják, hogy Endre Lászlót, az államtitkárt is leváltja. Horthy is fel van háborodva ezeken a zsidóellenes törvényeken...

* A Magyar Királyság kormányzója 1920 és 1944 között.

– Hiszem, ha látom! Béni, te még mindig túl optimista vagy.

Rövid ideig csend volt, aztán Apa szólalt meg.

– Akkor ezt a vonatdolgót elfelejtjük, ugye?

– Ha te se akarod nagyon, akkor igen. Én... félek elengedni őt.

– Rendben. Akkor neki ne is említsd! Nekem viszont most már mennem kéne, mielőtt Kovács felébred. Nem bízom benne. Ha most észrevesz, lehet, legközelebb rendőrök várnak rám, amikor jövök...

Ez volt az a pillanat, amikor Dávidnak, ha még látni akarta az apját, el kellett játszania, hogy éppen felébred. Hatalmasat ásított, nyújtózkodott, majd kinyitotta a szemét, és a lehető legnagyobb meglepetést színlelve azt sutogta:

– Apa! Mikor jöttél?

Nem örülhetett sokáig Apa jelenlétének, de azt azért megkérdezte, hogy Péterékről tud-e valamit. Apa fáradtan intett, hogy nem.

– Nem is fogok gyakran arra menni, most már túl kockázatos nekem.

Dávid eldöntötte, hogy a madridi vonatot nem hozza szóba. Egyedül úgysem akart volna egy vadidegen országba utazni. Somáékkal vagy Péterrel, az persze más lenne. De miért mondta Anya azt, hogy együtt meghalni? Az utóbbi időben annyira ideges, és olyan sötéten lát mindent...

Miután Apa elment, már csak a délutánt várta, mert úgy volt, hogy most Margit nénivel fog a vásárcsarnokba menni. Ehhez képest rövid idő alatt több meglepő for-

dulat is történt. Tízkor hozta a hírt Kovács úr, hogy új rendelet jött.

Dávidnak összeszorult a gyomra. Új rendelet nekik még jót nem hozott. De Margit néni percekkel később könnyes szemmel azt ismételte:

– Tizenegyedtől ötig! Tizenegyedtől ötig! Akkor vállalhatok gyógytornát!

Vagyis délelőtt tizenegyedtől délután ötig hosszabbították meg azt az időt, amikor a zsidók az utcán tartózkodhatnak. Akkor mégiscsak jól tudta Apa! Horthy kormányzó nem fogja engedni, hogy tovább bántsák a budapesti zsidókat.

Így hát változott a délutáni terv; Margit néni, mivel telefonja nem volt, elrohant felkeresni a régi pácienseit, hogy megtudja, ki tart még igényt a szolgálataira.

Dávid és Sári néni pedig sietve indultak a vásáracsarnokba, hogy még kapjanak valami jó árut.

A kapunál megállította őket Kovács úr. Bement a kapusfülkébe, kicsit keresgélt a papírok között, majd kijött, és Dávid kezébe nyomott egy képeslapot. Nagyon dobbant a szíve. A feladó helyén az állt: „Nagy Péter”, a feladás helye pedig Zamárdi volt. A képnek az volt a címe, hogy „Élet a Balatonon”. Egy vitorlás, egy gőzhajó meg két halászcsónak volt látható a hullámozó taven. Dávid csak egy pillanatig nézte, majd elfogta a vágyakozás. Gyorsan megfordította, és miközben Anya mellett lépkedett a vásáracsarnok felé, olvasni kezdte.

– Nem olvasod hangosan? – kérdezte Sári néni. – Már ha nem titok! – tette hozzá a szemét forgatva.

Dávid előbb átfutotta az egészet, csak azután olvasta fel az anyjának.

Kedves Dávid! Remélem, soraim jó egészségben találunk téged, testvéredet és kedves szüleidet. Én és a szüleim a lehetőségekhez képest jól vagyunk. Sokat fürdök, voltam a Kőhegyi kilátónál. Lett egy pár új barátom is, de hiányoznak a közös játékok. Még nem tudom, meddig maradunk itt, ez a háborús helyzettől függ. Remélem, mielőbb találkozunk. Ölel barátod, Péter.

Dávid felnézett az anyjára.

- Miért küld nekem ilyen lapot?
- Nem örülsz, hogy írt neked?
- De miért ír ilyeneket, hogy „Remélem, soraim jó egészségben találunk”? Olyan, mintha nem is ő írta volna!
- Biztos Irma néni megtanította, hogyan illik lapot írni – mondta Anya. De Dávidnak nemcsak ezek az ideg-
ennek tűnő sorok fájtak, hanem az a félmondat is, ami az új barátokról szólt, hiába állt utána, hogy Péternek hiányoznak a Dáviddal közösen töltött napok. Aztán eszébe jutott, hogy neki is lettek új barátai. Eldöntötte, hogy ha hazaér, egy egész levelet ír Péternek, és rendesen beszámol benne mindenkiről és mindenről. Neki, csak neki leírja az éjszakai bombázást is! És azt is, hogy semmiképp se olvassa fel a szüleinek.

SZÍBENLISZT

Mikor némi száraztésztával és liszttel megrakodva visszaértek a házhoz, az első, ami feltűnt nekik, a nyitott kapu volt, a második pedig a nagy csend. Dávid egy pillanatra megtorpant, aztán mégis belépett, Anya hiába próbálta visszahúzni, már késő volt. A kapualj félhomályában két férfi várakozott, fekete nadrágot és zöld inget viseltek. Közrefogták és szó nélkül a hátsó udvarra terelték őket.

Ekkor már a lakók zöme ott állt a poroló mellett, felsorakozva. Dávid rájött, hogy csak a zsidók. Mivel a házban nem viseltek csillagot, Dávid nem kapcsolt egyből, de aztán észrevette, hogy a báró, Emma és Vilma, Kovács úr és a családja, valamint Szíbenliszt Nándor sincs a sorba állítottak között.

A két zöld inges odaterelte őket is Margit néni és a nagyszülők mellé. Sári néni idegesen pillantott jobbra-balra: hol lehet Noémi?

A vezérük, egy alacsonyabb, vörös hajú férfi fel-alá járkált, és aki előtt megállt, ahhoz egészen közel hajolt.

– Még egyszer kérdem – ordított egyenesen Margit néni arcába –, miért nem volt rajtad csillag, amikor bejöttem, te zsidó kurva*? Külön kérvényt kell neked benyújtani? Vagy olyan hülye vagy, hogy nem érted, hogy mit jelent egy rendelet?!

Dávid ereiben meghűlt a vér. Hogyan beszélhet ez az ember Margit nénivel ilyen hangon? Mit fog tenni ezután? A pofon jutott eszébe, amit a Városligetből hazajövet kapott, és annak az ordító, magából kikelt suhancnak a kivörösödött képe.

Mielőtt Margit néni bármit válaszolhatott volna, mozgás támadt a kapunál. Két zöld inges egyből arrafelé indult, és közrefogták az éppen belépő Szíbenlisztet.

– Igazolványt! – szólt rá az egyik, mire a nyugdíjas tiszt a zakója belső zsebéhez kapott, és előráncigálta a papírjait. A két férfi szalutált, majd mindketten utat nyitottak neki.

Szíbenliszt mégsem ment fel a lépcsőn, hanem előbb kijött az udvarra. Döbbenet bámulta a felsorakoztatott zsidókat és az ordibáló vörös hajút. Aztán egy szó nélkül sarkon fordult, visszament a lépcsőházba, és hívta a liftet.

Vajon megbotránkozott? Ő is megijedt? Vagy azt gondolta, hogy már épp ideje volt ráncba szedni a zsidókat? A nagy csendben azt is hallani lehetett, amint Szíbenliszt odafent besiet a lakásába, és kétszer ráfordítja a kulcsot.

* Rossz erkölcsű nő.

A szomszéd érkezését kihasználva Sári néni odasúgta Szatmári Mamának:

– Noémi?

– A lakásban... A báró kisebbik lánya van vele. Nem tudnak róla.

Sári néni megkönnyebbült. Vilma pedig ezzel még jobban belopta magát Dávid szívébe.

– No, de ez még a legkisebb dolog – folytatta a vörös hajú. – Van nagyobb bűne is ebben a házban a zsidóknak, ugye? Bevalljátok, vagy én juttassam az eszetekbe?!

A lakók értetlenül pillantgattak egymásra. Ki vétett és mit? Mire gondolhat ez az ember? A vörös hajú élvezte a helyzetet. Végiglépkedett a sor előtt, és egyenként mindenkinek belenézett az arcába.

– Semmi nem rémlik? Akkor segíték! Hát a fényjelzés az ellenséges gépeknek, zsidók! Na? Most már emlékeztek?

Dávidot jeges rémület fogta el. Vajon ők tettek volna valamit, amikor a tetőről nézték a bombázást? De hát senkinek semmit nem jeleztek, még egy lámpa sem volt náluk!

A vörös hajú folytatta:

– Fényjeleket küldünk a gépeknek, hogy hol vannak a pályaudvarok? A fegyverraktárak? A kaszárnyák? Tudjátok, hány becsületes magyar ember halt meg szombat éjjel miattatok? – üvöltötte valamiért épp Szatmári Tatának. A nagyapja egyenesen állt, egy szót sem szólt, de Dávid látta, hogy a szemei haragosan villognak. Ekkor újabb nesz hallatszott a harmadikról. Megindult a lift, lejött a földszintre, és kinyílt az ajtó.

Alezredesi egyenruhában, oldalán pisztolytáskával, mellén egy rakás kitüntetéssel Szíbenliszt Nándor jött vissza. Megállt a vörös hajú mellett, mire az szembefordult vele.

– Szíbenliszt Nándor alezredes. Jelentést kérek!

A vörös hajú elhúzta a szája szélét, majd megvakarta a fejét.

– Viiiigyázz! Tiszteee-legj! – kiáltotta el magát Szíbenliszt vékony, de olyan éles hangon, hogy még Dávid is megijedt.

A hat zöld inges haptákba vágta magát, és szalutált.

– Kis Aladár, nyilas főtestvér.

– Nekem maga nem testvér.

– Alezredes úr, jelentést kaptunk, hogy innen, ebből a házból zsidónak nevezett egyének...

– Házkutatási parancs van?

– Még nincs, de...

– Letartóztatási parancs van?

– Nincs.

– Legalább egy előállítási parancs?!

– Ha megtaláljuk az elkövetőt...

– Akkor hátraaaa arc! És mars kifelé!

Hogy nyomatékosítsa mondanivalóját, a kezét a pisztolytáskájára tette. Dávid tisztában volt azzal, hogy ez a vékony kis öregember egyedül biztosan nem tudna elbánni Kis Aladárral, még kevésbé az öt társával. Lefoghatnák, összeverhetnék, még mielőtt előveszi a pisztolyát. Már ha egyáltalán van valami abban a pisztolytáskában.

Mégis, valami erő sugárzott belőle, aminek a nyilasok* nem mertek ellenszegülni. Elkullogtak, és mikor már kint voltak a kapun, csak akkor kiáltott vissza egyikük:

– Még visszajövünk!

Kovács úr, aki eddig a fülkájében húzódott meg, most kirohant, és bezárta a kaput.

– Jöttök ti a jó édes anyátokat! – morogta, de inkább úgy, hogy csak a bentiek hallják.

Szíbenliszt még mindig úgy állt, kezével a pisztolytásán. Dávid közelebb lépett hozzá, és észrevette, hogy az öregnek reszket a keze, a kabátját meg a nagy sietségben félregombolta.

Elsőként Szatmári Tata rázott kezet vele hálálkodva, aztán a többi lakó is odasietett, volt, aki megölelte. A nagy ijedelem elmúlt.

Délután kupaktanácsot tartottak a lakók. A báró, aki csak akkor érkezett haza, aggódva hallgatta a beszámolót.

– Ezek a nyilasok ezt csinálják! Ma mesélte a sógorom. Ha be tudnak menni valahová, előadják ezt a marhaságot a fényjelekről, aztán meg pénzt, ékszereket próbálnak kicsikarni a megfélemlített lakókból. Ha ez nem sikerül nekik, akkor elvisznek valakit, abban a reményben, hogy a család összedobja a pénzt, és kiváltja. És jaj annak, akiért nem fizetnek!

* A nyilaskeresztes párt tagjai. A párt nyíltan zsidóellenes politikát folytatott, akárcsak a német náci (nemzetiszocialista) párt. Tagjai a második világháború alatt nagyon sok és súlyos kegyetlenséget követtek el a zsidók ellen. A párt jelvényében egy négyágú nyilaskereszt szerepelt.

– Őrséget kell szerveznünk! – mondta Szíbenliszt. – Ha visszajönnek többen, és bejutnak, én már nem fogom tudni megállítani őket.

Kitalálták, hogy nappalra is beosztanak Kovács úr mellé még egy embert, éjszaka meg, amikor ő alszik, két lakó áll őrt majd a kapu melletti kis fülkében. Ha jönnek a nyilasok, és dörömbölni kezdenek, felrohannak a hatodikra, a báróék felengedik őket a tetőteraszra, ott átmásznak a szomszédos nem csillagos házba, és onnan kijutva egyikük a közeli kaszárnyába, másikuk meg a sarki rendőrőrszobára fut segítségért. És mivel a lépcsőn felfutás nem az öregeknek való, minden fiatal nőt és tíz évnél nagyobb gyereket is beosztottak az öregek mellé. Így Dávid, nagy bánatára, nem Vilmával, hanem Lévy úrral került egy turnusba.

Aznap a vacsoránál a nagyapja azt mondta:

– Én amondó vagyok, hogy amíg ilyen emberek vannak mellettünk, mint az alezredes meg a báró, addig nem kell félnünk.

Dávid egyetértően bólogatott. Sári néni nem szólt semmit, csak ingatta a fejét, aztán Margit nénihez fordult:

– Szerinted a báró megengedné, hogy használjam a telefonját? Csak egyetlen hívás.

A GYEREKRŐL VAN SZÓ

Amikor Tibor bácsinak lejárt a rövid szabadsága, a család szépen leburnulva tért vissza a Balatonról. Valójában már az is csoda volt, hogy háborús időben ezt az egy hetet megadták neki a minisztériumban. A Mama újra kinyitotta a fűszer- és csemegeboltot, Péter pedig eldöntötte, hogy már másnap felkeresi Dávidot.

Aznap este, még vacsora előtt valaki telefonált nekik. Irma néni csukott ajtó mögött beszélt vele, és aztán evés közben szinte tapintható volt a feszültség a Mama és a Papa között. Vacsora után a hálósobában a szülők sugdolózni kezdtek, Péter pedig az ebédlőből hallgatózott. Az elején csak szófoszlányok szűrődtek ki hozzá, aztán már mindent jól hallott, mert a sugdolózásból veszeke-dés lett.

– A gyerekről van szó, Tibor! És csak egyről! – Péter először azt hitte, hogy róla beszélnek. – Csak egy gyere-

ket kéne befogadnunk, ráadásul most van külön gyerek-szobánk is!

Péter szinte ujjongott örömeiben. Ez senki más nem lehet, csak Dávid! Tehát ezért volt a telefonhívás!

– Nem befogadnunk, hanem bújtatnunk, Irma. Az egészen más. Ezért nemcsak az állásomat veszíthetem el, hanem börtönbe is zárhatnak!

– Azért ne túlozzunk.

– Egyáltalán nem túlzok! Ezek a hatályos rendelkezések! Tudom, hogy nem könnyű a helyzetük, de a miénk sem az! Nekünk is le kell rohannunk az óvóhelyre, ha megszólalnak a szirénák. Ráadásul nem is ide, hanem a szemközti házba. Mi is imádkozhatunk, hogy maradjon valami a lakásunkból, mire lefújják a riadót.

– De minket nem terrorizálnak a nyilasok!

– A nyilasok valóban nem szekíroznak, de hát épp Sárika mondta, hogy végül az is megoldódott, nem? Tudomásul kell venni, hogy ez egy csürhe. És határozottan kell fellépni velük szemben. Akkor behúzzák fülüket-farkukat, és elkotródznak.

– Egyáltalán nem biztos, hogy legközelebb is elkotródznak. Azt mondja Sári, hogy ha nem a nyilasok, akkor előbb-utóbb a rendőrök viszik el őket is, mint a vidéki zsidókat.

– Mert Sári annyira ért a politikához! Biztos forrásból tudom, hogy a pesti zsidókat békén fogják hagyni. Én is a gyerekeket féltetem, Irma, aki egyben a te gyereked is! Gondolod, hogy ha engem bezárnak, akkor te vígan élhetsz majd tovább ebben a lakásban Péterrel?

– Te hallod magad, Tibor?!

A Papa erre elhallgatott, mint aki megbánta, amit mondott. Nagy későre Irma néni szólalt meg ismét.

– Noémit nem is próbálta ránk beszélni, mert tudja, hogy kicsi még. Nem értené, hogy mi van, és nehéz lenne vele. Csak Dávidot. Péter is annyira örülne!

– Jó, gondoljuk végig, hogyan történne. Teszem azt, holnap idevennénk Dávidot. Veszünk neki még egy ágyat a gyerekszobába? Szerinted, amikor felhozatjuk, azt nem látják meg a szomszédok? Nem lennének kérdéseik? De még ha vigyázunk is arra, hogy semmi feltűnést ne keltünk, azt hiszed, hogy Dávid és Péter örökké suttogni fognak? Vagy egyszer sem fogják hamarabb felgyújtani a villanyt, mintsem hogy behúznák a sötétítőt? Szerinted Nusi, ez a vén szipirtyó, akinek egyéb dolga sincs, mint álló nap lesni a szomszédokat a szemközti ablakból, nem fogja egyszer felismerni Dávidot, és azonnal feljelentést tenni?

Léptek közeledtek, Péter gyorsan bebújt az ebédlőasztal alá. A Papa kiment a konyhába, elővette a borosüveget, és töltött magának.

– Nekem is! – szolt ki a Mama.

A Papa visszatért a szobába a két pohárral, és becsukta az ajtót. Egy ideig csend volt. Aztán Péter mamája szólalt meg:

– Azt hittem, ennél egy kicsit bátrabbak vagyunk.

– Aludjunk rá egyet, Irma. Ez egy súlyos, kockázatos döntés, nem lehet csak így vaktában meghozni.

– De Sári azt mondta, hogy ez most sürgős!

– Ne Sári csinálja már a programunkat, jó?! Mondom, aludjunk rá egyet. Holnap még egyszer végiggondoljuk, és ha csak egy lehetőség is van rá, idevesszük. Jó lesz, drága? Na, gyere, bújj már be az ágyba...

Péter nagyon remélte, hogy lesz rá egy lehetőség, és úgy, hogy a Papát se sodorja veszélybe. Visszalopózott a szobába, bebújt az ágyába, és elképzelte, milyen lenne, ha most itt lenne Dávid. Nem is kéne külön ágy, elférnének az övében is! Aztán ismét eszébe jutott a pofon.

„Más barátot érdemelnék? – töprengett. – Az igaz, hogy talán könnyebb volna egy másikkal. De nekem Dávid kell! Alig várom, hogy lássam.”

PADLÁSSZOBA

Amióta a nyilasok bejöttek a házba, Sári néni nem tudott lenyugodni. Többször bekéredzkedett telefonálni a báróhoz, és ezt már nemcsak Dobayék komornyikja, de Margit néni is sokallta. Kijárás idején pedig nem a vásárlással törődött, hanem ismerősökhöz rohagált.

Az elköltözés végül nagyon gyorsan zajlott le. Anya szólt Dávidnak, hogy azonnal csomagoljon, csak annyi ruhát vegyen magához, amennyi befér a hátizsákjába, és egyetlen könyvet. Hiába kérdezte, hogy hova mennek, Anya nem válaszolt, csak elővett egy öreg hátizsákot, alul két lyukat vágott rá, beleültette Noémit, és a hátára vette. Megpuszították Mamát, Tatát, Margit nénit, és indultak is.

Dávid reménykedett, hátha valami csoda folytán hazaköltözhetnek, vagy esetleg Péterékhez, csak Anya ezt óvatosságból nem akarja nagydobra verni. De amikor már

a forgalmas Margit hídon siettek át Budára, megint megkérdezte:

– Most hova megyünk?

Sári néni halkán, szinte suttogva válaszolt:

– Teri nénihez. A padlásra.

Dávid először azt hitte, Anya viccel. Aztán meg gyűlni kezdett benne a harag. Miért tolnak ki vele mindig?! Mire megszokott és megszeretett Margit néninél, újra költöznek. És hova? Teri néni, aki Apa testvérének volt a felesége, nem is igazi rokon! Ráadásul Apának se szóltak, ő biztosan nem ment volna bele.

– Apa hogyan fog minket megtalálni?

– Margit néni majd megmondja neki, hol vagyunk.

– De nem értem, hogy miért kellett...

– Nem kell mindent érteni, Dávid! – vágott a szavába Anya. – Néha csak szót kell fogadni!

Anya feszült volt, Dávid dühös. Szótlanul mászták a hegyet Teri néni svábhegyi házáig. De Dávid belül forrt, és megfogadta, hogy már első éjszaka visszaszökik.

Teri néni kedvesen fogadta őket, palacsintát sütött nekik, amit Dávid mohón felfalt. Magyarázat nélkül is megértette, hogy Teri néninél nem aludhatnak a vendégszobában. Nem lenne szabad máshol lakniuk, mint a kijelölt csillagos házban, és ha valaki itt meglátja és feljelenti őket, akkor abból Teri néninek is, nekik is bajuk származik.

Éppen ezért nem értette, hogy Anya miért ragaszkodott annyira ahhoz, hogy eljöjjenek. Megijedt attól a pár nyi-

lastól? De hát Szíbenliszt úgy kiebrudalta őket az udvarról, hogy öröm volt nézni! Meg őrséget is szerveztek, nem? De Anya már csak ilyen, mindig túlaggódja a dolgokat.

A hosszú padlás a tölgyfa asztallal, alatta a régi ládákkal meg a Dunára néző kis ablakaival elsöre izgalmasnak tűnt. Viszont Dávid nem számított arra, hogy ennyi por lesz. Naphosszat facsarta az orrát, tüszögött tőle. Ráadásul alighogy felkelt a júliusi nap, azonnal folyini kezdett róluk az izzadság.

S hogy még rosszabb legyen a helyzet: nappal nemhogy az udvarra lemenniük, de még a padlásablakon kinézniük sem volt szabad, nehogy észrevegyék őket a szomszédok. Sőt, még végézni sem mehettek le, mert a padlásfeljáró a szomszéd udvarból is látható volt. Egy edénybe végeztek a dolgukat, amit csak este, sötétedés után lehetett levinni Teri néni fürdőszobájába.

Pár nap elteltével Lévay úr angolórái már a földi paradicsomnak tűntek ehhez képest.

Dávid mégis napról napra halogatta a visszaszökést. Egyfelől azért, mert felfedezte, hogy a nagy tölgyfa asztal alatti poros ládákban könyvek vannak, nem is akármilyenek! Apa bátyja is nagy indiánkönyv-rajongó lehetett, mert szépen sorba rendezve ott voltak mind May Károly indiánregényei. Köztük olyanok, amik Dávidéknak nem is voltak meg, például *Az Ezüst-tó kincse* és *A medvevadász*. Ezenkívül még olyan ígéretes című regényeket is talált, mint a *Kétévi vakáció* és a *Grant kapitány gyermekei*.

Másfelől elég hamar kiderült, hogy nagy szükség van Dávidra. Noémit folyamatosan le kellett foglalni, nehogy

éles hangján hisztizni kezdjen, és ezzel felhívja magára meg a többiekre a szomszédok figyelmét.

A második faládában egy csomó régi mesekönyvet találtak, így Dávid kezdetben szívesen olvasott neki is, főleg mivel a könyvek egy része számára is újdonság volt. Például *Sanyi manó könyvét* még soha nem olvasta, és azt így, tizenegy éves fejjel is érdekesnek találta. Sőt, talán érdekesebbnek is, mint Noémi. A gond csak az volt, hogy ha Noéminak megtetszett valami, azt újra meg újra fel kellett olvasni, naponta háromszor is. És azok a mesék, amelyek Noéminak tetszettek, Dávidnak pár nap után már a könyökén jöttek ki. Viszont Noémi rájött, hogy ha kiabál, azzal remekül tudja zsarolni a nagyokat, és a hisztinek valamiért most Anya és Dávid is engednek. Így ha a bátyja mégis megpróbált magában olvasni, amikor Noémi ébren volt, akkor pár perc után odabújt hozzá, előbb simogatta, majd a haját kezdte húzogatni, vagy megfogta két kis ragacsos kezével a bátyja arcát, nyálas pusziakat nyomott rá, és közben azt mondogatta, hogy „Dái az én kisbabám!”

Egyik este Dávidnak annyira elege lett, hogy dühében megharapta Noémi kezét. Ebből akkora bömbölés lett, hogy az anyjuknak gyorsan közbe kellett lépnie. Utána úgy nézett a fiára, hogy Dávid legszívesebben a föld alá süllyedt volna.

A kötelező elsötétítés miatt gyertyagyújtásról szó sem lehetett. Ezért Dávidnak csak az az idő maradt olvasásra, amikor Noémi délután elaludt, vagy kora reggel, még mielőtt felébredt volna.

Ilyenkor elmerülhetett a regények különös világában. Néha megszakította az olvasást, és elképzelte, ahogy Péterrel együtt állják a tengeri viharokat, szelídítenek vadlovakat, harcolnak az indiánokkal, vagy hősiezen megmentik a veszélybe sodródott lányokat. De ilyenkor rendre az is eszébe jutott, hogy Péter talán még mindig a Balatonon van. S ha mégsem, ő nyugodtan aludhat a saját ágyában, nem kell egész nap a hőségben ülnie, és akkor megy végére, amikor akar.

Talán már nem is hiányzik Péternek. Ha hiányozna, adna valami életjelet, például válaszolna arra a levélre, amit Dávid az ő képeslapjára írt válaszul, és már másnap postára adott, feláldozva erre a kijárási idő nagy részét.

Ahogy teltek-múltak a napok, Dávid egyre jobban várta az estét, amikor végre leosonhattak a lakásba. Ilyenkor a fürdőszobában lehetett rendesen végézni, mosakodni, majd a teljesen elsötétített konyhában enni valami friss ételt. Ilyenkor Teri nénivel is beszélgethetett, aki Apa híján az egyedüli hírforrásuk volt. De olyan titkos híreket, mint amilyeneket Apa szokott hozni, Teri néni nem tudott.

Aztán amíg Anya Noémit mosdatta, Dávid rendszerint pár percre megállt a sötét udvaron, a diófa és az orgona-bokrok között, beszívta a lehűlő esti levegőt, és hallgatta a mindenféle neszeket a szomszédos emeletes házból. Legszívesebben a nevető, kiabáló, síró gyerekhangokra figyelt. Egy idő után már mindegyiküknek tudta a nevét és meg tudta saccolni az életkorát. Azt is tudta, kinek kiabálósak és kinek kedvesek a szülei, kinek van testvére, és hogyan hívják.

Nappal is hallotta őket, de csak távolról, mert a padlásablak nem a szomszéd ház felé nézett. De beszűrődött a ricsaj, amint az udvaron a fiúk éppen fociznak, vagy a lányokkal együtt számháborút, esetleg éppen indiánosat játszanak.

Egy idő után mindegyiknek kitalált egy arcot, kinézetet, ruházatot. Este pedig addig hallgatta őket, amíg Anya suttogva ki nem szólt, hogy menni kell a padlásra.

Miután Noémi elaludt, volt még egy jó pillanata az estének: végre megbeszélhették Anyával az olvasmányikat. Ugyanazokat a regényeket olvasták, gyakran párhuzamosan, úgyhogy két könyvjelző futott versenyt a lapok között. Dávidot meglepte, hogy Anya milyen gyorsan olvas, pedig kevesebb ideje volt erre, mint neki. És az is, hogy mennyi mindent tud Amerikáról és az indiánokról, ami a könyvekben nincs is benne. De a legérdekesebb a találgatás volt. Megpróbálták kitalálni, hogy mi fog történni a főszereplőkkel a következő fejezetben, és néha fogadásokat is kötöttek, hogy mi lesz a következő fordulat. A tét az volt, hogy ha Noémi elalszik, ki olvashat elsőként. A legtöbbször Anya nyert, és Dávid egyszerűen sehogyan sem jött rá, hogyan tudja Anya előre kitalálni a fordulatokat majdnem pont úgy, ahogy a történetben szerepelnek. Elképzelhető, hogy jó regényíró lehetne belőle?

RÖPCÉDULA

Teri néninél szó sem lehetett arról, hogy bombázáskor lemenjenek az óvóhelyre.

– Ott van a fél utca. És van olyan, aki egy percre se gondolkodna, hogy feljelentsen egy bujkáló zsidót! Még ha nő is, még ha gyerekekkel is van – mondta Teri néni.

Így hát fenn kellett maradniuk a padláson. Úgy döntöttek, ha megszólal a sziréna, bebújnak a nagy tölgyfa asztal alá, az talán megvédi őket, ha beszakad a tető.

Szerencsére két hétig nem volt légitámadás, és azután az első bombázás nem volt sem túl heves, sem túl közeli. A gépek reggel jöttek, és a robbanások hangja alapján talán kispesti vagy csepeli gyárakat bombáztak.

Később voltak hosszan elhúzódó bombázások, amikor órákat kellett az asztal alatt tölteniük. Ilyenkor Noéminek sem kellett annyira a kedvében járni, még ha sírt is,

hiszen nagy zaj volt, folyamatosan robbantak a bombák, dübörögtek az ágyúk. És ha épp volt is egy-két percnyi csend ezek között, mindazok, akik meghallhatták volna Noémi hangját, jó mélyen, az óvóhelyen kuksoltak.

Egy ilyen alkalommal előfordult, hogy az asztal alatt összekucorodva Noémi elaludt Anya ölében, és később ő is elbóbiskolt. Dávid nem bírta tovább. Óvatosan kimászott az asztal alól, a nyitott padlásablak alá kúszott, és anélkül, hogy felállt volna, kinézett. Az ég üres volt, csak néhány bárányfelhőt látott. Így hát kicsit felemelkedett, majd felbátorodva a fejét is kidugta az ablakon.

Végre! Sok háztetőt látott, messzebb a Dunát, azon túl pedig a pesti oldalt. Egyből a saját házukat kereste, de be kellett érnie azzal, hogy valahol ott kell lennie az Országház mögött. A légtér szinte kihalt volt, a nagy légi csata ismét Csepel fölött dúlhatott, azt meg a Gellért-hegy takarta el a szeme elől. Itt a közelben, a Duna fölött csak két magyar Messerschmitt vadászgép kergetett egy társaitól leszakadt amerikai Mustangot. A Mustang, mintha csak megpillantotta volna Dávid fejét a padlásablakban, egy éles kanyarral egyenesen arra vette az irányt.

Dávid első gondolata az volt, hogy fel kéne ébresztenie Anyát. De a gép olyan sebesen közeledett, hogy rájött, még a padlásfeljáróig sem jutnának el, mielőtt ideérne. A félelemtől mozdulni sem tudott, ugyanakkor elbűvölve nézte a jelenetet: a Mustang cikázva, szárnyait jobbra-balra billentve repült, hogy kikerülje a magyar vadászok géppuskatüzét. Dávid pedig összeszorított ököllel drukkolt neki, hogy ne lőjék le. Aztán rájött, hogy ez milyen fur-

csa, hiszen nem a két magyar vadászgép, hanem az amerikai bombázó az, amelyik elpusztíthatja őket. Közben a Városmajorból egy Flak is beszállt a lövöldözésbe. Az amerikai gép már csak pár száz méterre volt, amikor Dávid jól látta, ahogy a hasán kinyílik a bombatár két ajtaja, és egy nagy adag... papír zúdul ki a levegőbe.

A pilóta azonnal meredeken felhúzta a gép orrát, és bevetette magát a felhők közé, ahol a Messerschmittek nyomát vesztették.

A papírok pörögve-forogva táncoltak a föld felé. Vajon mi állhat rajtuk? És miért kockáztatta egy amerikai katona az életét azért, hogy papírokat dobáljon egy ellenes városra? Legalább egy hulljon be a nyitott ablakon! – szurkolt Dávid.

Odalopakodott a másik ablakhoz, azt is kinyitotta, hogy így nagyobb esélye legyen. De nem volt szerencséje.

Hátha esett egy az udvarra, gondolta, és még jobban kezdte várni az estét, amikor majd lemehet, és szétnézhet.

Csak jóval később, amikor feltámadt a szél, és felfigyelt a furcsa pergő hangra, akkor vette észre a padlásablak kerete és a szélső cserép közé beakadt papírdarabot.

Lábujjhegyen lopakodott oda, mintha attól félne, hogy elijeszti. A papír képeslap méretű volt, és magyarul állt rajta a következő szöveg:

Magyarok, a háború elveszett!

Katonák! Minden órában ezrek hálnak meg a fronton Hitlerért!

Ne engedelmesskedjete a németbarát vezetők parancsainak!

Munkások! Szabotáljátok a németeknek dolgozó gyárat.
Sztrájkoljátok, rongáljátok vagy robbantsátok fel a gépeket!

Hivatalnokok! Tüntessétek el a fontos iratokat! Lassítsátok
a munkamenetet! Maradjatok távol a munkahelyetektől!

Civilek! Ne higgyetek a hitleri propagandának! A németek
nem dolgozni viszik el a zsidó szomszédaitokat. Auschwitz-
ban, Buchenwaldban és Mauthausenben borzasztó körülmé-
nyek között tartják fogva őket, amit sokan nem élnek túl. Ne
vegyetek részt olyan akcióban, amit később megbánnátok!

Aki Hitlert szolgálja, Hitlerrel pusztul el!

Ne féljetek, közelednek az angol és amerikai felmentő
csapatok!

Terjesszétek a szövetségesek röpiratait!

Dávid összehajtotta a papírt, és gyorsan a zsebébe dugta.
Aztán kivette, és újra elolvasta, majd újra és újra. Különö-
sen a civileknek szóló második mondatot. „A németek nem
dolgozni viszik el a zsidó szomszédaitokat.” Mi lehet So-
máékkal?! Fel akarta ébreszteni Anyát, hogy megmutassa
neki. De olyan nyugodtan, kisimult arccal aludt, az ölében
Noémival, hogy Dávidnak nem volt szíve. „Vajon mit álmo-
dik? Talán, hogy mind Füreden vagyunk, együtt fürdünk,
vagy Rudi bácsi csukát süt az udvari tűzhelyen vacsorára?”

Mi lehet Rudi bácsival? És Joli nénivel? Ugye még mind
életben vannak? Föltétlenül fel kell ébresztenie Anyát,
hogy megmutassa neki a röpcédulát, Anya pedig meg-
nyugtassa őt, hogy nem, velük ilyen nem történhet meg.

Mégsem tette meg. Borzasztó nehezen teltek a percek,
míg végre leszirénáztak, amitől Anya magától megbéredt.

Dávid addigra már becsukta a második ablakot, odatette a röpcédulát a nyitott ablak alá, mintha épp csak behullott volna, aztán befészkelte magát Anya mellé.

A papírt elsőnek nem is Anya, hanem Noémi vette észre.

– Levelet írt nekem Annabella! – mondta, egyből oda-szaladt, felvette, és odaadta Anyának. Dávid döbbenet nézte a jelenetet. Hogy juthatott Noémi eszébe pont most az egyik füredi unokatestvérük?

Anya elolvasta a cédulát, az arca egy pillanatra elkomorult, aztán Noémira nézett, és elmosolyodott.

– Azt írja, hogy hamarosan hazajönnek, és meglátogatnak, de csak akkor, ha addig nagyon szófogadó kislány leszel, és nem kiabálsz.

Noémi összeráncolta a homlokát, és az ujját Anya arcába nyomta.

– Nem is írja azt!

– Dehogynem, nézd meg – nyújtotta felé a papírt Anya. Noémi közelebb hajolt, átfutotta a sorokat, majd újból felemelte az ujját.

– De azt is írja, hogy hoz nekem ajándékot. És Dáinak nem!

Azzal elszaladt a padlás végéig, majd vissza. Sári néni nem ugrott utána, hanem Dávidra nézett, és felé nyújtotta a cédulát. De ahogy a tekintetük találkozott, egyből rájött, hogy Dávid már tudja, mi áll rajta. Egy szót sem szóltak.

Aztán este, lent a lakásban, amikor Anya bement a fürdőbe, Dávid az ajtón át hallotta az elfojtani próbált, hüppögő zokogását.

HÍREK ÉS SZALAGCÍMEK

Újabb napok jöttek, még elviselhetlenebbek. Noémival nem lehetett bírni: állandóan szaladgálni és játszani akart a padláson. Sikongott, kacagott, és Anya meg Dávid hiába olvasott, mesélt neki, hiába néztek csúnyán, sziszegtek, ígérgettek neki, vagy fenyegették azzal, hogy nem olvasnak fel többet, abba a hároméves fejébe egyszerűen nem fért bele, hogy csendben kell ülni.

Ráadásul a röpcédula óta Anya még komorabb lett, egyre többször fordult elő, hogy újból és újból meg kellett szólítani, hogy végre válaszoljon.

Dávidnak már olvasni sem volt kedve, csak a Teri néni-től esténként felhozott aznapi újságot böngészte, és Apa hírei híján ebből próbálta megérteni, hogy merre tart a háború, és hogyan alakul az ország sorsa. Korábban mindig a magyar katonáknak drukkolt. De amióta bejöttek a németek, és amióta ennyire nehéz lett az életük, ő is,

akárcsak Apa, azt szerette volna, hogy minél hamarabb győzzön az „ellenség”, vagyis az angolok, az amerikaiak és az oroszok, és legyen végre vége a háborúnak. Az újságot olvasva azonban erre nem sok esélyt látott, hiszen abban csak győzelmes ellentámadásokról és visszaverésekről esett szó.

Egyik este, amikor Noémi és Anya már egyenletesen szuszogtak, ő meg az imént olvasott sikeres magyar–német ellentámadásról elmélgedett, halk, óvatos léptek hallatszottak a padlásfeljáró felől. A lépésekből és a szuszogásból egyből tudta, hogy ki az.

Felugrott, a lépcsőhöz szaladt, és Apa nyakába ugrott. Mintha csak Noémitől tanulta volna, arcát a keze közé szorította, és összevissza puszilta. Utána sem engedte el, a karjába kapaszkodva vezette oda anyához.

– Ki az? Béni! Drágám... – motyogta előbb riadtan, majd boldogan Anya, és eltűnt Apa karjaiban.

Noémi nem ébredt fel, és ezt most senki sem bánta, ezért Apa csak nagyon finoman puszilta meg, majd odakucorodott az övéi mellé. Sok mesélnivalója volt. Egy hajdani diák-társánál húzta meg magát, kollégákhoz nem mert menni, mert tudott arról, hogy már többeknél kereste a rendőrség. De pechére ez a volt iskolatárs éppen Csepelen lakott, azt a részt pedig gyakran bombázták az olajfinomítók miatt. Akárcsak ők itt, Apa is a padláson húzta meg magát. Ha éppen légiriadó volt, szökött zsidó munkaszolgálatosként arról szó sem lehetett, hogy lemenjen az óvóhelyre.

Az utolsó, nagyon durva bombázás alkalmával, az első hullám végén a barátja felszaladt érte, és kijelen-

tette, hogy tovább egy percig sem maradhat a padláson, ő maga sem hajlandó visszamenni, amíg Béni vele nem megy. Addig győzködte, hogy nem lesz baj, hiszen ő itt a légóparancsnok, és majd vigyáz rá, míg Apa végül kötélnek állt, és lement az óvóhelyre. Még jóformán le sem ült a padra, amikor egy idős férfi kinyújtotta felé az ujját.

– Én ezt az embert ismerem! Ez zsidó! Hívják az őrjáratot!

Béni bácsi is felismerte: a portás volt a szerkesztőségből. Korábban minden reggel nyájasan, meghajlással köszöntötte. Apa tekintete végigszaladt az arcokon. A legtöbb ember szemében szikrányi könnyőreket sem látott. A barátját sem akarta még nagyobb veszélynek kitenni, épp elég, hogy eddig bújtatta.

Egyetlen másodperc alatt döntött, és mielőtt bárki észbe kapott volna, felpattant, és kirohant az óvóhelyről. Szerencsére épp akkor kezdődött a bombázás második hulláma, így senki sem mert utánamenni vagy őrjáratot hívni. Fél órán át az utcán, egy teherautó alatt feküdt, majd amikor alábbhagytak a robbanások, az éj leple alatt megindult. A falhoz lapulva lopakodott, minden sarkon előbb kilesett, nehogy belefusson egy őrjáratba, így jutott el Margit néniéig. Ott aludt valamicskét, megtudta, hova mentek Dávidék, és várt estig, majd egy kis ennivalóval felpakolva továbblopakodott a Svábhegy felé.

Dávid lélegzet-visszafojtva hallgatta, várta, hogy mikor következik a hőstett. Csalódva kellett rájönnie, hogy megint nem volt más, csak bujkálás és lopakodás.

– Akkor Margit és a szüleim jól vannak, ugye? – kérdezte Sári néni.

– Igen. Ezt meg Nagyék küldik! – vett elő a táskájából két halkonzervet, egy csomag cukrot meg egy papírzacskó őrölt kávé. Sári néni, amint megérezte az illatát, nagyot sóhajtott.

– Ennek Teri nénéd is fog örülni. Beszéltél már vele?

Apa bólintott. Dávidnak eszébe jutott a barátja.

– Péter tudja, hogy hol vagyunk? – kérdezte reménykedve.

Apa megrázta a fejét.

– És a báróék?

– Ők sem. Minél kevesebben tudják, annál jobb.

– Nézd, Apa! Itt azt írja, hogy mindenütt a magyarok és a németek állnak nyeresre. – A beszűrődő holdfénynél megmutatta Apának a friss újságot.

Apa átfutotta a címeket, és elmosolyodott.

– Dávidom, tanítsalak meg a sorok között olvasni?

Dávid bólintott.

– Itt ugye az áll, hogy sikeres magyar–német ellentámadás, és hogy a Tatár-hágónál nem jutottak át az oroszok. De figyelj a szóra: ellentámadás. Tehát a támadást nem mi vezetjük, mi csak próbálunk visszaütni, ahol lehet. Van itt régebbi újság is?

Dávid előkotorta a legrégebbit.

– Nézd csak: itt még Minszk városa alatt voltak az oroszok. Azóta eltelt másfél hónap, és ezalatt hétszáz kilométerrel közelebb értek.

– Tehát a mieink folyamatosan visszavonulnak?

- Igen.
- De akkor miért írnak ezekről úgy, mintha nagy győzelmek lennének?
- Ezt nevezik propagandának.
- Így próbálják lelkesíteni a harcoló katonákat meg az itthoniakat – magyarázta Anya.
- Az igazán nagy hírem még hátravan! – mondta Apa csillogó szemmel, és pár pillanatig még fokozta a feszültséget. – Merényletet követtek el Hitler ellen!

Dávid eddig is sokszor hallotta Hitler nevét, főleg amióta a köröndöt a szomszédságukban átkeresztelték Hitler térre. Az újság is sokat írt a baráti Németország dicső vezéről. De most Anya felderülő arcából arra következtetett, hogy igencsak gonosz ember lehet, ha még ő is szívesen venné a halálhírét.

– Német tisztok, a sajátjai követtek el ellene merényletet. Ez már nekik is sok! Hitler azóta nem szólalt meg a rádióban. Szerintem már nem él! Sorra jönnek a hírek olyan magas rangú katonákról, akik átálltak a merénylők oldalára! Lehet, hogy holnap vége a háborúnak...

– Akkor végre hazamehetünk? – kérdezte Dávid reménykedve. – Annyira elegendem van már ebből. Vagy legalább Margit néniéig!

Apa összeborzolta Dávid haját.

– Még várni kell türelmesen, lássuk, mi sül ki belőle. Itt, a Svábhegyen vagytok a legnagyobb biztonságban.

- De ha bombáznak, még le sem mehetünk...
- Igaz. De itt nincs mit bombázniuk.
- De hát amelyik a röpcédulát dobta, az is erre...

– Sss, csendesebben, Dávid! – szólt rá az édesanyja.

– Az csak a röpcédulák miatt repült erre. De a csillagos házban nem voltatok biztonságban. Anya jól döntött. Még legyen egy kis türelmed.

– És Margit néni? És Mama és Tata? Ők nincsenek veszélyben?

– Nem bujkálhat mindenki. Van egy íratlan szabály, hogy ha baj van, akkor előbb a nőket és a gyerekeket kell menteni. De reméljük, hamarosan már senkit sem kell. Még egy kicsit bírd ki!

ROZIKA

Apa még maradt pár napig. Másnapra kiderült, hogy Hitler életben van, kisebb karcolásokkal megúsza a robbantást, és kivégeztette a merénylőket.* A hazatérés reménye szertefoszlott.

Este, lefekvés után Dávid egyenletes lélegzést színlelt, abban reménykedve, hogy akkor többet megtud abból, ami csak a nagyokra tartozik.

– Most már itt maradsz, ugye? – kérdezte Anya egy idő után.

Apa sóhajtott.

* 1944. július 20-án gróf Claus Schenk von Stauffenberg német ezredes és összeesküvőtársai merényletet kíséreltek meg Hitler ellen. A Hitler főhadiszállásán táskába rejtett bomba felrobbant, de a Führer kisebb karcolásokkal megúsza, az összeesküvőket pedig elfogatta és már másnap kivégeztette.

– Maradnék, de...

– Megint menni akarsz, bujkálni! Mi van, ha egyszer peched lesz, és belefutsz egy őrzőárokba! Folyton az életedet veszélyezteted! Itt legalább...

– Hallgass meg. Hallottam egy lehetőségről. Van valahol Budapesten egy munkaszolgálatos tábor, ahol csak a németek egyenruháit kell javítani. Egy igazán jóra való százados vezeti. Baráti érzelmű. Ocskay Lászlónak hívják. Meg kell próbálnom beszélni vele.

– De ahhoz is mászkálnod kell a városban! Minden éjjel azzal alszom el, és minden reggel arra ébredek, hogy mi van veled... Nem fogtak el? Nem lett bajod? Béni, én megbolondulok, ha ez még sokáig így megy...

– Épp azt akarom, hogy ne kelljen többet bujkálnom. Ha Ocskay felvesz, akkor megint lesz papírom, és biztonságban leszek. És akkor rólatok is tudok gondoskodni.

Anya nem szólt semmit, csak felsóhajtott. Kicsit később Apa megkérdezte:

– Most megmutatod?

Papírzörgést lehetett hallani. Dávid rájött, hogy Anya csak most adta oda a röpcédulát.

– Ez az, amit Dávid talált. Szerinted igaz? Amit a munkatáborokról mondanak...

Dávid lélegzet-visszafojtva várta a választ.

– Szerintem eltúlozzák. Tudod, ez is propaganda – mondta Apa, majd hallani lehetett, ahogy átöleli Anyát.

De volt valami a hangjában, ami miatt Dávid azon kezdett gondolkodni, hogy vajon ő maga elhiszi-e, amit mondott.

Apa másnap reggelre eltűnt. Dávidot nem ébresztette fel, csak Anyától búcsúzott el.

A napok ettől kezdve még nehezebben vánszorogtak, ráadásul újabb veszélyforrás jelent meg a láthatáron. Rozikának, Teri néni bejárónőjének a nyári szabadsága a végéhez közeledett. És tudták, bármennyire is próbálnak majd Noémira vigyázni, még ha nagyothallana is ez a Rozika, arra, hogy a padláson van egy kisgyerek, már az első nap rá fog jönni.

Anya tanácskozott Teri nénivel, aki azt mondta, hogy Rozika évek óta jár hozzá, becsületes erdélyi, jobbágyfalvi özvegyasszony, de ő a mai világban már senkiért nem tenné tűzbe a kezét. Mi van, ha csak a legjobb barátnőjének mondja el, hogy Teri néni zsidókat rejteget a padláson? Az meg a másik legjobb barátnőjének?

Úgyhogy Teri néni végül eldöntötte, hogy táviratozik Rozikának, és meghosszabbítja a nyári szabadságát. De mire másnap a postára ment, ott egy frissen érkezett távirat várta Jobbágyfalváról.

„Jönnek az oroszok. Stop. Falut kiürítik. Stop. Holnapi vonattal érkezem. Stop”

Így aztán a következő tervet eszelték ki: Anya több rend zoknit húz Noémi szandáljára, és tesznek még két réteg szőnyeget a padlás padozatára is, hogy elnyelje a léptek hangját. Anya ezenkívül megpróbálja átállítani Noémi életritmusát úgy, hogy inkább nappal aludjon, és éjjel legyen fent, Rozika ugyanis mélyen és horkolva alszik. Mindezek mellett Teri néni eldöntötte, hogy nagy zenerajongó lesz, ezért leviszik a padlásról a poros gramo-

font* meg a régi lemezeket, és azokat fogja majd hallgatni naphosszat, hogy elnyomja a padlásról jövő esetleges hangokat.

Hétfőn megérkezett Rozika két utazoládával. A kocsis alig bírta becipelni őket az udvarra.

– Nagyságos asszonyom, jönnek a fránya oroszok! Hát mondom, akkor én hogyan megyek vissza a cókómókó mért? Ne tessék megharagudni, csak a legszükségesebbeket tettem be. Ugye elfér ez a kevés dolog a padláson?

– Nem, nem! Nem kell a padlásra vinni! – tiltakozott Teri néni. – Hagyd csak itt a vendégszobában, majd elférünk tőle.

– De hát felviszem én, elrakom, hogy ne legyen útban. Nem is tetszik majd látni...

– Lent maradnak! – jelentette ki ellentmondást nem tűrő hangon Teri néni.

Rozika meglepetten nézett rá, majd megvonta a vállát, és nekilátott konyhát rendezni.

A terv körülbelül fél óráig működött: Noémi rendületlenül reggel ébredt és este aludt el, a lemezjátószt pedig hiába kurblizta Teri néni, meg se nyekkent. Valami elromolhatott benne a hosszú pihenő alatt a padláson. És miután egy óvatlan pillanatban Noémi lerángatta a szandáljáról a zoknikat, majd páros lábbal leugrott a könyvesláda tetejéről, lent a konyhában Rozika abbahagyta a főzést, és ijedten Teri nénire nézett.

– Nagyságos asszony hallotta a zajt?

* Mechanikus elven működő hanglemezlejátószt berendezés.

Teri néni nagyot nyelt.

– Milyen zajt? Mi... miért, te hallottál valamit?

Rozika is nyelt egy nagyot, és mély levegőt vett.

– Én, nagyságos asszony? Én amilyen süket vagyok...

És zavartan felnevetett. Teri néni is nevetett.

És ezután ahányszor csak zaj hallatszott fentről, Rozika rázendített erre a nótára:

*„Zavaros a Nyárád, nem akar megszállni,
Haragszik a rózsám, nem akar szeretni,
majd megszáll a Nyárád, a lovam kiissza.
Ha megbékélsz, rózsám, hozzám gyere vissza.”*

Így ment ez két napig. Rozika sejtette, hogy valakik rejtőznek a padláson, de nem akart tudni a dolgról. És úgy gondolta, hogy amíg nem látja őket, addig olyan, mintha nem is tudna róluk. Dávidék pedig szigorúan csak akkor jöttek le, amikor ő már nyugovóra tért. A harmadik nap reggelén viszont Noémi nem ugrált, nem mászkált, csak ült, és fogta a hasát.

– Fáj a hasikám, fáj a hasikám! – ismételte, és halkán pityergett.

Sári néni csitítgatta, és simogatta a hasát. De Noémi egy idő után már egyre hangosabban sírt, és Sári néni annál inkább kétségbeesett.

– Gyógyteát kéne főzni neki. De estig nem mehetünk le.

– Lemegyek én! – ajánkozott Dávid.

– Szó sem lehet róla! Valahogy ki kell bírunk estig.

Teltek a negyedórák, és Noémi nem hagyta abba a sírást.

– Pszt, ne sírj, drága! Meghallják a szomszédban is! Olvassak mesét? – próbálta felváltva nyugtatni Sári néni és Dávid, de mindhiába.

Már dél felé járt az idő, amikor valaki kinyitotta a padlásajtót, majd nehéz, de óvatos léptekkel elindult felfelé. Ismeretlen léptek voltak. Sári néni és Dávid lélegzet-visszafojtva hallgattak. Még Noémi is abbahagyta a bögést.

Aztán kiemelkedett a lépcső tetején egy kendős fej, majd egy kötényes törzs, vállán egy batyuval, és két kéz, amely gőzölgő teáskannát tartott.

Rozika félve nézett feléjük, de amikor megpillantotta Dávidot és Noémit, az arca felderült. Letette a kannát, majd tanácstalanul állt egyik lábáról a másikra.

Noémi abbahagyta a sírást. Dávid észrevette, hogy az anyja szemébe viszont könnyek gyűlnek. Rozika a batyut is lekerekítette a válláról, és kivett belőle néhány szelet kalácsot. Óvatosan letette eléjük, még egy pár pillanatig nézte őket, mint aki nem tud betelni a látvánnyal, majd anélkül, hogy egyetlen szót is szólt volna, amilyen halkán feljött, le is ment a lépcsőn.

ŐSZ

RECENZÍÓ

NYÁRUTÓ, ŐSZELŐ

Az augusztus hol nagyon gyorsan, hol iszonyú lassan telt. Rozika minden este valami finomságot hagyott az asztalon a padláslakók számára, aztán menetrendszerűen bevonult aludni, még mielőtt lejöttek volna. Noémi egy pillanatra sem feledkezett meg jötevőjéről, fent a padláson folyton róla kérdezgetett: „Rozika most mit csinál? Rozika még alszik? Rozika süt nekem finomat?”

Apa egy hét múlva jelent meg ismét, és csupa jó hírt hozott.

– Viszik a német légvédelmet Budapestről! A vadászgépeket, a Flakokat, mindent! A románok már átálltak a szövetségesek oldalára. Most már egészen biztosan mi következünk. Sárrikám, egy pár nap, és felszabadulunk!

Aztán Horthyról mesélt, aki valami tisztavató ünnepségen azt mondta, hogy a magyar egy lovagias nemzet, és

ha nemrég vétettünk is a lovagiasság ellen, azt a jövőben annál inkább jóvá kell tennünk.

– Érted? Ez rólunk, zsidókról szól! Bánja már, hogy megengedte azt a sok disznóságot ellenünk!

Ahogy hallgatta, Anya arcáról is egyre inkább eltűnt az aggodalom, és végül boldogan sóhajtott fel:

– Milyen jó, hogy nem küldtük el Dávidot Madridba!

– Bizony – bólogatott Dávid is, megfélemezve arról, hogy ő elvileg nem is tudott erről.

Aznap Anya sokáig tanácskozott Apával, másnap megbeszélték Teri nénivel is, és végül úgy döntöttek, hogy az egész család leköltözik a vendégszobába. Milyen más volt egy rendes szobában, friss illatú ágyneműben aludni! Ha Apa is itt maradna velük, akkor már olyan volna, mint egy közös nyaralás!

De Apa nem maradhatott. Felvették a ruhagyűjtő századba, ami furcsa módon egy iskola épületében működött. Kapott rendes papírokat, így bujkálnia sem kellett többet, a tábort viszont csak engedéllyel hagyhatta el. Estére mindig vissza kellett térnie, különben szökevénynek nyilvánították. Ebből a szempontból a helyzet rosszabb volt, mint korábban. Dávid el is könyvelte, hogy ez az Ocskay talán nem is olyan jóra való, mint ahogy gondolták.

Apa azt is elmesélte, hogy Ocskay megkérdezte tőle, tud-e varrni, mire azt mondta, hogy igen, mivel már többször felvarrta a kabátgombját. Beültették a varrógép mögé, de amikor látták, hogy mennyire ügyetlen, hamar ki is penderítették onnan, és most a ruhaszállítmányokat pakolja le a teherautókról, illetve az élelem beszer-

zésében segít. Apa ezt büszkén mesélte, és hozzátette, hogy ez mennyivel jobb, mint a bombaszedés. Dávid örült, hogy Apa nem bombákat szed, de úgy érezte, hogy az apja továbbra sem képes igazi hős lenni.

Rozika és Noémi egyre jobban odavoltak egymásért. Ha a bejárónő nem a konyhában szorgoskodott, Noémi biztosan az ölében ült, és együtt gügyögték a mondókákat vagy dúdolták a dalokat, amelyeket Rozika még gyerekkorában tanult Jobbágyfalván. Noémi minden este rázta az ágy támláját, és azt kiabálta, hogy „Rozikával akarok aludni! Hozzátok ide nekem Rozikát!”. Anya és Dávid nem pisszegtek rá, nem is csitítgatták, csak nevettek, és olvastak tovább.

Egyvalamiből azonban nem engedett Anya: sötétedés előtt Dávid továbbra sem mehetett ki az udvarra, és az, hogy esetleg a szomszéd gyerekekkel játsszon, szóba sem jöhetett. Így esténként továbbra is az orgonabokrok mellől hallgatta a szomszéd házból kiszűrődő gyerekzsivajt, és képzeletében tovább építette a fiúk és lányok arcát. Egyszer azon kapta magát, hogy az egyik fiúhanghoz Péter arcát társítja, a legszebb hangú lány pedig a képzeletében pont olyan, mint Vilma.

Délelőttönként csendes volt a szomszédos udvar, a nagyobbak iskolába, a kisebbek óvodába mentek. Délután is hamarabb véget ért a játék.

Dávid az első csendes nap estéjén megkérdezte:

– Nekem nem kezdődik az iskola?

Anya magához ölelte.

– Hiányoznak a barátok?

Dávid bólintott.

– A zsidóknak sajnos nincs iskola. Merthogy a zsidó gyerekek már mindent tudnak! – tette hozzá viccelődve.

Dávidnak nem volt kedve nevetni.

– De talán hamarosan újra lesz – vigasztalta Anya.

A következő nap délelőttjén ismét megjelent Apa, egy hatalmas görögdinnyével. Azt ették a konyhaasztalnál négyesben, amíg Teri néni kötögetett, Rozika meg a piacon volt bevásárolni.

– Péterről tudsz valamit? – kérdezte Dávid.

Apa a fejét rázta.

– Már biztosan iskolába jár. – Összeráncolta a homlokát, és fanyar mosollyal hozzátette: – Nehéz lehet szegény Nagyéknak. Egyedül kell vinniük a csemegeboltot. Bár csak mi is ott lehetnénk, hogy segítsünk nekik!

Dávid most sem nevetett, tekintete a távolba révedt. Eszébe jutott a régi ház, a bolt és a közös emlékek Péterrel. Kalandor ugratása, a konzervesdoboz-telefon, vagy amikor fogadtak, hogy Péter egy percen belül tüsszögni fog. Merre lehet most a barátja?

A BARACK A FÁN TEREM

Szeptember közepén, egy vasárnap délután látogatók érkeztek. Irma néni és Péter úgy álltak a kapuban, mint akik szégyellnek valamit: vagy azt, hogy idejöttek, vagy inkább azt, hogy nem jöttek hamarabb.

Sári néni behívta, Teri néni helyel kínálta őket, de csak álltak zavartan az ebédlőben, egyik lábukról a másikra. Aztán Irma néni megpuszilta Anyát, és átnyújtott neki egy kosarat, tele ínycsészekkel. Volt benne liszt, libazsír, fél rúd téliszalámi, egy kis őrölt kávé és őszibarack. Péter pedig félszeg mozdulattal egy kis masnival átkötött dobozt nyomott a barátja kezébe. Dávid rögtön kibontotta: öt darab arany sztaniolos, csokikrémes bonbon volt benne. Előbb Anyára nézett, majd amikor ő bólíntott, mohón nekiesett az elsőnek. Csak ezután jutott eszébe, hogy a barátját is megkínálja. De Péter csak a fejét rázta.

– Ez mind a tiéd. Ja és a Noémié, ha szabad már neki.

– Nagyon szépen köszönjük! – mondta egyszerre Sári néni és Dávid, majd Sári néni ismét helyel kínálta a vendégeket, akik végre leültek. A csendet Irma néni törte meg:

– Hogy megnőttél, Dávid, amióta nem láttalak! – Dávid zavartan elmosolyodott. – Hidd el, Sárrikám, annyiszor elhatároztam már, hogy jövök, de mindig közbejött valami. A bolt, ugye... Annyira nehéz most mindent beszerezni. El nem tudjátok képzelni, hogy milyen drágaság van! Az őszibarackért, aminek a háború előtt egy pengő volt az ára, most tizenkettőt is elkérnek, pedig hát, az ég szerelmére – emelte fel a kezét Irma néni –, a fán terem most is, nem? A szalámit meg már aranyárban mérik! De mit panaszkodik nektek itt... Szegénykéim, biztos nem könnyű nektek sem.

Sári néni bólintott, majd felállt, és odatette a kávé tálca fölé.

Ismét csend lett. Dávid ekkor jött rá, hogy a felnőtteknek sem könnyű újratekdeni a barátságot.

– Azóta ki is festettük a boltot, új vitrint is rendelünk, az is mekkora céció volt! De nyugodt lehetsz, Sári, mi a papírok meg a közhangulat ellenére továbbra is úgy tekintünk rá, mint a ti üzletetekre. Csak igyekszünk jó sáfárok* lenni, igaz, Petikém?

Péter észbe kapott, és bólintott, de aztán ő is csak ült a széken, a földet bámulta, és néha lopva Dávidra nézett. Dávid meg azon törte a fejét, hogy milyen lehet a közhangulat, és mi az a sáfár.

* A rábízott érték gondos őrzője, gyarapítója.

Aztán eszébe jutott valami.

– Akarod látni a padlásszobát, ahol bujkáltunk? – kérdezte. Péternek felcsillant a szeme. Mindketten felpattantak a székről, és Dávid már terelte is Pétert a padlásfeljáró felé. Fent előbb megmutatta a matracokat, amelyeken aludtak, aztán a könyvesládákat, majd a padlásablakhoz vezette Pétert, és elmesélte neki, amit az ablak alatt fekve, majd rajta kinézve látott.

Péter tátott szájjal hallgatta.

– Te kinézhattél az ablakon a bombázások alatt? Azt a... – mondta nem titkolt irigységgel.

– Igaziból Anya megtiltotta, de egyszer kinéztem. De azt soha nem láthattam, ahogy a szomszéd udvaron játszottak a gyerekek. Még az udvarra se...

Péter félbeszakította.

– És láttál bombát robbanni? Hány amcsi gépet szedtek le a mieink?

Dávidnak ekkor eszébe jutott az a borzalom, amit a Szent István park fölött láttak Dobay báró tetőteraszáról. Már ott volt a nyelve hegyén, de aztán mégse kezdett bele. Rájött, hogy a barátja még jobban irigyelné.

Péter nem is várt sokat a válaszra, maga kezdett el mesélni. Elmondta, hogy milyen klassz volt a Balatonon, milyen jó volt a víz, és hogy ő egy kerek percig kibírta a víz alatt levegő nélkül, ennyit a fiúk közül egyik sem, és hogy milyen eszméletlen finom volt a sajtos lángos. Így fogalmazott: „eszméletlen finom”, pedig korábban soha nem beszélt így. „Vajon kitől tanulhatta? Biztos egy új barátjától” – gondolta Péter.

Aztán megint csend lett. Dávid nem értette, hogy miért nem tudnak úgy beszélgetni, mint régen. Mi romlott el? Nézte a barátját, aki épp a földet bámulta. Ekkor Dávid felvett egy könyvet, találmra belelapozott. Péter is így tett, de pár pillanattal később félre is dobta. Ekkor egyenesen Dávid szemébe nézett, majd különös hangsúllyal megkérdezte:

– És, mondd, te akkor most egyáltalán nem jársz suliba?

– Nem.

– De házit azért csak küld neked valaki, nem?

– Miért, küldött veled valaki házit?

– Velem aztán nem...

– Nem küld senki semmilyen házit.

Péter élesen csettintett a nyelvével.

– Akkor van abban valami igazság, hogy mindig a zsidók járnak jól.

Dávid döbbenten bámult Péterre.

– Ezt most miért mondod?

– Hát mert mázlisták vagytok! Először is, anyám viszi a boltot anyád helyett. Még a vitrint is kicseréltettük. Apád se dolgozik, csak bujkál, nem? Az én apám reggeltől estig a minisztériumban gürizik. Én meg a suliban magolom a tizedes törteket meg az ezeréves alkotmányt, amíg te itt ülsz a tornyodban, kérlek szépen, és regényeket olvasol. Bármikor cserélnék veled!

Dávid várta, hogy Péter felkacagjon, vagy hátba vágja, és azt mondja: „Csak hülyéskedtem, öregem!” De semmi ilyesmi nem történt. Egy ideig még nézte Pétert, majd elfordította a fejét, és kinézett a padlásablakon.

- Te tényleg ezt hiszed?
- Miért, nem igaz?
- Te teljesen hülye vagy, Péter – mondta komolyan. –
Én cserélnék veled bármikor!

Péter hitetlenkedve nézett rá. Dávid folytatta.

– Igen. Egyrészt apám csak azért bujkál, mert életben akar maradni. Most már dolgozik is, egy ruhagyűjtő században, ha tudni akarod. Ez pedig olyan, mint egy börtön. Be vagyunk ide zárva. Most lent aludhatunk a szobában, de két hónapig még vécézni sem mehettem le innen. Noémi komplett az agyamra ment, az anyám teljesen ki volt borulva. Végig rettegett, hogy valaki észre ne vegyen, és hogy vajon mi lehet apámmal. Igen, nagyon is ki szeretnék jutni innen, és mennék suliba, hogy végre találkozzak a barátaimmal...

Aztán rájött, hogy ez úgy is érthető, mintha Pétert már nem tartaná a barátjának.

– Veled. De más barátaimmal is. Hiányzik a sulis, a focimeccsek, még a hülye tanárok is. Még néhány pofont is hajlandó volnék ezért inkasszálni.

Kinézett a padlásablakon, mintha alaposan meg akarna figyelni egy pontot a Duna pesti oldalán. Péter követte a tekintetét, és ismét csend lett. És ahogy teltek a másodpercek, ez a csend egyre nehezebb lett. Úgy tűnt, immár egyikük sem tud mondani semmit a másiknak. Ültek ott, mint két idegen. Végül Péter szólalt meg:

- Tudod, én is kerestelek, amikor... eltűntetek.
- Igen? – kérdezte Dávid, de továbbra sem nézett rá.
- Miért nem üzentél, hogy elköltöztök?

Dávid megvonta a vállát.

– Akartam, de nem lehetett. Nagyon gyorsan történt minden.

– Amikor visszajöttünk a Balatonról, nagyon reméltem, hogy hozzánk jöhetsz lakni. Csak hát a Papa azt mondta, hogy nem lehet elsietni, még aludjunk rá egyet, s utána már... késő volt. – Dávid most végre Péterre nézett.

– Még azt is kitaláltam, hogy hogyan fogunk aludni az ágyamban. Fejtől és lábtól.

Erre Dávid szigorúan ránézett.

– Azt felejtsd el! Nem szagolom a bűdös zoknidat!

– Nem is alszom zokniban! – vágott vissza sértetten Péter.

Dávid komolyan nézett rá egy darabig, majd felnevetett.

– Bevetted a bogot, öregem.

Péter is elvigyorodott. Majd odaült Dávid mellé, és együtt bámultak ki a padlásablakon.

– Jó lett volna... – sóhajtott Dávid.

– Micsoda?

– Hát nálad lakni.

– Tudom. Sajnálom... És azt is, hogy nem jöhetsz iskolába! – tette hozzá. – Figyelj, szeretnéd, ha megint együtt tanulnánk? Elhoznám a tankönyveimet meg a füzeteimet.

Dávid bólintott. Péter megveregette a barátja hátát.

– Oké, öregem. Akkor jövő héttől te sem úszod meg a tizedes törteket!

MINDEN MEGVÁLTOZIK

Dávid és Péter csak egyszer tanulhattak együtt, a többi alkalmat Dávid „megúszta”. Október 15-én, egy vasárnapon, nem sokkal ebéd után Teri néni hangosan kiabálni kezdett:

– Sári, Sári, gyere gyorsan! Rádió!

Dávid is beszaladt a nappaliba. Együtt hallgatták, amint beolvassák Horthy Miklós kormányzó bejelentését arról, hogy fegyverszünetet kért a szövetségesektől, és a magyar katonáknak azonnal be kell fejezniük a harcot.

Anya, Dávid, Teri néni és Rozika előbb hitetlenkedve néztek egymásra. Azután összeölelkeztek.

– Kész, vége, vége, vége! – ismételte Sári néni könnyes szemmel, olyan sokszor, hogy az már szinte ijesztő volt.

Dávid igazából nem is tudta elhinni az egészet. Vége a titkolózásnak, a bujkálásnak és a költözéseknek? Nem

kell többet csillagot viselni, nem fogják leüvölteni a fejét és felpofozni csak azért, mert zsidó? Hazamehetnek végre?

Biztosan Apa is megjön este, most már őt sem tartják abban a táborban. Ő majd mindent elmagyaráz.

Várta az estét, de valamit még jobban várt. Aztán odaállt Anya elé.

– Anya, nem mehetnék át a szomszédba játszani? Csak egy kicsit!

Látta az anyja szemében, hogy a beleegyezés és a félelem egymást kergetik. Végül sóhajtott, és kiment tanácskozni Teri nénivel. Teri néni áttelefonált az egyik ismerős családhoz, és kisvártatva jött a válasz: Dávid mehet.

– A csillagot kell viselnem? – kérdezte.

Anya kicsit elbizonytalanodott.

– Ma még igen. Reméljük, holnaptól már nem.

Végre! Látni fogja azoknak a gyerekeknek az arcát, akiket két hónapon át csak hallott! Amikor délután kilépett az utcára, úgy nézett szét, mint ahogy Apa nézhetett, amikor Csepelről menekült a bombázások alatt, és végig őrvárattól rettegett. De az utcán senki sem foglalkozott vele. Az emberek jókedvűen beszélgettek, vagy épp siettek valakihez elújságotlani a nagy hírt. Érezni lehetett a szabadságot a levegőben!

Ennek ellenére Dávid félve nyomta le a szomszéd ház kapujának kilincset. Az ajtó, amelynek nyikorgását már ezerszer hallotta, most az ő kezétől nyílt ki. Olyan volt, mintha egy filmbe csöppent volna, amelyet eddig csak nézett. Pontosabban hallgatott.

A gyerekek egy csoportba verődve álltak az udvaron. Hatan voltak, ahogy sejtette, négyen nála nagyobbak, ketten kisebbek. Bizonytalan léptekkel indult felénk, szinte érezte, ahogy a csillag égeti a kabátján át. Aztán amikor pár lépésre volt már csak tőlük, megtorpant.

– Szerbusz – mondta az egyik fiú. – Hogy hívnak?

– Dávid – válaszolta, kicsit elmosolyodott, majd hozzátette: – Te meg Kristóf vagy.

A többiek döbbsen néztek előbb Kristófra, majd Dávidra.

– Te ismered ezt a fiút? – kérdezte ekkor egy lány.

Kristóf megrázta a fejét.

– És én ki vagyok? – kérdezte a lány kihívóan.

– Klári – mondta Dávid, majd hozzátette: – A húgod meg Katinka.

Klári elámult. Ekkor a többiek is sorra kérdezték a saját nevüket, és Dávid mindegyiket habozás nélkül meg tudta mondani, közben pedig próbálta a fejében levő képeket kicserélni az igazi gyerekekéire. Milyen érdekes, hogy Kristóf magasabb volt, mint amilyennek képzelte, és nem barna, hanem fekete hajú, Klári pedig közel sem volt olyan szép, mint Vilma. Közben záporoztak a kérdések.

– Te ezeket honnan tudod? – kérdezte Kristóf.

– Eddig hol voltál? – vágott a szavába Kati.

Dávid egyszerűbbnek látta, ha előbb az utóbbira válszol, és arra sem szóban. Kis büszkeséggel mutatott Teri néni padlása felé.

– Ott hallgatóztál? Az nem szép! – ráncolta a homlokát Kati.

– El kellett bújni, te liba! – oktatta ki Kristóf. – Nem látod a kabátján a csillagot?

A szemüveges Kati egészen közel hajolt Dávid csillagjához, de látszott az arcán, hogy továbbra sem tudja, a csillagból miért következik az, hogy Dávid nyugodtan hallgatózhat.

A délután hátralevő része nem játékkal telt, hanem azzal, hogy Dávid válaszolt a záporozó kérdésekre. Hol lakott eredetileg, hogy került ide, mit csinált a padláson, és így tovább. Ő pedig szívesen és büszkén mesélt. Részletesen beszélt az előző helyről, Dobay báró tetőteraszáról, sőt még az éjszakai bombázásról is. A lányok elborzadva, a fiúk irigykedve figyeltek.

Sötétedésig mindenki őt hallgatta. Vagyis majdnem mindenki. Egy testvérpár, Antal és Emese is hallgatták volna, de az anyukájuk, amint megtudta, hogy „átmérészkedett a zsidó gyerek, aki eddig a szomszéd padlásán bujkált”, rögtön felhívta őket az udvarról.

– Antal, Emese, azonnal gyertek fel! – kiabált ki a konyhaablakból. – Ki tudja, miféle betegségeket szedett fel! – magyarázta a szomszédasszonyának.

A testvérek lógó orral kullogtak be a házba. De Dávid nem sokat bánkódott, annyira jó volt ez a nap.

Vége! Végre vége! – ez volt a levegőben. Mostantól minden megváltozik. Vagyis megint a régi lesz: szépen hazaköltöznek, Anya visszakapja az üzletét, Apa az állását a szerkesztőségben, lesz megint rádió és Méray oldalkocsis motorkerékpár, iskola, horgászás, utazások Füredre... Vajon Somáék visszatérnek Lengyelországból?

Egész biztosan! Apa megmondta, hogy ez csak propaganda. Nem bánthatták őket nagyon. Egy pofont, egy kis ordibálást mindenki kibír. És Péter megint olyan jó barátja lesz, mint régen.

Ilyen boldogan még egyszer sem bújt ágyba, amióta kitört a háború. Mégsem tudott könnyen elaludni. Próbálta elképzelni a következő napokat. Vajon mikor fog az a család kiköltözni a lakásukból, amelyik elfoglalta? Vajon visszakapják az elvett rádiót és motort, vagy újat kell venniük? Vajon azt a fiút megbüntetik, aki megpofozta őt a nyílt utcán? Apától szerette volna ezeket megkérdezni, ő azonban nem jött. Aggódott érte, de annyira fáradt volt, hogy hamarosan elnyomta az álom.

OKTÓBER 15., ÉJSZAKA

Már öreg éjszaka volt, amikor türelmetlenül kopogott valaki a vendégszoba ajtaján. Aztán a kopogó nem is várta meg a választ, benyitott.

– Sári, lelkem, gyere gyorsan! – Teri néni hangjában rémület volt.

Anya szó nélkül pattant ki az ágyból, kisietett, de gondja volt arra, hogy becsukja az ajtót.

Dávid is kibújt az ágyból, az ajtóhoz ment, és hallgatózott. Egy szót sem értett, de fél perccel később már hallotta Anya hüppögő sírását, majd gyorsan közelgő lépteit. Rémülten bújt vissza az ágyba. Anya berontott a szobába, felgyújtotta villanyt, majd kinyitotta az ablakot. A hűvös esti levegő ijedt sikoltozásokat és géppuska-kelepelést hozott a Duna felől.

Anya még mindig nem szólt egy szót sem, csak zihálva kapkodott levegőért. Aztán megkérdezte, inkább magától, mint Dávidtól:

– Most hova menjek? Hova?!

Teri néni csendben utánajött.

– Itt nem maradhattok, lelkem. Én eddig mellettetek álltam, drága, tudod, pedig ez sem volt éppen kockázat nélküli, de mostantól halálbüntetés vár arra, aki zsidókat rejteget. És hát itt már a szomszédok is tudják, hogy...

– Ó, istenem, miért engedtem, hogy átmenjen?!

Teri néni a kezét tördelte.

– Te csak jót akartál, drága. Úgy szenvedett már ez a gyermek bezárva... De hát Rozika is tudta már. Meg most már az egész szomszédság tudja. A legtöbbje rendes, de ott van Szabóné, annak az Antalnak meg az Emesének az anyja. Az képes az éjszaka közepén elmenni a rendőrsre, csak hogy feljelentsen titeket. Itt már nem vagytok biztonságban.

Hogy még rosszabb legyen a helyzet, Noémi is felébredt, és torkaszakadtából kezdett üvölni:

– Rozikát akarom!

Dávid az ágya szélén ült, és nézte a felnőtteket. Valami szörnyű dolog történhetett tegnap délután óta. Tehát még közel sincs vége. Legszívesebben ő is sírt, ordított, toporzékolt volna, akárcsak Noémi. Ehelyett viszont komolyan Anyához fordult, mintha most ő lenne Apa, akinek mindenképp meg kell őriznie a higgadságát, és annyit kérdezett:

– Akkor csomagolunk?

Anya hüppögve bólintott.

– De hova megyünk?

Aztán rájött, hogy ez rossz kérdés, mert Anya ismét sírni kezdett.

Kiugrott az ágyból, gyorsan felöltözött, és a kisebbik bőröndbe dobálta a dolgait, melléjük hajította Noémi mackóját meg az egyik köténykóját is, végül pedig már mindent, ami a keze ügyébe került.

Teri néni egy ideig csak állt az ajtóban. Aztán kisietett, felköltötte Rozikát, aki vágott pár szelet kenyeret, és a megmaradt szalámicsonkot egy üveg lekvárral együtt batyuba kötötte, majd behozta.

– Hova indul most éjszaka idején ezekkel a gyerekekkel? – kérdezte, miközben ölbe vette Noémit. Sári néni nem válaszolt. Rázkódott a válla, miközben az ágy alatt tapogatózva kereste a saját bőröndjét. Dávid gyorsan bemászott, és kihúzta onnan.

Csomagolás közben, a nagyok elejtett félmondataiból tudta összerakni a történeteket. A fegyverletétel nem sikerült, a katonák nem hagyták abba a harcot, sokukhoz el sem jutott a kormányzó üzenete. A németek a nyilasokkal együtt átvették az ország irányítását, körülzárták a budai Várat, és most nem lehet tudni, hogy a kormányzóval mi van. Mások azt is mondják, hogy a németek elrabolták a fiát is. A rádió csak katonaindulókat sugároz, de akik a belváros felől menekültek, borzalmas dolgokat mondanak. Amióta leszállt az este, nem egy zsidót, felnőttet és gyereket szó nélkül lelőttek az utcán. Minden zsidó életveszélyben van, meg azok is, akik bújtatják őket. Dávid ezt nem tudta elképzelni. Csak úgy? Minden ok nélkül megölni gyerekeket? Nem, ez lehetetlen! Vagy akkor valami nagyon rosszat kellett tenniük, nagyon nem fogadtak szót. Ekkor villant át az agyán, hogy valójában ők sem fogadtak

szót, hiszen itt vannak, nem pedig a Szent István parkra néző lakásban.

– Menjünk vissza Margit néniékhez! – mondta anyának határozottan.

– Jó! De hogyan? Nem hallod, mi van az utcákon?!

Teri néni megszédült, le kellett ülnie. A keze remegett, megfogta az asztal szélét, majd Rozikára pillantott, aki bólintott.

– Hallgass rám, Sárka. A kert végében van az a fás szín... – mondta suttogva, mintha attól is félne, hogy ő maga meghallhatja. – Elbújhattok ott reggelig, drága. Ha jönnek, inkább a pincét és a padlást fogják nézni, talán oda nem mennek. Reggelig hátha megjön a férjed is.

Ekkor erősödő motorzúgásra figyeltek fel. Várták, hogy a kocsit továbbhajtson, de lefékezett, és megállt a ház előtt. Valaki megzörgette a kaput. Dávid reménykedett, hogy talán Apa lesz az, aki valahogy szerezni tudott egy autót, de a hang idegen volt.

– Kinyitni!

Rémülten meredtek egymásra. Sári néni felkapta Noémit, megfogta Dávid kezét, indult volna a kert vége felé, de ekkor az érkezők benyomták a kiskaput. Elkéstek! Több súlyos csizma gyors lépése hallatszott, aztán valaki kopogott az ajtón, és azonnal le is nyomta a kilincset. Az előszobába benyomult egy tiszt, nyomában két géppisztolyos katona.

A tiszt gyorsan körülnézett, biccentett Teri néni felé, aztán Sári nénihez fordult:

– Jó estét! Herzog Benjáminné?

Anya nem bírt szólni, csak remegve bólintott.

– Ők Dávid és Noémi?

Anya meglepetten bólintott. A katonatiszt szemügyre vette a félkész csomagokat.

– Nagy Gábor törzsőrmester. Ocskay László százados úr parancsát teljesítem. Kérem, jöjjenek velem!

Sári néni ekkor szólalt meg először, de alig jött ki hang a torkán.

– Hol... hol van a férjem?

A tiszt megvonta a vállát.

– Nem tudom, asszonyom. Siessenek, kérem! Segítsetek a csomagokat hozni! – Intett a két katonának, majd sarkon fordult, és már indult is kifelé.

Dávid nem bírta tovább.

– Hova visznek bennünket?!

A tiszt hátrafordult, és Dávid szemébe nézett.

– Majd meglátod. Segíts a mamádnak!

A platós teherautó járó motorral várt rájuk. Arra sem volt idő, hogy rendesen elbúcsúzzanak Teri nénitől és Rozikától. A két katona felsegítette Sári nénit a ponyvával letakart raktérbe, aztán feladta a nagy szemeket meresztő Noémit, aki, mikor látta, hogy Rozika nem jön velük, ismét ordítani kezdett. Ezután feladták Dávidot, majd a bőröndöket és a batyut is. Végül a katonák is felmásztak. Fent a platón nagy ruhahalmok állták útjukat. A katonák segítettek Sári néninek átmászni, átadták neki Noémit, majd Dávid következett. Ő nem kért a segítségből, és éppen a ruhahegy tetején volt, amikor a teherautó

meglódult, ő pedig lebucskázott a kupac túlsó oldalán. Szerencsére ott is voltak még ruhás zsákok, nem ütötte meg magát.

Amint a szeme megszokta a sötétséget, észrevette, hogy a raktér mélyén egy hosszú pad van, azon három másik anyuka húzza meg magát, ölükben és mellettük kisebb-nagyobb gyerekekkel, csomagokkal. Rajtuk is csillag volt, és Dávid mindegyikük szemében ugyanazt látta: félelmet.

A teherautó meglódulva rugaszkodott neki egy-egy utcának, majd mindig lefékezett a következő sarkon. Kint egyre közelebről hallatszottak a kiabálások és a lövések. Ekkor a kocsi lassított, kintről egy mély, borízű hang érlyeset kiáltott:

– Állj! Éljen Szálasi! Igazolja magát!

A kocsi megállt.

– Állítsa le a motort is! – tette hozzá az előbbi hang gazdája.

– Azt nem kéne, mert nem fog megindulni – mondta a sofőr.

Dávid azonnal rájött, hogy miért hazudta ezt. Ha nem zúg a motor, és Noémi vagy valamelyik másik kicsi megszólal, akkor végük van.

– Mit szállítanak?

– Egyenruhákat – válaszolt most a törzsőrmester nyugodt hangon.

– Akkor nem lesz gond, ha beléeresztünk egy sorozatot, ugye? – nevetett fel a borízű hang gazdája. – Csak úgy, a biztonság kedvéért!

Rövid csend, mintha a törzsőrmester gondolkodna egy pillanatig.

– Tőlem... De a német bajtársak biztosan tudni akarják majd, hogy ki és miért lyuggatta ki az egyenruháikat.

– Lajos, menj, nézd meg a rakteret!

Súlyos léptek, ponyva susogása. Némi fény jelent meg a ruhahegyek fölött. Dávid behunyta a szemét, még szorosabban odabújt Anyához, és visszatartotta a lélegzetét. Kis motoszkálás, majd végtelennek tűnő csend.

– Csak egy nagy hegy német egyenruhát látok! Másznak be egészen, testvér?

– Hagyjad, Lajos.

A ponyva le, újra sötét lett, a léptek távolodtak.

– Mehetnek! Kitartás, éljen Szálasi!

A kocsi megindult, és Dávid végre mert levegőt venni. A teherautó motorhangja megváltozott, már nem verték vissza a bérházak falai. Ebből jött rá, hogy épp a Margit hídon kelnek át.

Pesten a hangzavar még pokolibb volt. Dávid egy adott pillanatban arra figyelt fel, hogy a kiabálás tovább erősödik, de a lövöldözés nem. A teherautó váratlanul megállt. Dávid ordító férfiak, sikoltozó, könyörgő nők és síró gyerekek hangját hallotta, amelybe német katonák kiáltásai meg vezényszavai keveredtek. Mintha a felnőttekből és gyerekekből álló tömeg be akarna jutni valahova, a német katonák pedig ezt nem hagynák.

– Mit csináljak? – kérdezte a sofőr.

– Várj! – mondta a törzsőrmester, majd ajtócsapódás hallatszott.

Kint feszült, német nyelvű szóváltás kezdődött, aminek Dávid csak a végét értette tisztán:

– Weiterfahren! Los! Los!*

– Ide ma nem fogunk tudni bejutni! – kapaszkodott vissza a katonatiszt a teherautóra.

– Akkor hova hajtsak, törzsőrmester úr?

Nagy Gábor nem mondott semmit.

– Hova hajtsak, törzsőrmester úr? – ismételte a sofőr egyre idegesebben.

– Ich hab' gesagt, los!** – hallatszott kintről fenyegetőleg.

– Nem tudom. Indíts! A Nyugati, igen, a Nyugati felé!

* „Továbbhajtani! Gyerünk! Gyerünk!” (német)

** „Azt mondtam, gyerünk!” (német)

ZSIDÓSZAG

A kocsi megállt egy csendesebb utcában. Nagy Gábor bemászott a ruhabálák közé, és megkérdezte a reszkető anyukáktól:

– Hova vigyem magukat?

Anya a nővére címét adta meg, és Dávid megkönnyeb-
bülten sóhajtott fel. Akkor még nem sejtette, hogy közben
a Szent István parkra néző bérházban mennyire megvál-
tozott az élet.

Az első, ami feltűnt neki, Kovács házmester mogorva-
sága volt. Amikor meglátta, hogy csak ők tértek vissza,
bezárta a kaput, és azonnal leoltotta a villanyt. Így tapo-
gatózva, a sötétben kellett felbotorkálniuk a negyedikre
Noémival és a csomagokkal.

Másnap újabb meglepetések következtek. Az éjszakai
kaland után Dávid későn ébredt, de attól kezdve végig

a lépcsőházat figyelte. Fülelt, várta, hogy Vilma felbukkanjon. Bármilyen mozgás volt, azonnal szaladt ki megnézni, hogy vajon nem a Dobay lányok érkeznek vagy távoznak-e éppen.

Aztán Ernő hazajött az iskolából, és lent, a hátsó udvaron a labdáját kezdte a falnak rugdosni. Dávid lesietett, de Ernő pillantásából látta, hogy valami nincs rendben. Nem mert egyből Vilmáék felől faggatni, mert tudta, hogy ez kényes kérdés.

– Na, visszajöttetek? – kérdezte ekkor Ernő, majd olyan erővel rúgta hasba a fiút a labdával, hogy egy pillanatra levegőhöz sem jutott.

Dávid igyekezett nem mutatni a fájdalmát, és közömbös arccal, nem túl erősen visszapasszolta a labdát. Közben meg arra gondolt, hogy mégis, mit lehetne válaszolni erre a kérdésre?

– Nem volt elég jó ott, ahol voltatok? – folytatta Ernő.

– Nem maradhattunk tovább – válaszolt Dávid, és mikor Ernő megint nekirúgta a labdát, kézzel kapta el.

– Miért? Itt maradhattok?!

Dávid nem értette a kérdést, bizonytalanul megvonta a vállát.

– Ha a bárókisasszonyt keresed, nincs itt! – folytatta Ernő gúnyosan. – Ma reggel elutaztak. Nem bírják a túl erős zsidószagot. Most, hogy még hárman visszajöttetek, az már nekik is sok volt.

Dávid zavarában elmosolyodott. Ekkora marhaságra nem tudott mit mondani. Visszarúgta a labdát, majd

levegőt vett, hogy valamit válaszoljon, de Ernő felkapta a labdát, fél kezével tünetőleg befogta az orrát, bevonult a lakásba, és becsapta az ajtót.

Dávid lógó orral ment fel a lépcsőn. Épp Margit nénitől akart kérdezni valamit, amikor váratlanul kinyílt az ajtó, és betoppant Apa.

– Végre! – ugrott a nyakába Dávid, majd egy pillanattal később Anya is. Dávid megölelte, megszorongatta, és azonnal kérdésekkel akarta ostromolni, de Anya leintette:

– Hagyd legalább egy kicsit nyugodtan enni!

Leültette a férjét, elé tett egy félbevágott főtt tojást, és melléült. Nem kérdezett semmit, csak nézte, ahogy eszik. Apa, miután lenyelte az utolsó falatot, mindent elmesélt. Az iskolában értesült arról, hogy a teherautó nem tudott bejutni, és Dávidékat ide hozták. Így ma reggel, amikor az újabb ruhatranszportért indultak, kikönyörögte Nagy Gábortól, hogy egy félórácskára hagyja őt a családjánál, és a visszaúton vegye fel.

Az éjszaka folyamán hozzájuk hasonlóan rengetegen be akartak jutni az iskolába. És noha értük és még pár munkaszolgálatos családjáért Ocskay valóban küldött egy teherautót, a németek éjfél után már azt sem engedték be. A helyzet ma reggel sem lett jobb, német katonák őrzik a kaput, és minden kocsit tüzetesen átfésülnek.

Apa gondterhelt volt. Szinte hallani lehetett, ahogy forognak a fogaskerek a fejében, és próbálja kitalálni, hogyan vihetné biztonságosabb helyre a családját a teljesen felbolydult városban. Anya ott ült mellette, kezét Apa térdén nyugtatta, és egyszerűen csak örült, hogy itt van.

Dávid Margit nénihez fordult:

– Dobayék tényleg elutaztak?

– Igen, ma reggel elment a lányaival a kőszegi nyaralójukba.

– Miattunk?

– Dehogy! A miatt a nyikhaj miatt! – kiáltott fel Szatmári Tata, aki most nem az újságot bújta, hanem egy kis fekete könyvet olvasott.

– Csenedesebben, Tata! – pisszegett Margit néni. – A falnak is füle van.

Dávid ebből sejtette, hogy a házmesteréknek lehet valami közük a dologhoz, de erről okosabb nem beszélni.

Arra gondolt, hogy páncélt kéne növesztenie a szíve köré, és akkor egyáltalán nem bántaná, ha úgy beszélnek vele, mint az előbb Ernő. De rögtön azt is be kellett látnia, hogy ha Vilma viselkedett volna vele így, az bizony bármilyen páncélon át is szíven szúrta volna. De Vilma soha nem viselkedne így!

A könyv, amelyet a nagypapa a kezében tartott, ismerős volt neki. Tata félig hangosan olvasta belőle a szöveget, majd behunyt szemmel megpróbálta megismételni:

– Szívem első gondolatja hozzád száll fel, Istenem. Te őriztél meg az éjjel, maradj ma is énvelem!

Dávid azt hitte, ez valami vicc. Mit keres a katolikus vallástankönyv a nagypapa kezében?!

– Te a reggeli imádságot tanulod, Tata? A katekizmusból? – Közelebb hajolt, és suttogva kérdezte, hogy a másik szobában fekvő nagyanyja ne hallja: – Csak a Mamát akarod ugratni vele, ugye?

Szatmári Tata zavartan tette le a könyvet, és elpirult. Dávid még soha nem látta őt ilyennek. A Magyar Királyi Honvédség kitüntetett hadnagya összegörnyedve ült a konyhai hokedlin, és egy olyan imádságot magolt, amelyet Dávidék már elsőben megtanultak a katolikus vallásórán.

Szatmári Tata váratlanul magához húzta Dávidot.

– Kiskrapek, ezek veszélyes idők. Arra gondoltam, hogy talán nekünk is okosabb lenne most... megkeresztelkedni.

A megkeresztelkedést olyan halkán mondta ki, hogy Dávid alig értette. Elképedt. Hát már ő is meghunyaszkodik? Letagadná a zsidóságát?

– Felesleges keresztény imádságot tanulni – mondta Apa. – Nem fog segíteni.

Tata dühösen nézett rá, de nem szólt semmit. Katonaként még mindig nem bocsátotta meg neki, hogy ellógott a munkaszázadtól.

– Az 1941-es zsidótörvény alapján az a zsidó, akinek két nagyszülője az – folytatta Apa. – Teljesen mindegy, hogy most kikeresztelkedik, vagy sem. És mivel a kormányzó úr végül Szálasit méltóztatott kinevezni miniszterelnöknek, a németek pedig minden nyílnak, aki képes felvenni egy nadrágot, puskát adnak a kezébe, én már abban se bíznék, ha gyerekkoromban megkereszteltek volna.

– De akkor mit lehet tenni? – vesztette el a türelmét Anya.

– Védlevél kéne. Svájci vagy svéd. Akkor lenne egy papírunk, hogy annak az országnak a védelme alatt állunk. De hát ma mindenki azt akarja!

Kiabálás és hangzavar támadt lent a lépcsőház alján.
Léptek dobogtak, majd egy ismerős ordítás hallatszott:

– Na, zsidók, visszajöttem!

Majd egy újabb, fiatalabb hang:

– Minden zsidó férfi az udvarra, azonnal!

LICHTHÓF

Dávid a konyhaablakhoz rohant. Kis Aladár testvér ott állt a hátsó udvar közepén szétvetett lábakkal, és egy géppisztoly lógott a nyakában. Mellette Kovács házmester lóbálta elégedetten a ház kulcsait, mögöttük pedig egy ismeretlen rendőr állt, hátán puska, kezében kard. Ekkor Kis elordította magát:

– Ugye, nagyon vártatok rám?! Én mindig betartom az ígéretem: visszajöttem. Egy nyilas sohasem hazudik! Most elviszlek kirándulni benneteket. Bizony, bizony, a zsidók mennek kirándulni! Ugye, milyen jó dolgok van? De igyekezzetek, az anyátok úristenit!

Dávid a nappaliba rohant, ott is kinézett az ablakon. A főbejáratot is két felfegyverzett nyilas őrizte. Arra nem lehet menekülni. „A tetőterasz!” – gondolta. Csakhogy

Dobayék elutaztak. Vajon a kulcs még ott van a muskátli alatt?

De már ehhez is késő volt, a csizmák már a negyedikken dobogtak. A nyilas fiúk minden ajtón dörömböltek és bekiabáltak:

– Minden férfi, meleg ruhával, háromnapi élelemmel, sorakozó az udvaron!

Anya, Margit néni és Tata tekintete is Apára szegeződött. Apa már a kabátja zsebeit forgatta.

– A fenébe, mára nincs kimenőpapírom! Nem mintha ezeknél sokat számítana...

Margit néni kapcsolt először.

– Lichthófé*, Szíbenliszt!

Dávid először nem értette. De Apa igen, és már rohant is a fürdőszobába. Kinyitotta az ablakot, amely a világítóudvarra nézett, mellette egy vaslétra volt a falra erősítve.

– Megyek én is! – jelentette ki Dávid.

– Ülsz a fenekeden! – sziszegett Anya, akinek arcáról már eltűnt a korábbi boldogság. – Te még nem vagy férfi!

Dávidnak ez rosszulesett. Márpedig szerinte: igen! Amin eddig átment, az nem volt semmi.

– Úgy értem – tette hozzá Anya gyorsan –, látszik rajtad, hogy nem vagy még tizenhat.

– Talán jobb, ha mégis velem jön – fordult vissza Apa az ablakból. – Ezeknél sose lehet tudni...

* „Világítóudvar” (német). Régi bérházakban a földszinttől a tetőig húzódó szűk, belső udvar, amely fényt enged a fürdőszobákba, és lehetővé teszi a szellőztetésüket.

Dávid reménykedve nézett Anyára.

– Ha bujkálva találják meg, az rosszabb! S ha bejön Kovács, és látja, hogy nincs itt, egyből rájön, hogy valahol bujkál, és akkor már téged is keresni fognak!

Apa rövidet bölintott, és megcsókolta Anyát. Volt valami nagyon szép abban, ahogy egymásra néztek. Aztán Apa kilépett a létrára, és óvatosan megindult lefelé, a harmadikig. Dávid közben a lichthófra nyíló ablakokat figyelte. Legalul, az alagsori lakás ablakában mintha egy férfifej villant volna fel. De mikor megint odanézett, már nem látott semmit. Apa megkocogtatta Szíbenliszt alezredes ablakát. Semmi válasz. Újabb kopogás, kicsit erősebben. Még mindig semmi. Dávid folyamatosan a lichthóf ablakait pásztázta. Apa továbbra is a létrán állt, fél kézzel kapaszkodott, és most még erősebben kopogtatott.

– Alezredes úr! – próbált minél hangosabban suttozni.

Ekkor erős ajtózörgetés hallatszott a negyediken, Margit néniéknél, és valaki azt kiabálta:

– Kinyitni!

Margit néni és Anya kirohantak a fürdőből.

– Dávid! Dávid! – suttozott Apa letről. – Segítened kell!

Dávidnak nem kellett kétszer mondani, már mászott is fel az ablakkeretbe. Aztán, noha nem akart, egy pillanatra lenézett. A négyemeletnyi mélységtől azonnal megszédült. Kiverte a veríték, a lába remegni kezdett.

– Ne nézz le, csak fel!

Behunyta a szemét, pár pillanatig csak állt ott, próbált egyenletesen lélegezni, és olyan erősen szorította a keretet, hogy az ujjai elfehéredtek.

– Férfi vagyok, meg tudom csinálni! – suttogta magának.

A lábremegés alábbhagyott. Ekkor résnyire nyitotta a szemét, lassan átfogott, és óvatosan megfordult az ablakkeretben. Oldalra pillantott.

Tőle jobbra, félméternyre a létra. A bal kezével még erősebben szorította a keretet, a jobbal elengedte, és határozottan megragadta a létra legközelebbi fokát.

Épp csak annyira pillantott le, hogy a lábát is a létrára tehesse, de aztán rögtön felnézett a lichthóf tetején a négyszög alakú, felhőtlen kék égre. Aztán következett a bal kéz és a bal láb, immár lenézés nélkül. Úgy indult meg lefelé, hogy mindig a talpával tapogatta ki a következő létrafokot.

Eközben fentről sietős lépteket hallott, majd valaki becsukta a lakásukban a fürdőszoba ajtaját.

– Szíbenliszt nem hallja – mondta az apja, és érezte, ahogy fél kézzel megfogja a lábát, és a következő létrafokra segíti. Lassan beereszkedett apja két karja közé. Egy fokkal fölötte állt, így pont egyforma magasak voltak. Apa sípólva szuszogott a fülébe:

– Neked kisebb a kezed, te ki tudod akasztani – mutatott a résre nyitott fürdőablakra, amelyet belülről egy rigli tartott. – Fél kézzel azért kapaszkodj, de én is tartalak, ne félj!

Ekkor váratlanul kitárult az ablak, és Szíbenlisztel egyszerre hőköltek hátra. Az alezredes egy töredék másodpercig csak bámult rájuk, de nem szólt semmit. Aztán gyorsan félreállt, és intett, hogy másszanak be. Majd kihajolt, és maga is végignézte a többi ablakot, mint aki ellenség után kémlel.

Végül az ajkai elé tette a mutatóujját, kisietett a fürdőből, és becsukta maga mögött az ajtót.

Mindketten leültek a rozsdafoltos fürdőkád szélére. Hallgatták egymás levegővételét, a csap csöpögését, és közben próbálták kivenni a kinti zajokat. A fürdőszobára ráfért volna egy felújítás. Látszott rajta, hogy az alezredes, amióta megözevgyült, egyedül él.

Ekkor dörömbölés hallatszott nagyon közlelől. Apa és Dávid egymásra néztek. Kisvártatva ajtónyitás.

– Itt a parancs, alezredes úr, látja? – kérdezte kárörvendő hangon Kis Aladár nyilas testvér. – Minden zsidó férfit 16 és 60 év között!

– Látom – felelt nyugodtan Szíbenliszt.

– Miniszterelnöki rendelet, látja?!

– Igen, látom.

– Van még valami kifogása?

– Nincs – mondta kurtán Szíbenliszt. – Maguk óhajtanak tőlem valamit?

– Egyelőre nem! – mondta Kis.

Az ajtó becsukódott, Apa nagyot sóhajtott. Hosszú percekkel később az alezredes visszajött.

– Tiszta a levegő. De ha kérhetem, ne az ajtón távozzanak, inkább...

Az ablak felé intett. Apa bólított, megköszönte, és hálásan megrázta az alezredes kezét. Dávid pedig rájött, hogy ha az ajtón mennének ki, nemcsak Apa kerülne veszélybe, de Szíbenliszt is, aki ezután nem tagadhatná le, hogy zsidókat rejtegetett.

Újra kinyitották a fürdőablakot, Dávid ment elől, utána Apa. Hangtalanul másztak fel a negyedikig. Fent senki nem várta őket. A hálóban viszont valaki zokogott. Gyorsan bemásztak, és befutottak a szobába. Mikor Sári néni meglátta őket, az arcáról eltűnt a kétségbeesés.

– Dávid, már azt hittem... – És összevissza csókolta a fiát, majd a férjét is.

De Sztatmári Mama vigasztalhatatlanul zokogott tovább. Margit néni mondta el, nagy nehezen, hogy mi történt.

– Már majdnem indult a menet... És akkor az a gazember Kovács azt kiáltotta, hogy van ott fent még egy, nehogy nekem itt felejsék! És visszajöttek Tatáért! Pedig már rég elmúlt hatvan, de az a nyomorult nyilas azt mondta: „Magának már a múltkor sem tetszett a pofája, maga velünk jön!”

– Megyek utánad én is, drága! Megyek én is... – mondogatta Sztatmári Mama, és újra zokogni kezdett. De Anya mintha új erőre kapott volna. Megölelte Apát, és azt mondta neki:

– Ne gyere ide többet! Nem vagy biztonságban! Maradj az iskolában, és amikor el tudsz intézni nekünk valamit, inkább azt a Nagy Gábort küldjed.

Apa idegesen felnevetett.

– Drága, én nem küldhetem Nagy Gábort, én csak egy munkaszolgálatos vagyok. Minden ezen az Ocskayn múlik. Ő dönt... De mindenképp kiderítem, hogy Tatát hová vitték!

Három rövid dudálás hallatszott lentről. Apa kipillantott a nappali ablakán.

– Megjött a teherautó!

Megölelt mindenkit, és kisietett a lakásból.

FÜLBEVALÓ, NYAKLÁNC

A zsidók október 15-e után már egyáltalán nem mehettek ki a csillagos házakból, nem tudtak maguknak élelmet szerezni, és nehezen jutottak hírekhez. Két nap telt el Tata elhurcolása és Apa elmenetele óta, de azóta nem tudtak egyikükről sem. Csak az ablakrádió működött, amit szájról szájra, ablakból ablakba mondtak egymásnak az emberek, főleg az asszonyok. De hogy ebből pontosan mennyi volt igaz, azt nehéz volt eldönteni.

Az ablakrádió szerint a zsidó férfiakat az Ügetőpályán gyűjtötték össze. Innen a munkaképeseket Németországba viszik dolgozni, az öregeket és betegeket hazaengedik. Ez volt az egyik változat. De volt, aki arról beszélt, hogy mindenkit elvisznek, és pedig gyalogmenetben, és aki nem bírja az iramot, azt egyszerűen otthagyják az út szélén meghalni. Valaki még erre is rátett egy lapáttal, hogy azokat egyszerűen lelövik.

Margit néni rögtön beszélt Szíbenliszttel, aki megígérte, hogy utánanéz a dolgoknak, de még aznap este elesett a lépcsőházban, beverte a fejét, és eszméletét vesztette. Margit néni szerint valaki lelökhette a lépcsőn, talán egy nyilas állt bosszút a nyáron történekeért. De Anya azt mondta, egyszerű baleset is lehetett. Így Szíbenliszt kórházba került, és kiesett a számításból.

– Biztosan hamar hazaengedik Tatát, Mamika! – nyugtatta Margit néni az anyját. – Hisz látják, hogy milyen öreg, meg hogy nyugalmazott katonatiszt. Csak nem tartják bent!

De Mamika nem nyugodott: levette a fülbevalóit, odaadta Margit néninek, és a lelkére kötötte, hogy adja oda Kovácsnak. Ezzel biztosan sikerül megpuhítani annyira a szívét, hogy legalább kideríti, hova vitték a férjét, és megengedi, hogy telefonáljanak Nagyéknak. Hiszen Tibor, Péter apukája a minisztériumban dolgozik, csak van valami kapcsolata, ismerőse, akivel vissza lehetne hozatni Tatát.

– A kihozásra meg itt van a rubintköves arany nyakláncom – akarta levenni azt is, de Margit néni megállította.

– Várjál, mamika, előbb lássuk, mire jutunk Kováccsal.

Kováccsal végül nem jutottak semmire. Margit néni odaadta ugyan az egyik fülbevalót, és ígérte a másikat is, arra az esetre, ha Kovács megbízható hírt hoz, de a házmester azt mondta, neki is kell adnia valamit a kapcsolati emberének, ezért kérte a fülbevaló párját is. Margit néni attól tartott, hogy ha odaadja, már semmi érdeke nem

lesz Kovácsnak abban, hogy segítsen, ezért inkább várt még egy napot.

Másnap reggel kint még sötét volt, amikor ismét lábdobogás, kiabálás, zörgetés hallatszott fel a lépcsőházba.

– Minden zsidó nő, tizenhattól hatvanig, sorakozó a hátsó udvaron! – hallották az ismerős ordítást az udvarról. – Minisztériumi rendelet!

Anya felpattant, rádobta a paplant a még alvó Noémira, kiszaladt a nappaliba, és sűgött valamit Szatmári Mamának. Margit néni reszketve nyitotta ki a bejárati ajtót.

Két nyilas jött be. Fiatalok voltak, lötyögött rajtuk a felnőttekre szabott egyenruha, de kezükben erősen markolták a nemrég kapott új puskát.

– Na, pakolás, zsidók, egy-kettő! – mondta a magasabb.

– A fiú is jön! – tette hozzá ellentmondást nem tűrő hangon az alacsonyabbik, akinek a hangja és a hajszíne is hasonlított Kis Aladáréra.

– De ő még csak tíz! – tiltakozott Sári néni. – És úgy volt, hogy csak a nőket...

– Azt mondtam, jön! – fordította a puskát Sári néni felé a fiú. – Van még más is?

– A beteg édesanyánk, de ő már elmúlt hatvan...

Az alacsonyabb nyilas odalépett a kinyitott kanapéhoz, amelyen ijedten ült Szatmári Mama, védekezéséért maga elé húzva a paplant. A nyilas fiú felvette az éjjeliszekrényre tett személyi igazolványát, belenézett, és bölintott. Aztán végigpásztázta a szobát. Odalépett a kisháló ajtajához, oda is benézett. De a félhomályban nem akadt meg

a szeme a paplanon, amely alig láthatóan emelkedett és ereszkedett Noémi pihegésének ritmusára.

Dávid most jobban félt attól, hogy észreveszik Noémit, mint attól, hogy neki is mennie kell. Elviszik, ez igaz, de legalább anyával és Margit nénivel lesz...

A nyilasok nem mondták, hogy egy napra való ételmezt és meleg ruhát pakoljanak, de Margit néni hamar behajította a batyuba a megmaradt kenyér felét, három foltos almát és a kamrából az utolsó két üveg lekvár egyikét. Még keresett valamit, de az egyik nyilas rárivallt:

– Nincs időnk, nyomás!

És már tuszkolták is ki őket a folyosóra, majd le az udvarra.

– Ékszereket, fülbevalót, nyakláncot levenni, és bele a kosárba! – dörgött Kis Aladár, és a fia egy kosárral végigment a nők előtt. Fülbevalója már csak egyvalakinek volt, de jegygyűrűje majdnem mindenkinek.

– Jegygyűrűt is? – kérdezte Anya halkán.

– Ahogy gondolja a naccsásasszony – vigyorgott Kis. – Lehúzhatom én is, de aztán ne tessék sírni, ha fáj...

Erre a nők nekiálltak lerángatni a jegygyűrűjüket. Anya is levette, de képtelen volt beledobni a kosárba. Kétszer is nekilendült és megakadt a keze, aztán az egyik nyilas fiú újabb ordítására végül bedobta. Kis Aladár közben előre-hátra ingatta magát, és nézte, ahogy a gyűrűk csilingelnek a kosárban.

– Sírtatok a férjcskétek után? Sebaj, most jöttök ti is!

Kovács házmester már a kapunál állt, türelmetlenül zörgette a kulcsait.

– Engedhetem már őket? – kérdezte a nyilastól.

Kis Aladár intett, hogy igen. Majd az asszonyokhoz és a gyerekekhez fordult.

– Kezeket fel! Magasabbra! Még magasabbra, ha mondom! Úgy. Jelszó: „Éljen Szálasi!” Halljam!

Csend.

– Nem hallottam! – emelte fel ekkor a fegyverét.

– Éljen Szálasi! – ismételték megrettenve, magasra tartott kézzel a nők és a gyerekek.

– No, akkor nyomás!

Kettes sorokban indultak el, de Dávid Anya és Margit néni között menetelt. Kilépve a kapun visszanézett a házra. Ahhoz képest, hogy mennyire nem akart idejönni, nem is volt rossz itt. Barátai lettek, és jó dolgok is történtek. A korlátcsúszda, a tetőterasz és főleg Vilma. De Vilma már elutazott, Ernő meg most úgy bánt vele, mintha az ellensége lenne. A többieket elvitték, vagy most viszik. A ház szinte teljesen kiürült.

Valami ilyesmit gondolhatott Kovács házmester is, mert amikor a menet elhaladt előtte, ezt motyogta félhangosan:

– Végre megtisztul a ház tőletek!

Dávid már meg se lepődött ezen.

A nyilas legények két oldalról közrefogták és úgy kísérték őket. Egy másik Pozsonyi úti csillagos házból újabb nyilasok egy újabb csillagos csoportot tereltek a sorba. Volt köztük egy elegáns, kalapos nő is, aki nem tartotta fel eléggé a kezét. Erre egy alacsony nyilas előbb intett a társának, hogy most figyelj, majd hangtalanul a nő mögé

lépett, és hátba vágta puskatussal. A nő elesett. A nyilasok kiröhögték, majd felrángatták a földről, és visszalökték a sorba.

Dávid magasra emelt kézzel, gépiesen lépegetett a menetben, de közben az a furcsa érzése támadt, hogy ez nem is vele, hanem valaki mással történik. Olyan volt, mintha a moziba belopózva titokban egy ijesztő filmet nézne, és már nagyon várná, hogy vége legyen.

Felemelt keze egyre jobban sajgott, de nem merte leengedni. Egy idő után észrevette, hogy a kisujját be tudja akasztani Margit néni hátizsákjának a szíjába. Így már könnyebb volt.

A nyilasok a menetet egy rövid időre megállították a Pozsonyi út és a Szent István körút találkozásánál, az új nyilas pártház előtt. Itt nyilásból is sokkal több volt, és a környező utcákból újabb csillagos nőket és gyerekeket tereltek oda, majd ordibálva és lökdösve hosszú sort formáltak belőlük. Fél óra után az egész menetet megindították a Nyugati felé.

Dávid azt hitte, a Nyugatiban egyből vonatra rakják őket, de tovább meneteltek az Oktogon felé. A Teréz körúton a járókelők a járda szélére gyűltek. Két lány nevetve mutogatott rájuk, egy férfi pedig feléjük köpött. Egy kis lány az anyjával nézte őket, és egyszer csak megszólalt:

– Szegények...

Erre az anyja lekent neki egy pofont, majd sziszegve hozzátette:

– Nem megmondtam, hogy kihozlak, de ki ne merd nyitni a szád!

A kislánynak megindultak a könnyei.

Dávid ettől a pillanattól érezte azt, hogy tényleg a menetben van, és mindez vele történik. És eszébe jutott Noémi, aki viszont ott maradt a beteg Mamával. Mi lesz velük? Anyára nézett. Anya felemelt kézzel, gépiesen lépett a menetben, és közben előre nézett, a semmibe.

KISOK

Akár városnézés is lehetett volna, ha nem felemelt kézzel kellett volna menniük, fegyveres nyilasok között. Szépen sütött az őszi nap, és ha szellő kelt, barna és vörös leveleket pergetett le az Andrássy út fáiról. Itt már kevesebb volt a báméskodó. A Hitler térnél Dávid benézett a Felsőerdősor utcába. Ha kereket tudnának oldani, fél perc alatt otthon lennének. És akkor mi lenne? A lakásukban egy idegen család lakik.

De szökésről szó sem lehetett. Átmeneteltek a Hősök terén, majd végigmasíroztak a Városligeten. Az állatkert zárva volt, a kapu előtt egy férfi kis vaskályhán gesztenyét sütött. Dávid nagyon megkívánta, de csak annyit tehetett, hogy mélyen beszívta az illatát.

A Városliget után a zuglói KISOK*-pályához kísérték őket. Ezt Dávid már ismerte, mert amikor a sportkörök országos bemutatkozója volt, a tornatanárunk elhozta őket ide. Akkor az egész osztály a lelátóról nézte az iskolás csapatok versenyét, most viszont mindenkit beteltek a nagykapun, a gyepre. A lelátón három öltönyös, kabátos hivatalnok ült, papírokkal és listákkal. A nyilasok felleszaladgáltak közöttük és a lent dagadó tömeg között, és az utasításokat ordibálták.

Itt már mindenki leengedhette a kezét és kiengedhette a hangját. Az emberek méltatlankodtak, sírtak, panaszkodtak.

Dávid arra gondolt, olyan sokan vannak, hogy simán félre tudnák sodorni azt a kéttucatnyi nyilast, aki rájuk vigyáz, és kitörhetnének innen. Miért nem teszik meg? Mindenki fél, hogy párán meghalnak a kitörés közben, és senki nem akar az a pár lenni? Vagy tudják, hogy úgyszólván visszahoznák őket? Vagy azt remélik, hogy jobb, ha szót fogadnak, és akkor nagyobb bajuk nem eshet? Tata is azt szokta mondogatni a háborús történetei végén, hogy mindent ki lehet bírni.

A tömeg közben hullámszerűen mozgott, hol kicsit erre, hol kicsit arra, és Dávidnak nagyon kellett figyelnie, hogy el ne sodródjon Anya mellől. Margit néni volt a legmaga-

* Középfokú Iskolák Sportköreinek Országos Központja, amely a mai kispályás-remíz helyén volt.

sabb, ő többször lábujjhegyre állt, és nyugtalanul forgatta a fejét.

– Dávid! Gyere, felveszlek a nyakamba!

Dávid meglepődött, de szót fogadott. Eddig csak Apa nyakában ült, még kisgyerekként. Óvatosan mászott a le-guggoló Margit néni nyakába, de ahogy a nagynénje meg-ragadta a lábát, és lendületesen felemelkedett vele, érezte, hogy több ereje van, mint Apának. Hiába, gyógytornász.

– Mit látsz a kapu felé?

Dávid meresztette a szemét.

– Nyilasok válogatják az embereket.

– Kiket választanak ki?

– Nem tudom...

– Fiatalabbakat? Öregebbeket?

– Nem látom innen. De nézik a papírjaikat is.

– Gyerekeket is? – kérdezte Anya.

– Azok túl kicsik, nem látom innen. Most egy csoportot kísérnek ki a kapun... Azok elindulnak valamerre... Majd a nyilasok kicsit közelebb jöttek... és új csoportot raknak össze.

Margit néni a tribün felé fordult vele.

– Nézd meg jól, máshol is látsz csoportosítást, vagy csak a kapu előtt?

Dávid hunyorítva nézett körbe.

– Csak a kapu előtt...

Margit néni letette Dávidot, és Anyára nézett.

– Szerintem próbáljunk mindig az osztatlan tömegben maradni, minél távolabb a kaputól. Ne engedjük, hogy beosszanak!

Anya bólintott, és lassan, feltűnés nélkül elkezdtek oldalazni a lelátó felé.

A válogatás lassan haladt. Délután lett, majd beesteledett. Az almákat már megették, este pedig a kenyérral kimártogatták a baracklekváros üveget is. Dávid egyre szomjasabb lett.

– Vajon nem kérhetnénk egy kis vizet?

Anya és Margit néni összenéztek, szinte egyszerre rázták meg a fejüket.

– Hogy felejthettem el! – bosszankodott Margit néni.

– Reggelig ki kell bírni valahogy, kicsim. Nem akarjuk magunkra vonni a figyelmet.

Dávid már nem tartotta olyan jó ötletnek, hogy a kavargó tömegben bújtak meg. Ez az állandó bujkálás csak egyre nehezebbé teszi az életet. Ha beosztották volna őket, lehet, hogy dolgozniuk kellene, de akkor biztosan kapnának rendszeresen enni is, inni is, s már valahol fedél lenne a fejük fölött.

Az idő gyorsan lehűlt. Margit néni letette a földre a kabátját, ráültek, összebújtak, Anya pedig mindannyiuk hátára terítette a sajátját. Dávid befészkelte magát az anyja meg a nagynénje közé, fejét Anya ölébe hajtotta, és már nem fázott annyira. Körülöttük a síró, imádkozó emberek lassan elcsendesültek. Ha hideg is volt, ha kényelmetlenség is, hosszabb-rövidebb időre mindenkit elnyomott az álom.

Dávid először arra ébredt meg, hogy eleredt az eső, erre még jobban hozzábújt Anyához. Aztán kidugta a fejét és kitéátotta a száját. Ami behullott, nem volt elég egyetlen

kortyra sem. Így inkább becsukta a száját, és megpróbált aludni.

Másodszor arra ébredt, hogy már csak Anyának dől. Meghallotta, amint egy férfi ismeretlen nyelven, kapkodva beszél, majd magyarul is mond egy rövid mondatot, de furcsán, a zs betűt nem tudja kiejteni: „zidók” – így mondja. Kinyitotta a szemét. Már világos volt, de a napot szürke, összefüggő felhőréteg takarta. Körülöttük alig volt mozgolódás. Már Anya is ébren volt, figyelt, de nem mozdult.

Tőlük pár lépésre egy magas, elegáns, kalapos férfi állt zsebre dugott kézzel. Gyorsan és halkán beszélt. Mellette egy alacsonyabb, sofőrsapkás férfi szinte suttogva fordította magyarrá, amit mondott:

– Csak egyetlenegy maradt, asszonyom, nagyon sajnáljuk. Wallenberg* úrral még megpróbálunk visszajönni, de féltő, hogy reggel nyolckor elkezdik vinni azokat is, akik még itt maradtak.

– Hova? – kérdezte Margit néni.

A férfi közelebb hajolt.

– Bárhova is, nem lesz jobb, mint itthon.

Margit néni ekkor Anyára és Dávidra pillantott, nyelt egyet, majd megkérdezte:

– Gyereknek is tud adni?

– A gyerekeket felírjuk a szülők védlevelére.

– Akkor adja a húgomnak, és írja fel a gyereket is!

A sofőr fordított.

* Raoul Wallenberg (1912–1945?) svéd építész, diplomata, embermentő a második világháborúban. A háború végén szovjet fogságba esett, és a Szovjetunióban is halt meg.

– De Margit... – emelkedett fel Anya.

– Csitt! – állította le a nővére. – Én egyedül vagyok, és sokkal erősebb vagyok! Én kibírom. Különben is, Wallenberg úr biztosan hoz még védleveleket.

Anya még mondani akart valamit, de ekkor valaki megszólalt mellettük:

– Én is gyerekkel vagyok, és beteg vagyok! Tessék nekem adni, nagyságos uram!

– Mondja, kérem, a nevét, gyorsan! – sürgette a sofőr Anyát.

– Herzog Benjáminné. Ő meg Dávid. De még van egy otthon, fel lehet őt is írni? Noémi. Noéminak hívják!

– Tessék őt is felírni! – hallotta Dávid a saját hangját.

A kalapos férfi elővett a zsebéből egy kettéhajtott, nyomtatott lapot, amelyen az állt, hogy Svéd Királyi Követség. A sofőr svédül betűzte neki, ő meg gyorsan ráírta Anya, Dávid és Noémi nevét. A magas svéd elindult a kapu felé, és intett, hogy kövessék.

Közben a mellettük alvók közül egyre többen ébredtek föl.

– Nekem is adjon, az ég szerelmére!

– Én nem bírom a gyalogmenetet!

Dávid is felállt. Elgémberedett lába alig akart engedelmeskedni, mégis olyan gyorsan követte a svéd férfit, ahogy csak tudta, és maga után húzta Anyát is, aki a testvére kezébe kapaszkodott.

– Hol találtad? – kérdezte suttogva Anya.

– Valami végét akartam keresni, ő meg ott állt a sok alvó között, és tanácstalanul nézett körbe. Megkérdez-

tem, ne haragudjon, nem tudja, hol van a mellékhelyiség? A sofőrje fordított. Nem, mondta, de maradt még egyetlen védlevele, azt odaadhatja... Mondtam neki, hogy nincs pénzem. Mire ő: „Kértem én pénzt?”

Margit néni arca nyugodt volt, mosolygós. Anyáét viszont a sírás feszítette belülről. Egy pillanatra sem engedte el a nővére kezét. Margit néni a kapuig kísértette őket, és ott mindkettőjüket megölelte. A nyilasok megnézték Sári néni papírját, őt és Dávidot átengedték, de Margit nénit, akinek Anya még mindig görcsösen szorította a kezét, visszalökték a tömegbe.

FOGTAM MÉG EGYET!

Újra az utcán, mégpedig szabadon! A nyilasok kétszer is megállították a didergő, csillagos édesanyát és fiát, de a papír láttán továbbengedték őket. A védlevelél működött! A Teréz körútra érve megálltak az Oroszy cukrászdánál, ahol fél kiló mézes kekszet vettek, és mivel tejes kakaó nem volt, mindketten egy-egy forró kávéval melegítették fel magukat. A meleg cukrászdában szürcsölve a kávé és majszolva a kekszet egy pillanatra Dávid boldognak érezte magát. Aztán eszébe jutott Margit néni, aki ott maradt, és Szatmári Tata, akit elvittek, és lelkiismeret-furdalása lett.

A Vígszínháznál Anya letért a körútról, és a Katona József utca felé indult.

– De ha van védlevelünk? – kérdezte Dávid, mert rájött, hogy Anya a nyilas párház miatt váltott irányt.

– Jobb lenne, ha nem találkoznánk azokkal, akik tegnap elvittek...

Amikor a Szent István parkhoz értek, és megnyomták a csengőt, Kovács házmesternek majdnem leesett az álla.

Anya felmutatta a védlevelet.

– Egy-két nap, és indulunk Svédországba, nem rontjuk itt tovább a levegőt!

Hogy miért mondta határozottan ezt az egy-két napot, amikor szó sem volt semmilyen svédországi utazásról, azt nemcsak Dávid, de ő maga sem tudta.

– Valami hír az apámról? – kérdezte még, de Kovács úr csak a fejét ingatta. Nem szólt semmit, azt sem kérdezte meg, hol maradt Margit néni, csak bezárta mögöttük a kaput, és becsoszogott a lakásába.

A ház kihalt volt, de már a földszintről hallani lehetett, ahogy Noémi a negyediken ordít. Dávid rohanni kezdett felfelé, mögötte Anya.

Mikor beléptek a lakásba, Noémi elhallgatott, Szatmári Mama viszont felemelkedett a fotelból, és felkiáltott:

– Hála neked, Teremtőm!

Aztán egyből a bejárati ajtót kezdte fürkészní. Amikor megértette, hogy Margit néni nem jön, visszarogyott a fotelbe. Nem sírt, csak nézett maga elé. Anya leült mellé, megfogta a kezét, egy darabig csak simogatta, majd megcsókolta. Aztán elmondott mindent.

– Ő a legerősebb közülünk, mamika. És Wallenberg megígérte, hogy szerez neki is védlevelet. Meglátod, hazajön!

Szatmári Mama keményen ránézett Anyára.

– Itt nem maradhatsz a gyerekkel. Ez a Kovács bármire képes!

– Nyugalom, mamika. Nekünk papírunk van, hogy svéd alattvalók vagyunk. Nem nyúlhatnak hozzánk! Mamikát pedig békén hagyták utoljára is.

– Te csak ne bízz annyira a papírodban!

– Rendben – sóhajtott Anya. – Délután elmegyek, és beszélek Nagyékkal. És megkérem Tibort, hogy próbáljon meg közbenjárni Tatáért és Margitért! Viszont most nagyon le szeretnék fürödni.

Dávid szinte ujjongott örömeiben. Mikor indulásra került a sor, már az ajtóban állt. Még egy fél óra, és újra láthatja Pétert! Hátha ő már ott is maradhat náluk, amíg Anya visszafordul Noémiért és Mamáért.

De Anya hozzálépett, és megsimogatta.

– Drágám, jobb, ha most nem jössz velem. Én is csak a boltba megyek be, és megvárom, amíg négyszemközt beszélhetek Irmával. Ha a szomszédaik veled együtt látnak, egyből tudni fogják, hogy mit akarunk. És akkor Nagyékat is bajba sodorhatjuk. Ne kockáztassunk mindent ezért a pár óráért, jó? Különben is, most nagyira kell vigyázni, látod, hogy nincs jól.

Dávid más esetben felháborodott volna, de most túl kimerült volt hozzá. Bólintott, bement a szobába, és végigdobta magát a matracon. Anya után ő is le szeretett volna fürödni, de a hidegben töltött éjszaka után gyorsan álomba merült.

Azt álmodta, hogy Péterrel ketten vezetik a csemegeboltot. De az már nem egy egyszerű csemegebolt volt, hiszen az egészset behálózta a Märklin vasút. Dávid fent

volt a kis raktárban, Péter pedig lent a pultnál, onnan kiabálta fel a vásárlók rendelését:

– Hús deka narancsos bonbont és tíz deka pralinét!

Ő fent becsomagolta és berakta két kis tehervagonba a rendelést, majd lekiáltott.

– Szerelvény indul!

És a vonat megindult a plafon alatt, majd eltűnt egy alagútban, amely valójában az utcára vezetett, át a Vilmos bá újságos bódéjára, majd onnan visszatért a nyitott szellőzőablakon át, végigzakatolt a polcok tetején, és letekergeződött a pultig. Ott Péter kivette az árut, és kiszolgált a vásárlót, aki nem más volt, mint Wallenberg, a magas svéd férfi, aki azt mondta:

– Kérem szépen becsomagolni egy zírpapírba!

Ekkor megszólalt a mögötte álló:

– Nem zírpapír, hanem zsírpapír, és nem zidó, hanem zsidó! Ez egy zsidó bolt, engem nem tudnak átverni. Hiába a sok csokoládé, érzem a zsidószagot!

Ekkor ismerte fel Dávid, hogy ez az alak nem más, mint Kis Aladár.

– Hiába bújtál el a padláson, úgylis látlak! Megvagy, kis zsidó!

Kinyújtotta a kezét Dávid felé. Bár többméternyire volt tőle, a keze csak egyre hosszabb és hosszabb lett. Hiába próbált Dávid elhúzódni, a nyilas elérte, megmarkolta, és lerántotta odafentről az üzlet padlójára.

Dávid felriadt.

– Megvagy, kis zsidó!

Nem Kis Aladár rázta a vállát, hanem a fia.

– Velünk jössz te is!

Dávid felült. A matracán volt, a kisszobában. Kint a kanapén Szatmári Mama a bőgő Noémit ringatta úgy, hogy közben ő maga is remegett. Előttük állt puskával Kis Aladár meg egy hórihorgas nyilas fiú. De Szatmári Mama csak Noémival foglalkozott, ezt énekelgette neki:

*Szól a kakas már,
Majd megvirrad már,
Zöld erdőben,
Sík mezőben sétál egy madár.**

Úgy tett, mintha nem is lennének ott a nyilasok. Dávid agyában hirtelen forogni kezdtek a fogaskerek.

– De nekünk van védlevelünk! A svéd királyi nagykövetségtől! – mondta hangosan.

– Persze! Én meg a pápai nuncius** vagyok! – fordult felé röhögve Kis Aladár. A fia pedig nagyot lökött Dávidon.

– Kifelé az ágyból – kiáltott rá –, nem lopjuk a napot tovább!

Ekkor Szatmári Mama is feleszmélt.

– Igazat beszél a gyerek! Csak az anyjuknál van a papír, ő meg épp kiment vele ügyeket intézni.

* Magyar népdal, amelyet a hagyomány szerint Taub Izsák szatmári rabbi vásárolt meg egy magyar parasztfiútól valamikor a 18–19. század fordulóján. Ha nem is ő komponálta, de ő egészítette ki és terjesztette el a zsidók körében. A zsidó néphit szerint a kakas a messiás, a megváltó hírnöke. Az ének ma világszerű népszerű a vallásos zsidók körében. A kállói zsidók leghíresebb szombatfogadó éneke.

** Pápai követ, a pápa képviselője egy adott országban.

– Igen? Tegnap óta hirtelen rájöttek, hogy svéd állampolgárok? Nahát, hallod ezt, Feri? – fordult a fiához.

Ekkor az ajtón kívülről, az udvar mélyéről a házmester hangja hallatszott:

– Jöjjenek, fogtam még egyet!

Kis Aladár kisietett, de még az ajtóból visszafordult:

– Feri, ne szarakodjatok a kölyökkel. Hozzátok az öregasszonyt!

Szatmári Mama még jobban magához szorította Noémit, és behunyta a szemét. Feri és a másik fiú odaállt eléje, megragadta a két karjánál fogva, és Noémistul húzni kezdte. Dávid ekkor felugrott, és megindult feléjük. A nagyanyja nem mozdult, be volt hunyva a szeme, feje enyhén félredőlt. Ekkor Feri kirántotta a kezéből Noémit, odalökte Dávid karjaiba, aztán közös erővel újra megpróbálták Szatmári Mamát felhúzni a kanapéről. Dávid közben Noémival beszaladt a kisszobába.

– Hallgass, te! Pszt! Tente baba!

Úgy helyezkedett, hogy ő lássa, ami történik, de a húga ne. Szatmári Mama feje lebecsüklött, ennek ellenére a két fiú tovább rángatta. Ekkor a nagyanyja lecsúszott a kanapéről, elterült a földön, a feje koppant a padlón.

Noémi elhallgatott. A fiúk megtorpantak, egymásra néztek, majd Feri kiszaladt a gangra.

– Apuka, a vénasszony elájult, nem bírjuk kihúzni!

Lentről rövid csend.

– Hagyjátok a fenébe. Gyertek ide segíteni!

Feri még hátranézett Dávidra, aztán intett a hórihorgasnak, és mindketten lerobogtak a lépcsőn.

Dávid letette Noémit, aztán megtorpant. Hova menjen előbb? Mamához akart szaladni, de a kíváncsisága erősebb volt, így a konyhaablakhoz szaladt, és kinézett. Kis Aladár a puskát a pincelejáróra fogta, ahonnan felemelt kézzel a megrettent, hunyorgó Géza bá mászott elő. Tehát akkor övé lehetett a fej, amit egy pillanatra látott, mielőtt a lichthófba mászott Apa után. Géza bá, a hajdani bajnok kosárlabdázó megúszta, amikor a férfiakat elvitték, de most megtalálták. Feri és a másik nyilas fiú viszont nem a pincéhez, hanem a kapu felé indult. Dávid is odanézett. Kovács házmester egy nő karját fogta erősen: az Anyáét.

A nyilasok körbevették Sári nénit, miközben Kis Aladár odavezette mellé Géza bácsit is. Anya előbb mondott valamit, majd elővette a svéd menlevelet. Aladár el is vette, de csak egy pillantást vetett rá, aztán Anya szemébe nézett, és lassan, komótosan darabokra tépte.

Intett a puskájával, Anya és Géza bácsi pedig felemelték a kezüket, és a kapu felé fordultak.

– Neee! – nyöszörgött Dávid.

Rajta kívül ezt senki nem hallotta. Anya mégis felnézett a konyhaablakra, és találkozott a tekintetük. Anya bólintott.

Aztán a nyilasok mindkettőjüket belökdösték a lépcsőházba, majd kikísérték a kapun.

SIPIRC BEFELE!

Anya megint rosszul döntött! Jobb lett volna, ha magával viszi őt is a csemegeboltba. Vajon mit választottak Péterék? És mit jelentett Anya bölintása? Hogy odamehetnek? De az most már szinte lehetetlen, hiszen Kis Aladár szétépte a védlevelet! Őt ezért senki nem vonja felelősségre?

Még ha végül haza kellett volna jönniük, akkor is jobb lett volna. Nem érdekli már, vigyék el őket mind. Dolgozni, vagy ahova kell, s ahova, úgy látszik, előbb-utóbb minden zsidót elvisznek, férfit és nőt, öreget és fiatal. Ott vannak mind a fürediek, ott van Tata, Margit néni, és már útban van oda Anya is. Csak Apa nincs ott. De miért nem csinál valamit Apa? Miért nem vigyáz jobban a családjára?!

Dávid hirtelen elszégyellte magát. Rádöbrent, hogy az az egyetlen bölintás Anya részéről mit jelentett. Azt, amit még nyáron, a Városligetben mondott. Hogy most neki kell majd Noémira vigyáznia. Jó, de hát még itt van Mama

is, aki felnőtt, nem? Szatmári Mama! Berohant a nappaliba. Mama már nem feküdt, hanem ült a földön, Noémit nézte, aki a kisszobából mászott kifelé négykézláb, és neki integetett.

– Szia, baba, mássz ide nagyihoz! – A zajra megfordult.
– Jaj, Dávid. Megvagy! Hála Istennek. Már azt hittem... – Megvárta, amíg Noémi odamászik hozzá, majd ölbe vette, megölelte és megcsókolta.

– Mama, te elájultál? – kérdezte óvatosan Dávid.

A nagyanya nem válaszolt, csak legyintett. Aztán elengedte Noémit, majd a kezét nyújtotta Dávidnak, hogy segítse fel. Amikor Dávid megragadta a kezét, érezte, hogy forró. Lázás! Az előbb meg akarta mondani, hogy Anyát is elvitték, de most mégsem tette. Attól talán még betegebb lenne Mama. Úgyis mindjárt visszajönnek a nyilasok értük is. Szatmári Mama nehezen, nyögve kúszott vissza a kanapéra, Noémi pedig visszamászott az ölébe, és a csillagot kezdte babrálni a kabátján.

A nagyanya megfogta Noémi ujját, és sorban hozzáérintette a csillag hat ágához.

– Isten előttem, Isten mögöttem, Isten a jobbomon, Isten a balomon, Isten alattam, Isten fölöttem.

Dávid megdöbbsent. Még soha nem hallotta, hogy a csillag ágainak jelentése is van. Ekkor a nagyanya magához húzta Dávidot is, és suttogni kezdett:

– Áldjon meg az Örökkévaló, és vigyázzon rád! Világítson rád arcával az Örökkévaló, és legyen kegyes hozzád! Fordítsa feléd arcát az Örökkévaló, és adjon neked békeséget!

Aztán megcsókolta a homlokát.

Dávid nem szerette Mama vallásos szövegeit, kicsit félt is tőlük. De ez más volt. Olyan, mintha Mama ezzel az áldással valami titkos erőt adott volna át nekik, amelyet ő is kapott, talán a szüleitől, azok az ő szüleiktől, és így tovább, a világ kezdetétől.

Dávid már nem várta a nyilasok visszatértét. Azon gondolkodott, hogy nagyfiúként mit kellene most tennie.

– Mindjárt... mindjárt felkel Mama. Készít palacsintát. Cukros mandulával, mazsolával...

Dávid pontosan tudta, hogy nemcsak mandula és mazsola, de még cukor sincs itthon, csak egy kevés mézes keksz.

– Mama, jól vagy?

– A kiskecske cukros mandulával, mazsolával házal...*

– Kiskecske, kiskecske! – nevetett Noémi.

– Milyen kiskecskéről beszélsz, Mamika?!

– De legtöbbet azon nyerhet, ha Tórát tanul a gyermek

– dúdolgatta Szatmári Mama. – Mindjárt felkel Mama... Tórát, Tórát kell olvasni...

Dávid megértette: a nagyanyja félrebeszél a láztól. Pár perc múlva oldalra billent a feje, és elaludt. Egyik keze elernyed, de a másikkal továbbra is szorította az unokáját. Noémi fészkelődni kezdett.

– Süssed már a palacsintát! – ütögette a nagyanyja fejét.

* Erdélyi jiddis altatódal (Kányádi Sándor fordítása).

– Mindjárt, mindjárt – motyogta a nagyanya, de nem nyitotta ki a szemét.

Dávid kivette a hűgát Mama kezéből, letette a szőnyegre, és megpróbált játszani vele. De Noémi nem feledkezett meg az ígéretről.

– Pa-la-csin-tát! Pa-la-csin-tát!

Dávid egy kicsit várt, hogy a kiabálásra felébred-e Mama. Amikor látta, hogy nem, fogta Noémit, kivitte a konyhába, és beültette a székébe. Bement a kamrába, felmászott a hokedlire, és azt tette, amit eddig csak Margit néninek volt szabad. Megbontotta a baracklekvárt. Az utolsót. Rákente a kekszre, megetette Noémit, majd maga is evett. Mire kiürült a kekszes zacskó, a terv összeállt a fejében.

– Akarsz mesét, Noémi?

– Anyát akarom!

– Anya most nincs. Elvitték.

– A nyilasok? Akik a nagyit is huzigálták?

Dávid rádöbrent, hogy Noémi többet ért az egészből, mint gondolta volna.

– Hozzák vissza! Anyát akarom!

– Én is. De mit csináljak, ha elvitték! – Noémi újból rázendített. – Ssss, mindjárt jön Anya! Addig mesélek neked.

Dávid próbálta felidézni, milyen meséket szokott mondani Anya a hűgának, és belekezdett az elsőbe, ami eszébe jutott. De Noémi közbeszólt:

– Ne azt mondd, hanem *A kiséger farkincáját!*

Dávid elkezdte úgy, ahogy emlékezett rá. De Noémi folyamatosan beleszólt, és kijavította, ha valahol nem

pontosan úgy mondta, ahogy Anya szokta. Majd hozzátette:

– Buta-butá Dái!

Máskor talán megcsípte volna ezért, de most nem. Óvatosan lefektette az ágyra, és egy altatót dúdolt, ahogyan Anyától hallotta. A dolog működött: Noémi egy idő után behunyta a szemét, és egyenletesen kezdett szuszogni.

Dávid felállt, Margit néni fiókjából elővett egy papírt, és ráírta a következőket: „Ne félj, Mama! Péterékhez mentem segítségért. Hamar jövök!”

De nem mert azonnal elindulni. Arra várt, hogy még sötétedjen odakint. Ekkor leosont a földszintig, és a saroktól leste Kovács házmestert. Megvárta, amíg befejezi a szokásos délutáni sepregetést, és bemegy vacsorázni. Miközben a kapuhoz osont, eszébe jutott a „Hamis látogató – ki meri tovább?” játékuk. Kinyitotta a kisablakot, addig nyújtózott, amíg az ujja hegyével el nem érte a csengőt, és megnyomta. Majd berohant a kapusfülkébe, leguggolt, és olyan kicsire húzta össze magát, amilyenre csak tudta. Nagyon remélte, hogy a házmester nem veszi majd észre, amikor kijön. Kovács úr egyáltalán nem vette észre, mert ki sem jött. Amikor Dávid látta, hogy semmi mozgás, ismét a kapuhoz osont, és most hosszabban, erélyesebben nyomta meg a csengőt. Ekkor viszont egyből hallotta, ahogy Kovács hátralöki a konyhaszéket, és káromkodva az ajtó felé indul.

– Az anyátok keservit, hogy vacsorázni sem hagyjátok az embert!

Dávidnak alig volt ideje visszabújni a fülkébe. Hallotta a közeledő lépteket és a zörgő kulcscsomót. Kovács kinyi-

totta a kaput, de aztán meggondolta magát. Visszafordult, a fölkéhez sietett, kinyitotta az ajtaját, és benyúlt. Csapán tíz centire volt a keze Dávid fejétől. Kivette a seprűt, és kisietett a kapun.

„Most dől el minden! Ha visszafordul, nem jutok ki...” – gondolta Dávid.

Kovács jobbra-balra forgatta a fejét, majd az utcasarok felé kezdett kiabálni:

– A sarok mögött vagytok, mi? Adok én nektek! – És seprűjét lóbálva megindult.

„Most!” – gondolta Dávid. Kibújt a fölkéből, majd hangtalanul kilépett a kapun. A házmeister nem nézett hátra, még mindig a sarok felé igyekezett. Dávid teljes erejéből futni kezdett a másik irányba, de úgy, hogy a lépései lehetőleg ne csattogjanak a járdán. Mikor elért a másik sarokra, befordult, csak ezután lesett ki. Kovács még mindig a túlsó sarkon állt, valakinek hevesen magyarázott, és közben jobbra-balra meresztette a szemét. Szerencsére nem fordult hátra.

Most hogyan tovább? A csillagos kabátját nem hozta magával, hiszen papírja sincs, nem is lehetne az utcán.

– Most pont úgy teszek, mint Tata, mikor kocsit fogott Füreden – állapította meg –, de neki legalább volt egyenruhája, meg voltak kitüntetései. Nekem csak egy nyári ingem van, az is koszos már. És hideg van.

A Felsőerdősor utcáig jó félórát kellett gyalogolnia. Fent a lakásban még azt képzelte, hogy úgy fog bujkálni az autók alatt, ahogy Apa tette éjszaka Csepelen. De most nem volt

éjszaka, autók alig jártak az utcán, járókelők viszont annál inkább.

Azt már az első pillanatban eldöntötte, hogy a Teréz körutat kerülni fogja a nyilas pártház miatt. De abban nem volt biztos, hogy a Nyugati pályaudvar körüli nyüzsgésben lesz-e nagyobb biztonságban, ami kerülő, vagy jobb, ha egyenesen végigmegy a Csanády utcán, aztán át a Ferdinánd hídon, és már szinte haza is ért. Az utóbbi tűnt jobbnak, leszámítva a vasút fölötti hidat. Ha a hídon állítják meg, nincs hova bújni. Ekkor egy jeges fuvallat jött a Duna felől, és ő egyből a hidat választotta, mert az volt a rövidebb út.

A szél annyira fúj, hogy már járni is alig tudott, mire átért a Podmaniczky útra. Nem állította meg senki. A Váci út keresztezésénél látott nyilasokat meg rendőröket is, de rá se hederítettek.

Besötétedett, mire hazaért. A Felsőerdősor utca teljesen kihalt volt már. Megállt a régi boltjuk előtt. Olyan volt, mintha egy másik üzlet lett volna: új ajtóval, új kirakattal. Csak a pultszekrény maradt a régi, meg a vén kasszagép. Eszébe jutott az álom, és megpróbálta elképzelni, hogy merre tekergőzne a Märklin vasút, ha tényleg be lenne építve a csemegeboltba. Közben időről időre felnézett Péterék lakására, hátha valami árulkodó fényt lát. Lehet, hogy megint nincsenek itthon? Vagy csak nagyon jól lesötétítettek? De oda nem lehet csak úgy becsengetni! A házmesterük egyből rendőrt hívatna. Várnia kell a megfelelő alkalomra, amíg jön valaki, lehetőleg épp Nagyék családjából. Csak ne lenne ilyen hideg!

A fogai jól hallhatóan vacogtak. És mindennek a tetejébe máris éhes volt.

– Te mire vársz itt, öcskös?

Egy nyilas lépett eléje. Hátranézett: ott is állt egy. Direkt halkán közeledhettek, hogy ne vegye észre őket. A szíve széleseben kezdett kalapálni, az agya pedig mintha leblokkolt volna.

A szája viszont nem.

– Kitartás, éljen Szálas! – hallotta a saját hangját, és félszegen előrelendítette a kezét is. Közben gyávának érezte magát.

Az egyik nyilas elégedetten elmosolyodott. Mivel nem volt rajta csillag, akár kis nyilasnak is elment volna.

– Itt laksz?

– Igen – mondta Dávid, és őt is meglepte, hogy milyen meggyőzően mondja. Végül is igaz. Ebben a házban született, és itt nőtt fel. Csakhogy június óta mégsem igaz. – A barátomhoz akartam átmenni, de közben kizáródtam – folytatta, és meglepődött, hogy honnan jutott eszébe ez a kézenfekvő hazugság.

– No, lássuk, igazat beszélsz-e! – mondta az első nyilas, és meghúzta a csengőt.

Dávid nem tudta, mi következhet ezután. Lehet, hogy egy pillanat, és lelepleződik? Fusson el? De hova? És különben is, utoléri, vagy rá is lőhetnek. Most már csak azért drukolt, hogy tényleg zárva legyen a kapu. Hisz meg sem próbálta lenyomni a kilincset.

Csoszogás hallatszott, fordult a kulcs a zárban.

Elekes bácsi állt ott egy rossz köpenyben, fején az elmaradhatatlan katonai vassisakkal, kezében egy gyertyával. Előbb a nyilasokat vette szemügyre, biccentett nekik, aztán lenézett, és Dávid arcába világított. Milyen jó, hogy a sötétben nem lehetett látni a házmesteren a döbbenetet!

– Kitartás! Idetartozik ez a gyerek?

Egy örökkévalóságnak tűnt, mire Elekes bácsi megszólalt:

– Megint tekeregtél? Kijárási tilalomkor?! Sipirc befelé!

EZERKILÓS, AMERIKAI

Elekes bácsi behívta a lakásba, Elekes néni adott neki főtt krumplit, kikérdezték a családról.

– Megmaradt valakid?

Úgy hangzott a kérdés, mintha az lenne a normális, hogy nem, az embernek senkije se marad meg. Elmondta, hogy igen, a húga és a nagymama, de ő lázas. A többieket elvitték dolgozni, de biztos vissza fognak jönni.

Erre Elekes megvakarta a fejét, a felesége pedig adott neki még egy főtt krumplit. Dávid mohón evett, és közben körbenézett. Mennyi mindene van Elekes bácsinak! Ezeket a holmikát még soha nem látta. Mennyi szőnyeg, festmény, könyvek, gramofonok... Ekkor vette észre a sarokban Anya varrógépét, majd közvetlenül mellette Apa írógépét. És végül a Märklin vasutat. Döböntően nézett Elekes bácsira.

– Még szerencse, hogy lehoztam! – mondta gyorsan a házmaster. – A bomba miszlikbe aprította volna mindet!

– Milyen bomba?!

– Hát te nem tudod?

Elekes bácsi elmesélte, hogy noha kívülről nem látszik, október legvégén a ház találatot kapott.

– A tetőn át bezuhant egy ezerkilós bomba! De nem robbant fel, mert akkor mind elszálltunk volna. Még a szomszédos házak is! Kész csoda...

– Hála Istennek, nem halt meg senki – tette hozzá a felesége.

– Nem bizony, mert amikor kezdődött, én leparancsoltam mindenkit az óvóhelyre!

A bombatalálat után Elekeséken kívül mindenki elköltözött. Nemcsak azok, akik Dávidék helyére jöttek, de azok is, akiknek a lakásában semmi kár nem esett. Mert ugyan ki akarna egy olyan házban lakni, amelyiknek a pincéjében egy fel nem robbant bomba hever?

– Pedig ha nem robbant fel, amikor beesett ide, attól biztosan nem fog, hogy csak ott fekszik – tette hozzá az öreg.

Dávid nem szólt semmit, csak bólogatott. Végül is jó, hogy Elekes bácsi megmentette ezt a pár értéküket.

– Most már kijárási tilalom van. Aludhatsz itt reggelig. De kérlek szépen, hogy reggel korán menj el, fiam, jó? Nem szeretnék bajt miattad.

Dávid sűrűn bólogatott.

– Nagyékről tetszik tudni valamit? – kérdezte óvatosan.

– Itthon vannak. Az asszony minden reggel átjön, és nyitja a boltját.

Dávid ki akarta javítani, hogy az még mindig az övék, Nagyék csak jó sáfárok. De inkább hallgatott.

Éjszaka nehezen és keveset aludt. Zavarta a paplan nehéz szaga, többször felriadt. Ilyenkor eszébe jutott Noémi meg Mama és az, hogy valószínűleg Mama már nagyon izgulhat.

Még sötét volt, amikor óvatosan kimászott az ágyból és kilopózott a lakásból. Megállt a lépcsőház aljában, a kő- és cementhalom előtt, amelyből meggörbült vasak álltak ki. Az első emeletre vezető lépcső helyén egy létra állt. Megfogta, megnézte, mennyire mozog, majd lassan megindult rajta felfelé.

Elekes bácsi azt mondta, hogy tilos és veszélyes felmenni, de Dávid a saját szemével akarta látni, hogy mi lett a lakásukból.

Az ajtó tárva-nyitva. A földön mindenütt szétszórt fényképek, papírok, üvegszilánkok. Valakik már jártak itt, miután a lakók elmentek, és rendesen kirámoltak.

Belépett a nappaliba, és azonnal hátrahőkölt. A nappali közepén egy valóságos kráter tátongott. A hajnali fény pedig nem a betört ablakokon áramlott be, hanem a plafonon át. Ha föl nézett, látta a nappalikat a második, harmadik, negyedik emeleten, a falakon a festményeket és a könyvespolcokat. Predicsék legfelső emeleti kanapéjáról egy összetúrt paplan lógott le. A beszakadt padláson át pedig látta a felhős eget. Ha lefele nézett, belátott

Cseke néni nappalijába, látta a kredencét, rajta vakolat- és tégladarabok közt a Szűz Mária-szobrocskát. Még lejjebb, a pince közepén pedig ott csillogott mozdulatlanul egy nagy valami, mint egy óriásira nőtt, fekete dunai viza: az ezerkilós, fel nem robbant amerikai bomba.

A saját nappalijuk szélén, a fal mellett ott állt a régi kredenc, rajta az idegen rádió. Mellette a sarokban meg a cementporral belepett pianínó, a kottatartón törmelékdarabok, előtte a zongoraszék, az is felborulva.

Szobájának az ajtaja tárva-nyitva. Óvatosan, a falhoz lapulva indult el arrafelé, közben a szíve egyre hevesebben vert. Mi van, ha beomlik alatta a padló, ha a pincébe zuhan, és ezzel felrobbantja az ezerkilós bombát?

Az ő szobájában is felfordulás volt. Könyvei, játéka a földön, összekeverve az utánuk érkező család gyerekeinek a dolgaival. A könyvespolc felborítva, a padló több helyen felfeszítve, az ágy matraca felhasítva. Ekkor döbbent rá: kerestek valamit. De mit? Elrejtett kincseket? Ékszereket?

Viszont ekkor már azt is sejteni kezdte, hogy Elekes bácsi nem a bombázás elől menekítette le az értékeiket magához, hanem jóval előtte. Valószínűleg rögtön azután, hogy ők kiköltöztek, még az új lakók érkezése előtt.

A földszint felől ismerős vasredőnyzörgést hallott. Irma néni nyitja a boltot! Most kell menni! Visszafordult, végigoldalazott a nappali fala mellett, majd az előszobában felvett egy fényképet az üvegszilánkok közül. Fűreden, a mólón készült a kép, Rudi bácsi vitorlás csónakjával a háttérben. Rajta mind az unokatestvérei, Rudi bácsi, Joli

néni, Apa, Anya, ő maga és Noémi még mint csecsemő. Zsebre vágta, majd óvatosan leereszkedett a létrán, és a hátsó ajtóhoz ment. Itt, amíg övék volt a bolt, mindig kopogás nélkül nyitott be. Most megtorpant, majd halkán kopogott. Bent valaki abbahagyta a pakolást, léptek közeledtek. Aztán kitárult az ajtó.

– Drága Istenem! Gyere, gy-gyere be gyorsan! – dadogta Irma néni.

Dávid belépett, és nem tudta, miért, de eleredtek a könnyei.

Irma néni magához ölelte, majd a raktárban leültette egy székre, és olyat tett, ami még nem fordult elő a Herzogból lett Nagy fűszer- és csemegebolt történetében: nyitás után két perccel bezárta az ajtót, és kitette a „Rögtön jövök” táblát.

Aztán hátrament, forró kávé telt Dávidnak, és két vaníliás kiflit nyomott a kezébe.

Dávid szégyellte a könnyeit, gyorsan szétkente őket a kabátja ujjával.

– Köszönöm – mondta hüppögve –, de ezt inkább elviszem Noéminak és a Mamának. Ők tegnap dél óta nem ettek semmit.

– Ne bolondozz! Ez a tied, edd meg. Nekik is viszünk. Jaj, Dávid, hogy én mennyit kerestelek titeket! Telefonoztam Teri nénédhez, ő azt mondta, hogy elvittek valami katonák Ocskaynak az iskolájába. Elmentem oda is, de ott nem tudtak rólatok. Igaz, nagy is volt ott a felfordulás. Aztán voltam a régi címen, de a házmester azt mondta, hogy már elvittek titeket a nyilasok.

- Hazudott! De... Anyukám nem volt itt a tegnap?
- Tegnap délelőtt egy temetésen voltam. – Dávidnak csak ekkor tűnt fel, hogy Irma néni fekete ruhát visel. – Egy unokatestvérem... Aknára lépett a fronton.
- Jaj! – Kis gondolkodás után Dávid hozzátette, amit a felnőttek szoktak ilyenkor: – Őszinte részvétem!
- Köszönöm. Hát... mindenkinek nehéz a háború... – mondta Irma néni, és látszott rajta, hogy nem akar most sírni.
- Péter? – kérdezte félénken Dávid.
- Iskolában – válaszolta Irma néni. Aztán gyorsan hozzátette: – De most veletek foglalkozunk!

SZENT SZÍV

Micsoda élvezet volt ismét autóban ülni! És noha a kocsi gyorsan ment, Dávid legszívesebben repült volna.

A taxi lefékezett a Pozsonyi úton, a Szent István parkra néző hatemeletes ház előtt, Irma néni kiszállt, és becsengett. Hamarosan morgás és csoszogás hallatszott. A kaput nyitó Kovács házmester nemcsak azon lepődött meg, hogy mit keres itt ez a jól öltözött, magabiztos nőszemély, hanem azon is, hogy miért érkezik Dáviddal, aki elvileg el sem ment otthonról. Ekkor kezdett derengeni neki valami a tegnapi csengetéssel kapcsolatban, de nem szólt semmit.

– Kit tetszik keresni?

– Hirschler Margitot és Herzog Benjáminét, Sárát – mondta Irma néni határozottan.

– Már nem laknak itt. Ez a ház kiürült, asszonyom.

– Nem igaz, itt van a nagymamám és a húgom! – mondta erőlesen Dávid.

– Nincs, ha mondom! Asszonyom, nekem parancsom van, hogy a hatóságokon kívül se ki, se be nem engedhetek senkit. Van hatósági parancsa?

Irma néni benézett a kapu részén, és beleszimatolt a levegőbe.

– Az nincs, de van egy férjem, aki a népjóléti minisztériumban dolgozik. És ha én elmondom neki, amit itt látok és főleg érzek most, holnap itt olyan ellenőrzés lesz, hogy maga olyat még nem látott! Mikor fertőtlenítette utoljára szabályszerűen a kapualjat és a lépcsőházat? Patkányirtás volt ebben a hónapban?

Kovácsot váratlanul érte ez a fajta számonkérés.

– De kérem! Én mindent megteszek, amit a háborús körülmények között lehet... – mentegőzött, és közben lassan kinyitotta a kaput.

– Itt várjon! – szólt hátra Irma néni a gépkocsivezetőnek, majd Dáviddal beléptek.

Dávid előresietett. Kettesével szedte a lépcsőfokokat, Irma néni alig tudott vele lépést tartani. A negyediken nagy csend. Dávid végigrohant a folyosón, lenyomta a kilincset, és berontott a lakásba.

A kanapén most ébredezett Noémi. Szatmári Mama viszont nem volt sehol.

– Mama... – Dávidot iszonyú lelkiismeret-furdalás fogta el. – Mama! Mama!!!

– Nyugodj meg, Dávid. Meglesz a mamád. Gyere, most inkább segíts nekem!

Dávid azonban nem tudott megnyugodni. Kirohant a lakásból, és le a lépcsőn. Irma néni, kezében Noémi-

val, utánasiertett. Dávid, ahogy leért, odaállt a sepregető Kovács úr elé.

– Miért vitette el a nagyanyámat? Beteg volt, lázas volt! Senkinek sem ártott!

Kovács úr elvörösödött, majd ütésre emelte a seprűjét. Ekkor ért le Irma néni.

– Ne! – kiáltotta.

Kovács erre a földhöz vágta a seprűt.

– Befogod a pofádat azonnal! Még te mersz kioktatni engem? Büdös kis zsidó! Mi a fenét csináltam volna, amikor lejött éjjel, és verte az ajtómat, hogy nyissam ki a kaput? Hogy neki a zsinagógába kell menni! Hogy ott várja a vőlegénye! Próbáltam megnyugtatni, de nem lehetett! Csak rikácsolt, hát kiengedtem. Tőlem menjen Isten hírével! Hát ezért is én vagyok a hibás?!

Eddigre odaért Irma néni is, és a kezénél húzta vissza-felé Dávidot. Kovács hozzá fordult.

– Hálátlan népség ez mind, higgye el, asszonyom! Én a maga helyében nem foglalkoznék velük. Vigyék csak őket oda, ahova... valók!

Irma néni nem válaszolt semmit, csak végigmérte Kovácsot, majd visszakísérte Dávidot a lakásba, aki vigasztalhatatlan volt.

– Én vagyok a hibás! Irma néni, én most megyek, és megkeresem Mamát!

Péter anyja letette Noémit, és lehajolt Dávidhoz.

– Dávid, nem vagy hibás. A nagymamádat nagyon nagy sokk érte. Gondold el, elvitték a férjét és mind a három lányát... Ezért sajnós hihető, amit a házmester mond. De

nyugodt lehetsz, meg fogjuk keresni őt is, csak előbb anyukádat kell megtalálnunk. Nagyon jól tetted, hogy eljöttél hozzám, különben nem tudtam volna segíteni.

Gyorsan kihúzott néhány fiókot, majd tisztába tette Noémit, aki örült az ismerős, mosolygós arcnak. Dávid próbált nem gondolni Mamára, Tatára, Margit nénire és leginkább Anyára, csak követte Irma néni utasításait: teát főzött, aztán átvette Noémit, amíg Irma néni a hozott anyagokból egy kis tejbegrízt készített.

– Itt nem maradhattok... – mondta Irma néni inkább magának, mint Dávidnak. – Kérlek, szedj össze még meleg ruhákat, nemcsak magadnak, de Noéminak is! – folytatta, aztán maga is felmarkolt pár ruhadarabot. – Ezeket is tedd be. Hátha anyukád, mamád vagy Margit nénéd visszajönnek... – Aztán kijavította magát: – Vagyis amikorra visszajönnek!

Dávid megtömté a hátizsákot, és közben arra gondolt, hogy júniusban még borzasztónak találta, hogy mindössze egy hátizsákban kellett elhoznia a dolgait a régi lakásból. Lám, most már három-négy ember legszükségesebb ruháit is bele tudja gyömöszölni ugyanabba a hátizsákba, pedig közben hidegre fordult az idő.

Lementek Noémival meg a csomagokkal. Kovács úr biccentett Irma néninek, és kinyitotta a kaput. Dávid beszállt a kocsiba, Irma néni beadta neki Noémit, majd maga is beült.

– Megyünk Füredre! – jelentette ki Noémi lelkesen, majd cuppogtatni kezdett a szájával. – Megpuszílom Somát, Ábit és Annabellucit!

Egy évvel ezelőtt Rudi bácsi jött fel értük Budapestre a kocsijával, erre emlékezhetett most Noémi. Dávidnak mindhárom név egy-egy tűszúrás volt... Merre lehetnek? Visszajönnek még?

A koci épp hogy megindult, amikor csikorgó fékezés-sel meg is állt.

Egy talpig fehér ruhába öltözött apáca állt a koci előtt, az arcát fekete fátyol takarta. Kezében Jézus szívés könyvjelzők voltak, azokat emelte magasba, mint aki Jézus nevében parancsol megálljt a kocsinak. Irma néni felkiáltott:

– Mit akar ez a Sacré Cœur*?

– Inkább hatökör! – bosszankodott a sofőr. Letekerte az ablakot, hogy rászóljon a bolond apácára, de az egyből a hátsó ajtóhoz futott, kinyitotta, és se szó, se beszéd, benyomakodott a mukkanni sem tudó Dávid mellé.

– De kérem! – fordult hátra a sofőr.

Az apáca felhajtotta fekete fátylát, mire Irma néni csak annyit mondott a sofőrnek:

– Jesszusom! Induljon! Most!

Dávid csak ekkor mert felnézni rá. Anya volt az!

– Sárrikám, az ég áldjon meg! – ocsúdott fel Irma néni.

– Anya, Anya! – fúrta magát az ölébe Dávid.

– Anya is jön Füredre! – kiáltott fel Noémi, tapsikolt egyet, majd rámászott.

A taxisofőr nem értette, hogy az apácának hogyan lett hirtelen két gyereke, de az a fajta ember volt, aki nem tesz fel rossz kérdéseket.

* Vagyis a Szent Szív Társaság nevű női szerzetesrend tagja.

– A népjóléti minisztériumhoz, legyen szíves! – adta ki az utasítást Irma néni.

– Máris, asszonyom.

– Margit visszajött? – Ez volt Anya első kérdése.

Dávid intett, hogy nem. Nem merte, nem tudta elmondani Mamát. Miközben Anyát ölelte, a szeme végig az utcát pásztázta, hátha véletlenül megpillantja a nagyanyját.

Irma néni átnyúlt Dávidon, megszorította Sári néni szabad kezét, és halkán elmesélte neki a ma reggel eseményeit meg a Mama eltűnését.

Sári néni nem mondott semmit, csak még jobban magához szorította Noémit és Dávidot.

– Most meséld el te, Sárrikám, hogy veled mi történt!

Sári néni hallgatott. A sofőr viszont, aki eddig sűrűn pillantgatott a tükörbe, megszólalt:

– Ne vegyék, kérem, tolakodásnak. Kíváncsiskodni se akarok. De azér' elmondom, hogy nekem is van a családban... olyan, akinek bujkálni kell. Énelőttem bármit mondhatnak, én azt elfelejtettem abban a pillanatban, ahogy kiszálltak. Hallgatni fogok, erre megesküszöm, ha akarják, a Jézus szent szívére! Blazsevics vagyok, szolgálatukra.

Irma néni és Sári néni összenéztek. Sári mégsem kezdett bele rögtön a mondandójába, csak szorította a két gyerekét, és néha megcsókolta a fejüket.

A taxi hamarosan lefékezett a népjóléti minisztérium előtt.

– Ne pont itt, kérem! Menjen egy kicsit tovább! – szólta Irma néni.

Így a sofőr továbbhajtott, és egy vendéglő előtt állt meg.
– Menjen csak nyugodtan, asszonyom. Majd én vigyázok az utasokra.

Irma néni biccentett, és magas sarkú cipőjében elkopogott a minisztérium felé. Még hallották, amint a katonák az ajtóban megkérdezik tőle:

– Kit keres?

– Nagy Tibor főosztályvezető-helyettest – válaszolt Irma néni csengő hangon.

– Most nincs fogadóóra.

– Kérem, én nem fogadóórára jöttem, én a felesége vagyok. Engem a férjem rendelt ide, halasztást nem tűrő ügyben, így mondta! – Irma néni olyan meggyőzően hazudott, hogy az autóban ülők is majdnem elhitték.

– Akkor itt várjon, kérem!

Ezután vártak, figyelték, amint Irma néni határozottan és lassan, szinte sétálva járkált fel s alá a főkapu előtt, de közben végig az ajkát harapdálta.

Noémi egyre türelmetlenebbül fészkelődött.

– Mikor leszünk már Füreden?

Végre lejött Tibor bácsi. Irma néni egyből karon fogta, és az autó felé indult vele. Közben suttogva magyarázott neki, amiből a kocsiban csak annyit lehetett látni, hogy a főosztályvezető-helyettes többször ijedten pillant a feleségére. Mikor az autóhoz értek, épp két járőröző rendőr jött szembe. Irma néni úgy kerülte ki őket, hogy ők legyenek a kocsi felől, ne a rendőrök. Aztán a hátsó ablakra mutatott. Nagy Tibor közelebb hajolt, felismerte Dávidot és Noémit, kényszeredett mosollyal integetett neki, majd

amikor meglátta a túloldalon Sári nénit az apácaruhában, ijedten hőkölt vissza.

Most ő ragadta karon a feleségét, és továbbcipelte az utca sarkáig. Hogy mit beszéltek, nem lehetett hallani, de Nagy Tibor hevesen gesztikulált, egyszer meg is rázta a feleségét, aztán karon ragadta, de Irma néni kirántotta a karját a férje markából, és szinte futva ment vissza a kocsinhoz. Beugrott, és csak annyit mondott:

– Induljunk!

Nagy Tibor is elindult feléjük, de úgy tűnt, nem akarja utolérni az autót. Végül visszaballagott a minisztériumba.

– Most hova, asszonyom?

Irma néni elsírta magát.

A SVÁJCI JOBB

– Védlevelet kell szerezni, kérem! Ha hamarabb elmondják nekem, korábban szoltam volna – erősködött a sofőr, miután Anya a hátsó ülésről röviden elmondta a történeteket. Irma néni még mindig a szemét törölgette.

– Volt már védlevelünk, de a nyilasok széttépték! – válaszolta idegesen Anya.

– Mert svéd volt, jól mondom?

Anya bólíntott.

– A svéd már nem jó.

Blazsevics ekkor hátrafordult, és halkabbra fogta, mint aki attól tart, itt a taxiban is kihallgathatja valaki.

– Amíg a nyilasok bíztak abban, hogy a svédek elismerik a kormányukat törvényesnek, addig próbálták a kedvükben járni, és engedték a svéd menleveleket. De annak már vége. Svájci kell, higgyék el nekem! Olyat még nem hallottam, hogy valakinek a svájci védleve-

lét eltépték volna. Kérem, én reggeltől estig annyi mindent hallok a kocsiban! Azt is tudom, honnan kell svájcit szerezni. Még ismerem is a másodtitkárt. Vigyem oda magukat?

Irma néni letörölte a könnyeit, és Sári nénire nézett, aztán határozottan bólintott.

– Akkor irány az Üvegház, a Vadász utcában!

– De nekem nincs már pénzem, Irma! – suttofta Sári néni.

– A taxi miatt ne aggódj. Azt én rendezem.

– És a menlevelek?

– Nem a pénz a lényeg, hanem a kapcsolatok! – húzta ki magát Blazsevics.

Az út rövid volt a Vadász utcáig, de amikor bekanyarodtak, Dávid megdöbbsent, hogy ott mennyien várakoznak. A sor az utca túlsó végéig ért, és mindenki egy üvegablakos raktárépületbe szeretett volna bejutni, amelyen a fehér kereszt, piros svájci zászló lengett. Blazsevics a taxit egy kicsit távolabb állította meg, és azt mondta:

– Itt várjanak! Ne szálljanak ki a kocsiból!

Ezzel elment, és kisvártatva vissza is tért egy elegáns fiatalemberrel, aki türelmetlenül topogott mellette. Intett Anyának, hogy tekerje le a hátsó ablakot.

– Jó napot! Carl Lutz másodtitkára vagyok. Ők hárman? – mutatott Irma nénire, Dávidra és Noémira. Ön hozta ide őket, nővér? – kérdezte Anyától.

Irma néni elmosolyodott, Anya zavartan nevetett.

– Nem. Én is... Nekem is szükségem van... Ezt csak – mutatott a ruhára – kaptam az igazi nővérektől.

A fiatalember bólintott, majd sóhajtott.

– Látják ott azt a sort? Ők mind erre várnak. Nők is, gyerekek is, öregek is. Hajnal óta állnak itt sorba, kérem. Csak Blazsevics úr miatt jöttem ki, aki régi jó ismerősöm. Na, mondják, kérem, a neveket! De most szólok, hogy semmit nem ígérhetek. Ez napokba, hetekbe telhet.

Ezzel elővette a tollát. Anya megadóan bólintott, és sorolta:

– Herzog... Noémi, Dávid, és én vagyok Benjáminné, született Hirschler Sára.

A toll megállt a fiatalember kezében. Dávid félt, hogy megint valami baj van.

– Herzog Benjámin felesége?

– Igen.

– Az újságíróé?!

Anya bólintott. A fiatalember szélesen elmosolyodott.

– Nahát! Milyen jól írt a férje! És ugye ő az, aki aztán Szíves Botond név alatt publikált?

Anya ismét bólintott, és halványan ő is elmosolyodott.

– Tudtam, tudtam! Felismertem a stílusát. Fogadtam a kollégákkal, de nem hittek nekem. Az irodában együtt szoktuk olvasni, és pedig fennhangon! És mekkorákat szoktunk röhögni, már bocsánat a kifejezésért. Úgy sajnálom, hogy most már nem publikál...

– Hát, mi is...

– Most hol dolgozik a kedves Herzog úr?

– Munkatáborban.

A férfi mintha elszégyellte volna magát.

– Hát persze. Nagyon sajnálom.
– Nem lehetne őt is felírni? – kapott az alkalmon Sári néni.

A fiatalember közelebb hajolt.

– Mindent megteszek, amit lehet. Fényképek nincsenek maguknál? Azzal időt nyernénk. Most már családoknak kollektív útleveleket adunk, mert annyi a kérelem, hogy nem győzzük. Az útlevelhez márpedig kell fénykép.

Anya elkomorodott. De Dávidnak felragyogott az arca, és előhúzta a zsebéből az üvegszilánkok alól kihaszított füredi fotót. Anya elámult.

– Ez régebbi, a húgom itt még egész kicsi.

A másodtitkárnak is felderült az arca.

– Ez is jó, köszönöm. Felírom a hátára, hogy ki kicsoda. Nem baj, ha levágom róla a többiekét, ugye?

– Nézze – fogta könyörgőre Anya –, az apámat három napja, a nővéremet tegnap reggel vitték el. Őt utoljára a KISOK-pályán láttam. Anyám ma reggel eltűnt. Nem lehetne esetleg őket is...

A másodtitkár határozottan megrázta a fejét.

– Előbb meg kéne őket találni! Így, hogy nem tudjuk, hol vannak, hiába adok magának útlevelet az ő nevükre. Abból csak baj lesz.

– De nem tudna utánanézni? Nagyon kérem!

– Mondja gyorsan a neveket! – vette elő ismét a ceruzáját a másodtitkár, és gyorsan lefirkantotta ezeket is a lap aljára. – De nem tudok ígérni semmit. Sietek,

máris intézkedem! És a férjét, hát ismeretlenül is, üdvözölöm. Mondja el neki, hogy nagy rajongója vagyok.

Ezzel elsietett. Sári néni maga elé bámult.

– Megmondom, ha látom...

Blazsevics, a sofőr kint maradt a járdán, és rágyújtott egy cigarettára.

ANYA MESÉL

– Na, most akkor mesélj, Anya! – mondta Dávid.

Anya hátrahajtotta a fejét, behunyta a szemét, és hallgatott. Dávid egy ideig azt hitte, hogy nem fog mondani semmit, de aztán vontatottan belekezdett a történetbe.

– Óbudára vittek, a téglagyárba. Gyalog... Főleg nők voltunk a menetben. Azt mondták, Ferihegyen kell tankcsapdákat ásni a közelgő oroszok ellen. De akkor miért visznek Óbudára? Hogy másnap megint harminc kilométert gyalogoljunk vissza? Valami nem stimmel. A menetben többen mondták, hogy nem lesz itt semmiféle Ferihegy, másnap reggel indítanak is minket Németország felé, állítólag dolgozni.

Reménykedtem, hátha megtalálom Margitot. Útközben, ha az örök nem látták, mindig előbbre léptem egyet, és megkérdeztem, látták-e Hirschler Margitot. De nem volt szerencsém. Beesteledett, mire a téglagyárba értünk.

Ott is végigkérdeztem, akit csak tudtam, Margitról és Tatáról. Aztán takarodót fújtak, és le kellett feküdni a csupasz földre. Nők, férfiak vegyesen voltunk, még egy paraván se volt, hogy elfüggönyözzük magunkat. Az utolsó, akit megkérdeztem Margitról, egy öregasszony volt. Ő se látta, de a kezembe nyomott egy sálat meg egy papírt.

– Nekem már nem kell. De maga még hasznát veszi – mondta, és eltűnt.

Láttam, hogy valami menlevélféle, de a sötétben nem tudtam kibetűzni. A sálat magam köré tekertem, lefeküdtem, és úgy tettem, mintha aludnék. Közben a kerítést kémleltem. Át tudnék mászni? Margit gond nélkül át tudna... Figyeltem az örök mozgását. Kint és bent is voltak. Kint németek, kutyákkal, bent rendőrök és nyilasok puskákkal. Öngyilkosság lett volna megpróbálni. Ekkor kezdtem érezni, hogy mennyire éhes vagyok. Csak a reggeli kávé és két keksz volt bennem.

Ez volt a második éjszaka, hogy a földön kellett aludnom. Rettentő hideg volt. Ma hajnalban aztán kiabáltak, hogy ébresztő, ébresztő! Felemeltem a fejem, körülöttem mindenkinek fehér volt a haja a dértől. Később adtak egy falat száraz kenyeret, meg valami nagyon híg levest, de az legalább kicsit melegített. Ekkor néztem meg a papírt. Spanyol menlevél volt, Veres Hanna névre, egy ötvenéves nő fényképével. Itt van! – Elővette a védlevelet, és megmutatta Dávidnak, majd Irma néninek. – Magamban felnevettem. Volt már egy, ami tényleg a nevemre szólt, összetépték. Még csak nem is hasonlítok erre a nőre. De

ekkor már tábori asztalokat és székeket hoztak, odaültek a rendőrök, minket meg sorba állítottak, és elkezdték ellenőrizni mindenkinek a papírjait.

Az én soromat egy egészen fiatal rendőrfiú ellenőrizte, aki nehezen boldogult a papírokkal. A mellettem levő sor sokkal gyorsabban haladt, ott egy idősebb rendőrnő nézte a papírokat, szinte senkit sem engedett el, hanem egyből a németek menetoszlopába állíttatott sokakat. Aztán a mi sorunkból tíz embert, köztük engem is, átirányítottak hozzá. Ettől tartottam. Próbáltam kifigyelni, hogyan viselkednek az előttem állók, és a nő hogyan bánik velük. Volt, aki odaadta a papírját, és lehajtotta a fejét, úgy várta az ítéletet. Volt, aki magyarázott, könyörgött, hogy beteg, hogy gyereke van otthon, hogy öregek a szülei. De a rendőrnő csak legyintett. Előttem senkinek a papírját nem fogadta el. Mikor sorra kerültem, én is odaadtam a menlevelet, amin aztán tényleg semmi nem stimmelt, és egyenesen a szemébe néztem. Ő megnézte a menlevelet, aztán engem, megint a levelet, megint engem. Én meg egy szót sem szóltam, csak arra figyeltem, hogy ne süssem le a szemem. Ekkor mozgolódást hallottam a másik sorban, de nem mertem odanézni. A hangokból úgy tűnt, hogy a fiatal rendőr éppen egy kisebb csoportot, talán egy családot engedett el a kijárat felé. Lehet, ő is észbe kapott, hogy túl lassan haladnak. Ha ott maradok, most épp engem engedett volna el, gondoltam.

– Jani, te megnézed egyáltalán a papírokat?! – csatant fel a rendőrnő, visszaadta a papíromat, és felugrott az asztaltól. A család épp elindult a kapu felé.

– Tessék visszajönni! – Kitépte a kezükből a papíraikat, megnézte, és megmutatta Janinak. – Ez a pecsét szerinted rendben van? Így néz ki egy normális pecsét?!

Éreztem, hogy kész, nincs esélyem. Még jó, ha ott helyben nem intéznek el. Talán jobb lett volna, ha egyáltalán nem lett volna papírom.

Ekkor Jani elvörösödött, majd intett a családnak, hogy ők is a menetoszlopba mennek. Egy anya, egy nagymama és két nagyobb lány. Láttam a rémült arcukat, amint két rendőr a menetbe kísérte őket. Már majdnem megszabadultak. A rendőrnő visszatért hozzám, leült a székre. Vártam az ítéletet. Egy pillanatig csak ült, maga elé bámult, mint aki gondolkodik, hogy hol is tartottunk... Aztán rám nézett, és a kapu felé intett.

Hogy mehetek. Hogy szabad vagyok!

Nem hittem el. Attól féltem, azon nyomban elájulok. Alig tudtam kiszédelegni a kapun. A villamosmegállóban aztán elhagyott minden erőm: lerogytam egy padra, és csak ültem. Pedig a környéken hemzsegték a német katonák és a nyilasok. Ha bárki észreveszi a csillagomat, elkéri a papíromat, és látja, hogy nem én vagyok, már visz is vissza. Egy kicsit megigazítottam a sálamat, így eltakarta a csillagot. Csak annyira, hogy a dolog ne tűnjön szándékosnak, de azért ne is látszódjon. Ekkor odajött hozzám egy német katona. Azt gondoltam, ennyi volt, máris lebuktam. Kicsit szédelgett, németül köszönt, és leült mellém. Nem is mertem odanézni. Jó erős alkoholszaga volt. Pár perc múlva érzem, hogy valami nyomja a vállam. Odahajtotta a fejét, és elaludt.

Így aztán nem jött oda hozzám se nyilas, se rendőr. Azt hitték, a némettel vagyok! Amikor megérkezett a villamos, alig tudtam felemelkedni a padról. De a katona nem tiltakozott, csak kinyitotta a szemét, és mosolygott, ahogy felszálltam. Ami apróm volt, abból kifizettem a menetjegyet, csak azután döböntem rá, hogy nekem nem is volna szabad villamoson ülnöm! De már mind-egy volt. Próbáltam természetesen viselkedni, de folyton a sálamra pillantgattam, nehogy kilátszódjon a csillag.

A Nyugatinál végre leszálltam. És akkor észrevettem, hogy kordon van mindenfelé. Ellenőriztek a körúton, mindkét irányba, ellenőriztek a Vilmos császáron*, de még a Jókai utca bejáratánál is. Tudtam, hogy még egyszer nem lesz ilyen szerencsém. Pedig már olyan közel voltam! Ekkor láttam meg a két nővért a Sacré Cœur-től, amint ott álltak a Banántorony** előtt. Hozzájuk léptem, és mondtam nekik, hogy én csak haza szeretnék jutni, de nincs jó papírom. Csak miután kimondtam, gondoltam arra, hogy ezzel le is lepleztem magam. Ha fel akarnak jelteni, most azonnal megtehetik!

Egy ideig némán bámultak rám, aztán összenéztek, és az idősebb azt mondta:

– Papírt nem tudunk adni, leányom, de egyebet igen. Gyere velünk! Követtem őket egy kis alagsori helyiségbe,

* Ma Bajcsy-Zsilinszky út.

** E hatszögű reklámtorony aljában kizárólag banánt árultak akkoriban.

ahol korábban kifőzde volt. Most az ő irodájuk működött benne. Kifaggattak, adtak valami ennivalót, majd az idősebb előhozott egy rend apácaruhát.

– Ezt vedd fel, leányom. Ebben nem fog senki megállítani.

– És ezeket a könyvjelzőket osztogathatod – nyomta kezembe ezeket a fiatalabb.

Megijedtem.

– És ha megkér valaki, hogy imádkozzam?

– Akkor majd motyogsz valamit.

– De mit?!

– Mindegy, csak ne legyen érthető – javasolta a fiatalabb.

– És legyél nagyon határozott! – toldotta meg az idősebb.

Ezzel keresztet vetettek, kikísértek az utcára, és eljöttek velem a körúti kordonig. Ott tényleg szó nélkül átengedtek a nyilasok. Azután sem állított meg senki, csak az volt a furcsa, hogy idegenek rám köszöntek, keresztet vetettek. Aztán ott járkáltam fel s alá a Pozsonyi úton, és vártam, hogy történjen valami. Becsengetni nem mertem, tudtam, hogy Kovács, ha felismer, gondolkodás nélkül telefonál a legközelebbi rendőrörsre vagy a sarki nyilas házba. De amikor megállt a taxi, és kiszálltál te, Irmus, és utánad Dávid, én esküszöm az Örökkévalóra, hogy elmondtam volna az *Üdvözlégyet*, ha tudom!

Irma néni megszorította Sári néni kezét, és a szeme ismét könnybe lábadt.

– Nagyon sajnálom, drága. És nagyon sajnálom, hogy nem jöhettek hozzánk. Ez a Tibor, én nem is értem, hogy lehet...

– Hagyd el, Irmus. Bizonyára így kell ennek lennie.

Ekkor érkezett vissza a másodtitkár, kezében a papírokkal.

TAXIÓRA

Az új, svájci közös útlevel mellé egy papírfecnit is adott a másodtitkár. Ezen egy laccím állt, egy Pozsonyi úti védett házé, Margit néni otthonától mindössze ötven méterre.

– És tényleg lakhatunk itt, vagy csak papíron? – kérdezte Sári néni.

– Sőt, lakjanak ott! Ez a védett ház lényege. Védelmet nyújt, de csak akkor, ha tényleg ott vannak!

Anya élénken bólogatott. Dávid arra gondolt, végre egy olyan ház, amiben nem kell a padláson bujkálni, és ahol a házmester sem azon mesterkedik, hogy megszabaduljon tőlük. Úgy képzelte, hogy ha a védett ház svájci, akkor bizonyára svájci katonák is őrzik. Vajon milyen az egyenruhájuk? És vajon a berendezés is teljesen svájci? Egyre kíváncsibb lett arra, hogy hol fognak lakni.

Anya viszont ragaszkodott ahhoz, hogy előbb menjenek el Apa „iskolájába”, vagyis az Ocskay vezette munkaszázadhoz.

– Tudnia kell, hogy mindannyiunknak lett védleve-
lünk, és ő sem kell tovább ott dolgozzon! De azt is, hogy
elvittek Margitot, meg eltűnt Anyám is. És... és akarom
látni, hogy jól van! – magyarázta Irma néninek, aki már
az első mondat után bólogatott.

– Jól van, Sárrikám, odamegyünk.

Blazsevics így Zuglóba hajtott, a Thököly útról a Rózsa-
füzér Királynéja-templomnál balra tért, de nem állt meg az
iskolánál*, hanem előbb megkerülte az egész háztömböt.
Dávid most látta először ezt a modern, vörös téглаépületet,
ahova egyszer már megpróbáltak bejutni a teherautóval,
de eredménytelenül. A főbejárat előtt és a nagykapunál
most is katonák álltak, így a sofőr egy kicsit távolabb, az
Abonyi és a Domonkos** utca túlsó sarkánál parkolt le.

Irma néni és Sári néni úgy döntöttek, hogy ketten
mennek a főbejárathoz.

– Nem mehetek én is? – próbálkozott Dávid.

Anya az iskola előtt strázsáló katonákra nézett, majd
megrázta a fejét.

– Noémival kell maradnod. És egy gyereknek semmi
keresnivalója egy munkatáborban. Apa majd kijön, ha
lehet, jó?

* Ma az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola működik az épületben.

** Ma Cházár András utca.

Dávid nem mondott semmit, csak átvette Anya öléből az alvó Noémit, és egy kicsit ringatta, hogy ne ébredjen fel.

Anya és Irma néni sem jutottak be könnyen az épületbe. A német katonák már az iskola lépcsőjénél igazoltatták Irma nénit, majd az ajtóban egy magyar katona állította meg őket. Aztán megjelent egy egyenruhás, kicsit sántító katonatiszt, aki, bár jóformán még el sem mondták, mit akarnak, máris rájuk kiabált:

– Nem vagyok információs iroda!

Aztán mégis beengedte őket. Blazsevics közben kiszállt, nyújtózkodott, majd rágyújtott egy cigarettára. Miközben pöfékelt, elégedetten nézett a kocsi oldalára szerelt taxiórára, amely időről időre kattant egyet, jelezve, hogy a viteldíj újabb tíz pengővel emelkedett.

Dávid az épületet nézte. Vajon melyik ablak mögött van Apa hálóterme?

Miért nem mehetett be, hogy legalább egy rövid időre láthassa? Hogy megölelje, és megkérdezze, hogy tényleg semmit nem tud tenni? Hagyja, hogy a családtagjait egyenként elvigyék? Persze az is lehet, hogy nincs is itt, megint elküldték a teherautóval valahova.

Az iskolával szemben egy másik kocsi is állt, egy fekete Ford. Három sötét kabátos, zöld inges fiatalember szállt ki belőle, szintén cigarettázni. A ruházatuk alapján nyilasok lehettek, de nem gorombáskodtak senkivel, csak jókedvűen beszélgettek, és nagyokat nevettek.

Vajon ha Anya sejti, hogy abban a kocsiban nyilasok ülnek, akkor is itthagya őket Blazsevics úrral? A férfiak észrevették a taxisofőrt, és intettek, hogy menjen oda hozzájuk.

Dávid megijedt. Mi van, ha elmondja nekik, hogy ők kik? De nem, a sofőr nem olyan embernek nézett ki. Blazsevics odaballagott. Dávid nem hallhatta, mit beszélnek, de azt látta, hogy a fiatal emberek párszor feléje néznek, aztán tovább folyik a jókedvű beszélgetés.

Ekkor vette észre, hogy Irma néni visszafelé tart, és mögötte az apácaruhás Anya. Ő is észrevette a férfiakat, de igyekezett úgy menni a kocsihoz, mintha mi sem történt volna.

– Indulás! – adta ki az utasítást Irma néni.

Blazsevics eltaposta a cigarettáját, megkurblizta a motort, és visszaült a volán mögé.

– A Pozsonyi útra? – kérdezte.

Anya és Irma néni egyszerre bólintottak.

– Baj van Apával? – kérdezte Dávid.

– Igen! Az, hogy makacs! – fakadt ki Anya. – Azt mondja, hogy mi menjünk a védett házba, de neki maradnia kell. Hogy ha baj van, mind idejöhessünk.

– Most nem jön ki?

– Nem jöhet. Az az undok Ocskay nem engedi. Velünk is hogy ordibált a kapuban! Csak azt hajtogatta, hogy nincs hely, nincs hely! Pedig nem is akartunk idejönni. Bent aztán még annyit mondott, hogy legyen egy kis türelemmel. De hogy a fenébe legyen, amikor elviszik az apámat, a testvéremet, engem?!

– Ne izgasd fel magad, drágám! – nyugtatta Irma néni.

– De tudd meg, nekem se tetszett Ocskay viselkedése. Nem lehet, hogy Béni eljönne, csak Ocskay előtt nem mer

ilyeneket mondani? Nehogy szökevénynek gondolja és lecsukassa?

– Nem tudom! Már a saját férjemen se tudok kiigazodni!

Újból eleredtek Anya könnyei. Dávid ezért ismét nem kérdezte meg azt, ami már azóta a fejében motoszkált, amióta beültek a taxiba. De amikor elhajtottak a Keleti mellett, és csak pár utcányira voltak a régi lakástól, nem bírta tovább. Kérdésével szándékosan nem Anyához fordult.

– Irma néni, azt hiszem, már véget ért az iskola. Nem találkozhatnék egy kicsit Péterrel? Csak öt percre. Ha nem nagy kitérő...

Irma néni hátrafordult, és megsimogatta Dávid arcát.

– Drága! Tudom, hogy szeretnéd, és ő is. Most viszont... nem jó ötlet. De megszervezzük, ígérem. Amint Tibor bácsi is...

Ekkor már érezte Anya kezének szorítását a karján. Majd a fülébe súgta dühösen:

– Tibor bácsi nem engedheti meg magának, hogy a fiát egy bujkáló zsidó gyerekkel lássák. Mit nem lehet ezen érteni?!

VÉDETT HÁZ

A védett ház előtt semmiféle katona nem állt. Kívülről ugyanolyan átlagos, új építésű újlipótvárosi bérház volt, mint a Margit néniéké. „No, de majd belülről!” – gondolta Dávid. A kapu fölött a svájci zászló lengett, alatta pedig egy táblán ez állt: „Ez a ház a Svájci Konföderáció védelme alatt áll!”

– Blazsevics úr, azt sem tudom, hogyan köszönjem meg... – mondta félszegen Anya, amikor kiszáltak a kocsiból, és Irma néni kifizette a fuvar.

– Nincs mit, asszonyom. Sok szerencsét, és a viszontlátásra! – búcsúzkodott a taxis.

A házmester nyitott ajtót, aki olyan volt, mint Elekes bácsi, csak tíz évvel fiatalabb kiadásban. Sári néni apácaruháján csak egy pillanatra akadt meg a szeme, aztán szigorúan megnézte a közös útlevelet, és bólintott. De Irma nénit megállította.

– Sajnálom, maga nem mehet be. Csak aki rajta van az útlevélen.

Így tőle a kapuban búcsúztak el.

– Nem is tudom elmondani, milyen hálás vagyok! – ölelte meg Sári néni. – A taxi árával most adós maradok, de...

– Eszedbe ne jusson! Ez a minimum, amit tehetünk. És Dávid – fordult most hozzá –, Péterrel mindenképp összehozzuk a találkozót, jó? – Megölelte mindkettőjüket, majd visszaült a taxiba, és távozott.

A házmaster egy első emeleti lakás felé mutatott.

– Oda szól a papírjuk. A házirendet majd elmondja a lakásfelelős. Látogatók nincsenek, világos?

Sári néni bólintott. Dávid megállapította, hogy ez a ház egyvalamiben nagyon különbözött a Szent István park mellettitől: a gyerekricsaj és a szülők kiabálása itt a kapuig lehallatszott. A közös udvaron, egy rögtönzött szabadtéri tűzhelyen három nő valami levesszerűséget főzött. Dávidnak korogni kezdett a gyomra.

Ahogy elindultak felfelé, újabb meglepetés érte: a lépcső két oldalán végig férfiak ültek, kucorogtak, aludtak a falnak vagy a korlátnak dőlve. Miért vannak ezek ilyen hidegben kint? Miért nem mennek be a lakásukba? Miközben a lépcsőn próbáltak feljutni anélkül, hogy rálépjenek valakire, Dávid azon töprengett, vajon ezzel az útlevéllal tényleg kiutazhatnak-e Svájcba. Vagy ez is csak olyan, mint a svéd menlevél volt? A folyosón innen is, onnan is kíváncsi gyerekfejek kukkantottak ki. Végig-

mérték a kopott hátizsákos apácát, a karján ülő kisebb és a mögötte ballagó nagyobb gyereket.

Sári néni becsengetett a folyosó végén egy lakásba. Egy szigorú arcú, ősz hajú nő nyitotta ki az ajtót, majd határozottan megrázta a fejét.

– Megtelt! Kész, ide már tényleg nem jöhet senki! – Sári néni könyörögni akart, de a nő folytatta: – Vigye máshova őket. Miért nem fogadják be őket oda magukhoz? Ha már olyan nagy keresztények?!

Sári néni most értette meg, mit gondol a nő.

– De nekem is kell a védelem! Ez csak ruha, ezt hordtam, amíg nem kaptunk svájci útlevelet. Könyörgöm... Anyámat, apámat, a testvéreimet elvitték. Engem is elvittek, de hazaszöktem. A gyerekeimért, könyörgöm, asszonyom!

És akkor Anya letette a földre Noémit, majd letérdelt, megragadta az öregasszony kezét, és elkezdett zokogni.

Dávidot kiverte a veríték. Elsüllyedt volna, vagy elrohant volna, ki a házból, a városból, az egész világból. A Dunába is szívesebben ugrott volna, csak hogy ezt ne kelljen néznie. De csak állt ott, lesütött szemmel, és várta, hogy legyen már végre vége.

– Ne bőgjön nekem, mert azzal csak rontja az esélyeit – mondta az asszony. Nagyot sóhajtott, majd hozzáfűzte: – Jöjjön velem!

Anya reménykedve pattant fel, karjába kapta Noémit, és megindult a nő után. Dávid kicsit távolabbról követte, mintha jelezné, hogy ő nem tartozik a térden állva könyörgőhöz.

Az előszobában is többen ültek a földön, a konyha pedig annyira tele volt, hogy alig tudtak átfurakodni az embereken. „Ebédidő van, mindenki itt lehet” – gondolta Dávid. Aztán következett a nappali.

Ahogy kinyílt az ajtó, előbb a szag csapta meg az orrát, és csak utána látta meg az embereket a földön, akik úgy szorongtak egymás mellett, mint a heringek a dobozban, és csak néztek maguk elé. A sarokban egy férfi állt, állandóan hajlongott, és azt ismételte: „Rupi Teng, Rupi Teng!” Erre egy nő magas, elnyújtott hangon sírni kezdett.

„Csak ki innen, minél előbb!” – gondolta Dávid.

– Az előszobában kettő, a két kishálóban hat-hat, a nappaliban pedig tizenkét család lakik. Család, mondom, nem személy!

Ekkor a lakásfelügyelő kinyitotta a fürdőszoba ajtaját, a kádban egy férfi olvasott, mellette a vécén egy nő ült, és egy kisgyereket szoptatott. Dávid gyorsan elfordította a fejét.

– A fürdő is foglalt, látja? De megvan az óra, amikor kijönnek, hogy az emberek elvégezhesék a dolgukat. Óra-
rend van ám, hogy mikor lehet klozetre menni. Összesen nyolcvanheten vagyunk. Biztos, hogy ide akar jönni?

Dávid alig várta, hogy végre kimenjenek, de Anya hirtelen bólintott. Dávid nem akarta elhinni.

– A gyerek sokat sír? – mutatott a lakásfelelős Noémira.

Anya megrázta a fejét.

– A nagyobb rosszalkodik? Lopott már? Az étellopásért azonnali kirakás jár!

Dávid ki akarta kérni magának, de Anya megrázta a fejét, mintha semmi különös nem lett volna a kérdésben.

Az öregasszony sóhajtott.

– Rendben. Konyhahasználat a beosztás szerint, ami ki van függesztve az ajtóra. Mivel utolsónak jöttek, hajnali négy és öt között fognak sorra kerülni, naponta egyszer. Fürdő: gyors mosakodás gyerekeknek hetente egyszer, felnőtteknek kéthetente. Aki lop bárkitől, vagy összeverekedik bárkivel, azt kérdés nélkül kirakom a lépcsőházba. Világos? A nappaliban fognak aludni, ott – mutatott egy jókora, faragott lábú, zöld posztóval bevont íróasztalra. – Sajnálom, de már minden sarok foglalt. Ha tudnak, szerezzenek egy matracot vagy legalább valami plédet, mert az kemény lesz.

Dávid még mindig nem hitte el az egészet. Aztán azzal nyugtatta magát, hogy Irma néni mindent megbeszél Tibor bácsival, és visszajön értük, és ha a férje továbbra is ellenkezik, egészen biztosan be fogja adni a derekát, amikor meghallja, hogy itt milyen körülmények között kellene lakniuk. És végre elviszik őket magukhoz. Elvégre az ő üzletüket vezetik, és Irma néni is azt mondta, hogy ez a minimum, amit megtehetnek. Azt a kicsi időt meg csak kibírja valahogy.

A HÁROM TESTŐR

Irma néni valóban visszajött a délután folyamán. Felkiáltott a házmester:

– Herzogné, a kapuhoz!

Meleg ruhákat hozott Sári néninek, hogy lecserélhesse az apácaruhát, s Dávidnak is elhozta Péter egyik téli nadrágját, sálját és kabátját. Dávid megszagolta, és eszébe jutottak a délutánok, amelyeket Péteréknél töltött. Egy kis csomagot is kapott a barátjától. Két könyv volt benne, Alexandre Dumas-tól *A három testőr* és a *Monte Cristo grófja*, meg egy csokikrémmel töltött bonbon. De Péter nem volt, és levél sem tőle. Amikor Irma néni megtudta Sári nénitől, hogy egy íróasztalon kell aludniuk, másnap is eljött, és egy összegöngyölt matracot hozott, meg egy kis ennivalót: kenyeret, májkonzervet, egy üveg kompótot. De egyszer sem mondta, hogy hozzájuk mehetnének.

Este Anya lefektette – vagyis felfektette – Dávidot és Noémit az asztalra, és ott állt mellettük, vigyázott, hogy ne essenek le. Már annyira fáradt volt, hogy első éjjel állva elaludt, és egyszerűen eldőlt, ráesett az asztal lábánál alvó férfira, aki ijedtében akkorát ordított, hogy a lakásban mindenki felébredt. Akkor bejött a lakásfelügyelő, leteremtette Anyát, és azt mondta, hogy menjen ki a konyhába, amikor nem alszik.

– De vigyázzon, hova lép! Itt mindenütt végtagok vannak.

– Öleld erősen Noémit! – suttogta Anya, és kiszédelt a konyhába. Közben köhögni kezdett. A két szabadban töltött éjszaka nem múlt el nyomtalanul.

Hajnali öt körül rendszerint beosont, és meleg teával, levessel, néha egy kis májpestétomos száraz kenyérral ébresztette Dávidot. Ő ilyenkor átadta a helyét, és kiment a konyhába, ahol a sarokban, egy kis hokedlin ült reggelig. Így anya is aludhatott pár rövid órát.

Olyan volt, mintha valami színpadon lennének. Mindenki más a földön aludt, ők viszont az asztalon. Bármit tettek, mondtak, vagy ha mozogtak, azt mindenki látta vagy legalábbis hallotta. És ez Dávidot jobban zavarta, mint a hajnali ébresztés.

Napközben Dávid segített a konyhán más családoknak is. Voltak, akik megkérték, hogy menjen le vízért, hámozzon krumplit, és ezt egy almával vagy néhány korty levessel hálálták meg. De volt egy férfi, aki parancsolgatott neki, amikor Anya nem volt ott. Egy ideig Dávid tűrt, aztán kifakadt:

– Maga nem az apám!

Olyan hirtelen jött a pofon, hogy előbb érezte azt, hogy a feje a falba verődik, majd azt, hogy cseng a füle, és csak legvégül, hogy égni kezd az arca.

– Látszik! – mondta a férfi. – Ha én volnék, biztosan nem pofáznál vissza! – És elégedetten tette csípőre a kezét, hogy ilyen frappánsan le tudta zárni a vitát. – Hozod már azt a vizet, vagy támasszalak meg a másik oldalról is?

Ez az ember is zsidó, akkor miért viselkedik így?! Vajon rá nem vonatkozik, hogy nem szabad verekedni? Vagy egy gyereket megpofozni, az nem számít?

Amikor Anya észrevette a véraláfutást Dávid füle alatt, kiszedte belőle a történeteket. Aztán magához ölelte, majd, ahogy régen szokta, két gyógyító puszit adott. Akkor érezte Dávid, hogy Anya forró. Ő is lázas! Pont, mint a Mama volt!

– Ők hatkor kerülnek sorra. Akkor már nyitva a bejárati ajtó, inkább menj ki a lépcsőházba.

Így hajnalonként, miután Anya felébresztette, és befeküdt a helyére, Dávid felöltözött, és mielőtt a pofozkodós férfi kijött volna a konyhába, kilopózott a hátsó udvarra néző lépcsőházba, és addig olvasta *A három testőrt*, amíg a keze szinte ráfagyott a könyvre.

Az asztal tövében alvó fiatal párral, Katonáékkal viszont jól összebarátkoztak, pedig Gábor volt az, akire Anya első este ráesett. Ő mozdonyvezető volt, amíg el nem küldték munkaszolgálatra. Onnan aztán egy idő után jobbnak látta megszökni, ha életben akart maradni. A párja, Abigél terhes volt, nagy szürke gyapjúpulóvere alatt már gömbölyödött a hasa.

Velük sokat beszélgettek nappal, amikor a matracokat mindenkinek a fal mellé kellett állítania, és csak az öregek és a betegek maradhattak fekvé. Abigélnek volt tea-füve és valami gyógyszere is, így Anyának pár nap alatt lement a láza. Csak a köhögése maradt meg, amit éjszaka próbált a matracba fojtani. Abigél nagyon szívesen játszott Noémival, és Noémi megszerette őt. Sőt, Gáborral azt találták ki, hogy Dávid feküdjön oda melléjük, és akkor Sári néni Noémi mellett az egész éjjelt átaludhatja, ahogy Dávid is mellettük. Ezt Dávid sem bánta volna, de a terv már az első este meghiúsult. Egy öregasszony, akinek a fal mellett volt a helye, meglátta, hogy mi történik, és máris szólni akart a lakásfelelősnek.

– Senki nem feküdhet máshova! Ha a gyerek a földre fekszik, akkor mindenki errébb csúszik! És akkor én a legszélén mit csináljak? Kenődjek fel a falra?

Többen helyeslően morogtak. Dávid elképzelte a felkenődést, és majdnem elnevette magát.

„Sebaj – gondolta. – Hamarosan úgyis megyünk Péterékhez!”

Több mint egy hétbe telt, mire Dávid végre megértette, hogy hiába vár.

– Dávid – mondta Sári néni –, nem fogunk Péterékhez költözni. Sem most, sem később. Tibor bácsi túl veszélyesnek tartja, hogy zsidókat bújtasson.

– Bezzeg, amikor az üzletről volt szó, akkor Tibor bácsit nem zavarta, hogy a zsidóké!

Dávid haragja hamarosan csüggedéssé változott. Gyakran csak ült, és nézett maga elé, mint azok, akik

már régóta voltak itt. Továbbra is szót fogadott, ellenkezés nélkül kelt, feküdt, vigyázott Noémira, de már nem olvasott, nem kérdezett, más gyerekek társaságát nem kereste. A szemei karikásak lettek, és Katonáékkel sem találkozott.

– Mi a baj? – kérdezte Sári néni. – Miért nem barátkozol a fiúkkal? – mutatott két nagyobb fiú felé, akik az egyik kisházban laktak. – Vagy Gáborral? Olyan érdekes dolgokról tud mesélni!

Dávid csak megrántotta a vállát.

Anya megölelte, megsimogatta a haját.

– Még egy kicsit kell kibírni, fiacskám.

Erre viszont felkapta a fejét.

– Ti mindig ezt mondjátok... De közben elvitték Mamát, Tatát, Margit nénit, Joli nénit... – Láttam, ahogy Anya arca minden egyes szóra komorabb lesz. Mégsem hagyta abba, sőt, csak most lendült bele igazán. – Elvitték Somát, Ábit és még a kétéves Annabellát is. Ki jött vissza? Senki! És ti mit csináltatok? Semmit! Hagytátok!

– Engem is elvittek, Dávid. És én visszajöttem.

– Az más, te Anya vagy – mondta Dávid, amin Anya meglepődött.

– És akkor én valami varázsló vagyok, vagy mesehős? Dávid dühösen megvonta a vállát.

– Nem tudom, Anya vagy. Neked muszáj visszajönnöd! Anya nyelt egyet.

– Bárcsak mindig vissza is tudnék... – Aztán elmosolyodott. – Ha dühös vagy, az jó, akkor még nincs akkora baj.

AZ ELSŐ HÓ

Hajnali fél öt volt, koromsötét, mindenki aludt. Anya már felmászott az íróasztalra, átölelte Noémit, és a lélegzése belesimult a nappalit betérítő hortyogásba. Dávid az ajtóban állt, és figyelte őket.

Épp a lába előtt aludt az a férfi, aki egész nap a „Rupi Teng”-et ismételte. Katona Gábor mondta el Anyának, hogy a férfi családját elvitték egy lengyelországi munkatáborba, valami Auschwitzba, és ott egy Rupi Teng nevű, különösen kegyetlen parancsnokhoz kerültek. A felesége meghalt, a lánya megbetegedett. Egy szomszéd hozta ezt a hírt, akinek valahogy sikerült hazaszöknie. És azóta állandóan ezt ismétli. Anya elkomorodott, Dávid viszont megörült. Akkor tehát mégis van olyan, aki visszajut, aki haza tud szökni! Anyának is sikerült, igaz, csak az óbudai téglagyárból, de akkor miért ne sikerülhetne messzebbről is? Rudi bácsi és Joli néni ügyesek, és még erősek, nem

úgy, mint Tata vagy Mama. Biztosan kitalálnak valamit, és hazahozzák az unokatestvéreket! Ettől a gondolattól valamivel jobb kedve lett.

Egyik kezét a teásbögrével melengette. A nappaliban nem volt hideg, még ha nem is fűtöttek. A töméntelen embertesttől meleg, rossz szagú és nedves volt a levegő. De ha kimegy, akkor az a pár korty forró tea majd igazán jól fog esni, gondolta. Csendben becsukta maga mögött a nappali ajtaját, végigegyensúlyozott a folyosó két szélén alvók között, vigyázva, hogy ne lépjen rá egy hanyagul szétvetett karra vagy lábra, és ne öntsön le senkit forró teával. Hal-kan elfordította a kulcsot a bejárati ajtóban, és kiosont.

Kinézett az udvarra, mélyet szívott a hideg, friss levegőből. Ekkor vette észre, hogy elkezdett havazni. Egészen apró, kristályos pelyhekben hullott a hó, és rátelepedett a korlátra. „Pedig még csak december legeleje van” – gondolta. Két napja újrakezdődtek a riadók és a lerohanások az óvóhelyre. Pár napja megjelentek a Sztálin-gyertyák, így hívták a felnőttek az oroszok világítóbombáit. De az orosz bombák mellett most mások is repültek, nem az égből, hanem kelet felől, süvítve.

– Ezek orosz lövedékek! – mondta Katona Gábor lelkesen. – Már az orosz ágyúk hatáskörébe kerültünk.

– Akkor már Vecsésen vannak! – mondta egy másik férfi. – Már tényleg csak egy keveset kell kibírni!

Dávid bólogatott, de nem mondott semmit.

Aznap éjjel viszont nem volt riadó. Mintha az oroszok az első hóesés tiszteletére kihagyták volna ezt az éjszakát. Teljes csend volt. Dávid a fülét a korláthoz hajtotta, mert

hallani szerette volna, ahogy a hópelyhek leszállnak rá. Ez nem sikerült, de ha visszatartotta a lélegzetét, hallotta a halk, megnyugtató sisterséget, ahogy az ezernyi hókristály földet ér az udvaron, a fák ágain, a szomszéd ház tetején.

Ekkor dörömböltek a kapun. Az első gondolata az volt, hogy Apa jött meg, de aztán érezte, hogy nem: Apa óvatosabb volna. Ismét dörömbölés. A házmester egy gyertyával kicsoszogott, majd a kapualjban a villanyt is felkapcsolta. Végül kinyitotta a kisablakot. Egy puska csőre töltésének a hangja hallatszott.

– Kinyitni!

– Kérem, ez védett ház! Ide nem lehet bejönni! A Svájci Konföderáció...

– Tata, így is, úgy is bemegyünk. A kérdés csak az, hogy a holttesteden át, vagy nem. Háromig számolok! Egy... kettő...

A kulcs lassan elfordult a zárban. Dávid hallotta, amint a kapu kivágódik, csizmák dobogásától lett hangos a lépcsőház. Még annyit látott, hogy az egyik nyilas puskatussal leüti a házmestert. Ekkor berohant a lakásba, megállt a folyosó közepén, és elkiáltotta magát:

– Jönnék! Jönnék a nyilasok!!!

Még ő is megijedt saját rekedt és rémült hangjától. Mintha a hangja jobban tudta volna, hogy mekkora a baj. A lakás egy pillanat alatt felbolydult, az emberek felugrottak, a sötétben lökdösődtek, átbukdácsoltak egymáson. Volt, aki megpróbált átfurakodni a tömegben, és elbújni valahova, volt, aki csak feltápászkodott, és gépiesen falhoz állította a matracát, ahogy azt minden reggel tennie

kellett. De senki nem gyújtotta fel a villanyt. Dávid már bánta, hogy nem ment előbb oda az asztalhoz, Anya mellé, és nem onnan kiabált, mert most alig tudta átverekedni magát a tömegen.

Fél perc sem telt el, kivágódott a lakásajtó, és kintről éles fénycsík hasított a nappaliba. Bezúdult féltucatnyi fegyveres nyilas.

– Mindenki a falhoz, kezeket a magasba! – ordított az első. – Akit szólítok, az megfordul, és mutatja a papírját! Aki szökni próbál, azt lelövöm, mint egy kutyát! Értettük egymást? Lakásfelügyelő, ide hozzám!

Mire az ősz hajú lakásfelügyelő remegve elővakodott, és felgyújtotta a villanyt, a nappali közepe kiürült: mindenki a fal mellett próbált minél kevésbé látszani.

– Hányan vannak a lakásban?

– Nyolcvanheten, kérem... Nem, kilencvenen. Bocsánat... kilencvenketten, kilencvenketten! Bocsánat...

– Jól nézünk ki, ha ezt sem tudja! Na de sebjaj, mi mindjárt segítünk megszámolni!

– De kérem, ez védett ház...

– Maga is kezdi?! Azt sem tudja, hányan vannak a lakásban! Honnan tudja, hogy nem bujkál itt néhány papír nélküli zsidó, aki összejátszik az ellenséggel?!

A mellette levő nyilas megszólalt:

– Te, itt olyan bűdös van, mindjárt elhányom magam...

Dávidnak ismerős volt a hang.

– Akkor nyittasd ki az ablakot! – Aztán elnevette magát. – Szerinted viccből mondják azt, hogy bűdös zsidó?

Az ablak mellett állók gyorsan kinyitották az ablakokat. Beáradt a kinti hideg levegő, és vele együtt néhány hópehely.

„Könnyen beszél az, aki naponta tud mosakodni...” – gondolta Dávid.

– Andor, Andor, van még mit tanulnod! – tette hozzá a főnyilas, fejét ingatva.

Erre a névre felkapta a fejét: a másik nyilas Andor, Kovács házmester nagyobbik fia! Tehát ezért nem barátkozhatott többet Dobay báró lányával! Talán ezért is kellett olyan sietve elutazniuk a báróéknak. Igen, mert mi van, ha Kovács feljelenti, hogy a báró a zsidókkal paktál? Hiszen már az is bűnnek számított, hogy engedte őket rádiót hallgatni... Vajon mit fog szólni Andor, ha felismeri?

Besimult Anya és Abigél közé. Anya Noémit csitítgatta, aki a nagy felfordulásban ordítani kezdett, Abigél pedig a hasát simogatta, mint aki a bent lévő babát akarja megnyugtatni.

Egy kéz meglökte őt is, Anyát is. Erre megfordultak. Anya próbálta határozott mozdulattal átnyújtani a svájci útlevelüket a főnyilasnak, de Dávid látta, hogy remeg a keze. Egy pillanatra oldalra nézett, és meglátta Andort, aki mellettük épp Katonáék papírját ellenőrizte.

– Ezek többéves fotók! Ilyen régóta svájci állampolgárok, és még mindig előlünk szívják a levegőt? – kérdezte gúnyosan a főnyilas Anyától.

Sári néni azon gondolkodott, hogy erre mit lehetne válaszolni, ami meggyőző, de mégsem vonja magára a nyilas haragját. Ekkor mellettük Andor felnézett a papí-

rokból, és megakadt a tekintete Dávidon. Megdöbrent, és mintha kicsit kellemetlenül is érezte volna magát. Majd a főnyilashoz fordult:

– Testvér, ezt nézd! Ezeknek még fényképük sincsen!

A főnyilas csak egy pillantást vetett Katonáék papírjára, és legyintett.

– Hamisítvány. Nézd, ilyen a rendes pecsét! – mutatta neki Anyáék papírját, és intett Andornak, hogy vezesse el őket. Aztán visszaadta Anya papírját, és a következő családdhoz lépett.

Az ellenőrzés végén már egy tucatnyi megrettent ember állt a nappali közepén.

– Maguk velünk jönnek! – adta ki az utasítást a főnyilas.

– A dolgainkat összeszedhetjük gyorsan? – kérdezte Abigél. – A baba miatt...

– Nincs időnk! – mondta a főnyilas.

Intett a társainak, mire azok körülvették a csoportot, és terelni kezdték kifelé. Abigél és Gábor hátranéztek, Abigél szomorúan intett egyet feléjük.

– De hova viszik őket, kérem? – kérdezte a lakásfelügyelő.

– Nem mintha tartoznék bármiféle magyarázattal, de megmondom: a nagy gettóba. Minden zsidónak ott lenne a helye!

A nyilasok elmentek a foglyaikkal. Egyesek megkönnyebbülten sóhajtottak fel, amiért megúszták, mások siratták az elvitt rokonokat, barátokat.

– Mi az a gettó? – kérdezte Dávid Anyától.

– Azt beszéljük, hogy pár napja a Dohány utca és a Király utca közötti részt elkezdték fallal körülkeríteni, az lesz a gettó. És minden zsidónak oda kell beköltöznie. Már akinek nincs jó papírja. De nekünk van.

– De miért nem vihették magukkal a dolgaikat?

Anya nem válaszolt. Aztán átölelte Dávidot.

– Megmentettél minket, tudod? Azzal a fényképpel...

Dávid maga elé meredt. Ezen múlt volna minden? És ha nem veszi fel a földről a fényképet a szétbombázott lakásukban, akkor most őket is vinnék Katonáékkal együtt?

Talán jobb is volna. Mindenkit elvisznek, aki fontos. Megint rátört ez az érzés. Úgy érezte magát, mint amikor a régi ház udvarán a porolón csimpaszkodott, és azt játszották, hogy ki bírja tovább. Egyvalaki lógott, a többiek hangosan számoltak. Egy idő után a karja egyre jobban fáj, görcsösen kapaszkodó ujjai lassan, milliméterről milliméterre csúsztak lejjebb a fényesre koptatott vasrúdon. Végül már nem bírta tovább, és elengedte. Ilyenkor azt sem bánta, ha veszít, csak legyen már vége. Szerette volna, ha most is abba tudnák hagyni ezt a görcsös kapaszkodást menlevelekbe és be nem váltott ígéretetekbe. Engedjék már el a korlátot, és jöjjön, aminek jönnie kell...

Ekkor bejött a lakásfelügyelő, és becsukta az ablakot.

– Mindenki tegye le a matracát, és lefeküdni! Gyorsan! Még a végén feljelentenek minket, mert kivilágunk!

– Eligazította a sötétítő széleit az ablaknál, nehogy fény szűrődjön ki. Körülnézett, és megakadt a tekintete Anyán.

– Herzogné, maga a gyerekekkel most odafeküdhet a Katonáék helyére. Jobban elférnek.

Dávid rájött, hogy ez azt jelenti, hogy most már ő is, Anya is egyszerre aludhatnak. Hirtelen örülni kezdett, sietve tette le a matracot, és miközben a lakásfőnök eloltotta a villanyt, befészkelte magát Anya mellé.

És ekkor megérezte, hogy a matracban még ott van Abigél és Gábor testének a melege.

RÉMTÖRTÉNETEK

A következő napokban a lakásban egyre szörnyűbb történetek kezdtek keringeni. Egy nő szentül állította, hogy látta, amint a sarki, Dunára néző spanyol védett ház lakóit előző éjjel elvitték, és aztán géppuskaropogást lehetett hallani a Duna-part felől.

– A Dunába lőtték, mindet! Felnőttet, gyereket! Reggel látta a postás az ott maradt cipőket a parton! Esküdött rá!

– Nem kell ilyen rémhíreket terjeszteni! – torkolta le egy férfi. – Mi svájciak vagyunk, itt ilyen nem eshet meg. Amúgy meg lövöldözések mindig voltak, hisz háború van! De a zsidókat csak a gettóba viszik.

– Csak a gettóba, hát köszönöm szépen! – csattant föl egy fiatal férfi, akinek vörös volt a szeme valami fertőzéstől.

– Én egészen biztos forrásból tudom, hogy Eichmann-nak* az a terve, hogy előbb minden zsidót összegyűjtenek a gettóba, aztán mielőtt ideérnének az oroszok, lebombázzák az egészet!

Volt, aki fegyvert akart szerezni, és azt mondta, hogy ha megint jönnek a nyilasok, fel kell venni velük a harcot. Mások azt mondták, az lenne a legnagyobb tévedés, mert utána biztosan bosszút állnának, és senkinek sem kegyelmeznének.

A vörös szemű férfi még azt is mesélte, igaz, csak suttogva, hogy két unokatestvére hamis nyilas. Vagyis zsidó létükre nyilasegyenruhában mászkálnak az utcákon, és hamis nyílt parancsokat lobogtatva szabadítanak ki zsidókat a menetekből.

– Két volt osztálytársukat észrevették a menetben, gyorsan ráfirkantották a hamis parancsra a nevüket, majd eléjük kerültek, és hangosan kérdezték, hogy véletlenül nincs X meg Y a menetben? Hát láss csodát, ott volt! És szépen hazavitték őket.

Dávidnak felcsillant a szeme. Ez az igazi hősiesség! Ilyeneket kéne csinálni.

– És nem félnek, hogy lebuknak? – kérdezte.

– Csak határozottnak kell lenni. A legtöbb nyilas attól megszeppen – mondta a vörös szemű. – Nekünk is ezt

* Otto Adolf Eichmann náci politikus és katona, a magyarországi zsidó deportálások fő szervezője. A háború után Argentínába menekült, de az izraeli titkosszolgálat megtalálta és elrabolta. Izraelben halálra ítélték, és 1962-ben kivégezték.

kéne csinálni! Ők hatan, mi kilencvenen. Rájuk ugranánk, és nekik annyi! Nem csak lapulni itt gyáván.

– Hát akkor miért nem ugrasz rájuk elsőnek, öcsém? – kérdezte vigyorogva egy öregember.

– Egyedül? Kinyírnának azonnal...

Az öreg csak nevetett, és legyintett.

A nagy szervezkedésből annyi lett, hogy a férfiak összefogtak a többi lakás lakóival, és a pincéből felhordott bútorokkal eltorlaszolták a nagykaput. Így csak az ajtón lehetett bejönni, ott is csak egy szűk résen át. Ezenkívül őrséget is szerveztek, éjjel-nappal legalább négyen voltak a kapunál.

A bombázások és ágyúlövések egyre hangosabbak és gyakoribbak lettek.

Dávid egy ideje már figyelt egy hosszú hajú, szemüveges, okos szemű fiút, aki csak pár napja került a védett házba. Annyit tudott róla, hogy Gyurinak hívják, berettyóújfalui, és a szüleit már tavasszal elvitték a németek. Őt és a nővérét a budapesti nagynénjük menekítette ide. A következő bombázás alatt lent az óvóhelyen aztán ez a Gyuri odaült Dávid mellé.

– Hallod-e? Ha minket is visznek... szerintem arra kell legyen egy tervünk!

– Ha a gettóba visznek?

– A gettóba vagy máshova, tök mindegy. Ne légy már naiv, öregem! Ha még nem vetted volna észre, ezek ki akarnak nyiffantani minden zsidót.

Dávid egy nagyot nyelt.

– Akkor érdekel a terv?

Dávid bólintott.

– Én amondó vagyok, hogy menjünk szépen velük, ne ellenkezzünk.

Döbbsenten nézett Gyurira. Ez lenne a nagy terv?

– Amint a park elé érünk – folytatta Gyuri –, egy jelre mindenki fusson, amerre lát! Mindenki másfelé. Én majd megadom a jelet! Fütyülök két rövidet! Nem tudnak mindenkit megfogni, sem lelőni. Persze, lehet, hogy lesz, akit igen. De a többiek megmenekülnek. Jobb, mint hagyni, hogy tereljenek minket, mint valami marhákat, nem? Mit szólsz?

Dávid maga elé bámult, és törte a fejét. Rájött, hogy a terv jó, sőt, a lehető legjobb. Csak egy baj van vele: mindenki, így ő is, azok közé szeretne tartozni, akik megúszsák, és nem azok közé, akik nem. A vörös hajú tervével is ugyanez a baj. Ezt mindenkinek akarnia kell! Mindenkinek vállalnia kell a kockázatot, hogy esetleg épp ő lesz az, aki elpusztul.

– És ki van még benne?

– Még csak te meg én. Már ha benne vagy. Ha igen, akkor szólok a többieknek is. Fiúknak is, lányoknak is.

Dávidot egyre jobban felvillanyozta, amit Gyuri mondott. Titkos tervet kiötölni, készülni, várni a pillanatot, és aztán futni! Ki-ki az életéért. És egymás életéért. Aztán hirtelen lelombozódott. Anya Noémival a karjában biztosan nem fog tudni úgy futni, ahogy ő vagy Gyuri. És ha ő vinné Noémit? De be kellett látnia, hogy őt is legalább annyira lelassítaná, mint Anyát.

A beszélgetés után napokig nem történt semmi. Csak az ágyúzás jött egyre közelebb, a hideg lett egyre nagyobb,

egyre többen érkeztek, és így a svájciak által hozott élelemből egyre kevesebb jutott.

Aztán az előző nyilasraziától számított hetedik napon, hajnal felé, amikor mindenki az óvóhelyen volt, történt valami. Már negyedórája nem voltak robbanások, de még nem fújták le a riadót sem. Ekkor csengetés, majd dörömbölés hallatszott a kapun.

A házmester a mellette ülőkre pillantott.

– Ne nyissa ki!

– De nyissa ki! – suttogta a vörös szemű. – Most kell elbánnunk velük.

A házmester, akinek a homlokán még mindig ott ékte-lenkedett az egy héttel ezelőtti ütés nyoma, lassan fel-emelkedett.

– Megyek. De ezek nem nyilasok lesznek. Azok félnek kimenni ilyenkor. Talán csak valakiért jöttek az övéi.

Dávid szíve gyorsabban kezdett dobogni, és nem bírta ki, kiosont a házmester után.

Az ütések a kapu oldalán megismétlődtek. Nem erőszako-san, de határozottan és sürgetően. És ekkor megszólalt egy hang:

– Nagy Gábor törzsőrmester vagyok. Herzog Benjá-minnét keresem!

Aztán egy ismerős hang:

– Herzog Benjámin vagyok, a feleségemet, Sárát kere-sem!

– Apaaa!!! – kiáltott fel Dávid, hogy a ház négy fala egyszerre visszhangozta.

Az egész őrség rápisszegett. A kapu kinyílt, és Dávid eltűnt az apja ölelésében.

– Anya?

De akkor már Sári néni is rohant fel az óvóhelyről, ölében Noémival.

Apa összevissza csókolta őket, és csak ennyit suttogott:

– Családegyesítés...

Anya nem mondott semmit, csak rázta a sírás.

– Apa, megszúrtál! – mondta Noémi, amikor Apa borostás arca hozzáért.

– Siessünk, siessünk, vissza kell érnünk, mielőtt lefújnak. Aztán tele lesz az utca megint nyilasokkal! – tuszkolta őket Nagy Gábor a teherautó felé.

Ahogy felmászott, Dávid hátranézett a házra, amely bő két héten át az otthonuk volt, és rámosolygott a sebhelyes homlokú házmasterre, akinek a nevét sem tudta. A tekintete végigsiklott a házson, és megállapodott a Szent István parkra néző hatemeletesen. A sötétben nem látott tisztán, csak annyit, hogy Dobay báró tetőterasa nincs a helyén. Mintha az éj leple alatt elvitte volna valaki. Még jó, hogy Dobayék már elutaztak!

A teherautóban megtudta Apától, hogy Ocskay most hagyta jóvá, hogy jöjjenek, pedig most még kevesebb hely van az iskolában.

– Hát hogy annál kevesebb, mint ahonnan jövünk, nem hiszem! – mondta Dávid. – Apa, képzeld, úgy feküdt mindenki, mint a heringek: ha valaki megfordult a sor

végén, mindenki másnak is meg kellett fordulnia. – Aztán észébe jutott, hogy miért költözhetek le a földre, és megkérdezte: – Tényleg van olyan, hogy az embereket egyszerűen kiviszik a Duna-partra, és... – nem tudta befejezni.

Apa csak nézett maga elé.

– Én is hallottam. De nem láttam ilyet. Nem is akarok... Sok most a rémhír, fiam... Nem mindig igaz. Annyi biztos, hogy elkezdtek minden zsidót a gettóba gyűjteni, a védlevelél se véd már.

– A svájci sem? – kérdezte ijedten Anya.

– Tudunk olyan svájci házról is, amit a nyilasok kiürítettek. Ezért engedte meg Ocskay, hogy mindenki behozza a legközelebbi családtagjait.

– Somáékról tudsz valamit?

Apa arca elkomorodott. Dávid már meg is bánta a kérdést. És soha többet nem tette fel.

TÉL

RECENZIO'S

A ZSIDÓ GIMNÁZIUM

A zsidó gimnáziumról korábban gyakran szó esett a Herzog családban. Miután Anya befejezte az egyetemet, felmerült, hogy taníthatna ott könyvvitelt. A Domonkos utcai intézmény híres iskolának számított, és sok zsidó tanár, aki már nem kaphatott állást az egyetemeken, ide jött tanítani. Végül épp ez lett Anya veszte: mire ő oda-került volna, az idősebb tanárok már mind elfoglalták a lehetséges állásokat. De Anya nem keseredett el. Azt mondta, ennek így kellett lennie, és akkor itt az ideje, hogy gyakorlatban alkalmazza az egyetemen tanultakat. Így született meg a Herzog fűszer-csemege.

Ennek ellenére Anya nagyon szeretne volna, hogy Dávid oda járjon iskolába. De nemcsak a tanárok, hanem a diákok körében is nagy volt a túljelentkezés, ráadásul Béni bácsi nem rajongott az ötletért.

– Ne különködjünk! Menjen ugyanolyan reálgymnáziumba, mint az osztálytársai.

Ezzel a kérdés el is dőlt, Dávid pedig örült, hogy Péter osztálytársa maradhat. Ettől kezdve számára a zsidó gimnázium valamiféle elérhetetlen, egyszerre vágyott és a különcsége miatt mégis gyanús helynek számított.

Most, amikor végre betehette a lábát az épületbe, egyik csalódás a másik után érte. Az iskolán látszott, hogy három éve már nem a diákok és a tanárok használták, hanem a hadsereg. És nemcsak azon, hogy megmagasították a kerítést, és szögesdrótot húztak föléje, hanem a lelakott osztálytermeken is.

Leginkább azért volt csalódott, mert nem lehetett együtt sem Apával, sem Anyával. Apa a muszosokkal* a földszinti tornateremben aludt. Itt körben a fal mellett háromszintes ágyak voltak, szalmazsákokkal. Dávid be sem mehetett a terembe, egy katona őrizte az ajtaját.

Anya Noémival egy első emeleti osztályterembe került, más kisgyerekes mamákkal együtt. Aznap éjjel, amikor érkeztek, még Dávid is velük aludhatott, de másnap érte jött egy Fenyő nevezetű csontos, sovány fiú, lehetett vagy tizenhat-tizenhét éves, és csak annyit kérdezett:

– Herzog Dávid? – És miután Dávid bólintott, intett, hogy kövesse.

Egy második emeleti osztályterembe vezette, és rámutatott egy szalmazsákra az ablak mellett. Dávid csak annak tudott örülni, hogy itt lesz külön fekvőhelye. Reményke-

* A „munkaszolgálatos” rövidítése.

dett, hogy talál egy ismerőst a régi osztályából is, hiszen tavasszal négyüknek adták ki idő előtt az értesítőt. De ebben is csalódnia kellett.

A szabály az volt, hogy az olyan nagyok, mint Fenyő, egyedül aludhattak a szalmazsákon, a kisebbek viszont kettesével. Őt Atesz mellé, egy nem túl magas, de jól megtermett tatabányai hetedikes mellé osztották be. Atesz tavasz óta pesti rokonoknál bujkált, de október 15. után neki is el kellett tőlük jönnie. Május óta semmit sem tudott a szüleiről és a két nagyobb bátyjáról.

A többi fiú már hetek óta itt volt, jól összeszoktak, és amikor focizni indultak az udvarra, Dávidot nem hívták magukkal. Ő meg szégyellte megkérdezni, hogy velük tarthat-e.

Egy ideig lófrált a folyosókon, de közben egyre éhesebb lett. Lement hát az alagsorba, ott volt az iskola menzája, és a szagok alapján most is főztek valami ehetőt. Még jóval azelőtt, hogy az ebédlőhöz ért volna, hosszú sorba botlott. Beállt, de mikor látta, hogy milyen lassan halad, inkább visszafordult, és eldöntötte, hogy megkeresi Anyát, hátha van nála valami dugi ennivaló.

De sem őt, sem Noémit nem találta az első emeleti osztályteremben. Egy néni azt mondta neki, hogy a varrodában vannak, az épület másik szárnyában. Amíg a varrodát kereste, elhaladt az orvosi rendelő és gyengélkedő előtt, amit a biológia-szertárból alakítottak ki. Meglepődött, hogy itt még ilyen is van. Ekkor gyerekzsivajt hallott a keresztfolyosó vége felől, és a zshivajból egy éles, ismerős hang vált ki. Noémi! Dávid azt hitte, a varrodát találta meg,

és bekukucsált az osztályterembe. De Anya nem volt itt, csak óvodáskorú gyerekek, akiknek két vöröskeresztes ápolónő osztott ételt kis poharakban. Noémi toporzékolva követelt egy másikat, amelyiknek a színe jobban tetszett neki. Dávid nem szeretne volna, hogy a húga észrevegye, ezért visszahúzódott az ajtóból, és továbbsetett.

Végre megtalálta a varrodát. Bekopogott, választ nem kapott, csak a zakatolás hangja szűrődött ki. Benyitott. Asszonyok ültek varrógépek mögött, és egyenruhákat, plédeket, ágyneműket varrtak. Már azt hitte, hogy Anya itt sincsen, mikor észrevette az egyik ablak mellett, egy régi varrógép fölé hajolva. Odasietett. Anya végigvarrta a sort, aztán letette a lepedőt, és magához ölelte Dávidot.

– Éhes vagy? – kérdezte.

Odaadta neki, ami a reggelijéből megmaradt: fél szelet kenyeret és pár korty teát. Dávid azonban ettől csak még éhesebb lett. Ekkor elhatározta, hogy lesz, ami lesz, kiállja a sort. Háromnegyed órányi sorban állás után végül ő is kapott két szelet kenyeret meg valami híg levest. Azt gyorsan bekanalazta, aztán a második szelet kenyeret majszolva addig lófrált a folyosókon, míg eljutott a főbejárathoz. Itt lecövekelt, szemmel tartotta az ajtót, és reménykedett, hátha megpillantja Apát, amint éppen érkezik vagy távozik.

Apát nem látta, de a következő fél órában tucatnyi embert látott. Egyedülálló és családosok, iskoláskorú gyerekek és öregek mind bebocsátást kértek. Az épületbe nem engedték be őket, de a kapunál őrködő katona leírta az adataikat, és majdnem mindig elhangzott az ismert

név: „Erről csak Ocskay százados dönthet.” „Meglátjuk, mit mond Ocskay.” „Ha Ocskay is úgy látja jónak...”

Egyszer a zajongás és a nyüzsgés hirtelen elhalkult, és csak annyit lehetett hallani: „Jön! Jön!” A tömeg kettényílt, és megjelent az az egyenruhás férfi, akit Dávid már látott, amikor Irma nénivel itt jártak. Lassan közeledett, az egyik lábára sántított. A férfiak levették a sapkájukat, vagy szalutáltak. Amikor lopva ránézett, Dávid megállapította, hogy kicsi a szeme és szúrós a tekintete. A századost senki sem szólította meg, és ő sem szólított meg senkit. Lement a lépcsőkön, egyenesen a bejárati ajtóhoz bicegett. Egy csillagos férfi sietve kinyitotta előtte.

– Mit akarnak?! – kérdezte mogorván a kint állóktól.

A sok kérelmező egyszerre kezdte ostromolni a kéréseivel. Dávid annyit értett csak a hangzavarból, hogy akik kint vannak, mindenképp be szeretnének jutni. Ocskay körülbelül fél percig hallgatta őket, majd épp akkor, amikor egy öregember kezdte kérlelni, nagyot kiáltott:

– Elég! Nem vagyunk árvaház! Sem öregotthon! Ez egy munkaszázad! Aki itt van, az munkaképes, és reggeltől estig, látástól vakulásig a német hadsereg szolgálatában áll. Megértettem?!

Becsapta az ajtót, kitépte a papírt az ajtónál álló katona kezéből, és felbicegett a lépcsőn. Dávid döbbenten nézte. Nem ilyennek képzelte Ocskayt. Igaza volt Anyának, undok egy ember.

HIDEG ZUHANY

Apát alig látta, Anyát meg teljesen lefoglalta a varroda és Noémi. Ha Dávid belopózhatott a varrodába, vagy Anya meglátta őt a folyosón, felragyogott az arca, de rögtön feladatot is adott neki: „Szaladj a mosdóba, hozz egy kis vizet”; „Nézd meg, kérlek, hogy már osztják-e lent az ebédet!” Azt csak ritkán kérdezte meg tőle, hogy evett-e, éhes-e.

Pedig legtöbbször az volt. Reggel-este híg feketekávékat kaptak, két szelet kenyérral. Ahogy Ocskay egyre több embert zsúfolt össze az iskolában, a szeletek egyre vékonyabbak lettek, a zsír vagy lekvár gyakrabban maradt el, és helyette csak mustár jutott a kenyérre, néha még az sem. A meleg étellel is hasonló volt a helyzet: első héten még másfél merőkanálnyit mértek a paradicsomos káposztából, ez később lecsökkent egy merőkanálra, pár nap múlva borsófőzelékből már egy rendes merőkanálnyit sem jutott.

Közben viszont elkezdődött valamiféle tanítás. Nem volt kifüggesztett órarend, hanem egyszer csak jött a teremfelelős, és közölte, hogy most franciaóra van, fel kell menni ebbe és ebbe a terembe. Franciaóra volt egy egész héten át, aztán többet soha. A fiúk azt beszélték, hogy éjjel kilógott a tanár, és nem is jött vissza. Dávid azon gondolkodott, vajon miért menekült el.

Azután biológiaóra következett, amit Kiss úr tartott, Dávid hajdani biológiatanára a reál gimnáziumból. Ennek először megörült, aztán sajnos kiderült, hogy ez sem népünnepély. Kiss úr fáradt lehetett, vagy valami nagyon lefoglalta, ezért nem nagyon volt kedve tanítani.

– Ma a nyitvatermőkről beszélünk – kezdte az első órát. – Herzog, nektek ezt már leadtam tavaly. Most bebizonyíthatod, hogy nem hiába jártál iskolába. Mikor jelentek meg bolygónkon a nyitvatermők? – És a tekintete máris messzire kalandozott, az ablakon túlra, a Keleti pályaudvar felé.

Dávid nem készült arra, hogy a nyitvatermőkből feleljen, ezért csak hebegett-habogott. Kiss úr egyből a szavába vágott, és már mondta is a leckét, anélkül, hogy rájuk nézett volna.

Dávidot onnantól kezdve ugratták is a többiek eleget, ha bármilyen kérdés felmerült:

– Na, Herzog, osztják már lent a reggelit? Lehet már menni zuhanyozni? Esni fog ma az eső? Vagy ezt is csak úgy tudod, mint a nyitvatermőket?

– Hát te tényleg hiába jártál iskolába! – vágta hátba nemegyszer, és összeröhögtek mögötte.

Az évésen kívül az első zuhanyozást is nagyon várta, hiszen a védett házban alig tudtak mosakodni. Itt heti két zuhanyozás mindenkinek járt, de első héten túl későn állt be a sorba, és mire ő következett, elfogyott a meleg víz. A következő alkalommal már egy órával korábban ott téblábolt, és az első lehetett, amikor a fiúkra került a sor. Noha sejtette, hogy a mosdás nem olyan lesz, mint otthon, arra nem számított, hogy öt másik fiúval kell egyszerre zuhanyoznia, mindössze két perc alatt, a szappanos, hideg betonon csúszkálva.

Mosdás után dideregve dörzsölte a hátát a nyirkos törülközővel, hátha sikerül felmelegednie.

Azt érezte, hogy ezzel a hellyel valami nincs rendben. Nem ilyennek képzelte. Kezdetben nagyon örült, hogy végre együtt lehet a család, ráadásul itt, ahova nem ronthatnak be a nyilasok, nem pofozhatják fel, és még enni is kapnak rendszeresen, igaz, egyre kevesebbet.

Csak hogy Apát naphosszat nem látja, Anya reggeltől estig a varrógép fölött görnyed, és mindenkinek ez az ellenszenves Ocskay parancsolgat. A fiúk a hálóteremből pedig nem állnak szóba vele, de ha mégis, csak azért teszik, hogy kigúnyolják. Ha eszébe jutott Vilma vagy a gyerekek Teri néni szomszédjából, vagy akár Gyuri a svájci házból, még jobban elkíváncozott innen.

Délután ismét a tornaterem környékén lófrált, hátha felbukkan Apa. Kívánsága végül teljesült, de másképp, mint ahogy elképzelte.

Előbb arra figyelt fel, hogy az emberek elcsendesednek körülötte, majd összesúgnak, hogy: „Jön!” És már halotta is Ocskay csizmájának közeledő, sántító kopogását. A falhoz lapult. A tornaterem ajtaját őrző keretlegény* haptákba vágta magát.

– Herzog itt van?

Dávidnak gyorsabban kezdett verni a szíve. A keretlegény kinyitotta az ajtót, és bekiabált:

– Herzog! A parancsnok úr hívát!

Bentről futólépés hallatszott, majd az ajtóban megjelent Apa, és vigyázzba állt.

– Herzog Benjámin munkaszolgálatos jelentkezik!

Ocskay azonnal a keresztfolyosó felé mutatott, majd meg is indult abba az irányba. Apa szó nélkül követte. A százados olyan távol állt meg, hogy Dávid még láthatta őket, de nem hallhatta, miről beszélnek. A napnál is világosabb volt, hogy Ocskay nagyon dühös. Két kézzel gesztikulálva hadart Apának, aki többször válaszolni szeretett volna, de Ocskay erre még jobban felemelte a hangját:

– Semmit! Érted?! Semmit! – Ennyit lehetett érteni.

Erre Apa is hangosabban válaszolt:

– Parancsnok úr, sötét volt, nem láttam!

Ocskay hirtelen megragadta Apát a gallérjánál fogva, és jól megrázta. Dávid felnyögött. A százados mondott még valamit halkán Apának, közben a folyosón állók

* A második világháborúban a munkaszolgálatosokat őrző katona.

felé mutatott. Aztán hátat fordított neki, és elbicegett a keresztfolyosón.

Apa haptákba vágta magát, majd lehorgasztott fejfelé indult visszafelé.

A keretlegény szélesre tárta az ajtót.

– Visszafáradhat, *szerkesztő* úr! – monda vigyorogva, és jól megnyomta a „szerkesztő”-t.

Mielőtt Apa belépett volna a terembe, a tekintete találkozott Dávidéval. Mosolyogni próbált, de csak egy torz szájhúzás lett belőle.

Dávid úgy kóválygott a folyosókon, mint akit fejbe kólintottak. Ocskay így megalázhatja Apát? Ráadásul olyasmért, amiről nem is tehet? Hiszen sötét volt!

Kiment az udvarra, leült a szeméttároló mellé. Senkit nem akart látni, nem akarta, hogy hozzá szóljanak. Egyre jobban fázott, de az sem érdekelte. Arra gondolt, ha sokáig ülne itt mozdulatlanul, akkor lelassulna a vérkeringése, lelassulnának a gondolatok a fejében. Talán úgy fagyna meg, hogy észre sem venné. Egy idő után már meg sem tudna mozdulni. A többiek vajon mikor vennék észre?

Ekkor a felhők közül előbukkant a nap. Dávid érezte, ahogy elkezdi átjárni a meleg a végtagjait, a fejét, az egész testét. Nem akarta, de nem volt mit tennie: hagyta, hogy a decemberi napsugarak lassan felmelegítsék.

Egyszer csak kivágódott az ajtó, és zajos csapat érkezett az udvarra. A lakótársai voltak. Dávid eldöntötte, hogy behúzódik a szeméttároló mögé, mert nem akar ismét

a gúnyolódásuk céltáblája lenni. De Fenyő épp ekkor lépett ki labdát pörgetve az épületből, és észrevette őt.

– Herzog, gyere te is! Kapuba!

Dávid először tátott szájjal nézett Fenyőre, aztán megértette, mi történt: Ádler valamilyen okból ma nem jött le játszani, márpedig mindig őt állítják kapuba, amikor a szomszédos fiúhálóterem ellen játszanak. Kellett tehát nekik egy pótkapus!

Tudta, hogy a fiúk nagyokat bombáznak a kapura, jól látta az esti vetkőzésnél, hogy néz ki Ádler karja, oldala, válla. Ha beáll a kapuba, bizonyára estére ő is kék-zöld foltokkal lesz tele... De nem számít! Ha most sikerül jól védenie, akkor végre emberszámba veszik. Mindent bele kell adnia!

Dörzsölni kezdte a kezét, a lábát, gyorsan bemelegített. A hálótársai bizalmatlanul méregették, a másik csapatból pedig páran kajánul vigyorogtak, amikor látták, hogy új fiú áll a kapuban.

Megkezdődött a játék. Az első labda olyan gyorsan jött, hogy mire Dávid észbe kapott, már nagy döndüléssel neki is csapódott a kapunak kinevezett szeméttároló oldalának. A másik hálóterem lakói hurráztak, majd gúnyosan megtapsolták az új kapust.

A saját csapata hujjogott, Fenyő rá is kiáltott:

– Ébresztő, Herzog!

– Mutasd meg, hogy nem hiába jársz iskolába! – tromfolt valaki, mire ismét röhögés támadt.

Dávid elpirult, minden erejét összeszedte, és megpróbált koncentrálni. A következő labda még gyorsabb

volt, egyenesen a hasát találta el. Kétrét görnyedt, levegő után kapkodott. Eközben támadója a visszapattanó labdát könnyedén berúgta, a szeméttároló oldala újra hatalmasat döndült.

Az ellenséges csapat hurrázott, a sajátjai dühösek voltak. Az egyik középcsatár oda is ment Fenyőhöz.

– Így kikapunk, az hétszentség! Mi a fenének állítottad kapuba ezt a csigát?

Dávid megszégyenülve kászálódott fel a földről. Mintha kő lett volna a hasában, ráadásul sajgott a lába meg a karja. Fenyőt nézte, hogy lecsereéli-e. De nem, még nem.

Tudta, hogy a következő labda lesz az utolsó esélye. Ha még egy harmadik gölt is bekap, azonnal kirakják a csapatból, és soha többet nem fociznak vele.

Volt egy-két perce, amíg a labda a másik térfélen pattogott, ezalatt nagyokat lélegzett, igyekezett megnyugodni. A labda többször is közel került a kapuhoz, de a csapattársai, akik már nem bíztak benne, rögtön rámentek a támadóra, és valahogy szerelték. Dávid egyre idegesebb lett. Muszáj legalább egyet kivédenie! Hirtelen erős, hosszú lövés érkezett a pálya közepéről, Dávid nem tudta, hogy milyen magas lesz, a kapu fölé megy, vagy még pont betalál. Minden erejét összeszedve, kétségbeesetten ugrott a levegőbe. Elérte a labdát, meg is tolt a kicsit az ujjával. De ez nem volt elég ahhoz, hogy ne csapódjon harmadszor is a szeméttároló oldalának.

– Góóó! – ordította a másik csapat.

Fenyő eltorzult arccal, dühösen rúgott bele a visszapattanó labdába, amely nagy ívben repült ki az udvarról.

– Tűnj el, Herzog! Nincs mit keresni a kapuban! – A többiekhez fordult. – Ki áll be helyette?

Dávid leforrázva fordult meg. A labda már az utcán pattogott, egyre kisebbeket, majd nekigurult a túloldali járdának, és megállapodott.

– Visszahozom! – mondta elfúló hangon, választ se várva. Örült, hogy elkotródhat a helyszínről. A nagykapu tárva-nyitva volt, mindenki az éppen érkező teherautó körül foglalatzkodott, senki sem állította meg. Dávid kilépett az utcára, és furcsa érzés kerítette hatalmába. Nem volt többé fogoly. Ha akarna, el is szaladhatna.

CSOKOLÁDÉ

A labdától pár méterre egy autó állt. Dávid megismerte a fekete Fordot. Most kinyílt az ajtaja, és három fiatal-ember szállt ki belőle. Ugyanazok voltak, akik a múltkor Blazseviccsel cigarettáztak. De most kabátot viseltek és nyilas karszalagot.

Dávid megtorpant. Csak akkor indult tovább, amikor látta, hogy az egyik nyilas öngyújtót vesz elő. Ezek szerint most is csak cigizni akarnak. Amikor már csak tizlépésnyire volt a labdától, egyikük észrevette őt. A labdához sétált, és könnyedén driblizni kezdett.

– No, nem jössz érte? – kérdezte jókedvűen.

Dávid első gondolata az volt, hogy neki élete hátralevő részében tilos labdához érnie... De a férfi láthatóan azt várta, hogy odamenjen. Így hát közelebb lépett, és megállt. A labdát figyelte, nézte, hogy mikor tudná átvenni.

Vagy kétszer is ráugrott, de a férfi kicselezte. Meg kell hagyni, ügyesen csinálta.

- Hogy hívnak?
- Herzog Dávidnak.
- Engem Sándor Alajosnak.
- Jó napot, Sándor úr!
- Szólíts csak Alajosnak. Megy a foci?
- Ühüm.
- Kérsz csokit, Dávid?

Csokoládé... Dávidnak eszébe jutott az íze, és összefutott a szájában a nyál. Vajon komolyan gondolja ez a férfi? Vagy csak ugratja?

– Na, nem kell szerénykedni. Gyere a kocsinhoz, mert ott van! – A férfi hátat fordított neki, és megindult az autó felé.

Dávid fölvette a labdát. Arra gondolt, hogy Sándor Alajoson ugyan nyilasegyenruha van, mégsem hasonlít azokhoz a nyilasokhoz, akikkel eddig dolga volt. Nem ordít, nem durváskodik, úgy beszél vele, mint egy teljesen átlagos gyerekkel. Sőt, inkább mint egy felnőttel. Ez esett igazából a legjobban neki.

A férfi a kocsinhoz ért, és megfordult. Várakozón nézett rá. Dávid bizonytalan léptekkel elindult felé. Alajos behajolt a kocsiba, kotorászott egy darabig, majd kiemelkedett, de csoki nélkül. Aztán az iskola felé nézett. Dávid kellenlenül követte a tekintetét. A kerítéstől nem sokat lehetett látni, de úgy érezte, a résein át tucatnyi szempár lesi minden mozdulatukat.

– Gyere, Dávid, inkább ülj be, amíg megeszed! Nincs sok ám, úgyhogy most csak te kapsz.

És kinyitotta előtte a hátsó ajtót. Amikor beült a kocsiba, Dávidot egy pillanatra a félelem szele csapta meg, de gyorsan elhessegette. Igaza van Alajosnak: jobb, ha a többiek nem látnak semmit. Ha Fenyő vagy bárki számonkéri a késlekedést, majd azt mondja, hogy nem adták könnyen a labdát, de ő mégis visszaszerezte, pedig nem is az ő dolga lett volna, hiszen Fenyő rúgta ki.

– Így ni. S az ajtót is becsukjuk, hogy a fiúk ne lássák.

Ekkor végre a férfi kivette a kesztyűtartóból a tábla csokit, letört egy sort, és odanyújtotta neki. Dávid mohón falta be. Egyből Péter jutott eszébe, és a legutóbbi találkozásuk Teri néniéknél. Vajon mi van most vele?

– Mondd csak, Dávid, hogy bánik Ocskay veletek? – kérdezte Alajos. Közben a másik két férfi is az autóhoz lépett, és behajolt az ablakon.

Dávid a nyelvével félretolta a csokit, nem akarta egyből lenyelni, hogy minél tovább érezhesse az ízét. Most mindhárman rá figyeltek. Úgy érezte, hogy amit mond, az valóban fontos, és talán segíthet a bent lévő rengeteg emberen. Mély levegőt vett, és kimondta:

– Ocskay egy zsarnok! Mindenkiel durváskodik, és reggeltől estig dolgoztatja az embereket.

A fekete kabátosok bólogattak, de nem tűntek különösebben meglepettnek.

– Neked még kid van bent, Dávid?

– Hát anyukám, apukám és Noémi.

– Noémi kicsoda?

– A kishúgom, három és fél éves.

A férfiak összenéztek.

– És körülbelül hányan vagytok bent?

– Sokan, rengetegen!

– De mégis, kábé hányan? Kétszázan, ötszázan, ezren?

– Még annál is többen!

A férfiak megint összenéztek.

– Kérsz még csokit, Dávid?

Dávid szótlanul bólintott.

Ekkor kivágódott az iskola ajtaja, és sietve kibicegett rajta, kabát nélkül, egy szál ingben, maga Ocskay. Egyenesen a kocsi felé tartott. Úgy villámlott a szeme, hogy Dávid azt gondolta, ha a keze közé kerül, menten agyonveri.

– Segítsenek! – kiáltotta rémülten. A fekete kabátosok megfordultak, és ők is észrevették Ocskayt. Ekkor az a kettő, aki kint állt, ahelyett, hogy feltartóztatta volna a századost, inkább beült a kocsiba, jobbról és balról közrefogva a fiút. Ezt Dávid kicsit furcsállta.

Alajos kiszállt, Ocskay felé indult, és elállta az útját. A százados megtorpant, és ellenségesen mérte végig a mosolygó nyilast.

Dávid nem hallotta, hogy mit beszéltek, pedig lélegzetvisszafojtva fülelt, és mellette a két fiatalember is csendben maradt. Kisvártatva a százados sarkon fordult, és dühösen visszabicegett az iskolába.

Dávid fellélegzett. Alajos azonban nem jött vissza a kocsihoz, csak tovább szívta a cigarettáját. Dávid fészkelődni kezdett a két idegen férfi között. Most mi

következik? Alajosnak vajon mi a terve? Ha itt maradnak, akkor hogyan védik majd meg a századostól? Alajos mire vár, miért nem jön már?!

Kicsapódott az iskola ajtaja, Ocskay újra az utcára lépett. Neee, akkor mégiscsak?! Dávid idegesen pillantott a fekete kabátosokra. Miért nem indulnak?! De ők csak Ocskayt figyelték, aki egyenesen Alajoshoz lépett, és a kezébe adott egy borítékot. Ezután mindketten a kocsizhoz jöttek.

– Sajnos most vissza kell menned, Dávid – szomorkodott Alajos. – De megígérem, hogy fogunk mi még együtt kocsikázni a Duna-partra, jó?

Mielőtt bármit válaszolhatott volna, Ocskay félretolta Alajost, feltépte az ajtót, kihúzta Dávidot a két nyilas közül, a vállára kapta, és elindult vele az iskola felé. Azzal sem törődött, hogy a fiú kezéből kiesett a labda, és begurult a kocsi alá.

Dávid minden erejével kiabálni kezdett:

– Azonnal tegyen le! Nem akarok visszamenni! Nem akarok visszamennnniiii!!!

Rúgkapált, két kézzel ütötte, végül már csípte is Ocskayt, ahol csak érte. De hiába. A százados kezei úgy szorították, akár a satu. Tehetetlenségében sírni kezdett. És bármennyire is szégyellte, nem tudta abbahagyni akkor sem, amikor az iskola kapuja becsapódott mögöttük. Ocskay leengedte a földre, majd föléje magasodott.

Dávid biztos volt abban, hogy most jön a legdurvább verés, amit életében kapott. És itt van Fenyő is, meg az összes fiú. Micsoda szégyen! Behunyta a szemét, várta

azt, aminek jönnie kell. De még mindig nem történt semmi. Aztán Ocskay csendben megszólalt:

– Egyszer talán majd hálás leszel ezért.

Ennyit mondott, és elbicegett.

– Soha!!! – ordította utána Dávid. – Soha!

Ekkor a tekintete találkozott Anya tekintetével.

Anya arca teljesen fehér volt.

APA TITKA

Dávid sokáig nem értette, mi történt. Egy-egy pillanatra talán már kapiskálta, de nem akarta elhinni. Lehet, hogy hajszaál híján végzetes hibát követett el? Lehet, hogy ez a kiállhatatlan Ocskay valóban megmentette az életét?

Anya szerint igen. Ezt mondta, miután reszketve ölelte és csókolgatta hosszú percekén át, és közben azt ismételte: „Életem, életem, életem...” Dávid ekkor vette észre, hogy Anyának hirtelen mennyi fehér hajszaa lett.

Kicsit később megjött Apa is. A teherautó használt német egyenruhákat hozott, amelyek alól tíz zsák krumplit is lepakoltak. Aztán pedig, a legnagyobb csendben, három újabb család is lemászott a platóról. Apának ezután volt egy szabad félórája.

Dávid a kihalt hálótermében, az ágyában kuksolt, amikor kinyílt az ajtó. Apa odalépett hozzá, és összeborzolta a haját. Aztán kézen fogta, felhúzta az ágyról, és elindul-

tak az udvar felé. Dávid nagy letolásra készült, de nem ez következett.

Az udvari kijáratnál találkoztak a hálótársaival, akik labdát pattogtatva jöttek vissza az udvarról. „Ezek szerint találtak egy másik labdát...” – gondolta Dávid. Elmenőben úgy néztek rá, mintha az előbb a háztető szélén egyensúlyozott volna, amihez kétségtelenül kell valami bátorság, de az is biztos, hogy aki ilyet tesz, annak nincs ki a négy kereke.

„Mindenki bolondnak gondol” – állapította meg Dávid.

Kiléptek az udvarra. Egy kicsivel lehetett fagypont fölött, a leheletük is jól látszott, nem csak Apa cigarettafüstje. „Régebben nem cigarettázott. Ezt is itt szedte fel...” – állapította meg Dávid.

– Csak azt nem értem, hogy miért tetted, Dai! – szólította őt Apa a becenevén, ami azóta ragadt rá a családban, hogy Noémi beszélni kezdett. – Sok rossz történt veled, mégis olyan komolyan és felelősen viselkedtél eddig, mint egy felnőtt. Nagyon büszke voltam rád! Tényleg. Egyszer vállaltál csak kockázatot, amikor elmentél megkeresni Irma nénit, és akkor azt nagyon jól tetted! De ez most? Hogy bízhatok meg a nyilasokban? Hát nem vittek el szinte mindenkit a családunkból? Kimész hozzájuk? Beülsz a kocsijukba? Miért???

Dávid hallgatott. Apa várt egy kicsit, majd folytatta:

– Mit mondtak neked? Mivel vettek rá, hogy beülj abba az átkozott kocsiba?! Mondd el, tudnom kell!

Dávid tovább hallgatott. Hirtelen borzasztó butának és felelőtlennek érezte magát. És nagyon szégyellte volna bevallani, hogy csokit ígértek neki.

– Az a férfi, akivel dribliztél, az a Sándor, a Thököly úti nyilasház egyik főnöke. Az egyik legkegyetlenebb ember az egész városban!

– Nem tűnt annak.

– Pedig az! Csak báránybőrbe bújt farkas. Tudod, hogy mi következett volna, ha nem megy ki Ocskay? – Apának úgy remegett a keze, hogy alig tudott szívni a cigiből. Félrefordította a fejét. – Csak az volt a szerencséd, hogy a pénzhétségük még a kegyetlenségükénél is nagyobb.

Ekkor végre megeredett Dávid nyelve. Suttogva beszélt, de dühösen:

– Azért csináltam, mert Ocskay nem jó ember! Veled is milyen durván bánt tegnap, pedig nem voltál hibás!

Apa döbbenetesen nézett Dávidra, aztán nagyot szívott a cigarettából.

– Tegnap sajnos igaza volt. Itt rengeteg embert kell etetni. Amit hivatalosan kiutálnak, az kétszáz embernek van, de annak se elég. Mi meg itt... sokkal, de sokkal többen vagyunk. Szereztem valahonnan nagy mennyiségű káposztát, jó áron. Nem voltam elég figyelmes, és átverték. A fele rothadt volt. Ezért volt dühös Ocskay. Miattam lesz holnap kevesebb ennivalónk.

– De máskor is kiabál. Mindenkiel goromba!

– Csak akkor goromba, amikor a kapu közelében van. Vagy ha a keretlegények meg a katonák hallják. Nem vetted még észre?

– Amikor én láttam, mindig az volt!

– Ő nem ilyen.

– Akkor miért csinálja?!

Apa eldobta a cigarettát, és egész közlelről a fia szemébe nézett. Halkan beszélt, mégis erőteljesen.

– Ez csak egy szerep! El kell játszania a nyilasok, a saját parancsnoka, de még a saját katonái előtt is, hogy keménykezű ember, és nem kíméli a zsidókat.

– Akkor ezért kérdezték meg...

– Kik? Mit?

– Sándor Alajos és a barátai. Hogy hogyan bánik velünk.

– És te mit mondtál?! – fogta meg a karját Apa.

– Azt, hogy egy zsarnok...

Apa felnevetett, és elégedetten bólintott. Dávid a homlokát ráncolta.

– De a saját katonái előtt miért kell szerepet játszania?

– Mindenütt vannak besúgók. Ha feljelentik, nekünk annyi! Őt biztosan kivégzik, és akkor megy mindenki Auschwitzba, vagy csak ide, a Duna-partra.

– Akkor mégiscsak igaz, hogy a Duna-parton...

Apa nem válaszolt. Aztán bólintott egy nagyon rövidet, és felállt. Dávid nem mert rákérdezni, hogy ez igent jelent-e. Inkább mást kérdezett:

– Eddig miért nem beszéltél nekem erről?

– Mert titok! A felnőttek közül is csak kevesen tudják. És ennek így is kell maradnia. Figyelj, Dávid, ha az embert vallatni kezdik, akkor előbb-utóbb elmondja, amit tud. Bármennyire nem akarja. Hidd el, vannak módszereik. Borzasztóak. De amit nem tudsz, azt nem tudják kiszedni belőled! Én ezt most elmondtam neked, de csak azért, hogy soha többé ne legyél ilyen meggondolatlan.

Ezentúl a te kezében is van ennek a kétezer embernek az élete.

– Kétezer?

– Igen. Ocskay már kétezret bújtat. És etet. Érted már? Soha, sehol, senkinek nem mondhatod el. Még a legkedvesebb, legaranyosabb, legszebb kislánynak se! Világos?

Miközben várta a választ, elmosolyodott. És ez hirtelen Dávid eszébe juttatta a régi időket.

– Anyának se?

Apa ingatta a fejét. Dávid nyelt egyet. Aztán felragyogott az arca.

– Most már értem! Akkor ez a te titkos küldetésed!

– Nekem? – Béni bácsi meglepődött. – Miféle titkos küldetésről beszélsz? Én egyenruhákat gyűjtök és javítok a német bajtársainknak. Ezzel segíték nekik megnyerni a háborút!

És kacsintott. Dávid megölelte az apját. Az ő titkos feladatához képest a saját örültsége most még nagyobbnak, még megbocsáthatatlanabbnak tűnt.

Az utca felé nézett. A kerítés fölött, a sarkon túl megpillantotta a fekete Ford tetejét. Most is ott ülnek! Sorban felvillantak előtte a pár órával korábbi képek: amikor Sándor Alajosra nézett, amikor beült az autóba, amikor a csokit kapta tőle. Hogy téveszthette meg az a pár kedves szó, a mosoly, a csokoládé? Ennyire könnyű őt becsapni? Őt, aki azt hitte magáról, hogy már szinte felnőtt?

Összerezcent, amikor felharsant a légvédelmi sziréna.

– Gyere! – húzta maga után Apa az épület felé. – Mert mielőtt megnyerjük a háborút, vendégül látjuk az orosz-

kat. Mondjuk, siethetnének egy kicsit jobban. Nem illik megvárakoztatni a házigazdákat, ugye? – mondta lefelé a lépcsőn. – De azért kedves tőlük, hogy mindig hoznak ajándékot, sőt, nem is hoznak, egyenesen előreküldik. Légi úton! Na, szedd a lábad!

Apának vissza kellett mennie a századához. A nap hátralevő részét az, aki befért, az óvóhelyen töltötte, aki meg nem, az az alagsori termekben és folyosókon. Dávid ott kuksolt Anya mellett, aki, ahogy megszólalt a riadó, pánikszerűen keresni kezdte a fiát, és akkor is alig tudott megnyugodni, amikor megtalálta.

Dávid végig az Apától hallottakon gondolkozott, és egyre jobban szégyellte magát. Aznap este a hálóteremben senki nem szólt hozzá, csak Atesz. Ő se mondott semmi lényegeset, csak hogy milyen gyenge volt a vacsora, és arra is mennyit kellett várni. De legalább emberszámba vette. A többiek ellenben úgy néztek rá, mintha nem lenne normális. „Talán nem is vagyok...” – gondolta Dávid.

A következő napon mégis kiment a folyosóra. Érezte, valamilyen módon bocsánatot kell kérnie Ocskaytól, és megköszönnie, amit érte tett. Azt remélte, hogy ha elég sokáig ácsorog a folyosón, egyszer csak találkozik vele.

Már tudta, melyik a századparancsnokság irodája, odasündörgött, és valahányszor nyílt az ajtó, ő is belesett. De Ocskayt egyszer sem látta. Az ajtó belső oldalára egy papír volt ragasztva. A sokadik ajtónyitás után már kívülről tudta a tartalmát: „Csak végszükség esetén hívni! Tel.: 24680.” Könnyű volt megjegyezni.

Később egy öregasszony jött, mindenáron beszélni akart Ocskayval, de be kellett érnie a hadapróddal.

– Értse meg, asszonyom, hogy a százados úr nincs itt. Nem dugtuk el egyik szekrénybe sem. Beteg, otthon fekszik, lázasan!

Az asszony még sopánkodott, hogy ő Vecsésről jött be, és a hadapród úr el sem tudja képzelni, hogy ott mi van, de Dávid nem hallgatta tovább.

Ocskay tehát beteg. És ekkor eszébe jutott, hogy nagykabát nélkül, egy szál ingben rohant ki érte.

PÉTER ELINDUL

Hideg volt, a felhők mögött csak sejteni lehetett a sápadt napkorongot. Péter az utcán állt, és a villamossíneket nézte. A múlt heti bomba pontosan a villamoskocsi orra elé csapódott be, a síneket szétszakította, így most a végük az ég felé meredt. A villamos eleje is eltorzult, az is felfelé igyekezett. Olyan volt, mintha az égbe akarna indulni, de mielőtt elrugaszkodna a földtől, még megtorpan, összeszedni az erejét.

A robbanás hatására az egész utcában leszakadtak a villamos felsővezetékek. „Kár” – gondolta Péter. És nem csak azért, mert Kalandor nem fog többet kiugrani az erkélyről. Szerette ezt a villamost, büszke volt arra, hogy az ő utcájukban jár. Vagyis már csak járt.

Szerencsére a becsapódáskor emberek nem voltak rajta. A legtöbben ott húzódtak meg Péteréssel együtt az óvóhelyen, nem pedig Dávidék házában a pincéjében,

hiszen azt nem használhatták, amióta bezuhant oda az ezerkilős.

Ha megszólalt a sziréna, a sarokig kellett szaladniuk a Papával és a Mamával. A polgári fiúiskola alatt volt a nagy óvóhely, ott jól elfértek. Vagyis jól elfértek volna, ha a bemenekülők között nem lett volna egy csillagos zsidó asszony meg egy nyilas, aki épp a gettóba kísérte, illetve egy ezredes, aki most tért haza a frontról. A nagy gyúródásban épp egymás mellé kerültek, Péteréktől pár méterre.

Az ezredes egy ideig nem vette észre, hogy ki ül mellette. Nagy beleéléssel mesélt a körülötte ülőknek a halálsugár-ról, amelyet Hitler tudósai fejlesztettek ki, és amely képes az ellenséges repülőket, tankokat és a bennük ülőket egy pillanat alatt megbénítani. Viszont azokra a kérdésekre, hogy akkor miért nem vetik be ezt, és miért hagyják, hogy az oroszok szétbombázzák a várost, miért viszik az egyetemistákat Németországba, miért kell a tizennégy éveseknek is bevonulniuk, csak valami olyat morgott a bajsza alatt, hogy ezek mind hadititkok. Ekkor vette észre maga mellett a zsidó nőt, felpattant, és kiabálni kezdett:

– Nem azért jöttem haza a frontról, hogy zsidók rontsák itt nekem a levegőt!

Többes számban mondta, pedig egyetlen zsidó nő volt csak ott. Az asszony rémülten sütötte le a szemét, mellette a nyilas is zavarba jött, aztán a karjánál fogva maga után húzta a pince túlsó sarkába.

Péternek Dávid mamája jutott róla eszébe, mert a járása kicsit hasonlított Sári néniére. Ekkor a szüleire nézett, és

látta, hogy az anyja alig tudja türtőztetni magát. Az apja megszorította a kezét, nehogy közbeszóljon.

A riadó mindössze fél óráig tartott, aztán lefújták, és ki lehetett menni az utcára. Akkor látta meg az ég felé meredő villamoskocsit és az orra előtt tátongó, még füstölő krátert. Elsőként, ahogy megszokta, a saját házukat kereste. Az sértetlenül állt. Aztán végigszaladt a tekintete az utca jobb és bal oldalán. Minden ház a helyén állt, csak néhány ablak tört be, ahol volt még egyáltalán.

Vilmos bácsi újságosbódéja viszont hiányzott. Darabokra szaggatta a légnymás, az utcán pedig folyóiratokat és képregényeket lapozott a szél. Péter lépett kettőt, majd felvette a földről a *Sicc úrfi kalandjainak* egy félig elázott példányát. Tanácstalanul nézett az apjára, majd az anyjára. Ezt most vajon hazaviheti? Ki kell fizetni? De kinek? Ha itt hagyja, teljesen szétázik. A szülei közben előresiettek a fűszer-csemegéhez. Ekkor látta meg ő is: megint betörött a kirakata. „Fölösleges újra üveget rendelni – gondolta –, mert a következő belövésnél újra be fog törni.” Lesöpörte a latyakos sarat a *Sicc úrfiról*, és eldöntötte, hogy ha Vilmos bácsi előkerül, akkor kifizeti neki a képregényt.

Ezután megpillantotta Kalandort, aki a bódé üszkös romjai között tisztálkodott.

– Kali! Gyere ide!

A macska nem mozdult. Hol volt a robbanáskor? Csak nem süketült meg? De aztán Kalandor kelletlenül megindult, és követte. Péter azon töprengett, vajon egy macska mit ért ebből az egész háborúból: a bombázásokból, a rob-

banásokból, a zsidókból, a németekből, a nyilasokból. Érti, hogy ez valami rendkívül szörnyű dolog? Érti, és bölcsen hallgat, mivel úgysem tudja elmondani lesújtó véleményét az emberekről? Akikkel együtt élni kénytelen, és akik miatt kedvenc szórakozásának is lóttek? Persze az is lehet, hogy nincs véleménye, nem érdekli az egész, és teljesen mindegy neki, hogy egy szép, felsepert utcán vagy épületromok között kell hangtalanul lépkednie.

– Legalább nem fogsz többet hinni a fekete dróton szaladó fekete egérben! – mondta neki, és kinyitotta előtte a kaput.

Ő maga nem ment fel a házba, hanem megfordult, és felnézett Dávidék ablakára.

Vajon jól van a svájci védett házban? Lassan három hónapja nem találkozhattak. Ha akkor este, amikor itt járt, csak egy apró kavicsot dobott volna az ablakra... Vagy felkiabál... Ő biztosan meghallotta volna. És ráadásul Dávid itt aludt, szemben, Elekes bácsinál! Egy egész éjszakán át itt volt. A Mama bezzeg másnap reggel találkozott vele, autóztak is, nem is keveset. Ő hallhatta Dávid és Sári néni történeteit, de Apa ebből is nagy cirkuszt csinált. Arról már szó sem lehetett, hogy ő is találkozzon Dáviddal.

– Értsétek már meg, hogy nem lehet! Legyen nekik elég, hogy visszük a boltjukat. A kutya úristenit!!!

A Papa az utóbbi időben folyton ezt üvöltözte. Nem is nagyon mert az apjához szólni, akinek egyre karikásabbak voltak a szemei, és minden apróságra felkapta a vizet. Péter azt is hallotta, amint egy este kiabálva mondta

a Mamának, hogy amióta a nyilasok átvették a hatalmat, a minisztériumban állandó ellenőrzések vannak, több főosztályvezetőt és helyetteset lecsuktak, mert visszaéléseket véltek felfedezni.

– Tehát minden egyes nap adjatok hálát, amikor még egyáltalán hazajövök!

Péter eldöntötte, hogy egyedül fogja megkeresni Dávidot. Csak azt nem tudta, hogyan fogjon hozzá. Amióta az oroszok lőtték Budapestet, minden még nehezebb lett.

De Péter nem akart tovább várni. A védett ház címét nem tudta, de Irma néni elkotyogta, hogy ott van a Szent István park mellett. Gondolta, csak megtalál egy házat, amelyen svájci zászló lóg, nem lehet abból olyan sok a Pozsonyi út környékén! Ha meg ott nem jár szerencsével, akkor elmegy a Domonkos utcai iskolához, ahol Béni bácsi dolgozik, és addig vár, amíg találkozhat vele, és megtudja tőle, hogy Dávid merre van.

Amitől igazán félt, az az volt, hogy a svájci útlevéllel a kezükben Dávidék közben tényleg elutaztak, és akkor lehet, hogy soha többet nem fognak találkozni.

Nézte még egy darabig az égre meredő villamossíneket, majd határozott léptekkel elindult a sarok felé. „Délután négyig bőven van időm – gondolta. – Addig sem a Papa, sem a Mama nem érnek haza, és nem veszik észre, hogy hiányzom.”

Amióta felfüggesztették a tanítást, nem hagyta el az utcájukat, csak az óvóhelyre szaladt, vagy bombázás után

haza, néha pedig át a boltba, ha a Mama kinyitott két riadó között. Most megdöböntette, amit az utcájukon túl látott. A Hitler téren egy menet keresztelte az útját. Nők voltak és gyerekek, mind zsidók, felemelt kézzel mentek, elől-hátul géppisztolyos nyilasok kíséretében. Megrémült, és behúzódott két bámészkodó asszony mögé, onnan figyelte az elvonuló arcokat. Minden tíz év körüli fiúnál nagyot dobbant a szíve, de egyikben sem ismerte fel Dávidot. Közben hallgatta a két asszony beszélgetését.

– Ezeket most hova viszik? Németországba?

– Nem, drága. Sajnos még csak ide, a gettóba. De remélem, hogy hamarosan tovább. Te Ilus, ha ezek itt maradnak, még képesek bosszút állni, nem? Mit gondolsz? És szerinted kin fognak elégtételt venni?

A másik nő megvonta a vállát.

– Hát rajtunk, ártatlanokon! Akkor már jobb, ha mind elviszik őket...

A másik nő nem túl nagy meggyőződéssel, de bólogatott, majd megkérdezte:

– Azt mondtad, ezeket valami védett házból hozták. Onnan is ki lehet hozni őket?

Péternek még gyorsabban kezdett dobogni a szíve.

– Hát persze. A legtöbb ott is hamis papírral bujkál. Ezek mindent kitalálnak, csak hogy ne kelljen alávetni magukat a törvénynek!

A menetnek vége lett, a sort záró nyilasok is elhaladtak. Péter továbbsetett. Nézte az utcán a szembejövőök arcát. A járókelők összehúzták magukon a kabátot, lehajtották a fejüket, és magukhoz szorították, amit épp vásárolni

tudtak, mintha attól tartanának, hogy valaki kikapja a kezükből, és elszalad vele.

A Berlini téren, a Nyugati mellett a németek egy Telefunken radart* próbáltak üzembe helyezni. A nagy forgó korongon három katona vizsgálta az égre meredő hatalmas radartányért. Eközben egy negyedik egy kis fülkében ült, és onnan forgatta a korongot, rajta a katonákkal.

A Szent István körút végéhez közeledve Péter megtorpant. Hova lett a Margit híd?! A hídtest két darabra törve a vízbe omlott, rajta villamosok és teherautók roncsai. Vajon azoknak az utasaival mi lett?

Gyorsan jobbra tért a fellobogózott nyilas ház előtt, melynek homlokzatán nagy tábla hirdette: „Kitartás, éljen Szálasi!” Végigbaktatott a Pozsonyi úton, és a Szent István parkhoz érve meglátta a svájci házat. A lobogóját valaki kettétépte, a címerre meg egy nyilaskeresztet festettek. A kapu tárva-nyitva volt.

* Ezek a radarok érzékelték a közeledő ellenséges repülőket.

HÓ ÉS VERŐFÉNY

Két nap alatt az iskola napirendre tért Dávid döbbenetes tette fölött. Vagy csak Dávid érezte így? És lehet, hogy valóban Ocskayn, a szülein és talán Ateszen kívül senki nem is törődött vele, mert mindenkinek megvolt a maga baja?

Dávidnak is megvolt. Ateszel az éjszakák újabban nem voltak könnyűek. A Dávid kiszökése és visszavásárlása utáni napon, egy éjjeli transzporttal egy tatabányai férfi érkezett. Mikor Atesz megtudta, honnan való, faggatni kezdte a szüleiről.

Kiderült, hogy ugyanazzal a transzporttal vitték el Auschwitzba, mint Atesz szüleit és a két nagyobb bátyját, de ő később pár társával együtt meg tudott szökni a munkatáborból. Mikor Atesz érdeklődött, hogy az ő szüleivel vajon mi van, a férfi megkérdezte az életkorukat, majd lemondóan legyintett. Aztán, látva, ahogy Atesz arca megnyúlik és elsápad, hebegett valamit, hogy ő nem tudhatja, sokan

voltak, de abból a legyintésből Atesz megértette, hogy nagy baj van. Azóta nem tud aludni, és ha mégis, rémálmai vannak. Ilyenkor ordít, és ezzel a többieket is felveri, akik nagyon dühösek emiatt.

Dávid szerette volna vigasztalni, de nem tudta, hogyan. Mondja azt, hogy az ő unokatestvérei is ott vannak? De hát róluk sem tudnak semmit, és az igazat megvallva, amiket hallott, azoktól ő maga is megijedt.

Ahogy teltek a napok, egyre kevesebbszer aludtak a hálótermekben, és egyre többször az óvóhelyen vagy az alagsori folyosókon.

Odalent még mindig volt villanyvilágítás, és a fűtés, noha akadozva, de működött. A rengeteg ember miatt viszont az alagsori folyosó végéi eldugultak, a szag egyre orrfacsaróbb lett, ezért aki tehetett, két bombázás között felsietett, és az épület másik szárnyában levő végék valamelyikét használta. A katonák egy udvari végét is építettek, de oda bombázáskor túl veszélyes lett volna kimenni.

Ahogy az oroszok egyre közelebb értek, házon belül valamelyest enyhült a szigorúság, de kifele megnőtt az óvatosság. Apáék már nem mentek ki teherautóval sem egyenruhákért, sem ennivalóért, sem emberekért. Néha, napnyugta után, egy kézzel húzható kis szekérral és katonai kísérettel kisurrant egy-két munkaszolgálatos, és Ocskay kapcsolatai révén, Isten tudja, honnan, krumplit, hagymát, nagy ritkán kenyeret is hozott.

Egyik este az alagsori folyosón Dávid végre együtt lehetett Apával és a többi muszossal. Anya Noémival bent volt az óvóhelyen. Dávid is bemehetett volna, de ő szívesebben

maradt kint Apával. Ezt a keretlegények is engedélyezték, már nem volt olyan szigorú a különválasztás. Az egyik muszos szerzett valahonnan egy kis hétágú gyertyatartót, és – ami szinte hihetetlen volt – bele való gyertyákat is. Kint dörögtek az orosz ágyúk, ő pedig itt bent szép sorban meggyújtotta a kanócokat. Ekkor valaki más a sötétben elkezdett énekelni egy héber dallamot.

– Hine ma tov uma naim, sevet ahim gam jahad...*

A szöveg megismétlődött, majd a dallam magasba szökött.

– Hine ma tov uma naim, sevet ahim gam jahad.

Újabb és újabb emberek kapcsolódtak be. Dávid rájött, hogy ismeri ezt az éneket. Amikor kisebb volt, néha Szatmári Tata énekelte, a Mama unszolására. De most egészen másként szólt, egyszerre volt komoly és simogató, erős és gyöngéd. Döbbsenten vette észre, hogy az apja is bekapcsolódik:

– Hine ma tov uma naim, sevet ahim gam jahad...

Erős, mély hangja volt, kihallatszott a többi közül. Többen felkapták a fejüket, majd még nagyobb odaadással énekeltek. Dávid is énekelni kezdett. Az ének végén valaki azt mondta a sötétben:

– Boldog hanukát!**

* Zsidó ének a 133. zsoltár alapján. Magyarul: „Ó, mily jó és gyönyörűséges, ha együtt van sok testvér.”

** A hanuka a zsidó vallásban a fények ünnepe, amelynek során az elnyomó szír–görög hadsereg fölötti győzelemre emlékeznek (i. e. 165). A zsidó naptár szerint általában karácsony környékén ünneplik.

– Boldog hanukát! Boldog hanukát! – visszhangozták a többiek.

Hanuka! Tehát most van az az ünnep, amit Apa a zsidók karácsonyának szokott nevezni. Mikor kicsi volt, hanukára mindig Szatmárra utaztak, volt gyertyagyújtás, éneklés, ajándékozás, tenderlizés*, nagy vacsora, majd karácsonyra visszajöttek Budapestre. De ahogy iskolába kezdett járni, elmaradtak a szatmári utak...

Másnap csendes reggelre ébredtek. Mikor felmentek, kint ragyogott a nap, a háztetőkön pedig vékony hóréteg szikrázott. A bátrabbak az udvarra siettek, hogy kicsit megmártózzanak a verőfényben.

A konyhában is beindult az élet, jókedvűen sűrögtek-forogtak a konyhások, rotyogott valami a nagy fazekakban, és az emberek szíve megtelt reménnyel: hátha ennyi volt, hátha azért van csend, mert az oroszok már egészen közel vannak! De nem merték kimondani, mintha a kimondás elszippantaná a reményt, mint a nyitott ablak a főző káposztaleves gőzét. Azért többen visszavették a csillagos kabátjukat, amelyet itt bent a muszosokon kívül a többiek nemigen viseltek. Talán azért, hogy ha jönnek az oroszok, lássák, hogy az illető a szenvedők, nem pedig a gonoszok oldalán áll.

Dávid épp az udvarra akart menni, amikor észrevette Anyát és Noémit a folyosón, amint egy vöröskeresztes ápo-

* Hagyományos zsidó játék, amelyet egy négyoldalú pörgettyűvel szoktak játszani hanuka ünnepén.

lóval beszélgetnek. Anya átadta neki Noémit, és a varrodába indult. Noémi is észrevette Dávidot.

– Dái, Dái! – sikkantott, és nyújtotta a kezét.

Az ápolónő letette, és hagyta, hogy a bátyjához szaladjon. Noémi már félúton volt, amikor a nő kipillantott az ablakon, egy pillanatig dermedten állt, majd rémült arccal Noémi után rohant, felkapta, és futva indult a lépcsőn az emeleti orvosi rendelő felé.

Dávid csak ekkor hallotta meg a furcsa hangokat. Vezetnyszavak voltak, a kapu irányából. „Az oroszok! Végre ideértek!” – gondolta, és magában nevetett azon, hogy a vöröskeresztes ápolónő mennyire megijedt. Aztán fülét magyar vezényszó csapta meg:

– Mindenki az udvarra, sorakozó!

Ez nem Ocskay hangja volt, nem is Nagy Gábor törzsőrmesteré.

Eszébe jutott a szabály, amit Apától hallott korábban. Ha vészhelyzet van, a kisgyerekeket azonnal az orvosi rendelő melletti gyengélkedőbe kell vinni, aminek az ajtajára az volt kiírva, hogy „Vigyázat! Kanyarókarantén!”. Ez nem volt igaz, de talán elég arra, hogy a nyilasok ne menjenek be oda.

Ideje sem volt megrémülni, mert a lépcsőfordulóban megjelent Sándor Alajos, kezében revolverrel, és az egyik társa, géppisztollyal. Sándor egyből észrevette Dávidot.

– Szerbusz, Dávid! No, jöttem, hogy betartsam az ígéretem!

Megállt a lépcső tetején, végignézett a döbrent-rémült arcokon, majd visszatette a tokjába a pisztolyt. Összecsapta a kezét, és jó hangosan folytatta:

– Ma gyönyörű időnk van, úgyhogy aki nem muszos, azt kivisszük egy kis sétára a Duna-partra!

Hatásszünetet tartott. Közben mögötte újabb és újabb géppisztolyos nyilasok bukkantak fel.

– Mindenki a papírjaival sorakozik az udvaron! Mindenki, értettem? Muszos, civil, gyerek, öreg, férfi, nő, egészséges, beteg. Min-den-ki!

Dávid testében csak most áradt szét a rémület. Az oroszok még nem értek ide, a nyilasok viszont igen! De hogy jutottak be? Ki engedte be őket?! Árulás történt? Talán egy keretlegény lepaktált velük? Eszébe jutott, amit Apa mondott, hogy mindenütt vannak besúgók. De hát a zsidók közül csak nem lehet olyan örült bárki is, hogy szóba álljon velük! Aztán eszébe jutott, hogy ő bizony szóba állt. És most mi lesz? Vajon a kicsiket a gyengélkedőből összegyűjtik? A család együtt áll majd lent, vagy a muszosok külön, varrók külön, gyerekek külön? Ezek a kérdések kergették egymást a fejében, miközben már lökdösték is lefelé a nyilasok a többiekkel együtt az udvarra. „Ráadásul Ocskay beteg!” – gondolta. És ekkor megértette, hogy a két dolog összefügg. Ezért jöttek pont most a nyilasok! Mert ha Ocskay itt lenne, bizonyára nem jutottak volna be.

Értesíteni kell azonnal! Eszébe jutott a telefonszám, amit végszükség esetén fel lehet hívni az őrszobáról. Lehet, hogy a tisztiszolga már fel is hívta. Ha nem, csak annyit kéne odasúgjon neki, hogy ez most tényleg végszükség. Megpillantotta az őrszobát. Az ajtaja nyitva volt, a tisztiszolga felemelt kézzel állt két géppisztolyos nyilas

előtt. Egy harmadik nyilas épp a telefondrótot tépte ki a falból.

Most már nem tudta, mit lehetne tenni. Kilépett az udvarra, egyből Apát és Anyát próbálta megtalálni a tömegben. Bármi is következik, mellettük akart lenni. De ez nem volt könnyű, mert a teherautó épp a lépcső előtt állt, és emberek kavarogtak előtte is, mögötte is. Mire a teherautó mögé nyomakodott volna, hogy megnézzze, nincsenek-e ott a szülei, Sándor Alajos megjelent az udvari lépcső tetején, és szétvetett lábbal elkiáltotta magát:

– Hármas sorokba sorakozó!

De ez persze nem ment ilyen könnyen. A gyerekek és a szülők is kiabálva, sírva, lökdösődve keresték egymást a tömegben.

– Nem kell senkit keresgélni, mindenki ott álljon sorba, ahol van!

Mire összeállt valamennyire egy hármas sor, és a nyilasok elkezdtek megszámolni az embereket, egy kislány észrevette a szüleit egy másik sorban, és odafutott. Majd egy anyuka látta meg a gyermekét máshol, és ugyanúgy tett. A nyilasok egyre dühösebben ordítottak, fenyegetőztek, a számolás pedig kezdődhetett előlről.

Dávid továbbra sem látta az övéit, így egy csomó öregember és pár muszos társaságában kénytelen volt ott maradni a kerítés melletti sorban. Az egyedüli ismerős Fenyő volt, aki kettővel távolabb állt a kerítés mellett, és vagy nem vette észre, vagy nem akarta észrevenni Dávidot.

– Mindenki készítse elő a papírjait! – ordított egy fiatal, izgatott nyilas. Egyik kezében hosszú listát lobogtatott, másikkal a nyakában lógó géppisztolyt markolászta.

– Aki nincs a muszos listán, az törvénytelenül tartózkodik a munkaszáznak kijelölt területen. Azt a Dunába... – A mellette levő, idősebb nyilas nevetve oldalba lökte, és helyette fejezte be a mondatot:

– ...a Dunához visszük!

Dávid érezte, hogy nincs tovább. Tíz perce még azt hitte, hogy vége a szenvedésnek, itt vannak az oroszok. Most meg azt, hogy mindennek vége, mert itt vannak a nyilasok.

Ennyin múlt? Hogy a nyilasok értek ide hamarabb?

Milyen a halál? Fájdalmas? Vagy gyors? És mi következik utána?

Kinézett a kerítés rácsai között az Abonyi utcára. Egy ideig azt hitte, hogy kint jó, és itt bent rossz. Aztán megértette, hogy valójában a kerítésen kívül van a halál, és bent az élet. Most viszont a halál bejött, és nincs hova menekülni előle.

És ekkor észrevette Pétert, amint a túlsó járdán áll, felemeli a kezét, és félve feléje int.

TEHERAUTÓ

Dávid legszívesebben ugrott volna egyet örömeiben. A szíve még hevesebben kezdett dobogni. Intett a barátjának, hogy jöjjön közelebb. A kapu előtt most sem állt senki, a német katonák eltűntek, égetőbb dolguk volt, mint az egyenruha-foltozó műhelyüket őrizni. A nyilasok meg bent az udvaron voltak, a bezárt kapun belül rendezték a sorokat és olvasták a listákat. Péter előbb körülnézett, majd óvatosan átjött az innenső oldalra, a kapu melletti tölgyfa törzséig. Annak takarásában megállt. Aggódva pillantott hol Dávidra, hol a nyilasokra.

És Dávidnak leesett a tantusz. Péteréknek van telefonjuk! Ha Péter fel tudná hívni Ocskayt, és elmondaná neki, hogy vészhelyzet van, akkor Ocskay, bármilyen beteg is, biztos idejönne, és tenne valamit!

Megpróbált közelebb kerülni Péterhez, de ehhez helyet kellett volna cserélnie azzal, aki a legközelebb állt a kerítéshez: Fenyővel.

– Pszt! Fenyő! Fenyő! – suttogta, amilyen hangosan csak tudta.

Fenyő bosszúsán nézett rá, és felvonta a vállát, mintha azt kérdezné: „Mit akarsz?”

– Odaengedsz a kerítéshez?

– Megint valami hülyeségen jár az eszed?! – kérdezett vissza szintén suttogva, de fenyegető hangon Fenyő.

Dávid a barátja felé intett. Fenyő ekkor vette észre Pétert. Pár másodpercig bámulta, majd ismét Dávid felé fordult, és értetlenül ráncolta a homlokát: „Na és, ott áll egy fiú. Mi közöm hozzá?”

– Vele kell beszélnem! – suttogta megint Dávid.

– Nyughass, Herzog, amíg szépen mondom! – mondta most már hangosabban Fenyő.

– Gyere, én ideengedlek! – mondta ekkor egy férfi, és Dávid felismerte: ő hozta tegnap a gyertyatartót hanuka ünnepére.

Dávid figyelte a közelgő, számoló nyilasokat. Akinek muszos papírja volt, azt egyből visszaterelték az iskolába. De azt nem engedték, hogy a családtagjaival szót válthasson. Ezek szerint Apával is ez történik, vagy már meg is történt. De Anya és Noémi?

Dávid úgy ítélte meg, hogy még gyorsan helyet tudnak cserélni, mielőtt a nyilasok ideérnének. Tévedett.

Már majdnem elérte a férfi helyét, aki elindult, mikor az egyik nyilas rájuk rivallt:

– Ne mászkáljanak! Mi van, kölyök, nem elég jó a kilátás?

– Hagyjad! – szólt rá Sándor Alajos. – Nem rontották el a számolást.

– De most megint nem tudom, mennyi volt! Nyolcvanhét vagy nyolcvannyolc? A nyavalya essen bele!!! Ez a teherautó is útban van, nem lehet látni rendesen a sort!

Alajos megnézte a hanukás férfi papírjait, majd intett, mire a másik nyilas dühösen kilódította a sorból, egy harmadik pedig visszakísérte az iskola ajtajáig.

– Nyolcvannyolc – mondta nyugodtan Alajos. – Folytasd, mert így délig sem leszünk meg!

– Nyolcvannyolc? Biztos? Jó. Akkor nyolcvankilenc, kilencven...

Sándor Alajos hátrafordult, és odaszólt a zárt kapu előtt várakozó egyik nyilasnak:

– Jóska, vidd ki a kocsit! – Majd a lépcsőnél géppisztolyal őrködő négy nyilasnak is intett:

– Ti meg addig biztosítsátok a kaput!

Végül Dávidhoz fordult:

– Te meg vissza a helyedre! Legyél csak szem előtt!

Hogyan beszéljen Péterrel, ha nem tud közelebb kerülni hozzá? A tarkóján érezte Fenyő szúrós tekintetét. Szinte hallotta is a hangját: „Ez most mire volt jó?!”

Ahogy a nyilasok továbbhaladtak a számolással, óvatosan megint hátrafordult, és tekintetével Pétert kereste. De nem találta. Talán megijedt? Elszaladt? Dávid félve pillantgatott jobbra-balra, végigpásztázta az utcát, majd a túloldali járdát is, egyik végétől a másikig. Péter sehol. Dávidot elfogta a csüggedés. Már fordult volna vissza, amikor észrevett valami mozgást a fánál. Péter óvatosan kibújt a fa törzse mögül, és közelebb lépett.

De hiába. A távolság továbbra is akkora volt közöttük, hogy nem tudtak úgy beszélni, hogy a nyilasok meg ne hallják. És ekkor, hogy a helyzet még rosszabb legyen, két-három kurblizás után felberregett a teherautó motorja, és kipufogógázzal töltötte meg az udvart. Valószínűleg repedt lehetett a kipufogó valahol, így a füst pillanatok alatt betértett mindenkit. A sorban állók köhögtek, fulladoztak, de nem tudtak távolabb menni. Előttük a teherautó, mögöttük a kerítés, jobbra-balra a végtelennek tűnő, tömött hármassorok.

Sándor Alajos is köhögött, és könnybe lábadt szemmel intett a sofőrnek, hogy siessen. A nyilas felült a volánhoz, rükvercbe tette a kocsit, de mindezeket Dávid már nem látta, csak hallotta. A füst mindent ellepett. Hirtelen meglátta alig karnyújtásnyira a kocsi platóját lezáró, lehajtható deszkapalánkot meg azt a fényesre koptatott vasfogantyút, amelybe kapaszkodva október 15-én felledült a teherautóba. A szíve egyre gyorsabban vert. „Most! Ugorj! Ugorj már!” – harsogott egy hang a fejében, de a lába nem mozdult.

A sofőr a gázba taposott, a felhő még sűrűbb lett, és a teherautó mozgásba lendült. Szinte súrolta Dávid arcát, a többiekhez hasonlóan neki is hátrébb kellett volna lépnie, hogy a faroló teherautó nehogy elsodorja. De ehelyett előreleandult.

Csak egy pillanatra lebbent meg a ponyva széle, és máris a helyére hullt. Hallani semmit nem lehetett, mindent elnyomott a teherautó berregése. De ez az egy pillanat elég

volt ahhoz, hogy valaki mégis meglássa, mi történt. Fenyő rémulten nézett körbe. Vajon a nyilasok közül észrevette bárki Dávid vakmerő húzását? És mi lesz, amikor kiderül, hogy nincs itt? Kit vonnak felelősségre? Iszonyú dühös volt rá. Mit tegyen, szóljon a nyilasoknak? Ezek képesek itt helyben lelőni Dávidot... Azt azért nem szeretné.

A teherautó lassan tolatott ki, szinte érintve a kitárt kapu szélét, melyet két oldalról egy-egy nyilas őrzött. Ahogy a kocsori orra is kívül került, a kaput azonnal becsukták.

A gázfelhő lassan eloszlott.

– Na, így már lehet látni rendesen – fújta a fázós kezét Sándor Alajos.

– Visszarendeződni! Egyenes sorokba! – kiabálták a nyilasok, és folytatták a számolást.

A teherautó egészen addig a fáig tolatott, amely mellett Péter állt, majd a sofőr leállította a motort. Mikor kinyitotta az ajtót, Sándor Alajos hangját hallotta:

– Mielőtt bejössz, nézd meg, nincs-e valaki hátul!

A sofőr kibiztosította a géppisztolyt, hátraballagott a teherautó platójához, lecsapta a palánkot, fél kézzel felhajtotta a ponyvát, és várt. Mire a szeme a vakító napfény után megszokta a félhomályt, a kocsi mélyén csak egy nagy halom ócska egyenruhát tudott kivenni.

– A fene fog oda felmászni... – morogta, és leengedte a ponyvát.

– Senki, semmi? – kiáltotta bentről Alajos.

– Semmi – ingatta a nyilas a fejét. Visszaballagott a friss, ropogós hóban a kapuig, s megvárta, amíg a többiek beengedik az udvarra.

KETTŐ-NÉGY-HAT- NYOLC-NULLA!

– Pszt! Péter!

Péter ijedten fordult a teherautó felé. Amikor meglátta Dávidot, felragyogott az arca. Dávid a szája elé tette az ujját, majd intett, hogy forduljon vissza az iskola felé.

– Peti, vakard meg a fejed, ha nem néz ide egyikük sem! – suttogta.

Hosszú percek következtek. Péter többször is felemelte a kezét, de a kéz félúton megállt, majd visszahullt.

A nyilasok hamarosan végeztek a számolással, Alajos és még ketten a papírok fölé hajolva vitakoztak. A kaput őrző két nyilas, háttal az utcának, cigarettára gyújtott. Péter egymás után kétszer megvakarta a fejét. Dávid hangtalanul lemászott, és gyorsan a koci kereke mögé állt, hogy a lába se látszódjon az udvarról.

Aztán Péter is a koci mögé lépett, megragadta a barátját, és izgatottan kérdezte:

– Hát te mit csinálsz itt?! Szökni próbálsz?
– Telefonálnunk kell Ocskaynak! Azonnal!
Péter bólogatott, majd a zsebében kezdett kotorászni.
– Nézd, hoztam neked csokit! – nyújtotta ki a kezét, és várta barátja arcán az ámulatot.

Dávid szinte undorodva nézett az édességre.

– Ne most! Meg kell mentenünk a bentieket! Működik az otthoni telefonotok?

Péter bólintott.

– Akkor fussunk! Illetve ne, mert az feltűnő, menjünk szép nyugodtan a sarokig. Majd aztán!

Péter még mindig nem értette, mi történik. Kicsit félt is, hogy valami törvénytelen dologba keveredik, rosszul is esett neki, hogy Dávid egyáltalán nem értékeli a csokit. De szót fogadott. Előrelépett a teherautó orrához, és az előbbi cselet használva fejkakarással jelezte, hogy szabad a terep. Se jobbra, se balra nem néztek, úgy tették meg az első húsz métert. Ezután Dávid egyre gyorsabban ment, az Abonyi utca és az Aréna út* sarkától pedig már rohant. Péter alig tudta tartani vele a lépést. Befordultak a Garay utcába, elszaladtak az új, bedeszkázott vásárcsarnok előtt, és kikerültek két bombakrátért. Talpuk alatt ropogtak az üvegszilánkok. A Bethlen Gábor utcán kipillantva Dávid látta, hogy a Keleti pályaudvar teteje is ki van lyuggatva, csak a rácsos tetőszerkezet maradt meg, de az is beroskadt a találatoktól. Itt már elfogta a szédülés. Régebben meg se kottyant neki ennyi futás, de az elmúlt hetekben

* Ma Dózsa György út.

legfeljebb az udvarig ment le, többnyire az óvóhelyen kukolt, és elszokott a mozgástól. Meg hát az egyre kisebb és hígabb levesadagoktól sem volt túl sok ereje. Megtorpant, a falnak támaszkodva kapkodott levegőért. Péter is lihegve állt meg mellette.

– A csokit... ideadod most?

Péter gyorsan kikotorta a bonbont a zsebéből.

– Miért kell így futnunk? – kérdezte.

– El akarnak vinni mindenkit... a muszosokat leszámítva.

– Hova?

– A Dunába akarnak... – Elakadt. Péter úgy nézett rá, mintha Dávid félrebeszélne. Rájött, hogy amit mondani akar, az csak nehezen hihető el. – Meg kell mentenem Anyát és Noémit!

Újból futni kezdett, végig a Bethlen Gábor utcán, a 46-os sínein. Péter a nyomában. A Damjanich utcai kocsiszínnél már Péter volt elől, Dávid egyre jobban lemaradt. A Lövölde tértől pedig már csak kapkodta a levegőt, és kezét az oldalára szorítva botorkált. Végül a házuk elé érve önkéntelenül felnézett az ablakokra, majd Nusi néniére a másodikon. Aztán eszébe jutott, hogy nincs, aki lássa, hiszen Elekes bácsin kívül a ház kihalt. Péterék otthona viszont nem, és a barátja már az emeleten, a nyitott ajtóban toporgott, amikor ő bevánszorgott a kapun.

– Siess már, nehogy észrevegyenek!

Dávidot annyira elhagyta az ereje addigra, hogy négykézláb mászott fel az emeletig. A lakásból meleg étel illata csapta meg az orrát. A konyhából Irma néni lépett ki.

– Dávid! Te itt? – Rémulten csukta be a bejárati ajtót, háttal nekitámaszkodott, és a saját fiához fordult: – Te meg hol voltál? Követett titeket valaki?

Péter megrázta a fejét.

– Dávidnak telefonálnia kell! – mondta.

Irma néni Dávidhoz fordult.

– Anyukád, apukád, Noémi?

– Az iskolában. Ocskaynál.

– De hát akkor...

– Bejöttek a nyilasok! Fel kell hívnom Ocskayt!

Irma néni Dávidra meredt, és nem mozdult. Szívesen megtett sok mindent a barátnőjéért és annak családjáért, de most, hogy a szökött zsidó fiú itt lihegett a lakásában, rettegni kezdett a következményektől. Mi lesz, ha meglátta valaki? Nekik akkor végük... De a Dávid szeméből kiolvasott sürgető könyörgésnek nem tudott ellenállni. A telefonhoz lépett.

– Tudod a számot?

– Kettő-négy-hat-nyolc-nulla!

Ekkor végre tárcsázni kezdett.

– Halló, központ, kérem a kettő-négy-hat-nyolc-nullát.

– Máris kapcsolom – hallatszott tisztán a vonal túlsó végén, majd Irma néni odanyújtotta a kagylót. Remegett a keze. Dávid átvette, hallgatta, amint kicseng, és próbálta kitalálni, hogy mit fog mondani, ha majd felveszik. Úgy vert a szíve, hogy attól félt, meg sem bír szólalni. Nagy sokára valaki felvette a telefont, a háttérből zene hallatszott. Egy öregasszony szólt bele reszkető hangon:

– Halló, tessék!

Dávid rájött, hogy téves hívás. Akkor viszont mindennek vége.

– Én csak... elnézést... én csak...

– Nem hallom! Hangosabban, kérem!

– Ocskay László százados urat kerestem, elnézést a téves...

Már készült letenni a kagylót, amikor jött a válasz:

– A százados úr beteg.

Így még soha nem örült annak, hogy valaki beteg.

– Kérem szépen megmondani neki, hogy ez végszükség!

Végszükség!

Kis csend a vonal túlsó végén.

– Ki keresi?

– Herzog Dávid.

– Várjon egy kicsit. – Aztán távolabbról hallani lehetett: – Lacika! Lacika! Téged keresnek. Valami gyerek. Azt mondja, végszükség.

Dávid elmosolyodott magában azon, hogy van ember a földön, akinek a szűrős szemű, ősz hajú, hadirokkant százados csak „Lacika”. A fél kezét is odaadta volna, hogy megértse a választ. De a zenén kívül csak valami krákolást és morgást hallott. Aztán csend, csend, hosszú csend. Végül megreccsent a kagyló, de nem beszélt bele senki, hanem hosszú, kínzó köhögés kezdődött. Aztán beleszólt egy ismerős hang, noha gyengébben és rekedtebben, mint amilyenek Dávid ismerte.

– Itt Ocskay százados. Kivel beszélek?

– Jó napot, Herzog Dávid vagyok, Herzog Benjámin fia!

– Szerbusz. Apád mondta, hogy hívjál fel?

- Nem, ő nem tudja...
- Hogy jutottál be az őrszobára?
- Nem az iskolában vagyok. Bejöttek a nyilasok! Mindenkit felsorakoztattak az udvaron, és...
- A szentségit! De... te honnan telefonálsz?
- Nagy Tibor főosztályvezető...
- Pszt! Dávid! – hallatszott Irma néni rémült hangja a háttérből.
- ...egy barátomtól, Nagy Pétertől. Kiszöktem. Megint. Pillanatnyi csend.
- Jól tetted. Ügyes vagy. De most tedd le. Intézkednem kell.
- Dávid úgy csapta le a telefonkagylót, mintha égetne.
- Mit mondott? – kérdezte egyszerre Irma néni és Péter.
- Hogy intézkedik – mondta Dávid.
- Majd elterült a padlón.

Dávid arra ébredt, hogy víz csorog le a szája szélén, befolyik az inge alá, és csiklandozza a nyakát. Kinyitotta a szemét. Irma néni guggolt mellette, egy pohárból itatta, Péter pedig a fejét tartotta. Kortyolt, majd köhögött.

- Elég, köszönöm... Bocsánat, nem ehetnék valamit?
- Dehogynem!

Irma néni már ugrott is, és pár perc múlva mind a hárman az asztalnál ültek. Dávid körülnézett. Nyár előtt hányszor ült ezen a széken és bámult ki az ablakon! De az

mintha egy másik évszázadban lett volna. Most az egyik ablak be volt deszkázva, a másikba egy matracot tettek, hogy ne jöjjön be a hideg. A matrac nem töltötte ki teljesen az ablakot, a maradékot egy pokróc fedte el. Most Irma néni félrehúzta, hogy egy kis fény jöjjön be.

Dávid finom kis karmokat érzett a lábán, és mire odanézett, Kalandor már el is helyezkedett az ölében.

– Kalandor! – simogatta meg, és könny szökött a szemébe. Kalandor mindenben a régi volt, az aranybarna bundájával, hosszú bajszával, résnyi fekete szemével.

– Már nem ugrál le a teraszról. Nincs mire! – mondta Péter. – Mesélj, Dávid, mi van veletek!

– Hagyjad enni és szusszanni egy kicsit! – mondta Irma néni.

Dávid lassan, remegő kézzel emelte az ajkához az első kanál csontlevest, amelyen zsírkarikák gyöngyöztek. És ahogy a meleg folyadék szétáradt a bensejében, lassan visszatért az életereje. A végtelenségig tudta volna kortyolni a levest, és falni belőle a tésztát, de az első pár kanál után bizonytalanul felállt.

– Vissza kell mennem. Tudnom kell, hogy...

– Sehova nem mész, Dávid! – nyomta vissza a székbe Irma néni. – Az is kész csoda, hogy ideértetek sértetlenül!

Péter is határozottan megrázta a fejét.

– De... Tibi bácsi biztosan haragudni fog, ha meglát.

– Ezzel ne törődj. Beszéltem az előbb én is Ocskay századossal. Megadtam a címet. Érted jön.

Dávid döbbenten nézett fel.

– Értem?

– Igen, kocsival. Úgyhogy addig egyél, amíg tudsz. Várj, megnézem, mit tudok csomagolni nektek.

Felállt, és kiment a kamrába. Ahogy kinyitotta az ajtót, a pokróc meglebbent az ablakban.

– Kérsz még csokit? – suttogta Péter. – Van egy kis dugi csokim, de a Mama nem tudhatja, mert akkor nem ad többet.

Nem is várt választ, két újabb csokit tett Dávid kabátzsebébe.

– Köszí, Péter. És azt is, hogy eljöttél az iskolához. Épp a legjobbkor...

Péternek felderült az arca, egészen szorosan odaült Dávid mellé, és a fejét Dávidéhoz szorította. Aztán eltávolodott, és ránézett.

– Büdös vagy, pajtikám! Nem azért mondom, csak... tényleg бүdös vagy.

Dávid megvonta a vállát.

– Bүdös zsidó vagyok – mondta, majd tovább evett.

Péter zavartan felnevetett.

– Haha, ez jó. Ez jó.

– De tényleg az vagyok.

Péter zavartan hallgatott. Dávid megint felállt, az ablakhoz lopakodott, és kilesett. Fүlelt, hogy hátha motorzajt hall. Tudta, hogy mesélnie kéne Péteréknek, de nem bírta rávenni magát. Csak vissza akart jutni a családjához, és azt akarta, hogy legyen ennek az egésznek vége.

KILENCEDIK SS HEGYIVADÁSZ

Végül mindarról, ami az iskolában történt, csak az események után értesült. Ocskay valóban érte jött, de mire odaérték a Domonkos utcába, a nyilasoknak már hűlt helyük volt.

– Öregem, hogy én milyen dühös voltam rád! – mondta Fenyő teljes extázisban. – Attól féltem, észreveszik, hogy leléptél, és rajtunk állnak majd bosszút. De mázlink volt, mert ahogy kiállt a teherautó, az a főnyilas kitalálta, hogy rendeződjünk ötös sorokba, mert úgy gyorsabban megy a számolás. Úgyhogy kezdtük előlről, és nem vettek észre semmit. És ezt hallgasd meg: a nyilasok az első menetszlopot már ki akarták terelni az utcára. Abban voltam én is. Már épp nyitják a kaput, amikor nagy motorbögés hallatszik az utca felől. Megrémülnek, és vissza akarják

zárni, de érkezik egy oldalmotoros német SS-brigád, egyből benyomják a kaput, két nyilast kis híján elgázolnak, utánuk meg bejön az udvarra egy teherautó, tele katonákkal.

Azt hittem, na, vége, ezek most itt mindenkit kinyír-
nak. De a motoros leugrik, egy papírt lobogtat, és németül ordítja, hogy ez egy nyílt parancs, és a munkatábor ettől kezdve a 9. hegyivadász Waffen-SS-alakulat* fennhatósága alá tartozik. A katonák leugrálnak a teherautóról, és a géppisztolyukkal kezdik kifelé lökdösni a nyilasokat az utcára. „Raus! Raus!”** – kiabálják.

És a nyilasok, öregem, csak pislognak, pofákat vág-
nak, aztán elhúzzák a csíkot! A németek meg visszaterel-
nek minket az épületbe, és azt mondják, hogy mindenki végezze a dolgát. Azóta őrzik a bejáratokat. Ki érti ezt?! És akkor érkezettek meg ti Ocskayval.

Dávid sem értette. Ocskay sem mondott neki semmi
többet a kocsiban, csak még egyszer megdicsérte. Vajon
Ocskay parancsolhat a németeknek? Vagy csak szívessé-
get tettek neki? De miért? Hát nem ők az ellenség? Amikor
megérkeztek, a németek mindkét bejárathoz géppuskát
állítottak, és azóta senkit nem engednek be.

Dávid, miután meghallgatta Fenyőt, elindult, hogy
megkeresse Anyát és Apát. Anyát nem a varrodában,
hanem a gyengélkedőn találta, a kisgyerekek között. Egy
ágyon feküdt, és két asszony sürgött körülötte. Elmesél-

* A Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (azaz a náci párt) harci alakulata.

** „Kifelé! Kifelé!” (német)

ték, hogy amíg nem jöttek meg a németek, Sári néni nem tudta, hogy mit tett Dávid. De amikor a visszaterelés közepette a fülébe jutott, hogy egy fiú kiszökött, majd azt is megtudta, hogy Dávid az, összeesett a lépcsőn. Még jó, hogy a mellette levő asszony elkapta. Úgy hozták fel az udvarról, ölben. Felment a láza, azóta borogatják a homlokát.

Dávid megfogta Anya kezét, mire ő kinyitotta a szemét, és elmosolyodott. Aztán váratlanul felült, és magához szorította a fiát.

Valaki szólhatott Apának, mert ő is futva érkezett, és megölelte őket.

Hamarosan mindenki megtudta, hogy Dávid volt az, aki kiszökött, és értesítette Ocskayt. Ettől kezdve hősként tekintettek rá. Volt persze, aki úgy gondolta, hogy alapjában véve örült, csak másodszor épp jókor és jól nyilvánult meg az örültsége. A gyerekek és felnőttek is rámosolyogtak, köszöntek neki, megveregették a vállát, megkérdezték tőle, hogy nem félt-e nagyon, és így tovább.

CSENDES ÉJ

December 22-étől már szinte megállás nélkül robbantak a bombák és süvítettek az aknák. Alig lehetett feljönni az alagsorból vécezni. Az udvariba kimenni meg szigorúan tilos volt. Egy-egy bomba olyan közel csapódott be, hogy megremegett az épület, és darabokban hullott a vakolat az alagsori mennyezetről.

– Bárcsak megadnák magukat a németek! – sóhajtoztak lent az emberek. – Mert ha nem, itt vérfürdő lesz.

Ocskay az eset után nem ment többet haza, pedig továbbra is sokat köhögött. Azokat a keretlegényeit azonban, akik még nem szöktek meg, hazaengedte. Ettől kezdve a szolgálatot a muszosok látták el, többek közt Apa. Az alagsorban egy üres raktárból kialakítottak Ocskaynak egy iroda- és hálószoba-szerűséget. Ennek az ajtaján kopogott mindenki, ha kérése-kérdése volt, és ha egyáltalán oda tudott jutni a folyosót teljesen megtöltő fekvő, ülő,

álló emberek között. Az ajtó előtt egy muszos volt szolgálatban, és csak akkor engedte, hogy zavarják Ocskayt, ha ő maga nem tudta a kérdésre a választ. Apa is gyakran őrizte az ajtót; ilyenkor Dávid is ott ácsorgott mellette.

A kint strázsáló német SS-alakulat titkára viszont továbbra sem derült fény. Ők nem jöttek be, a bentiek nem mehettek ki, Ocskay pedig nem mondott semmit azonkívül, hogy a parancsnokukat Weber őrnagynak hívják.

December 24-én este egy kicsit jobb volt a vacsora. Lehetett dupla adagot kérni a paradicsomos káposztából, és meglepetés: még lekváros kenyér is járt hozzá!

Vacsora közben figyelt fel valaki arra, hogy a bombázások kint teljesen abbamaradtak.

– Biztos az oroszok is ünnepelnek... – mondták a biza-kodók.

– Fenéket! – morogta egy öreg muszos. – Ők a Julianus-naptár* szerint tartják. Nekik csak két hét múlva lesz karácsony.

És mintha csak ezt akarná igazolni, azonnal beindult az ágyútűz, minden eddiginél hevesebben.

Ekkor viszont egy másik muszos kiáltott fel:

– Megvan! Nem mernek bombázni, mert már annyira közel vannak, hogy félnek, nehogy a sajátjaikat találják el!

– Így van – bólogatott egy másik. – Ez készíti elő a végső támadást!

* A görögkeleti felekezetűek, így az oroszok is, a Julianus-naptárt használják.

Ez biztatóan hangzott, viszont az ágyútűz rettenetes volt. Hatalmas, mindenütt visszhangzó durranások és üvegcsörömpölések jelezték, amikor eltalálták az iskola egyik emeletét.

– Mi van, ha kigyullad az épület? – kérdezte egy anyuka. – Akkor hova menekülünk? A németek karjaiba? Az aknatűzbe?

Erre senki sem tudta a választ. Nyomott csend lett. Mindenki azt várta, hogy az, amit élete legszörnyűbb karácsonyának gondolt, valahogy elteljen már.

A konyha melletti sarokban egy öregasszony megköszörülte a torkát, és vékony, remegő hangon énekelni kezdett:

– „Cseeendes éj, szentséges éj...”

Mellette még vékonyabb gyerekhangocska kapcsolódott be:

– „Mindenek... nyugta mély...”

A szöveget alig tudta, de mondta a nagymamája után. Viszont amikor a „Nincs fent más, csak a szent szülepár” sor következett volna, a nagymama hangja elcsuklott.

– „Nincs fent más, csak a szent szülepár” – hangzott fel akkor Apa basszusa.

– „Drága kisededük álmainál” – ezt már Ocskay, Anya, Fenyő és Atesz is énekelte. Az első szakasz végét az egész folyosó együtt zengte. A zene pár pillanatig hangosabb lett az orosz ágyútűznél.

– „Kriiisztus meeegszabadít!” – ért véget az ének.

Itt-ott sóhajtás, szipogás. Dávid azon töprengett, hogy a zsidó ének, amit múltkor a hanuka alkalmából énekel-

tek, neki csak egy régi gyerekkori emlék a nagyszülőktől. A karácsonyt viszont, amióta az eszét tudja, mindig ünnepele. Margit néni is mindig átjött hozzájuk, hisz neki nem volt családja. Zsidó létükre a *Csendes éjt* is el szokták énekelni. Akkor meg miért ők az ellenség?

Anya magához ölelte Dávidot, a fejére pusztit nyomott, és a fülébe suttozta:

– Sok-sok boldogabb karácsonyt!

Dávidnak már a nyelve hegyén volt a kérdés, hogy vajon most mi lehet a többiekkel, de visszafogta magát. Apa is magához ölelte, és Dávidot ekkor elöntötte a bizonyosság: a nehezén már valóban túl vannak. Ami hátravan, azt valahogy túl fogják élni.

Ekkor lábdobogást hallottak odafentről. Csizmatalpak határozott, egyre erősödő koppanásait.

Lám, az őrt álló németek semmi ellenállást nem tanúsítottak. „Milyen szép, hogy pont most értek ide az oroszok, amikor a *Csendes éjt* énekeltek. Most ők azok, akik megszabadítanak minket!” – gondolta Dávid. Aztán egy vezényszót hallott, és megdermedt. A vezényszó rövid volt, és csak annyi, hogy: „Arra!” De németül.

Az emberek rémülten összenéztek, mindenki ugyanarra gondolt. Dávid fejében is összeállt a kép: az SS-alakulat lejön, és végez mindenkivel, mielőtt az oroszok ideérnek! És innen, a pincéből már tényleg nincs hova menekülniük.

A lépések egyre közeledtek, végül felbukkant az óvóhely ajtajában Weber őrnagy, az alakulat vezetője.

De nem volt nála fegyver. A sisakját a kezében fogta.

– Können wir uns auch hinsetzen?* – kérdezte.

Egy ideig senki sem moccant. Aztán a bejárat mellett ülők elkezdtek egymást odébb lökdösni, és helyet szorítani nekik. Az SS-katonák pedig libasorban jöttek le, kezükben a sisakjukkal, sorra ültek le a lócára, illetve a földre. Dávid mellé is leült egy katona, és Dávid ettől kezdve mozdulni sem mert, csak jobban odasimult Anyához.

Weber felállt, és kicsit zavartan, németül a következőket mondta:

– Mindenkinek boldog karácsonyt kívánok... már amennyire lehet. És jöjjön el az új év, az önök szabadságával és persze német győzelemmel!

A bejelentést döbrent csend fogadta. Dávid tisztán hallotta, ahogy két emberrel odébb egy férfi ezt suttogja a mellette ülőnek:

– Forró fent nekik a talaj! Nem akarnak a ruszikkal** találkozni!

Ekkor Weber intett a katonáinak, és együtt rázendítettek a *Csendes éjre* németül.

– „Stille Nacht! Heilige Nacht! Alles schläft; einsam wacht...”

De senki más nem énekelt velük. Mikor az ének véget ért, zavart csend telepedett a lent ülő sok száz magyar zsidóra és a húsz német SS-katonára. Ekkor Ocskay állt fel, kiköhögte magát, majd elővett két üveg bort, és miután kinyitotta őket, az egyiket Weber felé nyújtotta. Koccin-

* „Leülhetünk mi is?” (német)

** A „ruszskij” szó magyar megfelelője, az „orosz” kicsit gúnyos megnevezése.

tottak, majd meghúzták. A másikat a százados a mellette ülő férfiaknak adta, elsőként Apának. Volt, aki meghúzta az üveget, volt, aki továbbadta.

Dávid néha lopva ránézett a mellette szorongó katonára. Próbálta eldönteni, hogy veszélyes ember-e. Egyik alkalommal, épp miután meghúzta az üveget, a német elkapta a tekintetét, és elmosolyodott. Aztán megszólalt magyarul.

– Ném khell thölünk félni. Mi es emberek vagyunk... Nekhem is van khét gyeregem. Ekkorka – mondta, majd a kezével körülbelül egy méter magasságba mutatott.

Dávid bólogatott, és nem kérdezett semmit.

Az éjjel folyamán többször elbóbiskolt, de egy-egy újabb közeli robbanásra mindig felriadt. Mélyebben csak reggel felé tudott elaludni.

A következő napokban a németek még jó párszor lemenekültek az alagsorba, de a zsidókkal nem nagyon beszélgettek. Élelemért kimenni már teljesen lehetetlen volt, az ételadagok még gyorsabban zsugorodtak, mint korábban.

A napok összefolytak előttük, arról is csak utólag szerztek tudomást, hogy beköszöntött az új év. Ocskay és a felnőttek a gondok közepette nem értek rá ilyesmivel foglalkozni: előbb kifogyott a tüzelőanyag, majd leállt a villanyszolgáltatás, és a víz is eltűnt a csövekből. Az utóbbi volt a legfenyegetőbb probléma. Kétezer embernek legalább innia kell!

A százados irányításával a muszos férfiak csákánnyal törték fel a pincehelyiség egy pontját, és addig ástak, amíg vizet nem találtak. Innen merték ki vedrekkel, és töltöt-

tek néhány ujnyi sáros vizet mindenkinek a poharába. Dávid kenyeret már hetek óta nem látott, egy darab nyers káposzta vagy szelet krumpli fejedelmi lakomának számított.

Legyengültek. Nem is nagyon mozogtak, mindenki inkább csak bóbiskolt, csendben beszélgetett a mellette levővel, vagy magában imádkozott.

Aztán egy reggel Dávid arra ébredt, hogy valami nincs rendben. Már fény derengett a folyosó végi szellőzőablakon át. Óvatosan felállt, körülnézett, és ekkor rájött, hogy mi olyan furcsa: csend van. Megszűntek a robbanások! Körülnézett. Eltűntek a pincéből a németek!

Felköltötte Apát is, kinéztek két különböző ablakon, de kint sem volt senki. A kapu mellett a géppuskafészek elhagyatottan állt.

– Mind eltűntek, Weber őrnagyostól együtt! – mondta ki Apa.

Ahogy a többiek is ébredezni kezdtek, beindult a találgatás.

– Ocskay lefizette őket, hogy elkotródjanak!

– Nem kellett fizetni! Menekültek ezek maguktól is, mint a patkányok!

– Nem akartak vérfürdőt. Tudják, hogy hamarosan számot kell adjanak minden eddigi gázságról!

– Szegénykéim, ők sem akarnak hősi halottak lenni... – tette hozzá a *Csendes éjt* kezdő öregasszony.

– Az egyik tudott magyarul... – mondta bátortalanul Dávid.

– Persze, hogy tudott! – vágta rá valaki. – Ezek dunai sváb* fiúk, akiket a németek erőszakkal besoroztak, amikor bejöttek.

– Márpedig ezek nem is németek, nem is svábok, hanem magunkfajta zsidók, kérem szépen! – mondta egy vastag szemüveges, muszos férfi. – Sőt, a legjobb fajták: zsidó ellenállók! Mit gondolnak, ha mi itt annyi egyenruhát javítunk, nem jut vagy húsz a mi fiainknak is? Ocskay ezt zseniálisan kitalálta, kérem! Saját németjeink voltak! Háhá, megáll az eszem. Saját SS-katonáink! Egész egyszerűen zseniális!

Ekkor nyílt Ocskay szobájának ajtaja. A százados ezúttal nem egyenruhát, hanem civil öltözetet viselt. Csend lett, senki nem merte megkérdezni tőle, hogy mi az igazság. Ocskay egy ideig hallgatózott, aztán megindult a kijárat felé, hogy szétnézzen odakint. Már majdnem az ajtónál volt, amikor megtorpant. Fentről halk roppanást lehetett hallani. Talán üvegszilánk került egy bakancs alá. Aztán éles kattanás. Ocskay a földre vetette magát.

Abban a pillanatban dobhártyaszaggató ropogás: valaki kívülről egy géppisztolysorozatot adott le az ajtóra. Szálltak a forgácsdarabok, por és puskaporszag töltötte be az óvóhelyet.

Ocskay ordított:

– Sztoj! Skola! Jevrei!**

* Magyarországon élő, német anyanyelvű közösség.

** „Állj! Iskola! Zsidók!” (orosz)

Óvatos lépések közeledtek. Az ajtónyílásban egy, majd még egy géppisztoly csöve jelent meg. Aztán két maszatos fej bukkant fel gyanakvó, ázsiai vágású szemekkel.

– Nyemci?* – kérdezte az egyik.

– Nyet, nye nyemci! Jevrei! Jevrei! – ordítottak ekkor már tucatnyian, és mutogatták a kabátjukon a csillagot. Aki jobban tudott oroszul, az olyanokat is hadart, hogy: „Gyerekek! Öregek! Nincs fegyver!”

A két szovjet** katona óvatosan belépett, és újabb kettő követte őket. Fegyverüket maguk előtt tartva végiglépkedtek az alagsoron, benéztek Ocskay irodájába, majd minden helyiségbe, még a vécébe is. Mikor látták, hogy itt tényleg nem rejtőznek németek, leengedték a fegyverüket.

Ekkor hatalmas sóhaj szakadt fel mindenkiből. Olyan volt, mintha a föld sóhajtott volna fel.

– Felszabadultunk! – suttogetta Sári néni, és Dávid érezte, hogy az anyját rázza a sírás.

* „Németek?” (orosz kifejezés, gúnyos)

** Az Orosz Birodalomból, Fehéroroszországból, Ukrajnából és további köztársaságokból 1922-ben létrejött Szovjetunió katonája. Korabeli elnevezéssel a Vörös Hadsereg katonája.

ÓRÁK ÉS HETEK

Dávid soha nem fogja elfelejteni azt a pillanatot, amikor a földszinti folyosón szembejött vele egy szovjet katona, és elővette a kését. Azt hitte, vége, valamilyen okból meg akarja őt ölni. Behunyta a szemét, mint injekciózáskor szokta, de a kés csak a kabátjához ért, egyetlen nyiszszantással levágta róla a sárga csillagot. A csillag a földre hullott, a katona meg rátaposott.

Sajnos hamar rá kellett jönnie, hogy a veszély még nem múlt el teljesen. A harcok tovább folytak, csupán minden nap egy kicsit távolabb. Az aknák immár folyamatosan hullottak Pest belvárosára, és az orosz repülőök tovább bombázták a budai oldalt, főleg a Várat.

Erre Dávid akkor döbönt rá, amikor Fenyő örült ötletét követve ő is felcipelte két vízzel teli vedret az iskola lapos tetejére, és aztán, a súlyos vedrekről megfeledkezve,

tátott szájjal bámulta Buda bombázását. Vajon Teri néni-
nek és Rozikának nem esett baja?

Recsegő hideg volt. A keze szinte ráfagyott a veder
fülére.

– Ide öntsd – mutatta Fenyő –, így jó hosszú pálya
lesz, ha megfagy.

Dávidnak ekkor eszébe jutott, hogy már régóta meg
akart kérdezni valamit Fenyőtől, de soha nem tűnt alkal-
masnak az időpont. Most végre megkockáztatta.

– A te szüleid... velük mi van?

Fenyő csak egy pillanatra nézett rá. Aztán a földre
mutatott.

– Ide még kell egy kicsi.

Dávid öntött, majd még várt pár pillanatig, hátha kap
választ, de nem kapott. Már meg is bánta a kérdést.

A kiöntött víz pillanatok alatt megfagyott.

– Na, ki kezdi? – kérdezte Fenyő, de azonnal meg is
válaszolta. – Kezdem én!

– Várj! – szólt Dávid. – Előbb nézzük meg azt a bom-
bázót! – mutatott egy Buda felől kanyarodó, alacsonyan
szálló gépre. Visszafelé repült a szolnoki reptérre, amelyet
már bázisként használtak az oroszok. Dávid még sosem
látott orosz gépet, igaz, annál többször hallott.

– Ez nem is bombázó – legyintett Fenyő. – Ez csak egy
Rata, egy vadász, ami kísérté a bombázókat. Nézd, milyen
kicsi, már látszik a két géppuskája is!

A gép már egészen közel volt, amikor lefelé fordult az
orra. Előbb csak az apró torkolattüzek látszottak, majd
töredék másodperccel később golyók fúródtak a tetőbe,

jég és betonszilánkok repültek mindenfelé. Ratatatata! – érkezett meg a hang is. Dávid és Fenyő ekkor már hason feküdtek, kezük a fejükön.

A gép továbbrepült, mintha mi se történt volna. Miért lőtt rájuk?! Németeknek nézte őket? Vagy egyszerűen csak viccelődni akart? Hát annak elég durva volt. Ha Fenyő akkor csúszni kezd, most halott lenne.

Mégis, mintha az egész nem nagyon érdekelte volna. Nem is szörnyülködött, nem is köszönte meg Dávidnak, hogy visszatartotta.

– Na tessék – monda Fenyő. – A korcsolyapályának löttek. A szó szoros értelmében! Most kezdhethük előlről.

Arra egyikük sem gondolt komolyan, hogy emiatt le kéne mondani a korcsolyázásról. Inkább azon voltak, hogy lehetőleg ne halljon túl sok – főleg kicsi – gyerek a tetőn létesített jégpályáról. Ha híre megy, biztos, hogy Ocskay vagy a szülők betiltanák. Éppen ezért a tető mellvédjéhez sem mentek közel, nehogy az utcáról észrevegyék őket az oroszok. De a hír így is gyorsan terjedt, és másnap délben, a vakító napsütésben már legalább harminc gyerek tolongott a jégen. Egymást pisszegték le, sőt rá is kiáltottak a figyelmetlenre, ha nem értette egyből, hogy csendben kell lenni.

A korcsolyázásnak egy nem túl közeli, de iszonyú erejű dörrenés vetett véget. Mindenki a Horthy Miklós híd* irányából felszálló porfelhőt bámulta. Egy percen belül néhány felnőtt is feljött megnézni, hogy mi történt, és

* Ma Petőfi híd.

így lebuktak a korcsolyázók. Amúgy épp jókor, mert ezzel egy időben egy hosszú csövű, borzasztó hangos ágyút vontattak az oroszok a Domonkos utca és a Thököly út sarkára, hogy azzal lőjék a budai várat. A németek persze visszalőttek, így megint repültek a lövedékek, csak immár nem kelet, hanem nyugat felől. Ismét lent kellett kuksolni az alagsorban, ezért egyikük sem láthatta, amikor a németek az Erzsébet hidat, majd a Lánchidat is felrobbantják.

Pár nap elteltével az oroszok előrevitték az ágyút a Keletiig, ezzel a visszalövések veszélye megszűnt. De ahogy ezek az oroszok továbbálltak, helyükre újak érkeztek. Hoztak pár tucat friss kenyeret, amit szétosztottak az iskolában, és noha ennyi kenyér ennyi embernek a fél fogára sem volt elég, az oroszokat ezután mindenki szívesebben látta. Egy ideig. Ugyanis a kenyérosztást követően mindenkitől elvették a karórákat. Hogy miért kellett nekik annyi, azt senki sem tudta. Üzletelni akartak vele? Vagy csak tetszett nekik, és nem tudtak ellenállni a kísértésnek? De tiltakozni senki nem mert. Dávid látott egyszer egy orosz katonát, aki éppen levette a kabátját, és a karja egészen a könyökéig tele volt órákkal.

Az oroszok több ennivalót nem hoztak, és mivel az iskola immár orosz fennhatóság alatt állt, Ocskay kapcsolatai sem segítettek.

– Innentől kezdve már nem vagyok parancsnok, nincs hatalmam segíteni. Ha valamiben mégis tudok, megteszem, de tessék egy tanácsot alakítani, és döntsenek maguk a fontosabb dolgokról! – mondta a százados.

Így hát megalakult a tanács, és úgy döntött, hogy két négyfős férficapat menjen ki két-két kézikocsival, és próbáljanak valami élelmet szerezni. Az világos volt, hogy a Duna felé nem érdemes indulniuk, mert arra van a front. Így az egyik csapat a Városligeten átvágva a Róbert Károly körút felé indult, a másik meg, amelyben Apa is volt, a Horthy Miklós úton* át Kerepes irányába, hátha valahol találnak nyitott pékséget vagy boltot. A pénz ekkor már alig ért valamit. Akitől még lehetett, összegyűjtötték az eldugott fülbevalókat, gyűrűket, megmaradt órákat, mert olyan hír járta, hogy ha egyáltalán kapható, akkor tíz tojásért két drágaköves fülbevalót, egy kenyérért meg egy arany jegygyűrűt kérnek.

Az oroszok már a hálótermekbe is bementek. Miközben azt mondogatták, hogy „nyemci, nyemci”, feltúrták az ágyakat, és órákat, ékszereket kerestek. Ami viszont a felnőtteket ennél is jobban aggasztotta, az az volt, hogy az oroszok a nagyobb lányokat is nagyon nézegették. Egyszer beállított három orosz, hoztak egy veder krumplis tésztát, szétosztották. A felnőttek elsősorban a gyerekeknek adták az ételt, akik mohón habzsolni kezdtek. Az oroszok elégedetten nézték őket. A nagyobb lányok arcát megsimogatták, pálinkával is kínálták őket, és hívták, hogy menjenek velük.

– Gyevocská, igyi pácsisztyity kártosku!**

* Ma Kerepesi út.

** „Leányka, gyere krumplit pucolni!” (orosz)

Nem sokan hitték el, hogy tényleg krumplit kellene pucolniuk. Dávid ekkor döbrent rá, hogy zsidóságuk miatt már nincsenek veszélyben, de amúgy az oroszok bármit elvehetnek, és azt csinálhatnak velük, amit akarnak. Ettől a pillanattól kezdve a nyolcadikos nagylányok úgy néztek ki, mintha valami farsangra készültek volna, amelyen kivétel nélkül mindegyikük öregasszonyt vagy vén boszorkát alakít. Ahogy nagyanyáik fejkendőjében, öreg szoknyákban, kormos képpel mászkáltak a fal mellett, Dávidnak először nevetnékje támadt. De aztán meglátta az anyák riadt tekintetét.

Az iskola kezdett kiürülni. Akik a környező, már felszabadított városrészekben laktak, összekaptak, búcsúzkodtak, és elindultak azzal a reménnyel, hogy a házukból maradt valami. Elsőként a nagylányos családok indultak meg. Ők akkor is mentek, ha csak valamelyik rokonuk vagy barátjuk lakott felszabadult területben. Mentek gyalog, a csikorgó hóban, minden ruhát magukra véve, ölelve a kormos képű lányukat.

– Mi mikor megyünk? – kérdezte Dávid. Anya éppen Noémira próbált ráadni egy szvettert, amelyet a varrodában alakított át a számára. Noémi azonban nem volt hajlandó bedugni a kezét, összekulcsolta az ujjait, mintha imádkozna, és hadonászni kezdett.

– Nem szép a színe! Nem szép! Pirosat akarok!

– És ha megyünk, akkor hova? – faggatta Dávid tovább Anyát.

A válasz nem volt egyszerű. A saját lakásukba nem mehettek. Újlipótváros állítólag már felszabadult, de ott

van az az átkozott Kovács úr. Másfelől viszont ez az utolsó bejelentett lakhelyük. Ha Margit néni vagy a szatmáriak közül valaki hazatér, oda fog menni.

– Szerintem a Pozsonyi útra. De csak miután Apa megjött! – mondta Anya sötétedéskor.

Egyre jobban aggódott, amiért Apa még nem tért vissza. Egy idősebb asszony a varrodából nyugtatgatta:

– Biztosan messzire kell menniük élelemért. Ha nem is épp Kerepesig, de Csömörig vagy Kistarcsáig, és olyan nincs, hogy onnan egyetlen nap alatt visszatérjenek. Holnapra biztosan hazaér a férjed, Sári!

Mégsem tudták megvárni Apát. Másnap reggel egy kiabáló orosz tiszt érkezett orvosi köpenyben, nagy tányérsapkával és hat katonával.

– Vihágyi! Igyi dámoj! Zgyész bugyét bálnyicá! I stáb!*

Így aztán, karjában Noémival és jobbján a hátizsákos Dáviddal, három hónap után Sári néni végre kilépett az utcára.

* „Kifelé! Menjetez haza! Itt kórház lesz! És főhadiszállás!” (orosz)

ERDÉLYI MENEKÜLT

Úgy mentek el a Pozsonyi útig, hogy Anya szinte percenként mondta Dávidnak:

– Ne nézz oda! Oda se nézz...

Dávid az elején még odanézett, aztán inkább már nem. Elhullott lovak tetemei, akik soha nem akartak háborúba menni, de vitték őket. És persze nem csak lovak... Az emberek se akartak menni, legalábbis a legtöbben nem, de mentek, mert muszáj volt. Ők legalább tudták, hogy mire vállalkoznak. A lovak nem.

Noéminak viszont nem volt ilyen könnyű megmondani, hogy hova nézzen.

– Az a lovacska alszik? – kérdezte. – És az a bácsi is? Nem fáznak a földön?

Az utcákon bombatölcsérek, kiégett tankok, szétronsolt villamosok. Kétoldalt ablaktalan vagy éppen összeroskadt bérházak, előttük nagy halomban a saját törmelé-

kük, mintha csak kiokádták volna. Pedig azt már emberi kezek hordták össze azért, hogy az utcákon valamennyire járni lehessen. És persze kiválogatták belőle a faanyagot, hogy aztán eltüzeljék, és a kezek gazdáai ne fagyjanak meg az ordas hidegben. Az utcai padoknak is csak a vasváza maradt meg, nem volt már mire leülni. De a fa ülőrész talán megmentett valakit az éjszakai fagyhaláltól.

A Rudolf trónörökös téren* látták, hogy a facsemeték nagy részét is kivágták már.

Újra volt élet az utcákon. Fázós, éhes, elgyötört, de élő emberek. Cókmókjaikkal hazafelé tartottak, akár csak Dávidék, vagy élelem, tűzifa után kutattak. Szovjet katona is jó sok volt, de nem foglalkoztak a járókelővel, a front felé siettek, vagy onnan tértek vissza.

A Szent István park sarkán, egy nagy fémhordóban valami kávészerű folyadékot főztek. Alatta a tűzben egy kredenc fiókja égett.

Dávid már messziről Margit néniék házát kereste. Épen állt; Dobayék terasza továbbra is hiányzott. A svájci védett ház homlokzatán már nem volt svájci zászló és címer. Éppen nyílt a kapuja, és egy kisebb csapat jött ki rajta: két nő, három öreg és hat gyerek. Talán két család, vagyis akik megmaradtak... Összekötött matracokat cipeltek meg egy pár bőrröndöt, egy nő pedig egy hangosan nyikorgó babakocsit tolt, amelyben két zsák ruha volt.

Dávid körbenézett, hátha felismer valakit. De nem, más lakásból vagy más emeletről lehettek. Nem csoda,

* Ma Jászai Mari tér.

hiszen a lakásfelelős szerint az egész házban együttvéve több mint ezren voltak.

Margit néniék házának a kapuja nyitva állt, a csillag már eltűnt róla. Amint beléptek, Anya előbb megtorpant, majd mély levegőt vett, összeszorította a száját, és határozottan megindult Kovács úr lakása felé. A lakásajtón azonban vasrács volt, rajta lakat. Anya kicsit csalódottnak tűnt. De végül is mindketten megkönnyebbültek, hogy nem kell vele találkozniuk, és bizakodva, a lépcsőfokokat kettesével szedve siettek fel a negyedikre. A harmadikon azonban meg kellett állniuk. Anya nem bírta a lépcsőzést, kifulladt, átadta egy kicsit Noémit Dávidnak.

– Margit néni süts nekem finom csirkét! – tapsikolt Noémi.

Anya és Dávid nem válaszoltak, csak összenéztek. Dávid aztán a legfelső emelet lakóira gondolt. Vajon visszatért már a báró a két lányával? Semmi bajuk nem esett? Megindultak felfelé, és ekkor eszébe jutott, hogy akár Margit néniék lakását is találhat érthette. Vajon milyen látvány fog elé tárulni a negyedikén? Kitört ablakok? Egy lyuk a konyha vagy a nappali helyén?

Margit néni ajtaja a helyén volt, sőt, be volt zárva! „Lehet, hogy már hazaért!” – Dávid szíve gyorsabban kezdett dobogni. Ha így van, akkor ő az első, aki visszatért az elhurcoltak közül!

Anya remegő kézzel kopogott az ajtón. Bentről lépések hallatszottak, majd az ajtó résnyire kinyílt. Egy Anyánál valamivel idősebb, idegen nő arca jelent meg benne.

A két nő döbbenten, szinte rémülten nézett egymásra.

– Jó napot... Hirschler Sára vagyok – mondta elcsukló hangon Anya. Dávid azonnal megértette, hogy miért a leánykori nevét mondja. Mert a névtáblán is a Hirschler név szerepelt.

A benti nő még inkább zavarba jött.

– Jó napot kívánok! Dravida Kázmérné vagyok. Erdélyi menekült... Hatóságilag ezt a lakást utalták ki a családnak, mert az elsőt, amit kiutaltak, azt bombatalálat érte. Még szerencse, hogy az utca végén, az óvóhelyen voltunk. Különben...

Anya megszakította.

– Nekem és a családomnak ez az utolsó hatóságilag bejelentett címünk, amúgy a nővérem lakása, akit elhurcoltak. A mienket közben lebombázták. Én is Erdélyből jöttem, csak... kicsit régebben.

A benti nő arca kicsit megenyhült, és pár centivel szélesebbre tárta az ajtót.

– Nézze, mi csak engedelmeskedtünk a hatóságnak, amikor ide beköltöztünk.

– Mi is! – mondta Anya határozottan és továbbra is mosolyogva, de előbbre lépett.

Erre a nő is előrelépett, egészen az ajtóba. Tekintete Anya kabátjára tévedt, és a hajtókáján észrevette az apró lyukakat.

– Látom, maguk már levették a csillagot. Hát... remélem, nem lesz abból baj.

– Miért, szeretné, ha visszajönnének a németek?

– Nem, dehogy. De soha nem lehet tudni...

Ekkor bentről férfihang hallatszott:

– Mit diskurálsz annyit! Csukd már be az ajtót, az ég szerelmére! Kimegy ez a csöpp meleg is!

Dávid megijedt, hogy a nő egyszerűen becsukja az orruk előtt az ajtót. Lehet, hogy Dravida Kázmérné is erre gondolt egy pillanatilag, de végül mégsem tette. Kitérta az ajtót, és azt mondta:

– Tessék bejönni!

Beléptek a meleg lakásba, és az ajtó bezáródott. Ekkor kijött doktor Dravida Kázmér, házikabátban, szemüveggel, kezében egy újsággal.

– Hát ezek meg kik?

– A régi lakók, Kázmér.

Doktor Dravida tetőtől talpig végigmérte őket, majd kijelentette:

– Bárki bármit is mond, azért nem lehetett olyan rossz, ha mind életben vannak.

Sári néni szeretett volna válaszolni, de nem jött ki hang a torkán.

– Na de Kázmér... – mondta korholó hangon Dravidané.

Az új lakók végül felajánlották, hogy Sári néniék költözzenek a kisszobába. Arról, hogy ők kiköltöznek, nem volt szó, azt mondták, nincs hova menniük. Dávid azt is látta, hogy a beköltözésük után a kamrából gyorsan kihordták az ételtartalékaikat, a krumplit, lisztet, szalonát, és berámolták Margit néni tornaszeres szekrényébe. Dávid előbb csak mosolygott rajtuk, de ahogy az éhsége erősödött, már irigykedett, majd egyre jobban haragudott

rájuk. Nem elég, hogy elfoglalják Margit néni lakását, még őket tartják tolvajnak?! Aztán amikor a szalonnás krumpli illata kezdett bekúszni a kishálóba, már alig bírta.

– Éhes vagyok, éhes vagyok! – kiabálta Noémi, és Dávid csak bólogatott. Abban reménykedett, hogy legalább a húga sírása megindítja annyira Dravidáékát, hogy adnak nekik is valamit.

Ekkor kopogtak, és Dravidáné nyitott be.

– Jöjjenek, kérem, vacsorázni. Megterítettem.

Meglepetten támoltyogtak ki a konyhába. Leültek az asztalhoz, amelynél oly sokszor ültek már Margit nénivel, Szatmári Mamával, Tatával... és Apával. Mintha csak egy rossz tréfamester kicserélte volna őket ezekre az idegekre.

De az étel nagyon jólesett, noha Sári néni többször rászólt Dávidra, hogy ne egyen most még sokat, mert a gyomra elszokott a rendes evéstől, és baj lehet ebből.

Beszélgetni kezdtek. Kiderült, hogy Dravidáék Szalontáról származnak, Szatmárnémetitől nem messze, és doktor Dravida még ismerte is Szatmári Tatát. Amikor hallotta, hogy őt elhurcolták, annyit mondott:

– Hát, ezt szomorúan hallom.

Ettől még az együttélés nem ment könnyen. Doktor Dravida Kázmér nehezen bírta a gyereksírást, és emiatt többször is rászólt Sári nénire:

– Hallgattassa már el azt a gyereket! Ha vissza talál-
nak jönni a németek meg a nyilasok, még szükségük lesz
a pártfogásomra!

És valóban: a budai várban, az oroszok által körbekerítve húszezer német és magyar katona, valamint több ezer nyilas várakozott, állig fölfegyverkezve. Sokan még arra is számítottak, hogy Hitler az utolsó percben beveti a csodafegyvert, ami az egész háború sorsát megfordítja.

Dávid mindennap hazavárta Apát. Hogy lehet az, hogy nem jött vissza, amikor ők már felszabadultak a németek uralma alól? Egy ideig ezt Anyától is gyakran megkérdezte, de amikor látta, hogy a szavai mennyire fájnak neki, inkább lenyelte a kérdést.

Egyik este Dravidáné bekopogott a kishálóba, megkérdezte, hogy leülhet-e. Suttogva mesélt, hogy kint a férje ne hallja. Elmondta, hogy két felnőtt fiuk van, illetve volt: Zoltán huszonnégy, Péter tizenkilenc. Zoltán tavaly elesett a keleti fronton, Péter meg, úgy hírlik, az oroszok fogságába esett három héttel ezelőtt. Azóta nem tudnak róla semmit.

– Minden éjjel siratom Zoltánt, és imádkozom Péterért. A férjem nem tud sírni. És nem hisz Istenben. Azért haragszik. De nem rossz ember.

Péter... Az orosz fogságba esett fiú nevéől Dávidnak eszébe jutott a barátja. El kell mennie hozzájuk!

EPILOGUS

RECENZIJOS

HÁROM HÓNAPPAL KÉSŐBB

Péter szinte szaladt a Pozsonyi út felől vissza, a Felsőerdősor utcába. A tavaszi nap épp lebukott a Várnegyed fölött. Vagyis afölött, ami maradt belőle. Eszébe jutott a február 1-jei éjszaka, a borzasztó lövöldözés és ágyúzás, amikor az orosz ostromgyűrűből végül kitortek a német és magyar katonák.

A felnőttek azt mondták, csak nagyon kevesen éltek túl.

A rádió szerint a szovjet hadsereg már Berlint ostromolja, és Hitler születésnapja alkalmából nagy erővel bombázzák a belvárost. Hamarosan Hitler megadja magát, és akkor végre véget ér a háború egész Európában.

Hirtelen hideg lett. Péter csak ingben volt, és most fájni kezdett. De nem ez volt a fő problémája. Az is csak

kissé zavarta, hogy a születésnapját mindössze egyetlen nap választja el Hitlerétől.

Ami igazán fáj neki: miért nem jött el Dávid a születésnapjára? Miért?! Megígérte! És ő már előre elképzelte, hogy ez kicsit olyan lesz, mintha mindkettőjüknek születésnapja lenne. Meghívta az osztályból azokat, akikkel Dávid is jóban volt; ott vannak Péter nagyszülei, nagynénje és unokatestvérei meg még egy pár új barátja is. Nekik megígérte, hogy bemutatja a legjobb barátját, a fiút, aki elszökött a nyilasok elől, és akivel együtt segítettek megmenteni azt a több mint kétezer zsidót, akiket az iskolából a Dunához akartak vinni.

A Mama is kitett magáért. Ahhoz képest, hogy milyen drágaság van, annyi mindent sütött, még flódnit is, kimondottan Dávid kedvéért. Ott van mindenki, ott vannak a barátai, és néhányuknak még a szülei is – Dávid meg sehol! Így hát Péter otthagya a vendégeket, és a Pozsonyi útra loholt. De csak Sári nénivel találkozott, Dávidot nem találta otthon.

Arra gondolt, hogy az elmúlt év sok mindent elvett tőle, de leginkább a barátját. Ő hibázott vagy Dávid? Úgy érezte, bármit is tesz, bármennyire igyekszik, már semmi sem a régi. Ő nem tehet a háborúról, nem tehet a zsidóellenes rendeletekről, és arról sem, hogy Dávidék családjából annyi embert elhurcoltak. Arról meg, ami azóta derült ki, hogy Lengyelországban haláltáborok voltak, amelyekben a németek naponta több ezer zsidót pusztítottak el, vagyis mindenkit, aki nem volt elég erős ahhoz, hogy rabszolgaként dolgozzon nekik, erről a borzalomról ő is most hallott először.

Mégis hibásnak érezte magát. Valamit elmulasztott, a legnehezebb pillanatokban nem volt elég jó barát. Például, amikor félt vele kimenni az utcára, mert Dávidon csillag volt. Vagy amikor Dávid nem járhatott iskolába, és ő azt mondta, hogy már megint a zsidók járnak jól. És egyáltalán, minden alkalommal, amikor azt gondolta, hogy milyen nehéz, ha az embernek zsidó barátja van.

Az persze igaz, hogy amikor tavaly télen megszökött otthonról, és pont akkor ért az iskolához, amikor szükség volt rá, akkor tényleg jó barát volt. Kicsit hősnak is érezte emiatt magát. Tudta, hogy Dávid volt az, aki sokat kockáztatott, de azért ő is megtett mindent, amit lehetett.

Ellenben úgy látszik, Dávid ezt nem értékeli.

Legszívesebben ordított volna dühében. De a dühének nem csak Dávid volt az oka.

Az is bosszantotta, hogy a Papa most azzal dicsekszik az osztálytársai szüleinek, hogy ők értesítették Ocskayt arról, hogy mire készülnek a nyilasok, és ők bújtatták a „Peti kis zsidó barátját”.

A Papa viselkedését sokszor nem értette a háború alatt. Miért vonakodott annyira segíteni, amikor Dávidék tényleg bajban voltak? A Mama erre mindig azt mondta, hogy „értünk teszi, félt minket, főleg téged”. Jó, de akkor most miért kell olyasmivel dicsekednie, amihez semmi köze?!

Meg előző este is, amikor a Mama kiszámolta, hogy mennyit költöttek az üzletre, és mennyi a veszteség. És erre a Papa azt mondta: „Hát, ha kell Sárinak az üzlet vissza, akkor fizesse ki! Meglátod, azt mondja, semmijük sincs, semmijük sincs, de ha nagyon kell, végül csak

előszedi valahonnan. Ha meg nem, hát úgy is jó. Tied marad az üzlet, megérdemled!” És Anya erre nem mondott semmit!

Azt hitte, a háború végével vége lesz a bombáktól, a rendeletektől, az emberi rosszaságtól való félelemnek. De a rosszaság, úgy tűnik, nemcsak kívülről jön, hanem belülről is.

A házukhoz közeledve megtorpant. Zongoraszót hallott a szomszédból. A hang a csemegebolt fölül, Dávidék lakásából szűrődött ki. Valaki beköltözött a lebombázott lakásba? Péter megszapora azta a lépteit, és bement a nyitott kapun. Az ezerkilós bombát pár napja hatástalanították a tűzszerészek, és kiemelték a pincéből. De még senki nem költözött vissza. A beszakadt lakások üresen álltak, az emeletre még mindig csak létrán lehetett feljutni.

Óvatosan, az üvegszilánkokat kerülgetve lépett be Dávidék lakásába. Megállt az ismerős előszobában, ahol régebben mindig le szokta vetni a cipőjét és a kabátját. A földön szétdobált, elázott könyvek és papírok. Bepillantott a konyhába, mint mindig. Próbálta ideképezni Sári nénit, de nem sikerült. A nappali szélén megtorpant. Középen a nagy kráter. A szemközti fal mellett ott állt a régi kredenc, rajta az ismeretlen rádió, mellette a sarokban a pianínó. A teteje felnyitva, a zongoraszék a helyén, rajta ült Dávid, az ő kinőtt kabátjában és régi sapkájában. Meg-megakadva, hangokat keresve játszott.

Dávid megérezhette, hogy valaki nézi. Abbahagyta, és megfordult.

– Szerbusz... Ne haragudj, hogy nem jöttem.

Csak ennyit mondott. Tudta, hogy barátjának rosszul esik, hogy nem ment el a születésnapjára. Azt is tudta, hogy egyszer van az embernek tizenkettedik születésnapja, és azt is, hogy ott vannak Péter nagyszülei, unokatestvérei, meg az új barátai, akik várják, hogy megismerjék őt. Azt is sejtette, hogy Irma néni kitett magáért, és sok finomságot süött. Mégsem tudott elmenni. És nem tudta, hogyan magyarázza meg ezt a barátjának.

„Nézd, nekem elvitték a nagyapámat és a nagyanyámat, a nagynénémet és a nagybácsimat. És az unokatestvéreimet. És az apámat is. Ne haragudj, de ha elmegyek, akkor végig ők jártak volna az eszemben. Ezért inkább nem mentem.” Ezt kellett volna mondania, fejben el is próbálta, de nagyon hülyén hangzott. Nem akarta, hogy Péter vagy bárki más sajnálja őt. És főleg nem akart erről beszélni.

– Nézd csak, mit tanultam! A te kedvedért.

Péter a kráter tulsó felén óvatosan leereszkedett a sarokkanapéra. Dávid pedig egy új dallamot kezdett játszani, egy ujjal pötyögtetve. Énekelt is hozzá:

– Happy birthday to you. Happy birthday to you, happy birthday, dear Péter. Happy birthday to you!

Péter kicsit elvigyorodott, majd viccesen megtapsolta.

– Bravó!

Dávid ekkor felnézett a lyukas mennyezeten át a mélykék égre. Már fenn ragyogtak az első csillagok.

– Arra gondoltam, mi van, ha most jön haza Apa? Szerintem először ide jönne, nem gondolod? Végül is ez volt az igazi lakásunk. Biztos örülne, ha itt találna. És annak is, hogy éppen zongorázom.

Péternek elszorult a szíve. A csend egyre nehezebb és sűrűbb lett. Aztán Dávid visszafordult, és újabb darabba kezdett, Apa egyik kedvenc kottájából. Miközben játszott, pontosan érezte maga mögött, alatt és fölött a krátert, amelyet az ezerkilós bomba szakított, amely, mint egy sínről leugrott gyorsvonat, fentről lefelé átszáguldott az egész házon, az egész életükön. Nem hagyva meg mást, csupán a szobák sarkát, ahol óvatosan, a széleken lépkedhet az ember.

Péter haragja már elszállt. Elhatározta, hogy nem siet vissza a barátaihoz, a családjához, hanem itt ül, itt fog ülni a lebombázott ház közepén, és hallgatja a barátja zongorajátékát. Amíg csak kell. Többet nem fogja magára hagyni. Még a saját születésnapján sem.

Így ült és várt. Egyszer csak arra figyelt fel, hogy Dávid ugyanazt a pár hangot ismételi. Nagyon ismerős hangokat. De hisz ez az ő négykezesük! Felállt, óvatosan megkerülte a krátert, ráült egy kiesett fiókra, összedörzsölte a kezét, és Dávidra nézett. A tekintetük összefonódott, Dávid biccentett, és elkezdték. Egyszerre.

ÖT PILLANATKÉP

Doktor Dravidáék pár héttel később kiköltöztek Margit néni lakásából, Dávidék viszont még bő két évig laktak ott.

Anya innen járt naponta a boltba és heti többször a hitközséghez, megtudni, hogy van-e bármi információjuk Herzog Benjáminról, Hirschler Margitról, Hirschler Mihályról, Hirschler Sáráról, Berger Rudolfról, Berger Rudolfnéről, Berger Ábrahámról, Berger Sámuelről és Berger Annabelláról. Egyik este rettentő izgatottan ért haza, mert az irodában azt mondták, Hirschler Mihály és Sára túléltek a bergen-belseni koncentrációs tábor, és hazatértek. De valamilyen okból egy gödöllői címre mentek.

„Hazajön Tata és Mamika! Akkor egész biztos, hogy Somáék is elő fognak kerülni!” – gondolta Dávid. Anya másnap reggel kiutazott Gödöllőre, ahol kiderült, hogy valóban hazajött Hirschler Mihály és Sára, de ők a negyvenes éveikben járnak, Mihály nem katona, hanem méte-

ráru-kereskedő, mindig is Gödöllőn éltek, és soha nem volt gyermekük. Pár héttel később Sári néni Szibenlisztől tudta meg, hogy a Vöröskereszt is nyitott egy irodát, ahol az eltűnt személyeket keresik és tartják nyilván. Több hét után került valaki, aki azt mondta, hogy látta Bergeréket Auschwitzban a vonatról leszállni. Anya mindenképp találkozni akart vele, Noémit rábízta egy ismerősre, és Dáviddal leutazott Füredre.

A férfi nagyon sovány volt, és fáradtnak tűnt. Anya mégis rengeteget kérdezett tőle. Mintha össze akarta volna zavarni, mintha abban reménykedett volna, hogy végül kiderül, rosszul emlékszik, és nem is őket látta. De a férfi csak annyit mondott újra meg újra:

– Felismertem őket. A gyerekeket elválasztották a szülőktől, küldték egyből a gázba. A felnőtteket meg dolgozni. De nem hiszem, hogy ők túléltek.

– Látta őket meghalni?

– Nem, de nem hiszem, hogy túléltek...

– De miért, maga túlélte!

A férfi megvonta a vállát, mint aki nem biztos abban, hogy túlélte.

Később akadt valaki, aki emlékezett Margit nénire a gyalogmenetből Németország felé. De olyat, aki később találkozott volna vele, nem találtak.

A legborzasztóbb az volt, hogy Apáról semmi hír nem érkezett. Mintha a föld nyelte volna el.

1945 augusztusában Dávid az erkélyről figyelte a Margit híd újjáépítési munkálatait, amikor csengettek, és pár pillanat múlva Sári néni felsikoltott a konyhában.

„Apa! Apa!” – gondolta Dávid, és rohant befelé.

Anya egy idegen, csontsovány nőt ölelt magához, aki-
nek a felkarján tetovált számsor kékllett. A nő szeme Mar-
git nénié volt.

– Megmondtam, hogy hazajövök, nem? – suttogetta.

A nagynénje csak suttogetva tudott beszélni, valami tör-
tént a hangszálaival.

Azzal, hogy Margit néni visszajött Auschwitzból, az is
eldőlt, hogy más a családból nem fog.

– Megölték őket.

– Biztos? – kérdezte Dávid.

– Biztos.

– De láttad?

– Nem. Utánajártam.

– Ábiékat is?

Margit Dávid szemébe nézett, és bólintott.

Dávid többet nem kérdezett. De később észrevette,
hogy Margit néni a kisszobában – ahova beköltözött,
miután hazajött, átadva a nagyot nekik – minden péntek
este meggyújtott két szál gyertyát.

A konyhát pedig úgy hagyta, ahogy Szatmári Mama
átrendezte: külön a húsos, külön a tejes edények.

Dávid egy ideig még csendben reménykedett, hogy
csak hazajön valaki, legalább a fiatalok közül, de a remény
napról napra halványult.

Amikor újból iskolába ment, rá kellett döbbsennie, hogy
ő még „jól járt”. Fehérnek az apját, az anyját és a nővérét
is megölték. Szabónak a szüleit és a nagyszüleit, így egye-
dül maradt ikeröccseivel, akikről neki kell gondoskodnia.

Zollner pedig, a csendes, barátságos Zollner Pisti meghalt. A Dunába lőtték a mamájával együtt. De jobban járt Fenyőnél és Atesznál is. Néha, amikor köztük volt, azon kapta magát, hogy lelkiismeret-furdalása támad, mert neki még él az anyja. Mintha egy meg nem érdemelt ajándékot kapott volna...

Csak Apáról lenne valami hír. Mi történhetett vele?

Hamarosan visszatértek a báróék, és rendbe hozatták a lakásukat. Dávid újból találkozott Vilmával, beszélgettek, pingpongoztak, barátok maradtak. De Dávid úgy érezte, már nem tudnak úgy beszélgetni, mint régen. Mintha ő, Dávid most sokkal öregebb lenne, mint Vilma.

Visszatért Kovács úr is a feleségével és a gyerekekkel, és úgy tett, mintha az égegyadta világon semmi nem történt volna. Anya egyszer mégis nekiszegezte a kérdést, hogy miért tette, ő meg azt felelte, mit tehetett volna, mindenre a nyilasok kényszerítették. Ettől kezdve kerülte Anyát, Anya is őt. Andorról azt beszéltek, hogy előbb börtönbe került, aztán beállt a kommunistákhoz.

Anya továbbra is járta a hivatalokat. Amikor kiderült, hogy az oroszok zsidó munkaszolgálatosokat is elvittek hadifogolynak, Anya azonnal ostromolni kezdte a Hadi-fogoly Szolgálatot, és minden héten megvette a kommunisták lapját, a *Magyar Hadifogoly Híradót*, hátha van

benne hír Apáról. Aztán az egyikben a „Névsor kelet-ről” rovatban, a 188-as fogolytábornál sok-sok név között megtalálta Herzog Benjámint. A lista tetején az állt, hogy mindannyian jól vannak, egészségesek, és azt remélik, rövidesen hazakerülnek. Anya azonnal írt a fogolytáborba, de válasz nem érkezett. Újra írt, nyakára járt a szolgálat vezetőjének, meg akarta tudni, hogy az illető tényleg az ő férje-e, haza lehet-e hozatni valahogyan, vajon tényleg jól van-e, megkapta-e a levelet... De nem tudtak többet segíteni. Azután kijárt a Nyugatihoz, mindennap várta a hadifogoly-szerelvényeket, és miután Apa egyikén sem volt rajta, olyan letörten jött haza, hogy egy idő után Margit néni rávette, hogy ne menjen ki többet. Ha Apa hazajön, első útja egész biztosan idevezet.

Csak 1947 végén tudtak visszaköltözni a régi lakásba. Nem múlt el úgy nap, hogy Dávid és Anya külön-külön ne gondoltak volna Apára. De egyikük sem beszélt róla, nem akarta elkeseríteni a másikat.

Ezen az őszön már Noémi is iskolába ment, és Dávid feladata volt őt vinni és hozni, amíg Anya az üzletben dolgozott, amely immár közös tulajdonban volt Irma nénival. Az út hosszú volt, a villamos nem indult újra; évekkel később lett egy trolibusz, de ekkor még maradt a gyaloglás.

Egy november végi délutánon, amikor hamar sötétedt, és Pétertől már elbúcsúzott a kapuban, Dávid dőb-

benten látta, hogy a csemegebolt zárva, és még a szokásos „Rögtön jövök!” tábla sincs kitéve. Noémit maga után húzva, a lépcsőfokokat kettesével szedve rohant fel az emeletre. A remény ott volt a gyomrában, de nem, nem engedte, hogy szétáradjon. Mert mi van, ha mégsem?

Berobbant az ajtón. Az ebédlőasztalnál, szemben az ajtóval, Apa helyén, amely üresen állt, amióta visszaköltöztek, egy lefogyott, vékony férfi ült.

Évekkel később is, mikor már felnőttként visszaemlékezett erre a pillanatra, mindig az jutott eszébe, hogy Apa elmosolyodik, és elől hiányzik két foga. Apa meg arra emlékezett, hogy hirtelen nem is tudta, ki lehet ez a pattanásos kamasz, aki csak úgy beront a lakásukba, maga után rángatva az ő lányát. Amikor Dávid megszólalt a mutáló hangján, Apa azt mondta neki:

– Na, fiam, te sem fogsz az angyalkórusban énekelni. És csontos kezeivel erősen magához ölelte.

Apa története hosszú és kalandos volt. Még a Horthy Miklós út végére sem értek az élelemkereső úton, amikor egy szovjet járőr megállította őket, és hívta, hogy segítsenek ládákat rakodni a Kerepesi vonatállomáson.

– Kétszer annyian voltak, mint mi, és fegyver volt náluk, így a kedves invitálásra nehéz lett volna nemet mondani. Azt hittük, legfeljebb két óra lesz, nem két év.

Kerepesen aztán másokkal együtt vagonokba tuszkolták őket, és hiába magyarázták, hogy „jevrei, jevrei”, ez nem érdekelte a katonákat. Nyugtattgatták őket, hogy

„málenkij robot”, vagyis „csak egy kis munka”, és a vonat elindult velük Oroszország felé. A kis munka jól elhúzódtott. Egy fogolytáborban laktak és dolgoztak, másokkal együtt, akiket úgy fogdostak össze Budapest utcáiról, mert nem volt meg a lejelentett hadifogolylétszám. Hogy ők nem harcoltak az oroszok ellen, sőt, nekik épp hogy bujkálniuk kellett, az senkit sem érdekelt. Apa többször is írt haza, de a lapok soha nem érkeztek meg. Végül idén tavasszal engedték szabadon őket.

Apa fél évig nagyjából csak aludt, evett, Noémit kísérte az iskolába és vissza, és néha segített Anyának a boltban. Amikor megerősödött, visszament a szerkesztőségbe, de nem írt többé humoreszkeket és paródiákat.

– Én tudnék még írni, csak az olvasók azt nem szeretnék olvasni! – mondogatta.

Inkább átvette a zenei rovat vezetését, ami nem is volt rossz, hiszen innentől kezdve a család tagjai esténként gyakran jártak koncertre, ráadásul ingyenjeggyel. Az elején Margit néni még otthon maradt Noémival, aztán Apa már nekik is szerzett jegyet. És Noémi dupla adag esti mese fejében végighallgatott egy Csajkovszkij- vagy Beethoven-szimfóniát, amelynek az előadásáról Apa másnap kritikát írt az újságba.

1948 őszén két kamasz téblábolt tanácstalanul a Benczúr utca és a Bajza utca sarkán. Dávid alig tudta elhinni,

hogyan ez a ház mindössze egyutcányira van az otthonától. Egyszer csak egy idős hölgy kinyitotta az egyik alagsori ablakot.

– Kit kerestek? – kérdezte barátságatlanul.

– Kezicsókolom! Ocskay László századost – mondta az egyikük, és közelebb lépett.

– És miért kerestek?

Dávid halkabban mondta:

– Megmentett a második világháború alatt. Engem és a családomat is.

A néni vonásai megenyhültek, sőt, szomorúság jelent meg az arcán.

– Ocskay százados úr már elköltözött. Nem lakik itt.

– És mégis hova...

A néni intett, hogy lépjen még közelebb.

– Kiment a családjával Bécsbe – suttogta. – Jóakarói mondták, hogy ha itt marad, le fogják tartóztatni.

Dávid szeme elkerekedett.

– De miért? Hiszen ő csak jót tett az emberekkel!

A néni az ujját a szája elé tette.

– Aki Horthy Miklós hadseregében szolgált, az ma a nép ellenségének számít.

– És az anyukája?

– Meghalt még a háború vége előtt. A felesége is. Épp az utolsó napokban.

– Véletlenül nem tetszik tudni a bécsi címét?

A néni szomorúan ingatta a fejét, majd becsukta az ablakot.

Dobayék, szintén mint osztályellenségek*, ekkor már fél éve kivándoroltak Nagy-Britanniába.

1948 legvégén, hanuka előtt, egy péntek délután Margit néni beállított egy nagy tál sólettel, letette a konyhaasztalra, aztán bementek Anyával a hálósobába beszélgetni. Mikor Margit néni kijött, Anya zokogott. Dávidnak eszébe jutott az a három évvel korábbi tavasz, amikor utoljára látta Joli nénit. Odament, és megfogta Margit néni kezét.

– Ugye, nem akarsz elutazni?

Margit néni megállt, és ránézett. Az ő szemében is könnyek voltak. Intett Dávidnak, hogy üljenek le a konyhában.

– Figyelj, Dávid, te már nagy vagy, talán megérted. Idén született egy új ország. Valójában egy nagyon régi ország, de sokáig nem létezett, csak a mesékben és a zsidó énekekben. Úgy hívják: Izrael. Ha van hely a földön, ahol többet nem bánthatják a zsidókat, akkor ez az.

– De már nincs mitől félnünk! Szálasit és a többi nyilas vezért kivégezték! – győzködte Dávid.

Margit néni arcán keserű mosoly jelent meg.

– A fejeseket igen. De a kicsiket? A Kovácsokat és társaikat? Én nem akarom mindennap annak a képét látni, aki

* A kommunista ideológia szerint idetartoztak a gyártulajdonosok és földbirtokosok mellett az ariszokrakták (nemesek, bárók, grófok) is.

apámat Auschwitzba küldte! Én ki akarok menni Izraelbe, és szeretném, ha ti is velem jönnétek.

Margit néni hamarosan elutazott. Izraelben előbb katonakórházban dolgozott, majd megtanult héberül, egy műtétrel valamennyire a hangját is helyrehozták, és végül a tel-avivi egyetem testnevelési szakán tanított. Dávidék nem követték őt sem akkor, sem később. Apa és Anya most is, mint 1944-ben, úgy gondolták, hogy Magyarország az otthonuk.

– „Áldjon vagy verjen sors keze: Itt élned, halnod kell”
– idézte Apa a *Szózatot* vacsoránál. – Mi családirag a halál-részt szerintem már teljesítettük. Most akkor jöhet az élet!

És felvillantotta foghíjas mosolyát.

VÉGE

UTÓSZÓ

A regény főhősei mindnyájan kitalált szereplők, viszont Ocskay László százados, Szíbenliszt Nándor alezredes, doktor Dravida Kázmérené csakúgy, mint Sándor Alajos, valóságos személyek voltak.

Ocskay László Bécsből az Egyesült Államokba emigrált, ahol hotelportásként dolgozott, és nagyon szerény körülmények között élt. Csak halála után kapta meg a neki járó elismerést, a Világ Igaza kitüntetését. Emlékére fát ültettek a jeruzsálemi Jad Vasem múzeum kertjében, Budapesten pedig egy emléktáblát helyeztek el a regényben is szereplő iskola, vagyis a mai ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskola bejáratánál.

Weber őrnagy és a 9. Waffen-SS-hegyivadász-alakulat titkát a túlélők a mai napig nem tudták megfejteni.

A regény mellékszereplőinek és számos jelenetének megírásában a következő túlélők és emlékezők könyv-

ben, filmben megjelent vagy a www.csillagoshazak.hu oldalon publikált visszaemlékezései inspiráltak: Darvas Dániel, Domonkos István, Előd Nóra, Fabó Andrásné szül. Galambos Márta, Fenyő Miksa, Ferge (Kecskeméti) Zsuzsa, Falus (Fried) Gabriella, Jean Paul Hermann, Hirsch Manyi Mária, Kende János, dr. Kerti Zsuzsa, Kincs Aurélné, Kiss Mariann, Konrád György, Kovács Gábor, Krausz Éva, Lázár Eszter, Márkus László, ÖregKis Katalin, Rauch Joseph, Rudas János, Pap Gábor, Saghy Alexander, Schneider Tamás, Szász András, Szép Ernő, Takács (Vizi) Szonja, Tatár György, Vajda Mihály, Varga László, valamint anonim emlékezők.

Köszönet nekik, amiért történeteiket továbbadták az utókornak.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönet illeti Csonka Laurát az izgalmas, zsidó témájú, *Hosszúlépés* elnevezésű budapesti várossétáért, illetve Návai Pétert a Radnóti-gimnázium privát bejárásának a lehetőségéért, amely során az épület minden zugát megismerhettem a pincétől a tetőteraszig.

Köszönet Zágoni Dorottyának a kézirat egy korábbi, rövidebb változatának véleményezéséért.

Köszönet Krasznahorkai Balázsnak, e kézirat első olvasójának bátorításáért és jó észrevételeiért.

Köszönet Bottoni Dániel Balázsnak, a kézirat legfiatalabb olvasójának lelkes tanácsaiért.

Köszönet Gáspár Zsuzsának, a kézirat legidősebb olvasójának, holokauszt-túlélőnek pontos és nagyon értékes javaslataiért. Nélküle ez a könyv hosszabb lenne és rosszabb.

Köszönet Zeitler Ádámnak a jó beszélgetésekért és a judaizmussal kapcsolatos hasznos tanácsokért.

Köszönet Mártonffy Gábornak építészeti és közlekedéstörténeti észrevételeiért, valamint azért, mert megtalálta a regényhez a Felsőerdősor utcát és a néhai 46-os villamost.

Köszönet Oloszkának és Nádori Gergelynek a jó tippért és a *Szól a kakas már*-ért.

Köszönet Dóka Péternek a fáradhatatlan és nagyon figyelmes szerkesztői munkáért.

TARTALOM

TAVASZ	5
Kalandorok	7
Biztonság	14
Herzog fűszer és csemege	18
Légópince	25
Csillag	29
Villamos	36
Osztályfőnöki	41
Telefon, rádió	49
Óiááá aaaa!	54
Oldalkocsis Méray	59
NYÁR	63
Városliget	65
Csillagos ház	72
Lépcsőkorlát	79

Családi okokból zárva	86
Kettőtől ötig	90
Tetőterasz	100
Gezeresz	108
Erődök és Flakok	112
Apa egy időre eltűnik	118
Éjszakai bombázás	124
Van egy vonat...	130
Szíbenliszt	135
A gyerekről van szó	141
Padlásszoba	145
Röpcédula	151
Hírek és szalagcímek	156
Rozika	162
ŐSZ	169
Nyárutó, őszelő	171
A barack a fán terem	175
Minden megváltozik	181
Október 15., éjszaka	186
Zsidószag	194
Lichthóf	200
Fülbevaló, nyaklánc	207
KISOK	214
Fogtam még egyet!	221
Sipirc befelé!	228
Ezerkilós, amerikai	237
Szent Szív	243

A svájci jobb	251
Anya mesél	256
Taxióra	263
Védett ház	268
A három testőr	273
Az első hó	278
Rémtörténetek	286
TÉL	293
A zsidó gimnázium	295
Hideg zuhany	300
Csokoládé	308
Apa titka	314
Péter elindul	321
Hó és verőfény	328
Teherautó	336
Kettő-négy-hat-nyolc-nulla!	341
Kilencedik SS hegyivadász	349
Csendes éj	352
Órák és hetek	361
Erdélyi menekült	368
EPILOGUS	375
Három hónappal később	377
Öt pillanatkép	383
Utószó	393
Köszönetnyilvánítás	395

A kiadó könyveit kedvezménnyel
megrendelheti webáruházunkban:
www.mora.hu

MÓRA KÖNYVKIADÓ – 1950 óta családtag

*Az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja*

ISBN 978-963-603-620-1

Kiadja a Móra Könyvkiadó Zrt.,
Janikovszky János elnök-vezérigazgató
Felelős szerkesztő: Bolla Eszter
E-mail: mora@mora.hu · Honlap: www.mora.hu

Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

 magyar
nyomdaipari szövettség
NYOMDA- ÉS PAPÍRIPARI SZÖVETSÉG